

ve "özgürlüğün dışı dönüklüğü" ile belirlenir. Demokrasi bir açıdan toplumda belirli bir görüş etrafında oybirliğinin olmamasını, görüşlerin çoğulculuğunu ve görüşler arasındaki çelişmeleri ifade eder. Demokrasi kavramının tüm Batı ülkelerinde kazandığı bu anlam bakımından siyasal iktidar yapısının sınıfsal niteliğinin değişimini engellemeye yönelik ve bu amaçla özgürlükleri sınırlayan, diyalogu yok eden, demokrasinin çoğulculuk ve doğanın toplumsal gelişme kuralına aykırı düşen tüm normatif düzenlemeler antidemokratik nitelik taşırlar. Bu konuda anayasaya uygun bir normatif düzenlemenin dahi temel demokratik ilkelere aykırı olması nedeniyle antidemokratik olabileceği hususunu özellikle açıklamak isteriz. Ülkemizde açık ve kesin antidemokratik normatif düzenlemelerin veya uygulamaların Anayasaya uygun olma nedenine dayanılarak varlıklarının savunulduğu çokça görülmektedir. Oysa, ülkemizde zaman zaman anayasal hakları Türk toplumuna fazla, ülkemiz için "lüks" sayan görüşler egemen olabilmektedir. Bu egemenliğin etkisiyle 12 Mart Faşizminin yaptığı gibi Anayasanın antidemokratik bir niteliğe yönetilmek istendiği de bir olgudur. Bu çerçevede içinde anayasaya uygunluğu, her durum v koşulda, demokrasiye uygunluk anlamında mütalaa etmemekteyiz.

Sayın delegeler, İstanbul Barosu, yüksek genel kurulun gündemini oluşturan konuda tarihsel görevini yapacağı inancı içindedir. Yukarıda açıklamaya çalıştığım gibi ülkemizin karşı karşıya bulunduğu çok ağır iç ve dış sorunların çözüme kavuşması çağdaş demokratik hukukun üstünlüğüne inanan, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, küçük azınlıkların değil, geniş halk yığınlarının çıkarlarını koruyan siyasal iktidarların oluşmasına bağlıdır. 5 Haziran seçimlerinden sonra halkımız, açıkladığımız nitelikte bir siyasal iktidara umudunu bağladığını göstermiştir. Yasama organında görev alan tüm üyelerin bazı siyasal partilere egemen kişilemiş çıkar kliklerinin etkileri dışına çıkarak halkın özlem ve umutlarını gerçekleştirmek doğrultusunda davranışa çağrılmasını İstanbul Barosu olarak Genel Kurula önereceğiz. Ülkemizin tüm bağımsız hukukçularını temsil eden yüksek genel kurulun İstanbul olağanüstü toplantısında belirleyeceği eğilimlerin bu konuda uyarıcı bir etki yarata-

cağı kuşkusuzdur. 5 Haziran seçimlerinin getirdiği ortamda insan hak ve özgürlüklerine saygıdan, özellikle can güvenliğini korumadan yana bir siyasal iktidarın oluşmasından başka demokratik bir alternatifin bulunmadığını yasama organında görev alanların hangi siyasi partiye mensup olurlarsa olsunlar, anlayacaklarını umut etmek istiyoruz.

Sayın delegeler, İstanbul Barosu adına genel kurula başarı dilekleri ile saygılarımı yineliyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın üyeler, gündemin altıncı maddesine geçmeden önce, usul yönünden bazı önermeleri genel kurulun bilgilerine sunmak zorundayım.

Önergeleri okutuyorum:

Türkiye Barolar Birliği Genel Kurul Başkanlığına

Birliğimizin 10.genel kurulu; İstanbul Barosuna mensup delegelerin yazılı önermeleri üzerine gündemi belirtilen şekilde olağanüstü genel kurulun 13-14 ve 15 Mayıs 1977 tarihinde toplanmasına karar vermiş bulunmaktadır.(10.Genel Kurul tutanağı sahife 285-289)

Bunu müteakip T.B.B. Başkanı inzalı 19/4/1977 tarih ve 20/742 sayılı genelge ile, seçim yasakları yüzünden olağanüstü genel kurul toplantısının ertelendiği ve yeni tesbit edilen tarihlerin 17-18 ve 19 Haziran 1977 olduğu tarafımıza bildirilmiştir.

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 117/6. maddesi, gereğince, Birlik genel kurulu olağanüstü genel kurul toplantısının zaman ve yerini kararlaştırmış bulunmaktadır.Toplantı ve görüşmelerin yapılabilmesi şartları aynı kanunun 116. maddesinde gösterilmiştir.

T.B.B.yönetim kurulunun, Birlik genel kurulunu olağanüstü toplantıya çağırma yetkisi kanunun 115. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktadır.Birlik yönetim kurulunun genelge ile olağanüstü genel kurul toplantısını ertelemesi, yetkisi dışında aldığı ve uygulamaya koyduğu bir karar mahiyetindedir.

Birlik genel kurulunun tayin ve tesbit ettiği olağanüstü genel kurulun toplantısı ancak 116. maddede yazılı şartlar altında ve nisap temin edilinceye kadar birer ay sonraki tarihe bırakılır hükmüne uyulması gerekirdi.

Kaldı ki, aynı yasakların devam ettiği süre içinde yine başka bir kamu kuruluşu olan Türkiye Odalar Birliğinin genel kurul toplantısı yapılmıştır.

Yukarıda özetleneye çalıştığımız üzere; toplantı yeri ve zamanı genel kurul tarafından tesbit edilen olağanüstü toplantının yeni tarihinin, yapılacak ilk genel kurul toplantısında kararlaştırılmak üzere, Birlik Yönetim Kurulu tarafından 17-18 ve 19 Haziran 1977 tarihi itibarıyla alınan (tehir) kararının geçersizliği iddiası ile işbu önergenizin işleme konulmasını saygı ile arz ve teklif ederiz.

Sakarya Delegatesi
Mustafa Raşit Abasıyanık

Sakarya Delegatesi
Salih Sipahier

BAŞKAN- Muhterem arkadaşlarım, bu konudaki Başkanlığın görüşünü açıklamak isterim.

Genel Kurulumuzun Sakarya toplantısında aldığı karar gereğince Birlik Yönetim Kurulu genel kurulumuzu olağanüstü toplantıya çağırmıştır. Fakat yasal zorunluluk nedeniyle toplantı 17, 18, 19 Haziran tarihlerinde yapılmıştır.

Bu nedenle Başkanlığımız bu önerenin oya sunulamayacağı görüşündedir.

Av.SUAT YILMAZ YALIN- Söz istiyorum.

BAŞKAN- Buyurun.

Av.SUAT YILMAZ YALIN (Kocaeli)- Başkanlık Divanına verilen bir önerenin Başkanlıkça mutlaka oya konulması gerekir. Bilhassa usul bakımından verilen önergeler özellik arz ederler. Binaenaleyh önerenin reye konulmasını teklif ediyorum.

BAŞKAN- Ben Başkanlık Divanının görüşünü bildirdim, arkadaşım da bu önerenin reye konulması gerektiğini ifade ettiler...

Av.İLHAMİ GÜVEN (Ankara)- Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN- Buyurun.

Av.İLHAMİ GÜVEN (Ankara)- Sayın arkadaşlar görüyorum ki, usul hükümlerini daha henüz genel kurula yeni başlarken ihlal etmiş durumdayız. Bir önerge okunduktan sonra derhal tartışmaya vazedilir, lehte, aleyhte söz isteyenler tespit edilir, müzakeresi açılır, ondan sonra oylaması yapılır, ret veya kabule göre muamele görür. Şimdi, bu maruzatımdan sonra, bendeniz aleyhte söz istiyorum.

Av.FUAT AKKOYUNLU (Gümüşane)- Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN- Buyurun.

Av.FUAT AKKOYUNLU (Gümüşane)- Burada verilen önergeden anlamaktayız ki, önerge sadece Barolar Birliği Başkanlığının erteleme kararına karşı çıkan bir önerge değil de, bir muhtıradır. Dolayısıyla bunun önerge anlamı da yoktur. Bu reye vazedilse ne olacaktır? Bunun kabul edilmesi halinde genel kurul çalışmasına hangi faydası olacaktır, kabul edilmese hangi zararı olacaktır? Önergenin anlamında da bu yoktur. Ayrıca bir önerge hakkında Başkanlık

Divanının görüşünü belirtmesi de gayet normaldir. Dolayısıyla Başkanlık Divanı da bu konuda kendi görüşünü açıklamıştır. Ben Başkanlık Divanının açıklamasındaki yeterliliği kabul ediyorum, önergenin genel kurulda oya sunmasını mahzurlu buluyorum. Saygılarımla.

BAŞKAN- Sayın Raşit Abasıyanık, buyurun.

Av.RAŞİT ABASIYANIK (Sakarya)- Genel Kurul kararının aksine Yönetim Kurulu tarafından bir ertelemenin yapılamayacağını gerekçeli olarak önergemizde arz ettik. Amacımız, toplanmış olan genel kurulun bir başka tarihe ertelenmesi değil, bunu açıklıkla arz ettik. Ancak, bir usulsüzlük yapılmıştır, bu usulsüzlüğün saptanmasını ve bu tarihlerde genel kurul toplantısının yapılmasının genel kurulca benimsenmesini öneriyoruz. Bizim amacımız toplanmış olan bu genel kurulun mesaisini baltalamak, çalışmasını engellemek değil, bir usulsüzlüğün yapılmış olduğunun saptanmasıdır. Arz ederim.

BAŞKAN- Sayın Rahmi Magat, buyurun.

Av.RAHMİ MAGAT (Ankara)- Sayın Başkanım, sayın delege arkadaşlarım; bugün toplantının amacını teşkil eden antidemokratik kanunların saptanması, taranması ve yürürlükten kaldırılması yöntemlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan olağanüstü genel kurul toplantısını idrak etmekteyiz. Bu kadar önemli, yurt çapında, geniş ve üst düzeyde hukukî bir sorun, sosyal bir sorun teşkil eden bu konuda toplanan olağanüstü genel kurulun alacağı kararların, sayın Genel Kurul Başkanının görüşüne saygılı olmakla beraber, ilerde bu toplantının yasal olup olmadığı gibi bazı tartışmalara meydan vermemesi amacıyla, önerge sahiplerinin de önergelerini açıklamak suretiyle bu genel kurulun yapılmasının, ya da Barolar Birliği Yönetim Kurulunun aldığı erteleme kararının onaylanmasının saptanması şeklinde yapılacak görüşmeler, hence ilerdeki tasarrufları da, lehte veya aleyhteki görüşleri de ortadan kaldıracağı için bu şekilde bir oylama yapılmasını ben de uygun buluyorum. Ve Başkanlık Divanının da bu şekilde bir oylamaya sunması görüşündeyim. Saygılarımla.

BAŞKAN- Sayın Başkanımız söz istiyorlar. Buyurunuz.

BAŞKAN Av. FARUK EREM- Sayın Başkanım, aziz delege arkadaş

larım; Sakarya delegesi arkadaşlarımla bizler hakkındaki yermesini minnet ve şükranla karşıladım. Çünkü bazı hususları' açıklama olanağını bize lütfetmiş oldular.

Konu iki kalemede incelenebilir. Tehirde haklı mıydık, çağırmakta yasalara uygun hareket ettik mi? Biz daima kamu niteliği kuruluşu iddiasını ortaya attık. Vardığımız birçok sonuçların hareket noktası da bu idi. Kamu niteliğindeki kuruluş olunca, seçim yasaklarına girmemiz pek tabii idi. Odalar Birliğinin örnek gösterilmesini kendilerinin takdirine bırakıyoruz. Diğer meslek kuruluşlarından hiç biri bu dönemde toplantısını yapmamıştır.

Şunu da önemle açıklamak isterim ki, seçim yasakları ile ilgili organlarla uzun uzun temas ettik, yapacağımız işin yasa dışı olduğu beyan edildi. Biz, sizlerin itimadı ile seçilen bizler, sizleri yasa dışı bir duruma sürüklemek yetkisini kendimizde göremedik.

Önergede, seçim yasaklarına giriyor muyduk girmiyor muyduk, bunun delilleri gösterilmiyor. Memleketin en kritik seçim döneminde şu mevzuları ortaya atmak hem akla uygun değildi, hem de kanunsuzdu.

İkinci maruzatımız: Sizleri toplamak ve yeni tarih tespit etmek. Bilir misiniz her genel kurul toplantısı Barolar Birliğine neye mal oluyor? Bu bir yana, 115 nci madde, Yönetim Kurulunun gerekli gördüğü bütün hallerde olağanüstü toplantıya çağırabilir kaydı vardır. Hiç bir kısıtlama, sınırlama yoktur. O halde biz, iki şey yapabiliydik; olağanüstü toplantıya kadar beklemek, ondan sonra sizin tesbit edeceğiniz yeni bir olağanüstü toplantı yapmak. O zaman da siz bize diyecektiniz ki, bu yetkinizi niçin kullanmadınız, niçin bizim kararımızı siz istismar ettiniz, savsadiniz? İşte en ağır itham o olacaktı. Biz bunu bertaraf ettik. Takdirlerinize arz ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın Ahmet Hamdi Sayar, buyurunuz.

Av. AHMET HAMDİ SAYAR (İstanbul)- Sanıyorum ki, bu öneri üzerindeki konuşmalar, olağanüstü genel kurul toplantısının gündemi çerçevesi dışında kalmaktadır. Olağanüstü kongrede gündem maddeleri görüşülür. Usul yönünden bu toplantının toplanıp toplanamayacağı

hususuna kaydırılarak zorlama ile müzakere açılmasına gitseniz de, ona da sayın Başkanın verdiği cevabın yanında, iki genel kurul toplantısı arasında genel kurulun toplantı yapmadığı devrede genel kurula niyabeten vazife gören yönetim kurulunun fayda nazariyesi içi de aldığı bu erteleme kararı münakaşa edilemez ve bugünkü toplantı filhal başlamış ve gündemin ortasına gelmiş olan bir durumda da böyle bir önerenin müzakeresi, oylaması yapılamaz görüşümdedir. Saygılarımla.

BAŞKAN- Sayın Erdoğan Bigat.

Av.ERDOĞAN BİGAT (Ankara)- Sayın Başkanım, bendeniz de, oylamaya geçilirse kısa sürede sonuç alınacağı kanısındayım.Kaldı ki söz almışken, sayın önerge sahiplerinin yasal açıdan da haklı olmaları noktasına kısaca değinmek istiyorum.

Özellikle dayanak yaptıkları 117 nci maddenin 6 ncı fıkrası kanımca olağan toplantılarla ilgilidir. Fakat 116 ncı madde toplantı günleri toplantının icra edilebilmesi için gerekli çoğunluğun sağlanamaması halinde uygulanacak bir maddedir. Bu itibarla, önergenin üzerinde konuşma olanağı sağlamadığınız için arkadaşlar açıklık veremediler. Bizim yönetmeliğimize göre, önerge- dir, uygun veya uygun değil, bu konuda üzerinde lehinde ve aleyhinde birer kişiye söz verilip oylamaya geçilerek kısa sürede sona erdirilmesi olanağı vardır. Bu bakımdan bendeniz derim ki, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunun özellikle seçim dönemi içinde kuruluşumuzun tarafsızlığını bir kere daha kanıtlayan ve kamu kurumu niteliğinde kabul eden bir anlayışla seçim yasakları çerçevesinde genel kurulun aldığı kararı uygulamaması takdire şayan ve yerinde bir karardır. Bunun dışında, Yönetim Kurulu, sayın Hocamın da ifade ettiği gibi, yasamızın 121 nci maddesinin 12 nci bendine göre, baro genel kurullarını olağanüstü toplantıya çağırma yetkisini de haiz bulunmaktadır. Her açıdan toplantı yasaldır. Bu bakımdan, aynı maddenin 4 ncü bendine göre de Birlik Genel Kurulunun aldığı kararları uygulamaktır Barolar Birliği Yönetim Kurulunun görevi. Bugünkü toplantı çoğunluğu da, ertelemenin, fiilen buraya katılmakla onaylandığını göstermektedir. Vakit geçirmeden oylama yapılmasını rica ediyorum. Saygılar sunuyorum. Teşek-

kür ederim.

BAŞKAN- Buyurun.

Av.TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Sayın Başkan, olağanüstü genel kurul toplantısının bugüne ertelenmesi kararının yasal olduğu Birlik Başkanı sayın Erem tarafından açıklandı. Bu durum karşısında ben şu ilâveyi yapacağım ve dikkate alınmasını rica edeceğim: Her önerge müzakere edilir ve oylanır diye bir kural yoktur. Başkanlık Divanı, önergelerin oylanabilmesi olanağını değerlendirir. Buna karşı çıkılan hal-lerde ise usul müzakeresi açılır. Bu önergenin de oylanması gerekir, müzakere açılmış durumdadır.

BAŞKAN- Bir önerge gelmiştir, okutuyorum:

Genel Kurul Başkanlığına

Sakarya delegelerinin önergesi üzerindeki konuşmaların yeterliliğinin oya sunulmasına arz ve teklif ederiz.

Merih Sezen

Erdogan Bigat

BAŞKAN- Usul hakkında görüşmeler yapıldı, fakat konunun esasına da inildi. Benim üzerinde titizlikle durduğum husus yanlış bir uygulama yapılmamasıdır.

Yeterlik önergesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler...Kabul edilmiştir.

Av.İLHAMİ GÜVEN (Ankara)- Bu önergenin oylanıp oylanmaması hususunun oya sunulmasını teklif ediyorum.

BAŞKAN- Arkadaşlar, Sakarya delegelerinin vermiş olduğu önergenin oya sunulup sunulmamasını teklif etmektedir arkadaşımız...

Av.TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Sayın Başkanım, bu yol açılırsa, genel kurullarda oylanmaması gerekli, hiç bir biçimde oylanması söz konusu olmayacak önergeler de, yüzlerce, binlerce verilen önergeler de verilir ve genel kurullar engellenir, engellenmesi yolu açılır. Eğer bu tip önergeleri oylarsanız, bundan böyle bu yol açıldıktan sonra engelleme yolu da açılmış olur, oylamalarla gündemi doldururuz. .

BAŞKAN- Arkadaşlar, konunun özelliği bakımından, toplantı hakkında kamuoyunda tereddütler uyanmaması bakımından, istisnaî olarak, bu gündem maddesine özgü olarak, emsal teşkil etmemek üzere bu önergenin oylamaya konulup konulmamasını reyinize sunacağım. Önergenin oylamaya konulmasını kabul edenler...Oylamaya konulmamasını kabul edef-

ler...Oylamaya konulmaması yüksek genel kurulca kararlaştırılmıştır.

Av.SUAT YILMAZ YALIM (Kocaeli)- Ekseriyetle mi?..

BAŞKAN- Önergenin oylamaya konulmaması çoğunlukla kabul edilmiştir.

Şimdi arkadaşlar, genel kurulumuza gönderilen telgrafları okutuyorum:

Sayın Faruk Erem

Türkiye Barolar Birliği Başkanı

İstanbul

Türkiye Barolar Birliğinin 17, 18, 19 Haziran 1977 günleri İstanbul Belediye Sarayında yapılacak olağanüstü genel kurul toplantısına vaki davetinizden memnun olan Sayın Cumhurbaşkanı olağanüstü genel kurulu pozitif hukukumuzda varlığını sürdüren antidemokratik yasama hükümlerinin saptanması çalışmalarına başarı dileklerinin iletilmesine beni memur etmişlerdir. Saygılarımla arz ederim.

Fuat Bayramoğlu Genel Sekreter Büyükelçi. (Alkışlar)

Sayın Avukat Faruk Erem

Türkiye Barolar Birliği Başkanı

Belediye Meclisi Salonu İstanbul.

Birliğinizin olağanüstü genel kurulunu gündemindeki konular üzerinde yapacağı çalışmalarda başarılar diler, size ve kurula saygılarımla sunarım.

Kâni Drana Anayasa Mahkemesi Başkanı (Alkışlar)

Sayın Faruk Erem

Türkiye Barolar Birliği Başkanı

Belediye Meclisi Salonu İstanbul.

Nazik davetinizi aldım. Konusu belirtilen olağanüstü toplantınıza katılamadığım, aranızda bulunamadığım için çok üzgünüm. Türkiye Barolar Birliğinin özellikle hukukun üstünlüğünü savunmadaki çabalarını övgü ile izliyoruz. Şahsın ve Yüce Yargıtay mensupları adına çalışmalarınızda gönülden başarılar diler, sevgi ve saygılarımla sunarım

Cevdet Menteş Yargıtay Birinci Başkanı. (Alkışlar)

Sayın Prof.Faruk Erem

Türkiye Barolar Birliği Başkanı

Belediye Sarayı İstanbul

Genel Kurul toplantısına davetiniz için teşekkür ederim.Anayasa demokratik hukuk devleti düzeninin Türk ulusuna yararlı olması hususundaki yaygın ve etkin çalışmalarınızın sürekli ve başarılı olması dileği ile saygılarımla sunarım.

Sabri Kirişoğlu. Hâkim Tuğgeneral. Askerî Yargıtay Başkanı.

(Alkışlar)

Sayın Prof.Faruk Erem
Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Belediye Meclisi Salonu İstanbul.

Cumhuriyetimizin temel esaslarından olan hukuk devleti ilkesinin kemaliyle yerleşmesi ve uygulanması yönünden pozitif hukukumuzda varlığını sürdüren entidemokratik hükümlerin saptanması ve kaldırılması ile ilgili çalışmalarınızın devletimize büyük yarar sağlayacağına olan inancımı belirtir, katılamayacağım için üzüntü duyduğum genel kurulunuza içtenlikle başarılar diler, teşekkür, sevgi ve saygılarımı sunarım.

Prof.İsmail Hakkı Ülgen. Danıştaş Başkanı. (Alkışlar)

Sayın Avukat Faruk Erem.
Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Belediye Meclisi Salonu İstanbul.

Türkiye Barolar Birliği olağanüstü genel kurul toplantısına başarılar diler, saygılarımı sunarım.

Zeyyad Baykara. Adalet Bakanı (Alkışlar)

Sayın Faruk Erem
Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Belediye Meclisi Salonu İstanbul.

İşlerimin yoğunluğu nedeniyle toplantısına katılma zevkinden mahrum kaldığım genel kurulunuza çalışmalarında başarılar diler, nazik davetiniz için teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Kâzım Akdoğan Cumhuriyet Başsavcısı (Alkışlar)

Sayın Av. Faruk Erem
Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Belediye Meclisi Salonu İstanbul

Daha önceden aynı saate rastlayan resmî bir toplantı nedeniyle Birliğinizin olağanüstü Genel Kurul Toplantısında bulunamayacağından üzgünüm. Mazeretimin kabulünü rica eder, teşekkürlerimi saygılarımla sunarım.

Namık K.Şentürk İstanbul Valisi (Alkışlar)

Türkiye Barolar Birliği Olağanüstü Genel Kurul Divan Başkanlığına

Antidemokratik yasaların ayıklanması hukukumuzun demokratikleştirilmesi konusunda gösterdiğiniz üstün çalışmaları yürekten kutlar, olağanüstü genel kurul çalışmalarınızın da halkımızın yararına önemli kararlar alacağınıza olan inancımı tekrarlar, başarılar dilerim. Saygılarımla.

Ahmet İsvan İstanbul Belediye Başkanı (Alkışlar)

Sayın Avukat Faruk Erem
Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Belediye Meclisi Salonu İstanbul.

Türkiye Barolar Birliğinin olağanüstü genel kurul toplantısı münasebetiyle gönderdiğiniz nazik davetinize teşekkür ederim. Genel Kurulca alınacak kararların ülkemiz ve milletimiz için hayırlara vesile olmasını diler, bilvesi selâm ve saygılar sunarım.

Prof.Dr.Necmettin Erbakan. Devlet Bak.Başbakan Yardımcısı.

Sayın Faruk Erem
Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Belediye Meclisi Salonu İstanbul

Türkiye Barolar Birliği olağanüstü genel kurul toplantısı münasebetiyle göndermiş olduğunuz nazik davetinizi aldım. Yakın ilgi ve nezaketinize teşekkür ederim. İşlerimin çokluğu dolayısıyla aranızda bulunamayacağım için üzgünüm. Genel Kurul toplantınızın hayırlı, uğurlu olmasını ve başarılı geçmesini diler, bu vesile ile selâm, sevgi ve saygılarımı sunarım.

Alparslan Türkeş Başbakan Yardımcısı.

Sayın Av. Faruk Erem
Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Belediye Meclisi Salonu İstanbul.

Türkiye Barolar Birliği olağanüstü genel kurul toplantısına ilişkin davetinize teşekkür eder, genel kurul çalışmalarında başarı dilekleriyle saygılar sunarım.

Nahit Mentеше Turizm ve Tanıtma Bakanı.

Sayın Prof. Faruk Erem
Türkiye Barolar Birliği Başkanı
Belediye Meclisi Salonu İstanbul

Türkiye Barolar Birliği olağanüstü genel kurul toplantısında görüşülecek konular için göndermek nezaketinde bulunduğunuz çağrıya teşekkür eder, başarı dilekleriyle saygılarımı sunarım.

Süleyman Türkoğlu Danıştay Üyesi ve Genel Sekreteri.

Türkiye Barolar Birliği Olağanüstü Kongre Divan Başkanlığına
Özellikle son yıllarda demokrasiyi koruma ve genişletme, sosyal hukuk devletini yaşatma ve geliştirme savaşımızdaki kararlı eylemleriyle Birliğinizin işçi sınıfımızın saflarında büyük bir saygınlık kazanmıştır. Örneğin DGM girişimi karşısında aldığınız aktif tavır ve DİSK ile dayanışmanız üyelerimiz ve tüm emekçiler tarafından her zaman şükranla anılacaktır. Faşist denemelerini bozguna uğratma ve 5 Haziran genel seçimlerinde demokrasi ve ilerleme güçlerinin yeni mevzilere yerleşme başarısında Birliğinizin çok önemli katkıları olmuştur. Toplum yaşamının tüm kesimleriyle demokratikleştirilmesi her şeyden önce hiç kuşkusuz mevcut antidemokratik ve sosyal hukuk devleti kavramı ile çelişen düzenlemelerin iptali, yada değiştirilmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda toplandığınız genel kurulunuzun varacağı sonuçların kurulmasını istediğimiz bir CHP hükümetinin demokratik hak ve özgürlükleri genişletme uğraşlarına küçümsenmeyecek katkıları olacaktır. Gerici faşist güçlerin yeni saldırıları ile karanlık planlarını etkisiz kılmak için örgütlerimizin ön saflarında yer aldığı ulusal demokratik güçler arasındaki eylem birliği ve dayanışmayı sağlamlaştırmanın zorunlu olduğu inancındayız. En içten dayanışma duygularımızla şahsınızda Birliğinizin tüm yönetici ve üyelerini saygıyla selamlar, genel kurulunuza üstün başarılar dilerim.

Kemal Türkler Genel Başkan.

BAŞKAN- Arkadaşlarım, Hatay Barosu, Afyon Barosu, Çanakkale Barosu, Adıyaman Barosu, Erzincan Barosu, Erzurum Barosu ve Burdur Barosu Başkanlıkları da genel kurulumuza başarı telgrafları göndermişlerdir. (Alkışlar)

Şimdi değerli arkadaşlarım, gündemimizin 6 ncı maddesine geçiyoruz. Gündem maddesini okuyorum:

"Antidemokratik yasalar konusunda

Şimdi değerli arkadaşlarım, yönetim kurulu raporu daha önce arkadaşlara gönderilmiştir.

Av.ERDOĞAN BİGAT (Ankara)- Efendim geleneklerimize uygun olarak, eğer izin verirlerse sayın Başkan tarafından kısaca özetlenmesini ve okunmamasını öneriyorum.

BAŞKAN- Raporun okunmaması, ancak kısaca özetlenmesi önerisini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Sayın Başkan, buyurunuz.

BAŞKAN Av.FARUK EREM- Sayın Başkanım, aziz delege arkadaşlarım, genel kurulun emri uyarınca, yönetim kurulu/^{nun derleme} raporunu elimden geldiği kadar kısa bir süre içerisinde özetlemeye çalışacağım.

Yalnız, sözlerime başlamadan evvel şunu açıklamak istiyorum:Raporumuz gerçekten bir derleme raporudur. Bu itibarla yönetim kurulu üyesi arkadaşlarımızın kişisel fikirleri olarak telâkki buyurulmamasını ve burada ortaya atılan konuların belki de teşkil edilecek olan komisyon çalışmalarında faydalı olabilsin, tartışma konularını ortaya koyabilsin diye hazırlanmıştır. Mutad, normal genel kurul toplantılarına takdim kılınan raporlar cinsinden telâkki edilmemesini bilhassa rica ediyorum.

Kanuna ve geleneğe uygun olarak, başta başkanlık raporu yer almaktadır. Bu itibarla, şimdi özetleyeceğim husus şahsıma ilişkin hususlardır.

Kanunlarımızdaki antidemokratik hükümlerin saptanması ve giderilmesi için girişimlerde bulunulması bir gündem maddesi. Acaba sadece bunları saptarsak, gerekli girişimlerde bulunursak, hukukumuz tam anlamıyla demokratikleşecek midir? Bize öyle geliyor ki bu çalışmalar

aynı zamanda boşlukların da doldurulmasını kapsama biçiminde olmalıdır. Bugün dünyanın demokratik her ülkesinde büyük kuşku yer almaktadır. Karşıt rejimler güçlenmektedir. Bu bir vakıa. O halde, demokrasilerin yaşayabilmesi için acaba bu anlayışta olan ülkeler neler yapmalıdır? İşte antidemokratiklik konusu yanısıra bunların da düşünülmesinde fayda olsa gerektir. Pek çok ülkeler, ^{hele seçmen yaşının} daha da aşağıya indirilmesi eğiliminin güç kazandığı dönemde eğitimi ele almışlardır. Bugün sadece ilk eğitimin ^{zorunluğu} ile demokrasiyi yürütebilmemiz bir hayaldir. Alfabenin, dünyanın hiç bir tarafında demokrasiyi kurtarmadığı bir vakıa olarak kabul ediliyor. İngiltere dahil bugün pek çok ülkeler mecburi eğitimi 9 yıla çıkartmışlardır. O halde, demokrasinin bir ferdi, bireyi daha fazla bilgiye kavuşturmak çabaları yanında, bir de ekonomik taban üzerinde kurulması şarttır. Türkiye Barolar Birliğinin toplantılarında ekonomik, demokratik kamu düzeni diye bir kavram ortaya atıldı. Bu kavrama yapılan en güçlü tenkit, bu suretle tesbit edilmiş bir kavram, bir tutuculuk içerisine girilmesi kuşkusudur. Fakat maksat bu değildir. 1961 Anayasamız yürürlüğe girdiği zaman, acaba hazır bulduğu ekonomik düzeni kabul mü etmişti, yoksa bu Anayasaya göre ekonomik demokratik anayasal bir düzenin kurulmasını mı istiyordu? Kuşkusuz bunu istiyordu. İnsanca yaşama seviyesine Türk bireyini şu şu koşullar altında eristireceksiniz emrini ihtiva eden bir anayasanın mevcut ekonomik düzeni de benimseydiği iddia edilemez. O halde, ekonomik demokratik kamu düzeni kavramını benimsersek bu, şu anlama alınmalıdır: Bugünkü Anayasanın lüks anayasa sayılmaması, demokrasinin fazlasının zararlı olduğu yolundaki iddialara sebep olmaması için nasıl bir ekonomik düzen Türkiyemizde kurulma icap edecektir? Bu itibarla çalışmalar sırasında umarız ki ekonomik sorunlar oldukça ağırlık teşkil edecektir.

Herhalde Türkiyemizde işsiz ve umutsuz kişilerin sayısını azaltmakla Türk demokrasisi kendine özgü büyük başarılar sağlayabilir.

Ekonomik kamu düzeni deyiminin yadırganmamasını da ileri sürebiliriz. Bu hüküm anayasamızda ekonomik düzen terimiyle açıkça ifade edilmiş gibidir. Taramalarımız sırasında rastlayacağımız boşluklardan bir tanesi de, halk sektörü hukukunun Türkiyemizde deyaratılması sorunudur. Raporumuzun 5 ve onu takip eden maddelerinde, diğer demokratik

ülkelerde denenmiş halk sektörü tiplerini tek tek izaha çalıştık.Şu veya bu biçimin kabulü elbetteki uzun tartışmalara yol açabilir. Ama hukuk devletini daha da sosyalleştirebilme çabalarından bir tanesi de halk sektörü olarak görünüyor. Bunun politik tartışması ile hukuksal tartışmasını birbirinden mutlaka ayırmamız lâzımdır. Bizden, eğer bu sektör kurulacak olursa, toplum bazı bilgiler, bazı girişimler beklemektedir.

Kuşkusuz bugün demokrasiler den: planlı ekonomiye geçmişlerdir. Anayasamızın öngördüğü; planla yolundan şaşırılmış plan kavramı arasında büyük uçurumlar politik nedenlerle meydana geldi. Planlı ekonominin yine anayasal düzeye kavuşturulması için zannederim ki hukukçunun yapacağı pek çok girişimler olsa gerektir.

Eğer bir demokraside ekonomik devleşme önlenemezse, o demokrasinin geleceği tehlikeye düşer. Bir misal arz edeyim; Hitler Nazi rejiminden evvel Almanya'da anti-tröst ve anti-kartel hukuk vardı. Nazi devleti bunu ortadan kaldırdı; rejim yıkıldı, bugün aynı hukuk avdet etmiştir. Bu tarihî gerçek de gösteriyor ki, devleşen ekonomik teşebbüslerbelli bir ölçüyü aşarsa, orada demokrasi yaşayamaz.(Alkışlar) Bu itibarla, acaba anti-tröst ve anti-kartel hukukun Türkiyemizde yaşayabilmesini biz teşvik edersek, demokratik yoldan acaba uzaklaşır mıyız? Tartışmaya girmeyelim, raporumuzda, İngiltere dahildemokrasi ile övünecek ülkelerin bütün anti-tröst ve anti-kartel mevzuatını tek tek taradık ve bugün şu gerçektir ki, tröstleşmeyi, kartelleşmeyi, holdingleşmeyi önleyemeyen bir demokrasi ilerde büyük rahnelere kendini arz etmiştir. Raporumuzda bu hususun üzerinde de durduk, çalışmalar elbetteki bu açıdan den: değer kazanabilecektir.

Çok uluslu şirketlerin bugün demokratik düzeni, özellikle az gelişmiş memleketlerde yeni yerermeye başlayan demokratik düzeni tehdit ettiğini kabul etmemiz icap eder. Çok uluslu şirketler o kadar büyük nüfuz sahibi oluyorlar ki, devlet onları kendine rakip görüyor.Bu itibarla, milletlerarası bir denetimden daima kaçak çok uluslu şirketlerle Türk demokrasisinin çarpışabilmesi için neler önerebiliriz? Bunlar üzerinde de durmak zamanı gelmiştir.

Yine demokrasisi ile övünen devletler yepyeni bir iş hukuku yarattılar. İş hukukumuz artık klâsikleşmiştir. Bugünün şartlarına uygun

değildir. Bir çalışanlar yasası anlamında yepyeni bir iş hukukuna ihtiyaç duyuluyor. Bunun başında, yönetime katılma kavramı, başta İsveç ve Norveç olmak üzere bütün demokratik ülkeler çeşitli biçimlerde yönetime katılma, çalışanın yönetime katılması şeklinde yeni kurallar getirmişlerdir. Bu itibarla, çalışanlar yasasında belli bir güce kavuşan her iş kolunda, her iş yerinde veya sayıca çalıştırdığı kişilerin belli bir oranı aşması halinde, otomatikman yönetime katılma hakkının tanınmasını sağlayabilecek bir yasa hükmü, bizi daha fazla sosyal hukuk devletine yaklaştıracaktır.

Herhalde, demokrasimizin yolundan sapmaması için, politik eğitime ihtiyacımız var. Bugün Avrupa demokrasileri halkın siyasetten soğumasından şikâyetçidirler. Bu şikâyet ve ilgisizlik demokrasileri ciddi surette tehdit ediyor. Bu itibarla, yepyeni bir vatandaş tipinin doğmasına çalışma zorundayız. Teb'alık devri gerçekten geçti. Türk oyunun aydınlanmasını sağlamak görevi hukukçuya düşmekte. Bu itibarla, siyaset tekeli diye isimlendirebileceğim "siyaset yapıyorsun" şeklindeki suçlamalar, asla samimi değildir. Bugün, biraz sonra temas edeceğim, 1976 yılında Avrupa Konseyinde vaki çalışmalar, siyasetin sosyalleştirilmesi gereğini ve çığırını açmış bulunuyor. Bu itibarla, Barolar Birliğinin de bu güzel fikirlerin öncüsü olmasını temenni etmekteyiz.

Son günlerin büyük problemi kuşkusuz kamu haberleşme, kitle haberleşme araçları ve kamuoyunun olgunlaştırılması, aydınlatılması araçlarını ilgilendirmektedir. Basınımızın, dünya basınında olduğu gibi büyük bir kriz geçirmekte olduğunu söylemek durumundayız. Basın artık daha fazla ticarî eğilim içerisine girmekte ve dördüncü kuvvetin bazı imtiyazlarını da bu suretle tehlikeye sokabilir bir biçime bürünmektedir. O halde, basın hukukumuzun, belki de seçilecek olan komisyonlarda en ciddi sorun olarak ele alınmasını temenni ediyorum.

TRT konusu mutlaka karşımıza gelecektir. Acı tecrübeler geçirdik. Konusunu çok aşan sosyal sarsıntılar bu noktadan ortaya geldi. O halde mevcut sistemde mutlaka bir yetersizlik mevcuttur. Şimdiye kadar TRT hukukunda üç sistem denendi.

1- Devletten tamamiyle uzaklaşmış özel sektöre bu işi tevdi etmek. Sonuç: Ticarîleşmek.

2- Politik iktidarın eline verilmeli. Kim gelirse onun emrinde.

Sakıncaları malûm.

Nihayet, bütün masrafları devlet tarafından ödenmek şartıyla özerklik. Bu da batı demokrasilerinde denendi, hepsindeki itirazlar memleketimizdeki gibi itirazlara sebep olmuştur. Demek ki bu üç sistemde başarılı değil.

Şimdi, uzmanların ortaya attığı son sistem: TRT pahalı bir girişim. Özel sektöre kaptırılmaması icap eden bir girişim. O halde, malî yükünü devlet üstüne almalı ve fakat anten hakkı mutlaka o memlekette fikir üreten organ ve kuruluşlarda taksim edilmelidir. Anten hakkının paylaşılması sistemine gitmekten başka çare yoktur. Eğer demokrasinin yaşaması, çoğulcu fikirlerin adeden artması umuduna bağlanıyorsa, zannedirim ki, denenmesi icap eden sistem de budur. Bugünkü sistemle iktidar değişmesinin bu kere aksi yönde aynı şikâyetlere meydan vermesinden kuşku duymaktayız.

Değerli meslektaşlarım, şimdi müsaade buyurulursa Yönetim Kurulunun derlediği bazı hususları arza çalışayım. Bu arada bütün barolarımızdan mütalaalarını rica ettik. Yalnız bazı mütalaalar geç geldiği için, onları bizim teksir edip sizlere zamanında dağıtmak imkânını bulamadık; ama başkanlık divanına takdim ettik, komisyonlarda mutlaka nazara alınacaktır. Bu konuda özellikle İstanbul ve İzmir barolarının katkılarına değinmeden geçmek elimden gelmiyor.

Yönetim Kurulu kararının başına, 33 ncü sayfadan itibaren, bir tarihçe kısmını ilâve ettik. Nedeni şudur: Mevzuatımızı antidemokratik kurullardan arındırmak fikri yeni değildir. 1950 döneminden evvelki bir siyasal kuruluş, o zamanın iktidarına karşı en güçlü silâh olarak antidemokratik hükümlerin kaldırılmaması kınamasını tevcih etmiştir. Nitekim seçimlerden sonra bir komisyon kuruldu. O komisyon bütün bakanlıkların hukuk müşavirleri ve bazı bilim kuruluşlarının temsilcilerinden oluşuyordu. İlk açılışında zamanın İçişleri Bakanı büyük bir hevesle bunları bu komisyondan beklediğini söyledi ve pek yüceltici sözler sarfetti. Şevkle çalışmalara başlandı. Altı ayın sonunda ise hükümetten emir geldi; komisyon meccisini bitirmiştir ama, bu mesai kamuya açıklanmasın. Fakat o zamanın komisyon başkanı rahmetli Derbil, komisyonun bütün kararlarını kamuya açıkladı. Şu tarihî gerçek karşındayız: Hiç bir siyasî kuruluş, sonradan döneceği vaatlerde bulunma-

malıdır; sonu hüsrân oluyor. Bu itibarla, 1951 yılından 1977 yılına kadar uyuyan bu konuyu Türkiye Barolar Birliğinin canlandırması büyük bir memleket hizmeti olsa gerektir.

Çalışmalarımıza belki de faydalı olur ümidi ile, o komisyonun çalışma metodları, antidemokratik bulduğu kanun hükümlerini vesair hususları raporumuzun bu sayfalarında etraflıca arz etmeye çalıştık. Hiç olmazsa şu tarihî belgenin kaybolmamasına da yardımcı olmağa çalıştık. Fakat o rapordaki hükümlerin hepsinin sizi tatmin etmeyeceğini elbetteki biliyorum. Vaktiyle mevcut olmayan kavramlar bugün hukukumuzda doruk noktasında hâkim durumdadır. Bu itibarla, o raporun bazı kısımları size bugün ilkel de görünebilir; ama o gün bu günü hazırlamıştır diyebiliriz.

O komisyonun ilginç tarafı şu idi: Tartışmalara başlarken, acaba hangi ölçüye göre antidemokratiklik neticesine varacağız?..Bir ölçü tartışması açıldı. Bu tartışma neticesinde varılan formül şu idi: Siyasal haklara, kamu hürriyetlerine ve innan haklarına aykırı, bu hakları kaldıran veya sınırlayan hükümler antidemokratiktir. Demek ki üç hakkı ele alıyordu; siyasal haklar, kamu hakları ve insan hakları. Fakat tartışmalar sonunda inkilâp kanunlarının mahfuziyeti ve aynı zamanda, o günkü tabirle, hukuku müşterekenin getirdiği sınırlamalar mahfuzdur şeklinde bir ihtirazî kayıt da benimsenmişti. Bu, -özür dileyeceğim- şimdi size biraz çocuksu da gözükebilir. Ama o gün bu yapılabilmıştır. Esas olan, bir fikirden hareket etmek neticesine varacak mıyız, varmayacak mıyız? Ondan sonra mevcuatımızda hayatiyetini kanıtlamış başkaca kavramlar çıktı; Anayasaya aykırılık gibi, Hukukun üstünlüğü gibi. Acaba biz antidemokratik kanun hükümlerini incelerken, bu kıstaslardan da faydalanabilecek miyiz? Herhalde komisyonlarımız bunun üzerinde duracaktlardır. Kuşkusuz, hukukun üstünlüğü kavramı, öncülüğünü Barolar Birliği yaptığı için bizlere çok munis de gelebilir. Ama yeterli midir, değil midir ve bütün bu çalışmalarımıza rağmen, ne kadar bu kavramı somut hale getirdik, bunlar elbette tartışma konusu olabilecektir. Ama hiç olmazsa çeşitli kullanan kişilerin anlayışına göre mana değiştirebilen bu kavramın bir tortusu da hiç olmazsa kaldı. Demek ki, bir şeyin üstünlüğü, bir şeyin dokunulmazlığı bu topluma kabul edilmiştir: Hukukun üstünlüğü.

İnsan hakları konusunun da bir ölçü olarak nazarı itibare alın-

masını sağlamak için, derleyebildiğimiz objektif bilgileri de raporlarımızımıza koyduk. İlgili komisyonlar herhalde müzakere sırasında buradaki özet fikirlerden bazı kolaylıklar elde edebileceklerdir.

Bu suretle, kıymetli vakitlerinizi fazla almak istemiyorum. Bir ay kadar evvel raporumuzun sözlerin eline geçmesini temine çalıştık. Sözlerimi, şöylece bir genel görünümle bitirmek istiyorum:

Bugün büyük sosyal problemlerle karşı karşıyayız. Bugün hangi demokrasinin neresindeyiz, şu zemin içerisinde meslek kuruluşları, özel olarak Türkiye Barolar Birliğinin yeri nedir? Her biri dört yıllık iki dönemden sekiz yılımızı tamamlamak üzereyiz. İlk dört yıl kuruluş çabaları ile geçti, ikinci dört yıl kamu niteliğindeki meslek kuruluşumuzun fikirce baskı grubu bilinci içerisine girdik. Ama aynı zamanda da, aynı şiddette de tenkitlere de maruz kalmaya başladık. Bu tenkitler haklı mıdır? Nasıl Marksist demokrasilerde çeşitli biçimler varsa, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasilerde de çeşitler vardır. Bunu iki kısma ayırıyor anayasacılarımız. Birincisi oya indirgeli demokrasi anlayışı. Yani millet oylarıyla iktidarı tesis ettikten sonra, diğer kuruluşların hiç bir müdahalesi haklı değildir. Bu birinci biçim demokrasinin başlangıcını Russo'da buluyoruz. Hatta onun tesiriyle Şapelya Kanunu 1789 tarihlerinde bütün ara kuruluşları, milli iradeye zararlı olduğu için ilga dahi etmişti. İşte bu bir dönemdi. Ama oya indirgeli demokrasi rejiminin sakıncaları anlaşıldı ve bugün batı demokrasisi ikinci bir döneme geçmiştir. O da, katılımlı, özgürlükçü, çoğulcu demokrasidir. Yani kuramsal ve birtakım kurumların örgütlenmesiyle, diğer bir deyimle büyük halk kitlesinin sosyal politikanın sahibi haline getirebilecek olanakların artırılmasıyla ancak bu demokrasi yürüyebilir dendi. O halde Türkiye Barolar Birliği bu iki anlayıştan hangisini benimseyecek, hangisinin fikirce hiç bir organik bağa gitmek için fikirce onun yanında olabilecektir, bu inançları devam ettiği müddetçe Bu tercihi artık yapmak mecburiyetindeyiz. Eğer oya indirgeli bir demokrasi tipini benimsiyorsak, o demokrasi tipi elbetteki bütün meslek kuruluşlarını birer lonca haline getirecektir. Siyasetten arınmak bahanesiyle mevcut yetkileri geri almak isteyecektir. O halde benim yaşama şartları bu sistemle beraber olmalıdır. Ben mecburum; modern, çağdaş, gerici olmayan ikinci demokrasinin tam göbeğinde oturmağa. (Al-

kışlar) Bu itibarla, elbetteki bu tenkitleri karşılayacağız, gerekleri yapılabilecektir, sizleri meşgul ettim, daha fazla özetlemek mümkün olmadı, sağolun. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

BAŞKAN- Şimdi arkadaşlar, gündemimizin 7 nci maddesine geçiyoruz. Madde aynen şöyle: "Genel Kurul çalışmalarının komisyonlar kurulması suretiyle yürütülmesi." Şimdi arkadaşlarım, bu konuda verilmiş önergeler var...

Av.İLHAMİ GÜVEN (Ankara)- Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN- Buyurun.

Av.İLHAMİ GÜVEN (Ankara)- Sayın Başkanlarım, sayın Divan, sayın konuklar ve Yüce Kurulun sayın üyeleri;

Bu olağanüstü toplantımızın konusu, antidemokratik yasaların antidemokratik hükümlerin saptanması, saptanan bu hükümlerin değişikliği görüşimlerinde bulunmamızdır. Yasalarımızı baştan sona kadar ayıkladığımız zaman, pek çok antidemokratik hükümlerin görüleceği bir gerçektir. Binaenaleyh, görüşüm odur ki, bugünkü olağanüstü toplantı şimdiye kadar yapılmış olan toplantılarda olduğu gibi, tamamiyle güncel konulara inhisar etmiştir. Aslında zaten güncel konulara inhisar etmesi gerektir. Bir Devlet Güvenlik Mahkemeleri konusu olağanüstü toplantı konusu olmuştur, karara bağlanmıştır. İzmir Barosunun teklifi üzerine İzmir'de yapılan olağanüstü toplantımızın konusu da yine güncel konulardır. Şimdi bizim yapacağımız çalışmalarda komisyon kurulması zorunluğu da vardır. Bunu inkâr mümkün değildir. Ancak, burada komisyonlar kurup uzun vadeli çalışmalara girmemiz naçiz kanımca yasalara ve usul hükümlerine aykırıdır. Yine görüşüm odur ki, biz bugünkü toplantıda, hangi kanun demokratiktir, hangi kanun antidemokratiktir, bunun tartışmasını yapabiliriz. Yoksa, uzun vadeli komisyonların toplanmasına girmek mümkün değildir. Esasen şekil bakımından da buna olanak yoktur. Şöyle ki; bizim görevimiz dolmaktadır. Bu uzun vadeli işler, bugünkü çalışmalarımız, kıymetli arkadaşlarımızın kıymetli fikirleri önümüzdeki dönemde seçilmemeleri halinde onların bu konularda çalışmaları mümkün olmayacaktır. Binaenaleyh, bugünkü toplantımız, hangi kanunlar demokratiktir, hangi kanunlar antidemokratiktir, bu konuya inhisar etmelidir. İş altı ayda bitirmektense, bunu başlayıp hemen bitirmekte yarar vardır. Arz eder, hepinize saygılar sunarım.

Av.RAHMÎ MAGAT (Ankara)- Sayın Başkan, müsaade eder misiniz?
BAŞKAN- Buyurun.

Av.RAHMÎ MAGAT (Ankara)- Sayın arkadaşlarım, şüphesiz ki bu kadar çok önemli ve memleketimizin bütün ilgililerini, vatandaşları ya-
kından ilgilendiren böyle önemli, ciddi, hehe bizim gibi tamamen hukukî
düzeyde bir kuruluş olan Barolar Birliği için, bütün ilgililerin dik-
katle baktığı bir konuda çok ciddi çalışmalar yapmak zorunluluğunu bü-
tün delege arkadaşlarımızın kabul ettiği şüphesizdir. Bunun da ancak
komisyonlar aracılığı ile yapılacak çalışmalarla gerçekleştirileceği
muhakkaktır. Ancak, bugün evsahipliği görevini yüklenmiş bulunan İstan-
bul Barosunun bundan evvelki olağanüstü genel kurulda da hepimizi üzen,
İstanbul Barosu Barolar Birliğini yönetiyor gibi söylentilerin üzüntüsü
henüz üzerimizden geçmeden, bugün yüksek genel kurulunuz henüz bir ka-
rar almadan, almışçasına komisyon çalışmaları, komisyon yeri, komisyo-
nun hatta, biraz evvel de bendenizden hangi komisyonda görev alacağım
hususunu soruldu ve bunun da İstanbul Barosu ile Barolar Birliğince tes-
bit edilen komisyonlar olduğu ifade edildi. Bu tip görünüşler, maalesef
İstanbul Barosu Barolar Birliğini mi yönetiyor gibi söylentilere yol a-
çıyor. Ve bendeniz de, başta İstanbul Barosu olmak üzere bütün barola-
rın bu görünüşlerden kaçınması gerektiğini belirtmeyi ve bunun bütün ba-
rolar tarafından bu ilkenin benimsenmesi lâzım geldiğini bilhassa belir-
mek isterim.

Sayın delege arkadaşlarım, bugün toplumumuzda bir kavram karışık-
lığı, kavram yanıltılması ve kavram saptırılması mevcuttur. Yapacağımız
çalışmalarda hangi ilkenin ele alınması; Anayasaya aykırılık mı, antide-
mokratiklik mi, yoksa hukukun üstünlüğü ilkesine aykırı olan kanunların
saptanması gibi üç ayrı görünüş ortaya sürülürken, şüphesiz ki bu gö-
rüşlerin tartışılması esnasında kullanılacak deyimler, ortaya atılacak
fikirler gayet ilmi bir hale gelmiş bulunmaktadır. Bir iki misâlle arz
edeceğim bu görüşümü. Bendeniz Türk Devrim Ocakları ve Türkiye Milli
Gençlik Teşkilâtı Başkanlığı yaptım ve o tarihlerde kendimi devrimci o-
lmak görüyordum. Fakat bugün devrimci deyiminin ne anlamlarda kullanıldığını
bilmediğim için kendime hâlâ devrimci demekte tereddüt içindeyim

İkincisi, Ankara Barosu Genel Kurulunun yapıldığı Ankara Hukuk
Fakültesinde, işte bütün üniversitelerde olduğu gibi, çeşitli sloganla

asılmıştı. Bunlardan bir tanesinin önünde genç arkadaşlarımla konuşuyorum; şöyle baktım, aynen şu slogan var: "Ne Amerika ne Rusya, Tam bağımsız Türkiye." Ve hemen dedim ki, tam benim benimsediğim bir slogan, bunun altına imza atarım. Hemen oradan bir genç avukat arkadaşım; üstadım ne yapıyorsunuz, bu en azılı Maocuların sloganıdır, dedi. Birden kendime geldim, düşündüm ve hakikaten imza atmadım.

Sayın Genel Kurul Başkanımızın çok sık kullandığı "Faşist" tabiri var. "Faşist yönetim, faşist iktidar.." Ve üzümlere görüyorum ki, sayın Ecevet 1957 yılında: "Faşizm, komünistlerin komünist olmayanlara karşı kullandıkları bir slogandır. Binaenaleyh, bu örneklerle çalışmalarımızda çok dikkat etmemiz gerektiğini ve bazı ilkelere sadık kalmamız lâzım geldiği hususunda, görüşlerime dayanak olarak arz ediyorum ve önerimi yazılı olarak da başkanlık divanına arz edeceğim, diyorum ki; bu çalışmalarımızda, her ne kadar Anayasaya aykırılık ilkesinin benimsenmeyeceği, şüphesiz ki saptanmış bunlar, zaten gündem maddesinde de antidemokratik deniyor, fakat bu demek değildir ki, Anayasamızın ana ilkelerine sadık kalmayalım yahut bazı ana ilkelerini bilhassa devrimcilikle belirleyelim. Bu hususta bendenizin yazılı önergesi de var ve diyorum ki, Anayasamızın 3 ncü maddesinde Anayasanın genel esaslarının başında yer alan "Türkiye Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu" ilkesinin, keza 11 nci maddede yer alan: "Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak, nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdı ile kullanılamaz." ilkesine ve keza 4 ncü maddesinde yer alan "Egemenliğin kullanılması hiç bir surette belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz" hükmüne, ana ilkesine, "Kimse, Devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne surette olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek ve tüzel kişiler hakkında kanunun gösterdiği hükümler uygulanır ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır. Ve keza devrimlerin korunması ile ilgili

153 ncü madde ve Anayasamızın başlangıç, dibace kısmında yer alan gerekçeye uygun bir çalışma yapalım ve bunun bir ilke kararını saptayalım, çalışmalarımıza öncelikle bu esaslar göz önünde tutulmak suretiyle devam edelim. Bu konuda yazılı bir önerge mi de sayın Başkanlık Divanına arz ediyorum. Saygılarımla.

BAŞKAN- Sayın Rahmi Magat arkadaşımın konuşmalarına Genel Kurul Başkanı sıfatıyla bir noktada cevap vermek istiyorum. Türkiye Barolar Birliğinin en yüksek organı genel kuruldur. Bu husus yasada da bu şekilde düzenlenmiştir, bu kurulun üstünde hiç bir güç yasada öngörülmemiştir. Gündem, yasa gereğince Türkiye Barolar Birliği tarafından düzenlenmiştir. Gündemin tesbitinde demokratik ilkelere uygun olarak hareket edilmiştir. Türkiye Barolar Birliği sayın Başkanı, sayın Yönetim Kurulu İstanbul'da toplanmışlar ve ne şekilde çalışılacağını tesbit etmişlerdir. Ve komisyonlar halinde çalışılması hususu bir eğilim şeklinde belirlendi ve bunun genel kurula arzı düşünüldü. Her şey genel kurulun kararına bağlıdır. Komisyonlar halinde çalışılması genel kurulun kararına bağlı olarak uygulanacak bir programdır. Genel Kurul Başkanı olarak bu noktayı açıklamakta fayda gördüm.

Şimdi, söz Ahmet Hamdi Sayar arkadaşımızın.

Av. AHMET HAMDİ SAYAR (İstanbul)- Muhterem arkadaşlar, İzmir toplantısında da komisyonlar kurulması teklifi yapılmıştı ve o zaman da usul hakkında söz almaştım. Dünyanın her tarafında bu böyle yapılır: Genel Kurul toplanır, konular saptanır, konulara göre komisyonlar teşkil edilir, bu komisyonlar başkan, sözcü ve raportör seçerler, komisyonlar bu konuları iyi bir şekilde hazırlarlar, rapora bağlarlar ve bu rapor genel kurulda müzakere edilir. Genel Kurulda her isteyen bu rapor hakkında konuşma yapar, sonunda komisyon verilecek bazı önergelere katılıp katılmama konusunda görüşünü bildirir, sonunda alınan kararlar raporda vaki değişiklikleri sağlar ve bu rapor genel kurulun raporu olur. Bunun dışında bir çalışma düzeni dünya yüzünde yoktur. İzmir'de komisyonlar kurulmadığı içindir ki, yönetim kurulumuz hâlâ o İzmir olağanüstü genel kurul toplantısında elde edilen hasılayı daha bize getiremedi. Ve sanıyorum, bir iki yıl daha sürer. Sosyal güvenlik konusu da askıda kaldı. Şimdi bu bakımdan, arkadaşlarımdan ısrarla, çözümleri eski bir genel kurul üyesi sıfatıyla istirham ediyorum, lütfen komis-

yon kararı alınsın, komisyonlar teşkil edilsin ve çalışmalarımızı öyle yapalım. Bütün genel kurul üyeleri, ilgi duydukları komisyonlarda vazife alabileceklerdir. Genel Kurul, çalışmalarını komisyonlar halinde yapsın, ondan sonra tanzim edilecek raporlar genel kurula getirilir ve bunlar üzerinde görüşme yapılır. Bundan başka da rasyonel yol, akılcı yol yoktur. Bir an evvel komisyonları kuralım ve işimize başlayalım.

BAŞKAN- Sayın Neclâ Fertan, buyurun.

Av.NECLÂ FERTAN (İstanbul)- Efendim, Barolar Birliği genel kurulunun gündemini hazırlamak elbette Barolar Birliğine aittir ve Barolar Birliği gündemi hazırlamış, gündemin 7 nci maddesinde de, yapılacak çalışmaların komisyonlar halinde yapılıp yapılmamasının genel kurulca karara bağlanacağını işaret etmiştir.

Üyesi olmaktan şeref duyduğum İstanbul Barosu, siz sayın delegelerin, eğer komisyonlar kurulur da komisyonlar halinde bir çalışma olursa, çalışma yerinde güçlük çekmeyesiniz diye, yaptığı programda, bu çalışma yerinin, komisyonlar kurulduğu takdirde baro merkezinde olacağına işaret etmişiz. Yoksa, sayın Rahmi Magat'ın buyurdukları gibi, idare etmek, idare edilmemek gibi bir hususla ilgisi yoktur. Kaldı ki barolar birliği ile baroların münasebetlerini kanun tayin ve tanzif etmiştir. Bunun dışında bir hal söz konusu olamaz, düşünülemez, sayın Rahmi Magat'ın böyle düşünmekten kaçınmaları gerekir.

İkincisi, Türkiye'de mevcut antidemokratik kanunları tesbit edelim ve geçelim. Herkes biliyor efendim antidemokratik kanunlar olduğunu ve bunların neler olduğunu. Çünkü bizzat yaşıyorsun, pasaport alırken yaşıyorsun, evinden sokığa adımını atarken yaşıyorsun. Fakat biz, bunlar antidemokratiktir demekle kalmayacağız, bunların hangi maddeleri antidemokratik demekle de kalmayacağız. Bunlar nasıl demokratik şekle getirilir, nasıl yapılırsa Anayasaya uygundur, bunu yapıp ortaya çıkaracağız ki, bir iş yapmış olalım. Bunu ne zaman yapacağız? Şu 2,5 günde mi? Hayır. Biz Sakarya'da bunun kararını aldığımızdan beri, bütün Türkiye Baroları olarak çalıştık, bugün buraya gelmeden evvel hazırladık. Şimdi, ayrı ayrı barolarda yapılmış olan bu çalışmalara iştirak etmiş olan arkadaşlarımız komisyonlar nezdinde birleşecekler ve bu fikirleri bir araya getirecekler ve dolayısıyla hazırlayacağımız bir tasarı ortaya çıkacaktır. Ve bu tasarıları genel kurulunuz kabul ederse,

bunlar genel kurulun görüşleri olarak meydana çıkacak ve ancak biz Türkiye avukatları böyle bir çalışmanın altına imzamızı koyarız.Yani biz, işte bunlar Anayasaya uygundur, demokratik sisteme uygundur diyeceğiz. Yoksa, burada 2,5 günde, böyle alelacele konuyu halledecek değiliz. Sanki biz Türkiye avukatları hemen buraya geldik, bu 2,5 günde bütün antidemokratik kanunları ayıklayacağız..Hayır. Biz Türkiye avukatları ayrı ayrı bu konularda uzun zamandan beri çalıştık ve şimdi bütün delege arkadaşlarımız bir araya gelip barolarımızın görüşlerini bildireceğiz. Bana öyle geliyor ki sabahdan beri fazlaca zaman kaybettik. Komisyonlarda bu görüşleri birleştirme bile zaman alacaktır, birleşen fikirlerin redaksiyonu bile zaman alacaktır. O bakımdan lütfen komisyonları seçelim ve çalışmaya başlayalım. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Başka söz isteyen?..Buyurun.

Av.MESUT TALU- Şimdi muhterem arkadaşlar, biz başladığımız yerde duruyoruz.

Kaddi yara kimisi kimisi arar demiş, kimisi elif

Herkesin maksudu bir ama rivayet muhtelif.

Bunu izaha lüzum görmüyorum. Sevgilimin boyuna kimisi bu kadar nazlı, uzun demiş, kimisi de elif'e benzetmiş.Eski alfabenin uzun elif'i. Herkesin maksudu bir ama, sevgilimin boyu çok güzel ama,izahını yapamıyorlar, rivayet muhtelif.Saygılarımı sunuyorum.(Alkışlar)

BAŞKAN- Efendim, önergeler vardır, okutuyorum:

Genel Kurul Başkanlığına

Genel Kurulun gündeminde yazılı çalışmaların kurul halinde yapılması uzun bir zamana ihtiyaç göstermektedir.Oysa çalışmalarımız zamanla kısıtlı bulunduğundan, komisyonlar halinde çalışılmasını öneririz.

Av.Orhan Barlas ve arkadaşları

BAŞKAN- Önce komisyonlar halinde çalışılıp çalışılmamasını halledeceğiz. Komisyonlar kurulmasına karar verildiği takdirde, komisyonların teşkili cihetine gideceğiz.

Bu önergenin leh veya aleyhinde konuşmak isteyen var mı?..Yok. Bu önergeyi oylarınıza sunuyorum: Komisyonlar halinde çalışılmasını kabul edenler...Etmeyenler...1 aykırı reye karşı çoğunlukla, komisyonlar halinde çalışılması kabul edilmiştir.

Şimdi arkadaşlar, komisyonlar halinde çalışılmasına karar verildi. Şimdi ikinci sorun; komisyonların oluşması. Bu konuda da bir önerge var, onu okuyorum:

"Kurul çalışmalarının komisyonlar halinde yapılmasının kararlaştırılması halinde, konuların toplu bölümler halinde ele alınabilmesi için aşağıda yazılı komisyonların kurulmasını öneririm.

Önerilen komisyonlar:

- 1-Anayasa Komisyonu,
- 2-Ceza Hukukuna ilişkin yasalar komisyonu
- 3-Çalışma ve sosyal güvenlik
- 4-İdare Hukuku
- 5-Özel Hukuk
- 6-Ekonomik ve Mali Yasalar
- 7-Haberleşme Komisyonu

Bu öneriyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler...Kabul etmeyenler...Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Bütün arkadaşlarımızın komisyon çalışmalarına katılma olanağı vardır.Komisyonlara girebilirler, konuşabilirler, yalnız oy kullanamazlar.

Sayın Birlik Başkanımız söz istemişlerdir. Buyurunuz.

BAŞKAN Av.FARUK EREM- Sayın Başkan, sayın meslektaşlarım; komisyonlarda çalışacak arkadaşlarımızın da sayısını tesbit ettiğimiz için bu sayıya dahil olmak üzere Yönetim Kurulunun bir istirhamı var Müsaade ederseniz komisyonlara, bir veya iki Yönetim Kurulu üyesi arkadaşımız da katılsınlar. Çünkü ilerde bazı girişimlerimiz olacak, komisyonlarda etraflıca zabıtlar da tutulmayacak, arkadaşlarımız bu komisyonlara katılsınlar, lütfen bunu da dahil edelim.

Av.RAHMİ MAGAT (Ankara)- Sayın Başkanım, sayın Birlik Başkanımızın belirttiği hususu perçinlemek amacıyla bendeniz ek bir önerge veriyorum ve diyorum ki, kabul edilen komisyonlarda Yönetim Kurulundan da bir veya iki kişinin yer alması hususunda taktir olarak arz ediyorum.

Teşekkür ederim sayın Başkan.

(Yönetim Kurulundan da komisyonlar için bir üye katılsın sesleri)
BAŞKAN- Efendim, tesbit edilmiş komisyonlar varsa oylarınıza
arz edeyim. ("Gönderiyoruz" sesleri)

Ceza Komisyonu ile ilgili bir önerge vardır, okutuyorum:

Genel Kurul Başkanlığına

Kurulacak olan Ceza mevzuatı ile ilgili komisyona aşağıda isim-
leri yazılı delegelerin seçilmesini saygılarımla öneririm.

Av.Necla Fırtın

- 1- Neclâ Fırtın
- 2- Gülçin Çaylıgil
- 3- Turgut Lalut
- 4- İlhami Güven
- 5- Hasan Basri Güder
- 6- Fuat Akkoyunlu
- 7- Vedat Durmuşoğlu
- 8- Faik Muzaffer Amaç
- 9- Şerafettin Kaya
- 10- Turhan Özgüner

BAŞKAN- Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edilmiştir. Etneyenler...
Kabul edilmiştir.

Diğer komisyonlar için aday tesbiti yapılabilmesi için ote-
ruma 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 17.30

İKİNCİ OTURUM
AÇILMA SAATI: 12.55

BAŞKAN- Oturumu açıyorum.

Anayasa Komisyonu aday listesi gelmiştir, okutuyorum:

Genel Kurul Başkanlığına

Kurulacak olan Anayasa Komisyonuna aşağıda isimleri yazılı delegelerin seçilmesini saygı ile öneriniz.

- 1- Orhan Argüden
- 2- Ekrem Özkunt
- 3- İlhan Baykent
- 4- Merih Sezen
- 5- Ahmet Hamdi Sayar
- 6- Orhan Barlas
- 7- Enver Aslanalp
- 8- Erdoğan Bigat
- 9- Ayten Dik
- 10- Şükrü Akmansoy
- 11- İsmet Çalık

BAŞKAN- Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...
Kabul edilmiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Komisyonu listesini okutuyorum:

Türkiye Barolar Birliği Olağanüstü Kongre Başkanlığına

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Hukuku ilişkileri Komisyonuna aşağıda isimleri yazılı delegeleri öneririm.

- Ayten Dik   Merih Sezen   Ahmet Hamdi Sayar
- 1- Alp Selek
  - 2- Müşir Kaya Canpulat
  - 3- Cengiz İlhan
  - 4- Ziya Nur Erün
  - 5- Hüseyin Aydın
  - 6- Aziz Behçet Çomakoğlu
  - 7- İhsan Saraçlar
  - 8- Ayten Dik
  - 9- Mahver Öztıp
  - 10- Erdoğan Bigat

BAŞKAN- Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...
Kabul edilmiştir.

Haberleşme Komisyonu listesini okutuyorum.

Genel Kurul Başkanlığına

Kurulacak olan Haberleşme H.İlişkin Komisyonuna aşağıda isim-
leri yazılı delegelerin seçilmesini saygıyla öneririz.

Av.Ayten Dik

1- Hilmi Becerik

2- Fehmi Özçelik

3- Aydın Aybay

4- Ümit Doğanay

5- Ziya Nur Erün

BAŞKAN- Oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenlerl..Etmeyenler...
Kabul edilmiştir.

Rahmi Magat arkadaşımızın bir önergesi var, gündem maddesiyle
ilgili görmüyorum, fakat okuyorum.

"Antidemokratik kanunların tesbit, tarama ve yürürlükten kal-
dırılması gibi çok önemli, çok ciddi ve çok geniş olan bu konuda Bir-
liğimizin yapacağı çalışmalar büyük önem taşıyacaktır.

Bazı yanlış anlayışlara, kavram karışıklıklarına sebebiyet ve-
rilmemesini sağlamak amacı ile çalışmalarımızda;

Bilhassa Anayasamızın başlangıç kısmının, 3, 4, 11, 19 ve 153
ncü maddelerinin göz önünde tutulmasını ve bunlara aykırı öneri ve ta-
sarların kabul edilmemesi konusunda ilke kararı alınmasını arz ve
teklif ediyorum." diyor arkadaşımız. Ben bu önerinin oylanamayacağı
kanaatındayım.Divan olarak arkadaşlarımla beraber, oylanamayacağı ka-
naatındayız. Çünkü, arkadaşlarımızın düşüncelerini sınırlayamayız.Pe-
şin olarak alacağımız bir kararla, ileri sürecekleri öneriler hakkın-
da sınırlamalar getiremeyiz. Bu itibarla oylamıyorum. Zapta geçti.

Şimdi arkadaşlar, buradan ayrıldıktan sonra cüppelerimizle Tak-
sim Anıtına giderek çelenk koyacağız. Otobüsümüz beklemektedir. Orada-
ki merasimden sonra Baro merkezine intikal edeceğiz ve komisyon çalış-
maları orada başlayacak.Seçimi tamamlanmamış komisyonların orada se-
çilmesi için Divana yetki verilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul
edenler...Etmeyenler...Kabul edilmiştir.

- 34 -

19 Haziran 1977 Pazar günü saat 10.00'da toplanmak üzere toplantıyı kapatıyorum. Yine bu salonda, Belediye Meclisi salonunda toplanacağız.

Kapanma Saati: 13.00

İKİNCİ BİRLEŞİM
BİRİNCİ OTURUM
AÇILMA SAATI: 10.0

BAŞKAN- Sayın delegeler, oturumu açıyorum. Gündemimizin 8 nci maddesini görüşmeye başlıyoruz.

Türk pozitif hukukunda antidemokratik yasaların saptanması için yüksek genel kurul komisyonlarla çalışılmaktadır. Bu komisyon raporlarına göre görüşme yapılacaktır. Bu görüşmeler nasıl olacaktır?

Türkiye Barolar Birliğinin, 1136 sayılı Yasa, başka bir kuruluştaki olduğunu hatırlatıyorum- doğrudan doğruya 1136 sayılı Yasanın 110 ncu maddesi kanunların menleket ihtiyaçlarına uygun olarak gelişmesi ve yürütülmesi yolunda hüküm ihtiva etmektedir. Bu ön tasarıların hazırlanması ve bunların ön tasarı haline gelmesi, esas olarak genel kurulun aslî bir yetkisidir. Yönetim Kurulu da bu yetkiyi haizdir, fakat yönetim kurulunun yetkisi müştak bir yetkidir, genel kuruldan alınan bir yetkidir. Aslî yetki genel kurulda olduğuna göre, şu çalışmalardan bir kısmı, bazı komisyonlar ön tasarı tasarıları hazırlamışlardır, yüksek genel kurulun onayını aldığı takdirde, bunlar yasanın 110 ncu maddesinin anladığı anlamda ön tasarı niteliğini kazanacaktır. Bu özelliği bakımından bunların görüşülmesinde, kanunların yapılışındaki görüşme usullerinin genellikle uygulanması gerekir. Bizim yönetmeliğimizde bir açıklık olmadığına göre, ve yasada da bir açıklık olmadığına göre, Parlamento içtüzüklerindeki kurallar ve gelenekler bu konuda da nazarı itibare alınır kanaatindeyiz, Başkanlık Divanı olarak.

Yalnız, bu öntasarıların madde madde burada görüşülmesine de imkân bulunmamaktadır. Gerek de bulunmamaktadır. Çünkü bu komisyonlarda madde madde ayrıntılarıyla görüşülmüş ve arkadaşlarımız bu konuları tartışmışlardır. Parlamentolarda benzer konularda çok maddeli yasa tasarılarında, yasa tasarılarının tümü genel kurulda görüşmeye açılır, tartışmaya açılır ve tümü üzerinde gerekirse değişikliği önermeleri de dikkate alınır.

Başkanlık Divanınız, sizin onayınıza bağlı olarak görüşünü ifade ediyor, Başkanlık Divanı, öntasarı niteliğindeki komisyon raporla-

rının tümünün görüşmeye açılması, tümü hakkında arkadaşlarımızın görüşlerini bildirmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Bizim görüşümüz bu.

Bunu, iki tür, raporlar gene, arada onu da antreparantez söyleyeyim, bir kısmı rapor şeklindedir, bunlar öntasarı niteliğinde değildir, öntasarı niteliğinde olmadığına göre, gene genel kurulun eğilimlerini kesin olarak belirten raporlar niteliğini alacaktır, genel kurul tarafından kabul edildiği takdirde ve Birlik Yönetim Kurulu kabul edilen bu raporlardaki direktiflere göre öntasarılar hazırlayabilecektir, hazırlaması gerekir.

Bu görüşümüzü yüksek genel kurula arz ediyorum ve bu usul meselesini öncelikle tartışmaya açıyorum. Usul meselesinin tartışılmasında, Meclis İçtüzüğünde lehte ve aleyhte olarak söz verilir denir ve bu şekilde karara bağlanır denir. Biz, gene genel kurulun takdirine bırakarak, bu konuda arkadaşlarımızın fikirlerini istemek durumundayız.

Buyurun efendim.

Av.SELAHATTİN AYDIN (Kahramanmaraş)- Çok sayın Başkanım, değerli genel başkanım, muhterem arkadaşlar; evvelâ esasa geçmeden, İstanbul Barosunun bizlere karşı gösterdiği yakın alakaya, büyük ilgi ve her türlü takdirin üstündeki fedakârca davranışlarına şahsım ve arkadaşlarımız adına şükranlarımı arz ediyorum.

İki günden beri devam edegelen çalışmalar, arkadaşlarımız tarafından bilinmektedir. Sayın Başkanın da ifade buyurdıkları veçhile, son güne gelmiş durumdayız ve meselelerin çok teferruatına dalmak suretiyle bunlar üzerinde tartışma açacak olursak, bunların yalnız bir günde değil, bir haftada, belki bir ayda bitmeyeceğini kabul etmek icâ eder. Onun için ben şöyle bir öneride bulunuyorum: Anayasa Komisyonunda çalışan değerli arkadaşlarımızın bize sundukları rapor öne alınmak suretiyle her komisyonun raporunu bir sıraya tabi tutarak onlar üzerinde genel olarak tartışma açalım, ben de dahil olmak üzere bütün arkadaşlarımızdan istirhamımız; meseleyi teferruatına götürmeden, ana hatlarıyla görüşlerini açıklasınlar. Ve her maddenin ayrı ayrı müzakeresi çok zamanımızı alır. Bugün bizim son günümüz olduğuna göre, konularımıza bir gün yetmez. Arkadaşlarımız üzerinde, görüşlerini açıklamak istedikleri maddeler hakkında söz aldıkları zaman, heyeti umumiyesi üzerindeki görüş ve kanaatlerini ifade ederler. Diğer görüşleri ta

bii diğer arkadaşlarımız da beyan edecekleri için, benim maruzatım; her komisyonun raporunun ayrı ayrı görüşülmesi, söz alan arkadaşlarımızın her madde hakkında ayrı ayrı söz almaktan ziyade, söz aldıkça o raporla ilgili maddeler üzerindeki umumî görüşlerini aksettirmesidir. Maruzatım bundan ibarettir. Hürmetlerimle arz ediyorum efendim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim efendim.

Sayın Turhan Özgüner, buyurun.

Av.TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Sayın Başkan, öncelikle şu konuyu halletmek lâzım: Öntasarı biçiminde niteliyorsunuz, katılıyorum. Öntasarı biçimindedir, yani bir kanun yapıyoruz biz, madde madde görüşmek bir neticiye vurdurmaz bizi. Sayın Başkanın öntasarı biçiminde nitelenmesinde isabet vardır. Bir tasarı hazırlığı sayın kanun yapıcılara sunulur, iltifat ederler ya da etmezler, ancak bir hazırlıktır.

Şimdi burada maddelerin münakaşası şüphesiz yapılmamalı, belki genel kurul buna iltifat edecek; ancak bir hususa daha iltifat edilmesini rica ederiz, zamanın değerlendirilmesi bakımından. Bu elimizdeki taslaklar dağıtıldı, okunduğu kabul edilmek gerekir. Bu bakımdan, yeniden okunması değil, sözcülerin özetleyerek dün Birlik Başkanı Sayın Erem'in özetlemesi biçiminde özetleyerek sunmaları yeterlidir. Her sözcünün böylece sunuş konuşmasını yapmasından sonra, genel görüşmeye derhal geçilmelidir. Öneririm. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Çok teşekkür ederim.

Bu konuda başka söz isteyen var mı?..Yok.

Önergeler var:

Turhan Özgüner arkadaşımızın sözlü önerisi: Komisyon raporlarının komisyon sözcüleri tarafından özetlenmesi, ondan sonra tümü hakkın da görüşme açılması ve karara bağlanması.

Şimdi, komisyon raporları okunsun mu, okunmasın mı? Önce o konuyu çözelim, ondan sonra da Turhan Özgüner arkadaşımızın önergesini oyunuzda sunacağım. Turhan Özgüner arkadaşımızın; komisyon raporları okunmasın, komisyon sözcüleri tarafından özetlensin şeklindeki önerisini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmiştir.

Şimdi bu arada, sayın delege avukat Hasan Basri Güder arkadaşımız ve sayın dele arkadaşımız, meslektaşımız Rahmi Magat, bir önerge verdiler.

Av.İLHAMİ GÜVEN (Ankara)- Sayın Başkan affedersiniz; öncelik taşıyan bir önergemiz var. Bir menfur olayı tel'in eden bir önergemiz var, o okunsun. Lütfen. Önce biz takdim ettik.

BAŞKAN- Onu da okuyacağım efendim, aynı hassasiyet içerisindeyim ben de. Ona öncelik verelim.

Türkiye Barolar Birliği Olağanüstü Genel Kurul Sayın Başkanlığına

Erzurum Atatürk Üniversitesinde insanlık dışı hunharca öldürülen değerli öğretim üyesi Doç.Dr.Orhan Yavuz için 1 dakikalık saygı duruşu yapılmasını öneririz.

Mersin

Ankara

Turhan Özgüner

İlhami Güven

BAŞKAN- Bu öneriyi oylamaya koymuyorum, arkadaşlarımı bir dakika saygı duruşuna çağırıyorum.

(Saygı duruşu yapıldı)

BAŞKAN- Teşekkür ederim efendim.

Bir önerge daha vardır, okutuyorum:

Barolar Birliği Olağanüstü Genel Kurul Sayın Başkanlığına

Zamanın değerlendirilmesi zorunluğuyla usul ve esas hakkında tüm konuşmaların 5 dakika olarak sınırlandırılmasını öneririz. Saygılarımızla.

Mersin

Ankara

Turhan Özgüner

İlhami Güven

BAŞKAN- Konuşmaların 5 dakika ile sınırlandırılması hakkında bir öneridir.

Av.İLHAMİ GÜVEN (Ankara)- Komisyon sözcüleri hariç.

BAŞKAN- Komisyon sözcüleri dışında 5 dakika olarak sınırlandırılmasını oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler...Etmeyenler...Kabul edilmiştir.Genellikle konuşmalar 5 dakika ile sınırlandırılmıştır.

Sayın arkadaşımız avukat Hasan Basri Güder (İzmir Barosu Delegatesi) ve Sayın avukat Rahmi Magat (Ankara Barosu Delegatesi) Avukat Davut Selçukî meslektaşınız, müşterek bir önerge vermişlerdir, onu okutuyorum:

T.B.B. Genel Kurul Başkanlık Divanına

Antidemokratik yasaların taranması, saptanması ve kaldırılması amacıyla yapılan bu olağanüstü genel kurul toplantısı Birliğimiz, ilgili ve yetkililer ile Türk kamuoyu için çok büyük önem taşımaktadır.

Bu kadar geniş, önemli ve hatta iddialı bir toplantı sonucunun da buna göre olması gerektiği tartışmasızdır.

Bu konuda değerli ön çalışmalar yapılmış, komisyonlar da bunların üzerinde hassasiyetle durmuşlardır.

Ancak, çalışmaların bütün yasa ve hükümleri kapsadığı, hepsinin teker teker ve gerekçeli olarak saptandığı iddia edilemez. Bu durumda konunun önemi ve ciddiyetine uygun ve Birliğimize yakışır bir sonuca varabilmek için komisyon raporları ve görüşme tutanakları dikkate alınmak suretiyle değerlendirilmesi, tamamlanması ve düzeltilmesi amacı ve çalışma yöntem ve şekilleri Birlikçe tekrar çalışmak üzere Birlik Yönetim Kuruluna görev verilmesini arz ve teklif ediyoruz.

Av.Hasan Basri Güder   Av.Rahmi Magat   Av.Davut Selçukî

BAŞKAN- Şimdi sayın delegeler, önce bir hususu açıklayayım; biraz önce gündem maddesini okudum, konunun görüşülüp karara bağlanması şeklindedir. Önerge gündem maddesinde bir değişiklik yapılması gereğini öngörüyor. Öyle anladım. Şimdi, önergesini açıklamak için arkadaşımıza söz veriyorum.

Av.RAHMÎ MAGAT (Ankara)- Sayın Başkanlarım, sayın delege arkadaşlarımız; öncelikle şunu belirtmekte yarar görüyoruz: Bu önergemizin görüşmenin sonunda oylanması bir kere içinde mündemiç ve biz öyle sunmuştuk. İkincisi de, gündem maddesini değiştirecek nitelikte değil. Alınacak kararın bu istikamette olması niteliğinde. Bu nedenle gündemin içinde, kapsamına dahil, ve fakat yüksek genel kurulun alacağı kararın yönünü, ve Birlik Yönetim Kuruluna vereceği görevi belirten, içeriği bu olan bir önerge niteliğinde olduğu için görüşmelerin sonunda ve gündem değişikliği niteliğinde kabul edilmeyerek oya sunulmasını, ya da üzerinde görüşme açılmasını sayın Başkanın takdirlerine arz ediyoruz. Teşekkür ederiz.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Şimdi, komisyon raporları üzerindeki görüşmelere başlıyoruz.

(1) numaralı komisyon olan Anayasa Komisyonunun raporu sayın üyelere dağıtılmıştır. Komisyon sözcüsüne, raporun özetlemeleri için söz veriyorum. Buyurun efendim.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ Av.MERİH SEZEN (İstanbul)- Sayın Başkanlık Divanı, Sayın Başkan, kıymetli arkadaşlarım; bilindiği gibi, 1961 Anayasasının bünyesinde demokrasiye aykırı, antidemokratik nitelik taşıyan hükümlerle 1971 ve 1973 yıllarında, anormal bir dönem içerisinde, kanımıza göre Anayasasının değiştirilmesinin mümkün olmadığı bir ortamda Anayasasının değiştirilmesi ile ortaya çıkan yeni Anayasa düzenimizde eski Anayasa ile yeni Anayasa arasında birtakım, özgürlükleri ve tasarrufları kısıtlayıcı ve Anayasayı zedeleyici bir sonuç meydana çıktığı saptanmıştır. O sebeptendir ki, 1961 Anayasasının en aşağı ilke olarak kabulü ile bu Anayasanın içinde dahi çoğulcu demokrasiye, çağdaş özgürlük ortamını yaratan liberal demokrasiye aykırı bulunan bazı hükümleri de komisyonumuz araştırıp saptamaya çalışmıştır.

Bu çalışmalarımız sırasında, İzmir barosunun hazırlamış olduğu rapor Türkiye Barolar Birliğinin ötedenberi 1961 Anayasasının değişimi ile ortaya çıkan anormal ve demokrasiyi hakikaten zedeleyici ortamı düzeltmek için yapılan çabaları ve yayınlanan yazıları ve yüksek kurulunuzun ilke kararları ve İstanbul'da oluşturulan komisyonun hazırlamış olduğu gerekçe komisyonumuzca tetkik edilmiş ve bunların müşterek noktaları göz önünde bulundurulularak bir çalışmaya geçilmiştir.

Hepinizin elinde bulunan, İstanbul Barosu özel komisyonları raporunun başında ve Anayasa Komisyonu raporunun 1961 Anayasasının temel ilkeleri ve bunun değişimlerini kapsayan gerekçeyi genel olarak düşüncelerimize uygun bulduğumuzdan, ayrıca bunların yeniden özetlenerek, ya da geliştirilerek yazılmasını, hem süre bakımından, hem de sonuç bakımından uygun görmediğimiz için bu gerekçeyi gerekçemiz olarak, bildiğimizde de bulunduğuna göre, tekrardan yazmamış bulunuyoruz.

Hal böyle olunca, geriye şöyle bir özetlemeden ibaret bir görüş bana düşüyor. O da şu:

Sayın arkadaşlar, bildiğimce, dünyanın hiç bir yerinde bir anayasa değişikliği yapılır iken, karar veren meclis o anayasasının değişiminin rol almaz. Genellikle anayasa değişikliğine meclisler karar verdikleri zaman, derhal infisah ederler, yerine, yeniden, halkın, anayasayı değişt-

tirmek üzere yetkili kıldıkları yeni meclisler karar verdiler. Oysa, hatırlarda olduğu veçhile, Türkiye'nin anormal bir çağ içinde bulunduğu ve 12 Mart rejimi diye tarihimize geçen bir atmosfer içerisinde, sıkıyönetimin altında bir anayasa değişikliği yapıldığı hatırlardadır. Biz, -istidraden söyleyeyim- ondan esinlenerek, en son madde olarak, anayasa değişimi matlabında sıkıyönetime karar verilen veya sıkıyönetimin işlerliği bulunduğu dönemlerde anayasa değişimi yapılamaz hükmünü getirmek zorunda da kaldık.

İşte bu atmosfer içinde yapılan anayasa değişiminde neler ele alınmıştır, ne amaçla alınmıştır, hepimiz bildiğimiz için ben çok kısa çizgilerle bunu söylemek istiyorum.

1- Amaç yürütme organının tüm yetkileri daha kolaylıkla ve denetsiz bir şekilde istedikleri gibi, kullanmak idi. Oysa bildiğiniz gibi 1961 Anayasası dünyada gelişen düşüncelere ve akımlara uygun olarak, egemenlik hakkının kullanılmasını anayasa kuruluşlarının dengesi içerisinde yapılmasını öngörmüştü. Bu yöneticilerin hiç hoşuna gitmeyen bir olaydı. Çünkü, istendiği gibi ve akla geldiği gibi toplumlar alışlageldiği gibi idare edilemeyecek hale gelmişti. Bundan hep hatırlarsınız, yöneticiler şikâyet ettiler. İşte sıkıyönetim sırasında fırsat ele geçmişti, kimse daha fazla söz söylemeye zaman, yetki ve imkân bulamayacak idi ve nitekim kollar sıvandı ve anayasanın değişikliğine başlandı. Dikkat ediniz, bu değişiklikler öncelikle baştan, 12 nci maddeden başlayarak, özgürlüklerin, kişi güvencesinin ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına çalışılmayla başlanmıştır. Anayasaya her zaman birtakım yeni tefsirlerle, kişilerin özgürlüklerini kısıtlayıcı nitelikte birtakım tabirler eklenmiş ve bu yetki istendiği gibi kullanılmak amacına çevrilmiştir; fakat şunu söylemek lâzım gelirse, Türk toplumu dinamizmi içerisinde bu uygulamalar, kendi açılarından söylüyorum, maalesef istedikleri gibi sonuç da verememiştir.

Demek ki, bu açıdan işi ele aldıktan sonra ne yapmak gerekiyordu? Tabii yargı kavramından uzaklaşmak, kişi güvencesinin denetimini mümkün merteye ortadan kaldırmayı, ya da azaltmayı amaçlamış idi. Nitekim, aynı şartlarla, tabii yargı kavramından uzaklaşma yoluna gidilmiştir; maddeleri söylemeye lüzum var mı bilmiyorum?.. Genel olarak söylediğim için ayrı ayrı maddelerini tekrar etmiyorum. Zaten elinizde

olan özette var.

Bir de, bununla kalmıyor, mahkemelerin bağımsızlığı da çok öncelikli bir noktada kısıtlanmaya gidilmiştir. Arkadaşlar, demokraside benim ve hepimizin anladığı tek bir olay var. Kişinin, kişilerin, kuruluşların güvence içinde özgürce düşündüklerini söyleyebilmeleri ve kendi kuruluşlarına oluşturabilmeleri ve istedikleri şekilde kendi fikirlerine uygun propagandaların yapıldıktan sonra siyasi partilere kadar gelişen bir oluşum içerisinde oylarını almak suretiyle kendi düşüncelerinin ışığı altında toplumu yönetme isteği ve amacı taşımaktadır. Bunun içindir ki, batı demokrasisinde çoğulcu demokraside bütün düşünceler ve eğilimleri tam ve kâmil bir şekilde uygulanmaktadır.

Bir kavram karışıklığını derhal ortadan kaldırmak için gurmak istiyorum: Bizim uğraşmış olduğumuz anayasa liberal, şu anlamda liberal; özgür düşüncenin, tam ve kâmil özgür düşüncenin aşağı altın semsiyesi altında tüm düşüncelerin oluşabilmesi ve seçimle gelip gitmesiyle ilgili her akım ve düşüncenin, partisinin rahatlıkla bu ortam içerisinde görev görebilmesidir. Bunu biz bulmuş değiliz, biz iddia etmemekteyiz, iddia ettiğimiz, anlaşmalarına imza koymuş olduğumuz batı tipi demokrasideki bütün uygulamalar böyle olduğuna göre, diğerlerine karşı biz imzamızı koyup, biz batı tipi demokrasiden yanayız, diyor. Avrupa Konseyinde bulunan şu kadar ülkenin bir tanesi de bizim gibi iftiharla söyledikten sonra, içeriye dönüp, özgür düşünceleri boğmak amacıyla cepheler kurup, sol düşüncüyü boğmak açısından bir harddisk geçmek demokrasiye aykırıdır, buna antidemokratik davranış denir. Bu istinat ediliyor? Bu zedelenmiş anayasa dahi buna müsaade etmemelidir; ama uygulamalar gözümüzün önünde cereyan ediyor.

Demek ki, şu kavram kargaşasını halledelim, benim hoşuma gitmeyen gerekçede bir ifade vardır; Türkiye liberal demokrasisi içerisinde sosyal devlet yalnız vatandaşların ekonomik asgari yaşara haklarının devlet tarafından teminat altına alınmasını önerir. Bu, sosyalist değildir. Sosyalist devlette yalnız emekçiler iktidara gelebilirler ve başka hiç bir sınıf iktidara gelemez. Bunu açık açık söylemek lâzım gelir. Ama liberal demokrasilerde hükümetler sosyalist olabilirler ve Anayasamız buna muhalif değildir. Sosyalist olmadıkları için liberal, kapitalist de olabilirler. Bu bir seçim meselesidir, bu bir

kın seçtiği ve kabul ettiği bir yöntendir. Biz, bu açık ortamın şart-
nucuları, bu açık ortamın Türkiye'ye açıkça gelmesinden yana kişilerin
Toplumun üst yapısı olan hukuk bu yolları açsınlar. İşte bizler, Anu-
yasada yeni, açık rejimin gelmesi çabası içindeyiz. Komisyonumuz bu
anlayış içerisinde maddeleri ele almış ve bu anlayış içerisindeki her
tüm kısıtlayıcı, pürüzlü zannettiğimiz, bulduğumuz noktalara kaldırmay-
çalışmışızdır.

Sizi şimdilik selâmlarım efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın arkadaşlarım, Kayseri Delegesi Ali Dinç arkadaşım-
mız söz istemiştir, yazılı olarak bildirmiştir Divanımıza. Sayın Ali
Dinç arkadaşımıza söz veriyorum.

Yalnız, hatırlatmak istiyorum, genel kurul konuşmaların 5 dakika
ile sınırlamıştır.

Av. ALİ DİNÇ (Kayseri)- Çok muhterem Başkan, değerli delegeler ve
lekdaşlarım, saygı değer konuklarımız;

Türk avukatlarının, şu temsil edilebilirlikleri başta gelen
meslek onuru ve itibarını koruma görevi ötesinde, kendi uygulamalarını geliştire-
me, gelişen dünya ve hayat şartları içinde onun gerektirdiği ve gerektire-
duyması düşünülecek biçimde etkin ürettiği yasa değişikliği tasarıları-
rını hazırlamak, daha üstün kurulmuş olan Barolar Birliği kurulu ile
Meclislere sunmak gibi videdanın ve millî durum gerektirdiği görevleri
de vardır. Bunu kabul ediyoruz.

Bu nedenlerle Birliğimizin 1977 yılı Ocak ayında ilk kartpostal
içinde Sakarya ilimizde icra olunmuş 10 nolu olağan genel kurul toplan-
tısında Birlik Yönetim Kuruluna tanınan yetkiye istinaden yasa deği-
şikliği, antidemokratik yasa konularında görüşlerini dile getirmesi ile
işkin ve pozitif hukukta da birlikten sağlanan yasa ve uygulamaların
tesbiti ve bunların kaldırılması konusunda konularına olan yıllık de-
aliyet raporları üzerinde görüşlerini yüce kurullarımıza değerli ve
zevk ve heyecanı içerisinde sayın Birlik Başkanımız, Divanı Heyetimiz
delege arkadaşlarımı, bizleri dinlemek lütfunda bulunan konuklarımız
Kayseri Delegesi olarak aramızda bulunan ve değerli Ali Dinç, bu kon-
şahsım adına cümlenizi hürmetle ve muhabbetle selâmlıyorum.

Aziz arkadaşlarım, Barış ve Birlikte içtihatla her türlü reformu
yar bir toplum olarak üzerinde yaşadığımız Türk Devleti'nin çıkarları için

gezegenin büyük bir kısmında vaktiyle kıtalar yöneltmiş, imparatorluklar kurmuş, erişilmez büyüklükte Türk hükümdarlarının "Ülkemizde yepyeni ve taptaze modern Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ilânına kadar" Makar hükümeti olmuş bu şehr-i İstanbul ki bi misl-ü bahadır,

Bir sengine yekpare Acem mülkü fedadır
Bir gevher-i yekpare iki bahr arasında
Hurşid-i Cihan-Tapile Tartılsa Sezadır
Altında mıdır? Üstünde midir? Cenneti Ala
Elhak bu ne hâlet, bu ne hoş Abu Havadır.

Bu veciz mısralarıyla İstanbul şehrini terennüm eden şair Nedim'in duygularını ve görüşlerini böylece noktaldıktan sonra, bu güzel zel şehrimizin belediye sarayında Türkiye Barolar Birliğinin fevkalâde toplantısına, Yönetim Kurulu Heyeti tarafından tanzim olunan halen adlî, idarî, askerî ve malî mevzuatımızda yürürlüğünü muhafaza eden antidemokratik yasa hükümlerinin tesbiti hakkında bilgiler derleyen Başkanlık ve Yönetim Kurulu heyetinin gerekçeli raporlarında 6 ncı bölüm 133 ncü sahifede ceza hükümlerini kapsayan kanunlardan Türk Ceza Kanununun 131, 142 ve 163 ncü maddeleri hakkında bir bölüm ayrılmadığı, çünkü bu konuda Adapazarı toplantısında Yönetim Kurulunca sunulan raporda da etraflıca izahat verildiği, bu itibarla rapor üzerinde söz alan delege arkadaşlarım da bu hususun nazara alınmasına işaret buyurmuşlardır.

Ben şimdi Anayasa değişikliği hususundaki görüşlerimi Yüce Heyete arz edeceğim.

BAŞKAN- Sayın Dinç, bir dakikanız kaldı.

Av.ALİ DİNÇ (Devamla)- Muhterem arkadaşlarım, yasa değişikliği hususunda meri mevzuatımızda antidemokratik hükümlerin değiştirilmesi, hatta anayasa değişikliği ile pek bir şey fark etmeyeceği noktası üzerinde durmak gerekir.

Aynı anayasa ile demokraside çoğunluk istibdadı, icra istibdadı ve yargı istibdadının da yürütüldüğü olmuştur. Eninde sonunda mühim olanın insan olduğu bir gerçektir. Çünkü asıl mühim olan şey insan unsurudur. Yasaları makinalar değil, insanlar uygulayacaktır. O insanlar sağlanırsa, Anglo-Sakson hukukunda olduğu gibi, pek az yasa çıkarılmış olsa bile, yolsuzluk az olacak, yok o insanlar bozursa

bin tane yasa konsa da, altından-üstünden, yanından ve içinden geçmenin yolunu bulacaklardır. Bu itibarla, baro ve Barolar Birliği kişi ve kuruluş olarak kendi toplumunu yüceltme, gelişen dünya ve hayat şartları içinde yasa değişikliği tasarılarını hazırlarken, "Değişebilecek olanı değiştirmek" formülü üzerinde şu üç noktanın nazara alınması fikrini önereceğim...

BAŞKAN- Sayın Dinç, süreniz tamamlanmıştır efendim.

Av.ALİ DİNÇ (Devanla)- Peki. Hepinizi hürmet ve muhabbetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN- Çok teşekkür ederim sayın meslektaşım.

Sayın Ahmet Hamdi Sayar, buyurun.

Av.AHMET HAMDİ SAYAR (İstanbul)- Sayın kongre başkanını, Barolar Birliği Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerini ve sayın kıymetli delege arkadaşlarımı ve değerli dinleyici kardeşlerimizi hürmet ve muhabbetle selâmlarım.

Barolar Birliğinin, Türk mevzuatında mevcut bulunan, mevcudiyeti inkâr edilmeyen antidemokratik hükümlerden arındırılması yolunda büyük çaba içinde olduğunu ve bu güç uğraşın başarıya ulaşmasında büyük aşamalar katettiğini görmekle bahtiyar olduğumu da ifade etmek isterim.

Bugün benden evvel burada komisyon adına konuşan arkadaşımın genellikle ifade buyurdıkları hususlara ve gerekçeye ve dağıtılan metinde önerilen tadil hükümlerine katılıyorum. Bütün bunlara rağmen, huzurunuzu işgal için aldığım sözün ne olduğu hususunu kısaca ifade ederek huzurunuzdan ayrılacağım, çünkü zamanımız beş dakikadan ibarettir.

Muhterem arkadaşlarım, Tanzimattan beri sanılmıştır ki, birtakım yasalar getirildiği zaman, bazı istenmeyen, sosyal bakımından arzu edilmeyen şeyler, yani arzu edilen düzeye varmasını istediğimiz şeyler olacaktır. Birlik Başkanımızın konuşmasında ve raporunda da ifade ettiği gibi, katıldığım bir görüşü daha kısa bir formül içerisinde ifade etmek istiyorum. Demokratik hayat müesseseler rejiminin kâmil manada realize edilmesine bağlıdır. Demokrasinin tam işlenmesini ve bugün modern görüşlerin kabul ettiği demokrasiyi istiyorsak, müesseselerin oluşturulmasında ve bunların dengeli çalışmasında bir

ahenkli çalışmayı aramalıyız. Eğer demokratik müesseseler bunlara yardımcı olan yan anayasal kuruluşlar asgari müştereklerde mutabakat halinde olmazsa, o zaman bitişik kaplar gibi birbirine bağlı olan bu müesseseler devamlılık içinde de kesintiye uğrarlar ve başarılı bir sonuca ulaşıcı ahengi taşıyamazlar. Bunu sağlamanın, mevzuatta birtakım değişiklikler yapmakla yeterli olduğuna inanmak bizi yanlış oyalanmalara götürebilir. Mühim olan, vatandaşın okuyup yazma düzeyinden öteye demokratik hayata ve asgari müştereklere yönelik bir eğitime tabi tutulması icabeder. Eğer vatandaş bireyleri, toplum bireyleri demokratik anlayışta en müşterek noktalarda, en asgari noktalarda mutabakat halinde olmazsa, adeta filin âmâlar tarafından tarifi gibi herkes kendine göre bir demokratik, bir antidemokratik tarifine, bir anayasal hakların ihlâli veya ihlal edilmemesi münakaşasına, kavgasına girer ve bu bitmez tükenmez kavga 150 seneden beri devam edebilir ve bundan sonra da devam eder. O halde, biz topluma yön verme durumunda en isabetli kararları vermekte bağımsızlığımızı en iyi kullanan bir kuruluşuz. Devlet bütçesinden bir kuruş dahi yardım almadan, takviye almadan kendi imkânları içinde malî, şahsî ve aynî vasıtalarını kendi imkânlarıyla sağlayan bir kuruluş olarak tamamiyle ard hesaplardan, birtakım bağlantılardan mücerret çalışan bir kuruluş olarak, topluma yön veren bir kuruluşuz. Bunda iddialıyız ve sanıyorum iddiamızı ispat etmekte büyük aşamalara ulaştık.

BAŞKAN- Sayın Sayar, bir dakikanız var.

Av. AHMET HAMDİ SAYAR (Devamla)- Şimdi, yapılacak şey; Türk toplumunda, Anayasanın bu değişiklikleriyle ki, kabul ettiğimi beyan ettin, katılıyorum, gerekçelerine katılıyorum, 1961 Anayasasının düzeyinden daha ileriye götürülmesine katılıyorum. Ancak bunun bütün toplumca benimsenmesini istiyorsak, öğretici yöne önem vermeliyiz ve toplum içindeki partilerin, kesimlerin, sınıfların detant içinde yaşamalarının lâzım geldiğine inanmalıyız. Nasıl ki, milletlerarası toplumlarda bir detant anlayışı bugün kabule mazhar olmak durumunda ise, Türk toplumu içinde de bütün kesimlerin asgari müşterekler içinde bütün sınıfların kendi anlayışları içinde bir detanta inanmaları, beraber yaşamak zorunda olduğuna inanmaları, birbirlerini inşa etmenin gaye olmadığına inanmaları gerekir. Bir toplumda siyasî teşekkül-

ler ve sair teşekküller yüzde yüz hüküm ferma olmak isterlerse, yüzde yüz diğer tarafı ortadan kaldırmak isterlerse, o toplumda barışın düzenlenmesi, anayasal hakların kanun halinde, metin halinde değiştirilmezlik hükümlerini çok kuvvetlendirmesi halinde dahi mümkün olmaz. Çünkü insanlar ne kadar güzel elbise giyerlerse giysinler, ne kadar güzel terzilerden çıkan elbiseler giyerlerse giysinler, eğer kambur iseler, o elbise o kamburu düzeltmez. Meseleş sujeyi, insan unsurunu ve onun meydana getirdiği toplumu bir noktada inandırmak lazımdır.

Hürmetler ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ediyorum sayın Ahmet Hamdi Sayar.

Şimdi söz, Ankara delegesi sayın Rahmi Magat arkadaşımızdadır.

Av. RAHMİ MAGAT (Ankara)- Sayın Başkanlarım, değerli delege arkadaşlarım, hepimizin yakinen izlediği ve bildiğimiz anayasa değişiklikleri Anayasanın içeriği konusundaki görüşlerimizi genellikle paylaştığımız tartışmasıdır.

Ancak, bugünkü izlenen yöntemle komisyonun hazırladığı raporun bundan sonra izlenecek yöntemle göre belirlenmesi konusunda bir açıklık zorunluğu hissettim ve bir de bunu bir örnekle saptamak istiyorum.

Bu raporda, hepimizin, eğer imkân bulabildinizse, ki ben buna karşıyım, şu bakımdan: Madde madde gerekçeleriyle ve değişiklik şekliyle belirtilen bir anayasa değişikliği önergesinin veya raporunun tümü ile kabul edilmesi şeklinde bir görüşe gidersek, bir nevi buradaki maddelerin hepsinin yazıldığı şekliyle kabul edilmesi ve Birlik Yönetim Kurulu da -eğer önergemiz kabul edilirse- bu istikamette bir çalışma yapması gibi bir sonuç çıkabilir.

Şimdi bu konudaki örneği de arz edeceğim. Bizim idarî yasalarla ilgili komisyonumuzda, Millî Güvenlik Kurulunun kuruluş tarzı ve yetkileri ne olursa olsun, antidemokratik olur şeklindeki ön çalışmalarda saptanan esasın kabul edilmemesini ve Millî Güvenlik Kurulu gibi bir kurulun bulunabileceğine ve bunun antidemokratik olmadığına karar verdik.

Şimdi, bu Anayasa Komisyonunun dokuzuncu sayfasında madde 111 aynen okuyorum:

ler ve sair teşekküller yüzde yüz hüküm ferma olmak isterlerse, yüzde yüz diğer tarafı ortadan kaldırmak isterlerse, o toplunda barışın düzenlenmesi, anayasal hakların kanun halinde, metin halinde değiştirilmezlik hükümlerini çok kuvvetlendirmesi halinde dahi mümkün olmaz. Çünkü insanlar ne kadar güzel elbise giyerlerse giysinler, ne kadar güzel terzilerden çıkan elbiseler giyerlerse giysinler, eğer kambur iseler, o elbise o kamburu düzeltmez. Meseleş sujeyi, insan unsurunu ve onun meydana getirdiği toplumu bir noktada inandırmak lazımdır.

Hürmetler ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ediyorum sayın Ahmet Hamdi Sayar.

Şimdi söz, Ankara delegesi sayın Rahmi Magat arkadaşımızdadır.

Av. RAHMİ MAGAT (Ankara)- Sayın Başkanlarım, değerli delege arkadaşlarım, hepimizin yakinen izlediği ve bildiğimiz anayasa değişiklikleri Anayasanın içeriği konusundaki görüşlerimizi genellikle paylaştığımız tartışmasıdır.

Ancak, bugünkü izlenen yöntemle komisyonun hazırladığı raporun bundan sonra izlenecek yöntemle göre belirlenmesi konusunda bir açıklık zorunluğu hissettim ve bir de bunu bir örnekle saptamak istiyorum.

Bu raporda, hepimizin, eğer imkân bulabildinizse, ki ben buna karşıyım, şu bakımdan: Madde madde gerekçeleriyle ve değişiklik şekliyle belirtilen bir anayasa değişikliği önergesinin veya raporunun tümü ile kabul edilmesi şeklinde bir görüşe gidersek, bir nevi buradaki maddelerin hepsinin yazıldığı şekliyle kabul edilmesi ve Birlik Yönetim Kurulu da -eğer önergemiz kabul edilirse- bu istikamette bir çalışma yapması gibi bir sonuç çıkabilir.

Şimdi bu konudaki örneği de arz edeceğim. Bizim idarî yasalarla ilgili komisyonumuzda, Millî Güvenlik Kurulunun kuruluş tarzı ve yetkileri ne olursa olsun, antidemokratik olur şeklindeki ön çalışmalarda saptanan esasın kabul edilmemesini ve Millî Güvenlik Kurulu gibi bir kurulun bulunabileceğine ve bunun antidemokratik olmadığına karar verdik.

Şimdi, bu Anayasa Komisyonunun dokuzuncu sayfasında madde 111 aynen okuyorum:

"Devlet güvenliğinin sağlanmasında cumhurbaşkanı, parlamento, yürütme, idarî ve askerî kuruluşlar görevli ve yetkilidirler. Bunların koordinasyonu her zaman mümkündür. Ayrı bir anayasal kuruluş oluşturulması gereksiz görülmüştür. Bu kurulun Anayasadan çıkarılması uygundur."

Şimdi, yasalardan bazı hükümlerin çıkarılmasının faydalı olup olmayacağını tartışmak başka, bazı böyle hele ana hükümlerin antide-mokratik olduğunu tartışmak ve saptamak başka herhalde. Şimdi biz böyle; filân hüküm çıksa iyi olur, yer alması iyi olur, faydası da yok ama zait de değil gibi bir yöne gidecek çalışma yaparsak ve bunları da sizin kararlarınızla saptarsak, yarınki çalışmalarda Birliğin, ya da komisyonların, yüksek heyetiniz nasıl karar verirse tabii onun ışığında olacak bunlar, bir çıkmaza girebiliriz. Ben onun için, genellikle katıldığımız raporun maddelerinin ve maddelerdeki yazılış şeklinin aynen kabulü değil, genel muhtevasının kabul edilmesi ve bu genel muhteva ışığında çalışmaların yürütülmesi gerektiği görüşünde olduğumu arz etmek istiyorum.

Saygılarımla. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Sayın Cengiz İlhan arkadaşşıma söz veriyorum.

Av.CENGİZ İLHAN (İzmir)- Efendim, gözden kaçtığını tahmin ettiğim önemli bir noktaya işaret etmek istiyorum. Söz almamın amacı bu 1961 Anayasasının, sayın heyetinizce zannediyorum takdir edileceği üzere, en önemli özelliği, Türkiye'de Anayasa Mahkemesinin kurulmuş olmasıdır. Yoksa hepimizin bildiği gibi, kanunların anayasaya uygunluğu 1924 Anayasasında olduğu gibi Büyük Millet Meclisine ait olduğu sürece, Anayasa ne kadar ileri haklar kişilere tanımış olursa olsun, bunlar somutta pek de bir mana ifade etmemektedir. 1961 Anayasası Anayasa Mahkemesini koyarak bir yargı denetimi kurmuş ve bu yargı denetimi ile kanunların anayasaya uygunluğu ve aykırılığı meselesi bir anlamda çözümlenmiştir.

Aslında zaten, bizim buradaki çalışmamızın Anayasaya aykırılık yönünden, ki bölümü biraz bu noktada düşünülebilir. Zira, mademki kanunların anayasaya uygunluğu, ya da aykırılığını denetleyecek

bir Anayasa Mahkemesi vardır, ve madenki mahkemelerde Anayasaya aykırı bulduğumuz hususları Anayasa Mahkemesine götürme olanağı mevcuttur, şu halde tekrar yasama organından anayasaya aykırı kanunların kaldırılmasını istemek bir bakıma biraz da çelişkiye düşmek gibi bir durum yaratır. Ama bir bakıma diyorum, şu yönden: Anayasa Mahkemesi şüphesiz kanunların Anayasaya aykırılığını denetlemektedir. Ne var ki, bu bir pasif denetindir. Önemli olan ise, aktif denetim yapmaktır. Yani, kanunların yalnız anayasaya aykırılığı değil, ayrıca uygunluğu tartışılma durumundadır ve çalışmalarımız bu bakımdan da önem kazanmaktadır.

Bu kısa girişten sonra şunu arz edeyim:

1961 Anayasasında örgütlenen Anayasa Mahkemesinin diğer bir yetkisi de Anayasa değişikliklerini incelemektir. Hep bilindiği gibi, 1971 Anayasasında bu Anayasa değişikliklerini esastan inceleme hakkı Anayasa Mahkemesinden alındı. Komisyonumuz ise, (zannediyorum bir zuhul) yaptığı öneride, Anayasa Mahkemesinin anayasa değişikliklerini inceleme yetkisini gözden kaçırmış. Metin aynen şöyle:

"Anayasa Mahkemesi kanunları, yasama meclisleri içtüzüklerini ve meclislerce verilen her türlü kararların Anayasaya uygunluğunu denetler."

Şüphesiz bunun, Anayasa Mahkemesi Anayasa değişikliklerini, kanunları vesair...şeklinde düzeltilmesi gerekir.

İkincisi de yürürlük meselesidir. "Karar tarihinde" deniyor. Bu pek tabii ki "kararın yayınladığı tarihte" şeklinde anlaşılacak lâzım gelir.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim sayın Cengiz İlhan.

Sayın Selâhattin Aydın, Kahramanmaraş Delegesi, buyurun.

Av.SELAHATTİN AYDIN (Kahramanmaraş)- Sayın Başkanım, muhterem arkadaşlar; zamanımız az olduğu için hemen meselelere avdet etmek istiyorum.

Anayasa Komisyonunun hazırlanmış olduğu raporda, gönül isterdi ki, her bakımdan, uzun devreden beri tatbikatta görülen reaksiyonlar da dikkate alınarak 70 nci maddenin 2 nci fıkrasına eklenen 13 Aralık 1960 tarihli, 157 sayılı Kanunun altında adları bulunan Millî

Birlik Komitesi Başkan ve üyeleri ilg, cümlesinin kaldırılması da tek-
lif edilmiş olsun. Takdir buyrulur ki, artık bu müessesenin Anayasa-
mızda bir kambur olduğu ortaya çıkmıştır.

Ben şahsen, Anayasa Mahkemesi gibi bir denetim organının mev-
cut olduğu bir ülkede Senatonun mevcut olmasının Türkiye'de lüzum ve
zaruret olmadığı kanaatini öteden beri muhafaza ederim.

Onun için sayın Başkanın bir teklifte bulunuyorum, teklif ve-
riyorum; bu 70 nci maddenin 2 nci fıkrasındaki "Millî Birlik Komite-
si üyeleri ile başkanı" cümlesinin kanun metninden çıkarılmasını tek-
lif ediyorum. Bunu da rapora lütfen alsınlar.

Tabii teferruatı üzerinde durmak mümkün değil. Ancak, maddeler
üzerinde rapor hakkındaki oylama sırasında görüşlerimin nasıl tecelli
ettiğini belirtmek bakımından ifade etmek suretiyle geçiştireceğim.

14 ncü maddeye diyeceğiniz yoktur. Yalnız 15 nci maddede hâ-
kimden karar getirmek zamana mütevakıf olduğu için, diğer yetkili
mercilerin de karar vermesi suretiyle Devletin güvenliğinin ve em-
niyetinin söz konusu olduğu zamanlarda, tatil günlerinde hâkimlerden
karar getirmenin birçok ipuçlarının ortadan kalkması ihtimalini hesa-
ba katarak, yetkili merciler kelimesinin Anayasada bırakılması lüzu-
munu şahsen yerinde görüyorum.

Yine 16 ncı maddede; Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından
gecikmede sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınan merciin
emri bulunmadıkça cümlesini, tadil teklifinde bulunan komisyon kal-
dırmıştır. Ben, valilerin ve Cumhuriyet Savcılarıyla ilgili olan bu
hükmün hem adalet uzuvları tarafından, hem devleti temsil eden, pro-
sedüre göre valilerin memleketin emniyetini, memleketin menfaatleri-
ni ön planda tutarak, lüzumunda bir emir verecekleri hususunu yerinde
addediyorum. Bu yoldaki değişikliği de tasvip etmiyorum.

Yine 18 nci maddede; kamu mallarının korunması, döviz tasarru-
flarını tazammun eden cümlelerinin kaldırılması önerilmektedir. Ül-
kemiz ve milletimizin menfaatına bu kelimelerin kaldırılması suretiyle
yapılan teklife de muhalifim.

Ancak, 21 nci maddede bazı hususların, yani bilim ve sanata
sansür konulamaz, hükmü getirilmektedir. Buna şahsen taraftarım. De-

ğerli Komisyon Başkanı bizi tenvir ederlerse minnettar kalacağım. Batıda seks bir sanayi, bir ilim dalı halinde gelişmiştir. Ülkemizin bugün içinde bulunduğu içtimâî mevki bakımından yurttaşlarımızın...

BAŞKAN- Sayın Aydın, bir dakikanız var.

Av.SELAHATTİN AYDIN (Devanla)- Şimdi bunun bir tavzihe ve açıklamaya muhtaç olduğu kanaatindeyim. Acaba batıdaki manada, demin üzerinde kelimesini de açıklamak suretiyle durduğum bu sanayi dalı Türkiye'ye geldiği zaman bunu hoş karşılayacak mıyız? Zamanı elverişli midir? Memleketimizin, sayın Birlik Başkanımızın da ifade ettikleri üzere, sadece alfabeyi bilmek yeterli değildir.

Bu gibi batıdan gelecek dalları ilim kabul ederek sansür konulmasının önlenmesi yerinde midir, değil midir? Bu hususların açıklanmasını istirham ediyorum.

Çok teşekkür ederim, hürmetlerimi arz ederim efendim.

BAŞKAN- Sayın Ahmet Saruhan, buyurun.

Av.AHMET SARUHAN (Kırklareli)- Efendim, benim söyleyeceklerimi Kahramanmaraş delegesi söylediler. Ben vazgeçiyorum.

BAŞKAN- Başka söz isteyeceğiniz?..Sayın Suat Yılmaz Yalın, buyurun.

Av.SUAT YILMAZ YALIN (Kocaeli)- Muhterem arkadaşlar, esas itibariyle yaptığımız işin sonucunu iyi alamayacağız kanaatindeyim.Çünkü iki gün çok yoğun bir çalışma ile komisyon işlemleriyle uğraştık. Şimdi huzurumuza gelen komisyon raporları aşağı yukarı 50 sayfa.İnsan gücü 50 sayfayı bu zaman zarfında etüt etmek, incelenek ve kretini yapmak imkânına sahip değildir. Bu bakımdan, eğer muhterem heyetiniz kabul buyurursa, bu raporlar üzerindeki müzakereleri yapalım ve bunun sonucunu, hukukî veçhesini önümüzdeki -olağanüstü değil,- normal toplantımızda, Ocak ayındaki toplantıya bırakalım.Bu kadar geniş bir raporu beş saat içinde okumaya imkân bırakmaksızın mutlaka ve mutlaka hatalı olacaktır. Bile bile hata yapmayalım, başkalarını tenkit ederken, kendimiz büyük bir hataya girmeyelim.

İkincisi, bendeniz birinci gün Divan Başkanlığına bir taktir verdim, Orhan bey arkadaşımız da vardı, bunda Anayasamızın 70 nci maddesindeki Tabii senatör ve kontenjan senatörlüğü mevzuunun eşitlik ilkesine aykırı ve demokratik esaslara aykırı olması bakımından, kaldırılması hakkındaki görüşümüzün Anayasa Komisyonunda müzakere edil-

mesini talep ettim. Başkanvekili arkadaşımız bu takririnin komisyonda nazarı itibare alınacağını söylediler. Neye alınmadığını bilmiyorum. Burada rapora baktım, bu mevzuda, sanki böyle bir olay yokmuş gibi, sanki gocunulacak bir şey varmış gibi Anayasa Komisyonu bu mevzua dokunmaktan kaçınmış gibi geldi. Eğer, kısa zaman içinde bu kadar raporu okuyamadıysam, görmediysem özür dilerim. Ama maalesef bu mevzua, sanki bir tabu imiş gibi dokunulmamış. Bu cihetten, bu raporların müzakeresinde iştirakleriniz olmayan maddeler çoktur, hatalı yapmayalım, geciktirelim. Bunu teklif ediyorum.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Başka söz isteyen var mı?..Yok. Önergeler vardır, okutuyorum:

Sayın Divan Başkanlığına

Bir nolu Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanan, Anayasanın bazı maddelerinin kaldırılması, değiştirilmesi, eklenti yapılmasına dair raporda, Anayasanın esaslarına, demokratik parlamenter sistemine ters düşen 70 nci madde üzerinde durulmamıştır.

Sözü geçen anayasamızın 70/2 fıkrasında yer alan"13 Aralık 196 tarihli ve 157 sayılı Kanunun altında adları bulunan Millî Birlik Komitesi Başkan ve üyeleri ile.." cümlesinin kaldırılması gerekmektedir

Değişmesi gerekli, kaldırılması icap eden rapora bu hususun alınmasını, durumun genel kurul kararına bağlanmasına delaletlerinizi arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Kahramanmaraş Delegatesi

Selâhattin Aydın

Av.TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Önergenin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN- Önerge üzerinde bir lehte, bir aleyhte söz vereceğim.

Aleyhte sayın Turhan Özgüner, buyurun.

Av.TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Sayın Başkan, sayın üyeler; 27 Mayısı yapanlar, 12 Mart ve 21 Şubatçılar değerinde değerlendirmeye tabi tutulamazlar. Anayasamızın dibacesinde yer alan, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına temel teşkil eden bir grubun, bir devri kapayıp yeni bir devir açışını şöylece "artık bunlar gereksizdir, bu ekibi geldiği yere gönderelim.." Şeref duyarlar şüphesiz, bu gelenler geldiği yerlerde gocunmuşlardır, kışladan çıktılar, tekrar dönebilirler. Ama bunu bir ekibin, geldiği gibi gitmesi biçiminde değerlendirmek, 27

Mayıs Anayasasının gereğini ihatalı bir biçimde nazara alırsak, değer- den bir ölçüde uzaklaştırmış oluruz. Sayın arkadaşlarım, 27 Mayıs bir devrin açılışı ama bir kötü dönemin kapanışıdır. Ve bu döneme yön verenler kamuya tercüman olmuşlardır. Bu döneme yön verenler gençliğe ve tüm demokratik güçlere tercüman olmuşlardır. 27 Mayıs bir devrim- dir, 27 Mayıs bir darbe değildir arkadaşlarım. Şimdi, 27 Mayıs'ı ya- panları şüphesiz kışlasına gönderelim ama, 27 Mayısın bir temel ol- duğunu ve o temelin üzerine bina edilmiş Anayasayı bir madde değişik- liği biçiminde değerlendirecek geçmek herhalde meseleyi genişliğine, -eski deyimiyse- ihatalı bir biçimde değerlendirmemek olur. O halde, fazla detayına girmeyi gerekli görmüyorum; bir ölçüde denilebilir ki: acaba günümüzün koşulları içerisinde bu tartışması dahi yapılabilir bir konu mudur? Değil.. Hukukçu meseleleri, gününe göre de değil, şüp- hesiz hukukun güne ve devirlere göre değerlendirme yapması gerekli- dir, ancak günümüzde olsun, bundan böyle olsun, değerlendirilmesi gereken bu konuyu şüphesiz bir darbe biçiminde olmayan 27 Mayısın ağırlığında dile getirmek gerekir.

Gene şu husus da gözden uzak tutulmasın: Değerli arkadaşlarım 27 Mayısı yapanlardan Senatoda kaç kişi kalmıştır? Bunlardan mı aç- ba, bu sandalye adedinden mi? Yoo.. Biçim bakımından haklıdır arkadaş lar, hakikaten bu bazı ölçüler içerisinde çok değerlendirilmesini zor yapmaya gidebildiğimiz bir konu amma, ne de olsa günümüzde olsun 27 Mayısın temel kabul edildiği Anayasamızda olsun, 27 Mayısı yapan- ların şu senatoda azca kalmış olan sandalyelerine dokunmamalı ve 27 Mayısın değerliliği ve ağırlığı ölçüsünde saygı göstermek, 27 Mayısı yapanlar için değil, ama 27 Mayısı yapmaya sebep olanlar bakımından da nazarı itibare almak gereklidir arkadaşlarım.

Önergenin bu sebeple reddini rica ediyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN- Önerge sahibi görüşünü açıkladı, aleyhte konuşma ya- pıldı. Şimdi, komisyona soruyorum?.. Komisyon adına hem bu mevzu da dokunmanızı, hem de kısaca cevaplandırmanızı istirham edeceğim. Zira vaktimiz yok.

KOMİSYON ADINA Av. ORHAN BARLAS (İstanbul)- Sayın Başkanlar, değerli arkadaşlarım; şu ana kadar komisyonumuzca hazırlanan rapora yöneltilecek eleştirilerden bir bölümüne Başkanımız Sayın Enver Arslan

alp cevap verecek. Ben yalnız bir noktaya özetle, bir cümle ile cevap vermek isterim, iki noktada da biraz ayrıntılara gireceğim.

Önce madde üzerinde düşüncemi çok kısaca söylemek durumunda olacağım. Aslında 1961 Anayasasından Senatonun tüm kaldırılmasını istemek bir düşüncedir, tartışılabilir. Ama Senato kaldığı halde, tabii senatörlerin kaldırılmasını istemek, özde 1961 Anayasasının kaldırılmasını istemek anlamına gelir. Çünkü bu Anayasada tabii senatörlerin -şimdi burada övgüye ihtiyaçları yok- katkılarının ne olduğu bellidir. Başa döneyim; tabii senatörlerin tüm kalkmasını isteme yerine 1961 Anayasasının tüm kalkmasını, yerine bir başka anlayışla anayasa getirilmesini istemek daha kolay tartışılabilir, üzerinde daha kolay durulabilir bir konudur. Ayrıntılara sayın Başkan girecek.

Sayın Rahmi Magat usul açısından ilginç bir yöne değindiler. Bu da bu zorunluluklardan doğdu. Eğer yanlış anlamadıysam dediler ki; raporların tümü ele alınıyor, maddeler var, tümüne oy verirsek maddeler de kabul edilmiş olacak, ama bizim saklı düşüncelerimiz ne olacak. Ne var ki, sayın Selâhattin Aydın ve Sayın Turhan Özgüner, öneride bulundular; dediler ki bütün raporlar tüm tartışılsın. Gene öneri geldi; konuşmalar 5 dakikayı geçmesin. Şimdi, çözümlenmesi güç olan bir hal var. Herhangi bir sayın üye huzuruza gelecek, raporun tümü üzerinde konuşacak, ondan sonra maddeler üzerindeki saklı düşüncelerini söylemek için 5 dakika nasıl yeter? Haklıdırlar. Ya 5 dakikayı kaldırmak lâzım veyahut da buna bir başka etkili çözüm bulmak gerekir.

Gelelim sannüre. Sansür denince, elbette hiç bir sayın üyenin aklından; basına sansür koymak geçmez. Kitaplar, broşürler için de böyle bir sansür tartışılmaz. Burada akla gelen film sansürüdür. Bundan bir hafta evvel bir değerli arkadaşım bana dedi ki, ben Avrupa'da bir film gördüm, adı 1900, Petroliç yapmış. E buraya gelmez herhalde, Türkiye'de görmeye imkân yok bunu. Oysa bunu söyleyen, sizin kurulunuzda üye olan hukuk profesörü Aydın Aybay'dır ve Aydın Aybay'ın Avrupa'da gördüğü bir filmin burada oynamayacağını rahatça söylemesi, bunu bir hukuk profesörünün söylemesi bir, yani yılgınlık, bir ümitsizlik alameti değil. Öylesine bir gerçek ki, bir film Avrupa'da oynuyor burada gösterilemeyeceğini de gayet olağan karşılıyor.

Çoğunuz okumuşsunuzdur: "Ölümsüz" diye bir roman var. Ölümsüz

romanı filme çektirildi. Bu film, Yunanistan'daki faşizan eğilimleri eleştirmek amacı ile çekilmiştir Fransa'da. Bu film Yunanistan'da oynadı. Bu film cuntanın devrilmesinden sonra oynamadı. Cuntanın son dönemlerinde oynadı. Yani cunta bu eleştiriye dayandı. Ama bu film Türkiye'ye gelmedi, sansür yüzünden. Çünkü bu epey bir ağır hal. Yani Yunanlılar kendi aleyhlerine çekilen bir filmi seyretmeye razı olsunlar, biz bunu görmeyelim ve buna boyun eğelim.

Bir başka örnek; -örnekler çoğaltılır da, çok kısa söylüyorum- Tümü Türk sanatçılarından oluşan "Otobüs" diye bir film çevrildi Avrupa'da. Filmin konusu özetle; yabancı işçilerin Batıda çektikleri, yönetmen Türk, kameraman Türk, bütün oyuncular Türk. Bu film şu anda Paris'te iki ticarî sinemada oynuyor. En ciddi Fransız dergilerinde göklere çıkan eleştiriler çıkıyor. Bu filmi Türkiye'ye sansür koymadı. Şimdi, yani Türk işçilerinin Avrupa'da çektikleri üzerine çevrilmiş bir Türk filminin, ancak Danıştay karar verirse ondan sonra seyredileceği... Şimdi, sözü uzatmadan, başkasına ait olan birşeyler okuyacağım

"Sinemaya gelinece; gerçi henüz medeni dünya sinema filmlerinin sansür edilmemesi gerektiği fikrine erişememiştir. Fakat öyle sanıyorum ki, bu henüz tamamiyle alışılmamış, benimsenmemiş bir sanat kolu karşısında gösterilen yersiz çekingenlikten ibarettir. Aslında bugün bize son derecede iptidai gelen spot sansürü ile yabancı memleketlerden gelen kitap ve gazetelerin sansür edilmesi ile, sinema filmlerinin sansür edilmesi arasında en küçük bir fark görmemekteyiz. Sinema, çağımızın yarattığı en büyük ve en yaygın sanat koludur. Çok önemli bir düşünce yaymak amacıdır. Aslında sinema filmlerinin sansürü kitap sansüründen daha ağırdır. Çünkü bir kitap sansür edilir, fakat bir kitap sansür edilmekle yok olmaz, bunun etrafında umumi efkâr teşekkül eder zaman zaman o kitap yeniden mahkemelerin önüne çıkabilir, umumi efkâr zamanla fikirlerinin değişmesinden, tekrar mütalaa edilebilir. Fakat

sinema sansürü için bir karanlık odada dört beş memur toplanır, bir filmi seyreder, çıkarılması lâzım gelen şeyleri heyet kararlaştırır. Ben dört beş memura bu hakkı tanıyamam arkadaşlar. Fakat film için böyle bir şey yoktur; bir karanlık odada birkaç kişi huzurunda sansür edildiği için, cemiyet görmeden yok olmaktadır. Sansür edilen film bü-

yük bir sanat eseri de olsa, toplumu yüceltici bir mesaj da getiriyor olsa, insanlık için varlığından dahi bir daha bilgi edinilmeyecek şekilde kaybolmaktadır."

Arkadaşlar, ben inanıyorum ki, çok iptidai bir müessese olan ve hür dünyaya yakışmayan film sansürü, çok yakın zamanda hür dünyadan kalkacaktır."

Bu sözler benim değil. Sayın konuğumuz Muammer Aksoy belki hatırlayacaklardır; bu sözler bugün Türkiye'de en çok oy alan partinin genel başkanına aittir. Ve bu genel Başkan bu sözleri temsilciler meclisinde söylemiştir.

Şimdi, sinema sansürü başka, herhangi bir filmin suç olması başkadır. Eğer bir filmde suç işleniyorsa, tıpkı kitap gibi, tıpkı gazete gibi, o film mahkeneye verilir, suçun bütün neticelerine o filmi yapan katlanır. Hem de bir kitaptan daha ağır bir şekilde katlanır çünkü o filmin maliyeti kitaptan da, gazeteden de çok daha ağırdır. Oysa bugün sansür denen şey, polis vazife ve selâhiyet Kanununun 6 ncı maddesine göre, çıkarılan bir nizamnameye göre işler. Ben, ne herhangi bir çağdaş/^{demokratik}ülkenin, ne de Türk halkının böylesine dünyada cereyan eden sanat çalışmalarından uzak duracak kadar gerçekleri kendi kendine bulamayacağı kanısında değilim. Film sansürü konusundaki komisyonumuzun görüşü bu gerekçelere dayalıdır.

Saygılarla Yüce Meclisi selâmların. (Alkışlar)

BAŞKAN- Efendim bir de önerge var biliyorsunuz. Önergeye katılıyor musunuz?

Av. ORHAN BARLAS- Katılmıyoruz. Bu önerge komisyonumuza verilmiş olsaydı katılmayacaktık ve aleyhte oy kullanacaktık. ("Önergemiz komisyonda neden nazara alınmadı, görüşülmedi" sesleri)

BAŞKAN- Komisyon önergeye katılmıyor... ("Önerge tekrar okunsun" sesleri) Önergeyi tekrar okutuyorum.

(Önerge tekrar okundu)

BAŞKAN- Komisyon Başkanı söz istemişlerdir. Buyurun.

KOMİSYON BAŞKANI Av. ENVER ARSLANALP (İzmir)- Sayın arkadaşlarım, komisyonumuz incelemelerini, sözcümüzün söylemiş olduğu gibi, Türkiye Barolar Birliğinin hazırlamış olduğu ve hepimizin kabul etmiş olduğu 1961 Anayasasının değişikliğinin asgari eski hale getirilmesi-

ne dair olan raporuna dayandırmıştır.

2- İzmir Barosunun bu konuda hazırlamış bulunduğu ve komisyonumuza verilmiş bulunan tasarısı üzerinde çalışmalar sürdürülmüştür, üçüncüsü ise; İstanbul Barosunun hazırlamış bulunduğu çalışmalara dayanılmıştır. Bizim komisyonumuza bundan başka hiç bir şey gelmemiştir. Hiç bir teklif de gelmemiştir. Yalnız, bizim hatırladığımız şudur: Sayın Genel Kurul Başkanı demiştir ki, komisyonlar teşkil edildi, bu komisyonlara seçilmiş olan arkadaşlarımız çalışmalarını yapacaklardır. Ama bu demek değildir ki, genel kurulunuza katılmış olup da komisyonlara seçilmemiş bulunan arkadaşlar bu komisyonların çalışmalarına katılmasın. Ve söz almış olmasın. Ama ancak, söz alabilirler ve karara oy kullanamazlar. Benim hatırladığım, hepimizin hatırladığı budur. Ve şimdi, önerge sahibi bulunan arkadaşımız bizim Anayasa Komisyonumuzun çalışmalarına samimiyetle mi diyeyim, veyahut da şimdi anlayamadığım bir sebeple mi diyeyim, kendilerini karşımızda gördük. Genel Kurul sayın başkanının da bir ilkesini burada kendileri de biliyorlardı. Mademki kendilerinin böyle bir önergeleri vardı, bir defa sorabilirlerdi ki komisyonumuza, "Benim bir önergem vardı, acaba size geldi mi gelmedi mi?" Eğer öyle olmamış olsaydı dahi, genel kurulun da tasvibinden geçmiş bulunan Anayasa değişiklikleriyle ilgili olan çalışmalarda pekâla her arkadaşımız kendi görüşlerini söyleyebilirlerdi. Yani bunun burada bu şekilde mesele yapılmış bulunması bence bir yöntem, tasvip edilmeyecek olan bir yöntem olarak görmekteyiz. O itibarla, açıkça şunuda söyleyelim; 1961 Anayasasında yer almış bulunan kontenjan senatörlüğü, Millî Birlik Grubunun orada bulunmuş olması, böyle bir taktir gelmiş bulunsaydı dahi, açıkça karşı bulunduğunuzu beyan etmiş olacaktık raporumuzda. Esasen bunun biz hiç bir zaman üzerinde dahi durmadık. Anayasalar siyasi senetler mahiyetindedir. Bunu aklımızdan çıkarmamak gerekir. Basit, aritmetik bir eşitlik meselesini buraya hiç bir zaman getiremezsiniz. Sosyal olaylarda aritmetik bir eşitlik konusu söz konusu olamaz. Bununla ne demek istemiş bulunduğumu "egalitarizm" kelimesini burada zabitlere geçirmek suretiyle ifade etmek isterim. Egalitarizm eşitliği, Anayasamızda tanınmış bulunduğu eşitliği kapsa-

maz. O itibarla, mücerret bir, bu şekilleki bir egalitarizm şeyine, mefhumuna, kavranına bağlı olarak, efendim eşitlik ilkesi açısından nasıl oluyor da Anayasanın, Senatoda bulunan şu şu şunların kaldırılması toğru değildir gibi bir görüşe biz komisyon olarak katılmıyoruz esas itibariyle. Bu itibarla komisyon adına bunları açıkça sayın Genel Kurulunuza ifade etmek benim için büyük bir zevk olmuştur.

Saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN- Tabii senatörlerin kaldırılmasına ilişkin bu önergeyi oylarınıza arz ediyorum.

Av.İLHAMİ GÜVEN (Ankara)- Affedersiniz sayın Başkan, itiraz ediyorum; oylanamaz. Bu önergenin yeri genel kurul değil.Bu önergenin yeri parlamentodur. İstirham ederim; biz burada antidemokratik kanunları görüşüyoruz.

BAŞKAN- Oylayacağım efendim. Bu önergeyi kabul edenler...Kabul etmeyenler...Çoğunlukla reddedilmiştir.

Başka önerge yoktur.

Av.ENVER ARSLANALP (İzmir)- Sayın Başkan, bir hususta müsaade eder misiniz?

BAŞKAN- Buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI Av.ENVER ARSLANALP (İzmir)- Sayın arkadaşlarım, Anayasa Komisyonu Başkanı olarak, onun adına, bu raporlarımız dolayısıyla genel hatları, çizgileri de kapsayıcı faaliyet dolayısıyla yapılmış bulunan bu konuşmalara teşekkür ederiz.

Yalnız, dün saat 7,5'a dayanmış olan o saatte, Anayasa Mahkemesinin görevleri geldiği zaman, büyük bir yorgunluk eseri, hepimizin üzerimizde acısını da hissetmiş bulunduğumuz bu Anayasa değişikliği ile esastan inceleme konusunun kararları, görüyorsunuz ki raporda kararları bile incelemeye yetki tanıyoruz Anayasa Mahkemesine, gayet tabii böyle bir temel sorunu bir unutkanlık olarak girmemiş bulunması bizim Anayasa Komisyonumuzu yorgunluk dolayısıyla hakikaten üzmüş durumda. Ben sayın Cengiz İlhan arkadaşşıma, bu zuhulu telâfi etme imkânlarını vermiş olmasından dolayı kendisine teşekkür ediyoruz ve o öneriye aynen katılıyoruz.

İkinci bir genel görüşümüz şudur ki, Anayasa Komisyonu çoğulcu,Türkiye Barolar Birliğinin çoğulcu demokratik düzenin gereklerin

bütün unsurlarıyla işlemesi taraftarıdır. Ve Anayasadaki yapılmış olan bu değişiklik teklifleri de bu yöne yöneliktir. Otoriterizme giden bir yol değil, çoğulcu demokratik düzene giden bir yöndür. Ve haberleşme konusunda da çoğulcu haberleşme ilkesini de kabul etmiştir. Çoğulcu haberleşme konusu tamamiyle hür sanaat ve fikirlerin tam manasiyle tebellür etmesine yardımcı olacaktır. Bu ilkeler açısından hazırlanmış bulunan bu değişiklik önerileri üzerinde arkadaşlarımızın yaptıkları bu değerli fikirlere teşekkür eder, hepinize saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın Birlik Başkanı söz istemişlerdir.

BAŞKAN Av.FARUK EREM- Özür dilerim, burası kalkarak konuşmaya pek elverişli değil, oturarak konuşayım.

Şimdi, bir oylamaya doğru gidiyoruz. Raporlar kül halinde de kabul edilebilir, belki maddelere geçilebilir. Henüz bir tahminde bulunabilmek durumunda değiliz. Yalnız, Yönetim Kurulunun bir kuşkusu var. Süratle de olsa, incelediğim raporlar arasında bazı, çelişki demiyeyim ama, görüş farkları izlenmektedir. Bir örnek; Ceza Komisyonunun askerî yargı hakkındaki görüşü ile Anayasa Komisyonunun görüşü arasında bir fark olduğu intibaini taşıyoruz.

İkincisi; şimdiye kadar, bazı konularda Yönetim Kurulu raporlarında açıklanan ve Genel Kurulca benimsenen ilke kararlarımız mevcuttur. Örneğin; uzun süre savcılığın teminatını pekleştirmek hususunda çalışmalarımız oldu ve sizler de bu yönde bize direktifler verdiniz.

Yine genel kurulun eğilimine göre, Türkiye baroları ve Barolar Birliğinin, kamu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ilişkin 122 nci madde değil, yargı bölümünde yer almanız gerektiği yolunda idi. Sıkıyönetimin demokratikleştirilmesinin temel ilkelerinin tesbiti için bizlere görev verdiniz, bu görev bir tasarı halinde de ilgili mercilere sunuldu. Daha örnekleri artırmak mümkün. Onun için, karara varırken, Yüce Heyetiniz bu hususa indirgeli olmak koşulu ile Yönetim Kuruluna bir sınırlı yetki tanımanızı da istirham edeceğiz. Amacımız sadece bu çelişkili duruma düşmemeye matuftur. Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın Başkanın görüşünü, tüm raporlar görüşüldükten sonra dikkate almak üzere, Anayasa Komisyonunun hazırladığı öntasarı

tasarısını oyunza arz ediyorum. Kabul edenler...

BİR DELEGE- Sayın Başkan, bu raporlar kabul edildikten sonra yönetim kuruluna yeni bir yetki verilmesi imkân dışına çıkar.

BAŞKAN- Sayın Rahmi Magat arkadaşımın da bu yolda bir önerisi var, onu, tüm raporlar görüşülüp karara bağlandıktan sonra işleme koyacağım.

Av.HURŞİT KANGAL (Balıkesir)- Sayın Başkanım, sayın Birlik Başkanının bu önerisini öncelikle oylayalım ve ondan sonra raporları oylamaya geçelim. Çünkü, ona göre oy kullanacaktır bir kimse. Şimdi, sayın Birlik Başkanımız diyorlar ki, bize, bazı çelişkileri giderebilmek, daha evvel alınmış olan ilke kararlarının ışığında bunları tetkik edebilmek imkânını verin, sınırlı yetki verin. Bu sınırlı yetkiyi verecek misiniz, vermeyecek misiniz?Önce bunu kararlaştıralım.

BAŞKAN- Sayın Cengiz İlhan söz istediler. Buyurun.

Av.CENGİZ İLHAN (İzmir)- Efendim, sayın Başkanın ifadelerinden anladığıma göre, sayın Başkanımız bu yetkiyi, Anayasa Komisyonunun raporunda diğer raporlarla çelişkili bulduğu birkaç nokta üzerinde ve bununla sınırlı olarak istemiştir. Şüphesiz her komisyon raporu görüşüldükte, bazı böyle çelişkiler ortaya çıkabilecektir ve yetki isteyebileceklerdir. Her komisyon raporu okunduktan sonra böyle bir karar alalım.

BAŞKAN- Sayın Magat.

Av.RAHMİ MAGAT (Ankara)- Sayın Başkanım, komisyonların raporları oylanırken, sayın Başkanlık Divanının oylamasının neyi kapsadığını ve bizim hangi istikamette oy vereceğimizin belirlenmesi lâzım. Şu nedenle ve şu şekilde: Arzettiğim gibi komisyonların raporlarının bazılarında maddeler de var. Biz komisyon raporlarını tümüyle kabul ettiğimiz takdirde, bütün maddeleri kabul etmiş gibi bir genel kurul kararına bağlarsak, ilerde bunun dışında veya bunların değiştirilmesi istikametinde, sayın Başkanımızın önerdiği hususlar hariç, bir değişiklik, bir çalışma yapmasına olanak bulunamaz. Benim önerim; bu kadar kısa bir zamanda, 5 dakika ile sınırlı bir konuşma içinde bütün bunları tesbit edebilmek mümkün değil. Ancak, komisyon raporlarının genel muhtevası itibariyle kabul edildiği şeklinde bir oylamaya sunulması gerekir. Yoksa raporun aynen kabulü şeklinde bir oylama yaparsanız, güç durumlara düşebiliriz. O itibarla oylamaların arz etti-

ğim şekilde yapılmasını öneriyorum. Ve buna göre bir usul ittihazını arz ederim. Teşekkür ederim.

Av.AYTEN DİK (İstanbul)-Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN- Buyurun.

Av.AYTEN DİK (İstanbul)- Efendim, Rahmi Magat arkadaşımızın ileriye sürdüğü bu teklif daha önce genel kurulca oylanan bir karara aykırı düşmektedir. Çünkü daha önce hazırlanan komisyon raporlarının madde madde mi genel kurula sunulması gerektiği, yoksa bir bütün olarak mı genel kurulun tasvibine geçileceği genel kurula arz edildi. Hayır dendi, madde madde, ayrı ayrı bize sunulmasın, bütün olarak oylamaya geçilsin dendi ve bu, genel kurulca kabul edildi.Bundan sonra, maddelerin şekli, şu şekilde mi olsun, bizim oyumuz bunu mu kapsayacak,kapsamayacak mı tartışmasına girilemez. Bu daha önce karar altına alınmıştır.

BAŞKAN- Sayın Enver Arslanalp, buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ENVER ARSLANALP (İzmir)- Sayın arkadaşlar, komisyonumuz raporu hazırlamış, takdirlerinize sunmuş.Bunun üzerinde konuşmalar yapılmış, sayın Başkanımızın da bize göre üç noktada istemiş bulunduğu bir yetki var. Birincisi, Türkiye Barolar Birliği olarak avukatlık ve baroların yargı bölümünde yer almış olması gerektiği konusu, biri bu. İkincisi, Türkiye Barolar Birliğinin, sınırlı yönetimin demokratikleştirilmesi konusunda hazırlamış bulunduğu rapor, ki Anayasa değişiklik tasarısında bununla ilgili olan bir durum var, bu konuda. Bir de; bir üçüncü nokta da, şimdi sayın Başkan hatırlatırsa memnun olurum. ("Çelişkiler" sesleri) Çelişkiler genel değil efendim. Benim hatırladığım kadarı üç konuda. Yani demek istediğimiz şey şu: Sınırlı..Bizim komisyonumuzun görüşü artık raporlar genel kurula tevdi edildikten sonra bunun tasarrufu size ait. Başkanın da söylemiş bulunduğu sözler ve teklif size ait. Bu hususta karar vermek de sizin yetkiniz dahilinde olduğunu beyan etmek isterim.

Av.RAHMİ MAĞAT (Ankara)- Bendeniz, alınacak kararların selâmeti için ve gerek yönetim kurulunun, gerekse genel kurulun bundan sonra karşılaşacağı durumlar bakımından çok önemli gördüğüm için söz aldım. Şimdi, sayın Komisyon Başkanının ifade ettiği gibi, sayın Birlik Başkanının da istediği yetkiler, sınırlı ve kısıtlı yetkiler, bu

şekilde kabul edildiği takdirde, bunun dışındaki bütün konuların kabul edildiği gibi bir sonuca varırız, eğer komisyon raporları aynen oylanırsa.

Av.AYTEN DİK (İstanbul)- Alınan karara aykırı efendi...O zaman madde madde görüşülürdü...Bu husus oylandı ve kabul edildi.

Av.RAHMİ MAGAT (Ankara)- Hanımefendi müdahale etmesinler yani. Kendileri konuşurken biz sakın sakın dinledik..Lütfen.

BAŞKAN- Arkadaşlarım, bir arkadaşımız konuşurken, lütfen, gele neklerimize uygun olarak, müdahale etmemenizi istirham ediyorum.

Buyurun.

Av.RAHMİ MAGAT (Ankara)- Binaenaleyh, benim arzım ve önerim; komisyon raporunun genellikle kabul edilmesini benimseyelim.Komisyon raporunun aynen kabul edilmesi şeklinde bir oylama yapmayalım diyorum.Usul bakımından buna zorunluluk vardır, arkadaşların takdirlerine arz ederim. Aksi halde burada alınacak kararlara karşı muhalefet şerhimiz saklıdır. Bunun da zabıtlara geçmesini arz ediyorum.

BAŞKAN- Buyurun.

Av.TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Sayın Magat'ın önerisine katılmak olanağı bulamadım. Şu nedenle:

Öncelikle şunu hatırlayalım: Bu komisyon raporları nereden gelmiştir? Bütün barolara bir hazırlık yapması için zaman verilmiş, bir ölçüde yapabilmış olanlar var.Bu hazırlık tasarıları komisyonlarca gözden geçirilmiş ve komisyon üyeleri bu hazırlıklardan yararlanmışlardır. Şunu mutlulukla dile getiriyorum; komisyonlar konuları çok güzel bir şekilde incelemişlerdir ve buraya rapor halinde getirmişlerdir. Şimdi, sayın Rahmi Magat derler ki, raporu genellikle ve muhteva olarak kabul etmiş olalım, raporu aynen kabul etmeyelim. "Kabul edenler ve etmeyenler" denince, kabul etmeyenler aleyhte parmak kaldırır, kabul edenler lehte parmak kaldırırlar. Yani raporu, "genellikle veya muhteva itibariyle" gibi yuvarlak kelimelerle kabul etmiş gibi olmak kabul etmek değildir arkadaşlar. Bu raporlar ya kabul edilir, ya edilmez. Muhteva itibariyle veya genellikle gibi olmaz bu. Rapora karşı olanlar, bir maddeye de karşı olsalar parmaklarını aleyhte kaldırırlar. Kaldı ki, komisyon üyeleri olarak, çoğumuz komisyonlarda muhalefet şerhlerimizle beraber raporu kabul

etsek dahi o muhalefetimiz bakidir. Meselâ ben ceza komisyonunda bazı maddelere muhalifim ama, genel olarak bu raporu kabul edenler dendiği zaman parmak kaldıracığım. Bir maddeye muhalefetim tümünü kabul etmemek anlamında değildir. Raporu böylesine, "genellikle" veya "muhteva itibariyle" şeklinde, anlamsız bir biçimde kabul etmek olağı yoktur. Raporun leh ve aleyhinde konuşmalar yapılmıştır ve oya sunulmak durumuna gelmiştir. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Ahmet Hamdi Sayar, buyurun.

AV. AHMET HAMDİ SAYAR (İstanbul)- Muhterem arkadaşlarım, biz burada Barolar Birliği genel kurulu olarak olağanüstü toplandık, komisyonlar teşkil ettik ve komisyonlara verilen konuları komisyonlarda genel kurula niyabeten hazırladık ve bu işbölümü halinde yapılan çalışmaların sonunda raporlar huzura geldi, genel kurulda üzerinde müzakere cereyan ediyor. Böyle, genel kurulun iddialı bir şekilde antidemokratik hükümlerden mevzuatın arındırılması için toplanacak rapor gelecek, rapor müzakere edilecek, oylamaya geçileceği zaman, bir oppörtünizm anlayışı içinde raporun bazı yerlerinin çelişkili olması gibi hallerde, ihtimallerde bir yetkinin verilmesi, düzeltilmesi şeklinde bir yetkinin verilmesi mümkün değildir. O zaman biz şu noktadan hareket edeceğiz: Ya raporları okuyacağız, temenni mahiyetinde diyeceğiz ve gereğinin yapılması için, diğer olağan kongrelerde olduğu gibi Başkanlığa ve Yönetim Kuruluna havale edeceğiz veyahut da biz bu raporu görüşeceğiz, yönetim kurulunun görüşü de alınacak, bütün görüşler tebellür edecek ve genel kurulun kararı olarak, sadece yönetim kurulu bunu uygulama alanına geçecek. Yani bu tasarılar ve fikirlerin ışığı altında fikrimiz belirmiş olacak. Ya şimdi bir karar vereceğiz; raporlar temennidir, bunu şekillendirmek, redaksiyonunu yapmak, tasarı haline getirmek yetkisini yönetim kuruluna vereceğiz, yahut da bu raporları burada kabul edeceğiz. (Gürültüler)

Benden önce konuşan arkadaşlarımı sükûnetle dinledim. Burada herhangi bir farklılık olmamasını istirham ederim. Boş lâf etmiyoruz. Yanlış kararlar almayalım diyoruz. Zaman aleyhimize işliyor. Biz burada genel kurul olarak toplandık, komisyonlara bölündük ve çalıştık, bir hasıla getirdik, bir karara bağlamak neticesine getirdik. Şimdi bunu birtakım istisnalar, birtakım şartlarla tahdit edersek, işin içinden

çıkamayız.

BAŞKAN- Sayın arkadaşlarım, konu tavazzuh etti. Bundan sonra artık oylamaya geçeceğim. Birlik Başkanımızın bir önergesi var. Sayın Rahmi Magat'ın önergesi var. İki önerge var. Bunları Başkanlık Divanında inceledik, ilk önce sayın Birlik Başkanımızın önergesinin oynanması kanaatine vardık. Onu okutuyorum ve oyunuza arz edeceğim.

Sayın Birlik Başkanımız söz istemişlerdir. Buyurunuz.

BAŞKAN Av.FARUK EREM- Aziz arkadaşlarım, yönetim kurulunun sizin vereceğiniz karara aykırı hiç bir davranışı mutasavver değildir. Bu itibarla, ortaya atacagınız eserde bazı gelişmeler bulunacak olursa, acaba bu sizi tatmin eder mi? Biz sadece birkaç misal verdik. Bunlar fazla da olabilir. Madde madde de tartışmıyorsunuz, komisyon raporları arasında farklı görüşler de var. Bu itibarla sizin ana irade-nize hanel gelmemek üzere, yalnız bu noktaya indirgeli, lütfen bize bir yetki veriniz. İstedığımız sadece bu.

BAŞKAN- Önergeyi okutuyorum:

Genel Kurul Başkanlığına

Komisyon raporları arasında ve raporlarla genel kurulca benimsenmiş ilkeler arasında rastlanacak çelişkileri gidermeye indirgeli olmak Yönetim Kuruluna yetki verilmesini arz ederim.

Av.Faruk Erem.

BAŞKAN- Bu önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler...Cybirliğiyle kabul edilmiştir.

(1) numaralı Anayasa Komisyonunun raporunu, bu rapor öntasarı niteliğindedir. Bu öntasarıyı oyunuza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler...Kabul edilmiştir.

Bir telgraf gelmiştir, okutuyorum:

Türkiye Barolar Birliği Genel Kurul Toplantısı

Başkanlığına

Çağrınız için teşekkür ederim. Hükümet kuruluşu ile ilgili yoğun çalışmalarım nedeniyle toplantınıza katılamadığıma üzgünüm.Yasalarımızdaki antidemokratik hükümlerin saptanması yolundaki çabalarınızın Türk demokrasisinin güçlenmesine ve demokratik hukuk devleti ilkelerinin korunmasına katkıda bulunacağına inanıyorum.

- 64 -

Size ve Birliğinizin değerli yönetici ve üyelerine sürekli başarılar, mutluluklar dilerim. Genel Kurulunuza saygılar sunarım.

Bülent Ecevit

CHP Genel Başkanı. (Şiddetli alkışlar)

BAŞKAN- Okuruma yarım saat ara veriyorum.

Kapanma Saati: 12.00

İKİNCİ OTURUM

AÇILMA SAATI: 12.45

BAŞKAN- Oturumu açıyorum.

İki telgraf gelmiştir, okutuyorum:

Barolar Birliği Genel Kurulu Divan Başkanlığına
Belediye Sarayı İstanbul.

Barolar Birliği olağanüstü Genel Kurulu'na Aydınlık Dergisi olarak başarılar dileriz.

Genel Kurulda da belirtildiği gibi, anti-demokratik yasa ve hükümlerin kaldırılması, dünya ve ülke şartları açısından büyük önem taşımaktadır. Halkımızın düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne kavuşması için yıkılması gereken engeller olarak durmaktadır.

Demokrasi düşmanlarının elinde birer baskı ve zulüm aracı olarak duran, bu yasa ve hükümlerin kaldırılması, uzun yıllardan beri mücadele konusu olmuştur. En son seçim kampanyası sırasında da miting meydanlarını dolduran halk kitleleri bu yoldaki taleplerini büyük coşkunlukla dile getirmiştir. Halkın düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü elde etme mücadelesi gittikçe yoğunlaşmaktadır ve bunun için bugün şartlar daha da elverişlidir. Bu şartlar altında hukukçu ve aydınlarımıza önerili görevler düşmektedir. Barolar Birliğinin bu zorunluğu duyarak demokratik haklar mücadelesinin ön saflarında yer alması bizlere kıvanç vermektedir.

Genel Kurulı tekrar kutlar, demokrasi mücadelesinde atacağı her adımı sonuna kadar destekleyeceğimizi bildirerek, başarılarının devamını dileriz.

Aydınlık Dergisi Adına
Doğan Yurdakul (Alkışlar)

Barolar Birliği Genel Kurulu Divan Başkanlığına
Belediye Sarayı İstanbul.

TUTUKLU VE MAHKUMLARLA DAYANIŞMA DERNEĞİ olarak, Genel Kurulunuzda, yurdumuzun gerçekten çözümlenmesi gereken sorunlarını ele alacağınız için sizi kutlarız. Halkımızın bağımsızlığa ve demokrasiye kavuşması için çalışanlara, işkencenin kimlerin emriyle, kimler tarafından, nerelerde yapıldığını saptayıp bütün halkımıza açıklamayı görev bilen

Derneklerimiz elindeki bilgi ve belgeleri Birliğimize vermeye hazırdır. Askerî mahkemelerin yurtseverler ve basın üzerinde nasıl baskı aracı olarak kullanıldığını, halkımızın düşünce ve örgütlenme özgürlüklerini yokeden 141,142 ve diğer demokratik haklarına ihlal eden hükümlerin yurdumuzda baskı rejimlerine ne kadar kolaylık sağladığını acı tecrübelerimizle defalarca gördük. Birliğinizi hukukun üstünlüğünü tesis ve halkımızın bütün temel hak ve özgürlüklerine kavuşması yolundaki çalışmalarına başarılar dileriz.

Tutuklu ve Mahkûmlarla Dayanışma Derneği.

Genel Başkan Armağan Anar. (Alkışlar)

BAŞKAN- Arkadaşlar, Bildiri Komisyonunun kurulmasına ilişkin bir önerge var, onu okutuyorum:

Türkiye Barolar Birliği

Olağanüstü Genel Kurul Başkanlığına

Genel Kurulunuzun çalışmaları devam etmektedir.

Komisyonların raporlarının müzakeresi Genel Kurulunuzun haklı olarak çok zamanını alacaktır.

Çalışmaların bundan sonra değerlendirilmesine vakit kalmayacağı da olasılıdır.

Şimdiden bu çalışmaların esaslarını hazırlamak üzere bir bildiri komisyonu kurulmasını saygılarımızla öneririz.

Alp Selek Ahmet Hamdi Sayar Merih Sezen Ayten Dik

BAŞKAN- Arkadaşlar, Ceza Hukuku Komisyonunun raporuna geçmeden önce bildiri komisyonunun kurulması yolundaki önergeyi dikkatlerinize sunuyorum. Gelenekleşmiş bir kuralımızdır. Genel Kurul çalışmaları sonunda bir bildiri ile çalışmaların sonuçları kamu oyna yansıtılmaktadır. Bu kez de olağan üstü Genel Kurul çalışmalarının sonuçlarını kamuoyuna yansıtmak üzere bir bildiri komisyonu kurulacaktır. Bu konuda bildiri komisyonuna şimdi üye seçme zorunluluğu vardır. Lütfen bu komisyonu oluşturalım. Yalnız bu komisyon kaç kişiden oluşsun?.. ("5 kişi olsun" sesleri)

TURGUT BULUT (Bursa)- Komisyon başkanlarından müteşekkil bir kurul bildiriği hazırlasın.

RAHMI MAĞAT (Ankara)- Komisyon 7 kişiden oluşsun. Yalnız bir önerim olacak, her komisyondan bir arkadaş alalım. Komisyon çalışmalarını yakinen bildiği için; böylece 7 kişi olur. (Yönetim Kurulundan da bir üye alınsın, sesleri)

AYTEN DİK (İstanbul)- Komisyonu şimdi burada Genel Kurul seçsin.

BAŞKAN- Efendim, iki teklif var. Sayın Rahmi Mağat komisyondan birer üye alalım der, sayın Ayten Dik, komisyon üyelerini Genel Kurul seçsin der. Sayın Ayten Dik'in önermesini oylarınıza sunuyorum. Yani Komisyon üyelerini Genel Kurulun şimdi seçmesi hususunu oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Komisyon için aday göstermenizi rica ediyorum.

(Komisyon için adaylar tespit edildi)

Adayları okuyoruz efendim:

Ümit Doğanay

Enver Arslanalp

Emin Baltaoğlu

Rahmi Mağat

M.Kaya Canpolat

Merih Sezen

Orhan Barlas

Bu 7 arkadaşımızı oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Şimdi çalışmalarımıza devam ediyoruz. Ceza Hukuku Komisyonunun raporunu görüşmeye başlıyoruz. Komisyon sözcüsünden raporlarını özetlemesini rica ediyorum.

CEZA HUKUKU KOMİSYONU BAŞKANI Av. NECLA FERTAN-Sayın Başkanlar ve sayın delege arkadaşlarım;

17 Haziran 1977 günü Genel Kurulunuz ceza mevzuatıyla ilgili komisyonda çalışmak üzere delege arkadaşlarımızdan Fuat Akkoyunlu, Gülçin Çaylıgil, Hasan Basri Güder, İlhami Güven, İsmet Çalık, Şerafettin Kaya, Turgut Bulut, Turhan Özgüner, Vedat Burçuoğlu ve bendeniz Necla Fertan'a görev vermişlerdi. 10 arkadaş verilen görevi yerine getirmek için Baro merkezinde bize tahsis edilen odada toplandık. Burada hemen ilâve etmek isterim ki, bu çalışmalar süresince on arkadaş daima beraber bulunduk ve bütün müzakereleri beraber yaptık ve bütün kararları birlikte aldık. Alınan kararların hepsi, takdir buyuracağınız gibi, elbetteki ittifakla alınmamıştır. Arada az da olsa bazı maddelere muhalif kalan arkadaşlarımız vardır.

Vaktin darlığı sebebiyle muhalefet şerhleri tabedilememiş ve rapora ilştirilerek huzurunuzaya getirilememiştir. Ancak bunlar, Birlik Yönetim Kuruluna tarafımızdan takdim olunacaktır.

Çalışmaya başlayan komisyon, çalışma yöntemini şu şekilde tespit etmiştir:

Şimdiye kadar Genel Kurullarınızca varılan ilke kararlarını, Yönetim Kurulunun bu toplantı için hazırladığı faaliyet raporunda bu konuya ayrılan kısmı ve yine faaliyet raporuna iliştirilen Trabzon Barosunun teklifini, İzmir Barosunca hazırlanan ön raporu ve İstanbul Barosunca yapılan çalışmalarını toplayan raporu esas alarak bunlar üzerinde çalışmayı yürütmeyi kararlaştırmış ve çalışma daha önce verilen karar üzere bu yasalarda bulunan antidemokratik hükümlerin tespiti, değiştirilmesi, kaldırılması yolunda şu biraz evvel saydığım belgeler esas alınarak hazırlanmış ve huzurlarınıza getirilmiştir.

Huzuruza getirilen raporda ceza mevzuatı adı altında tetkike tabi tutulan yasalar ceza yasası, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası, İnfaz Yasası, Askerî Ceza Yasası ve Askerî Yargılama Kuruluş Kanunu (353 sayılı Kanun)dur; bu kanunlar üzerinde tetkikat yapılmıştır.

Bu kanunlar üzerinde tetkikat yapılmıştır derken, biraz evvel söylediğim gibi, sadece bu kanunlar üzerinde, kanunların antidemokratik hükümleri üzerinde durulmuştur. Acaba bu kanunlarda üzerinde durulacak noktalar sadece antidemokratik olan hükümler midir? Elbetteki değildir. Burada bunu bilhassa belirtmek isterim. Bize verilen görev bu olduğu için bunda durulmuştur. Oysa kanunlarımızda bunun yanında üzerinde durulması gereken pekçok eksiklikler vardır. Örneğin Ceza Kanununda suç ile ceza arasında mutlaka üzerinde durulması gereken birtakım orantısızlıklar vardır. Örneğin Ceza Kanununun 50 nci maddesinde olduğu gibi. Çalışmalarımıza komisyonda görevli olmadığı halde katılarak kıymetli fikirlerini bizden esirgemeyen delege arkadaşlarımız bugibi hususlarda dikkatimizi çekmişlerdir. Ancak, bizim görevimiz bu olmadığı için onların bu kıymetli fikirlerini burada değerlendirerek getirememiş bulunuyoruz.

Kabul buyurursunuz ki, 1926 yılında hazırlanmış bir yasa, 1977 Türkiye'sinin gereksinmelerini elbetteki karşılamaktan uzaktır. Yasa eskimiştir, mutlaka elden geçirilmesi gerekir. Elbetteki yasalar hayatın bütün icaplarını, bütün imkânlarını, geleceğin hepsini hesap ederek ha-

zırlanmaz. Ancak, yüksek mahkemeler zamanla doğan hayat hadiseleri önünde yasalarda meydana gelen boşlukları içtihatlarıyla doldurarak bu yaşamla yasa arasındaki boşluğu doldururlar. Ancak mutlaka, her zaman huzurunuzda söylediğim gibi, bir kere daha işaret etmek isterim ki, Yargıtayımızın vermiş olduğu içtihat kararlarında maalesef birbiriyle pek çok ayrıcalıklar, pek çok tutarsızlıklar olduğundan, şu mevcut Ceza Kanununun tatbikinde de müstekar içtihatlar diyebileceğimiz ve bu boşluğu kesinlikle dolduracak kararlar da elimizde yoktur. O bakımdan asıl temennimiz odur ki, bu kanun yeni baştan yapılmalıdır ve bu kanun yapılırken şimdi üzerinde bizim duracağımız noktaların dışında ceza siyaseti bakımından, ceza adaleti bakımından durulması gereken bütün noktalar ele alınmalıdır. Şimdi bizim üzerinde durduğumuz noktalara kanunlar itibarıyla müsaade ederseniz geçmek isterim.

Biz, Türk Ceza mevzuatından ölüm cezasının kalkması lâzım geldiği neticesine vararak kanundan ölüm cezasını kaldırdık. Hatırlayacaksınız, Birliğimizin 8 nci Genel Kurul toplantısına sunmuş olduğu faaliyet raporunda bu hususta bir başka kişiye, bir başka kurula ilâve edecek söyleyecek hiçbir söz bırakmayacak kadar açık, müdellel ve ilmî bir rapor vardı ve şimdiki gibi hatırlarım, Samsun'daki bu müzakerede söz alan bütün delegeler Birlik raporunu en çok bu noktadan övmüşlerdi. O bakımdan, bu hususa uzun uzun gerekçeler göstermeye bile lüzum görmedik raporumuzda. Dediğim gibi, Birlik faaliyet raporunda bu çok uzun şekilde daha önce verilmişti. Hemen hepiniz öyle zannederim kabul edersiniz ki, bu Anayasanın kişiye tanıdığı hakkın özüne dokunan bir cezadır. Bu, bugünkü insan haysiyetiyle de bağdaştırılan bir ceza değildir. Biz bu cezayı getiren hükümlerin ceza mevzuatından çıkarılmasına karar vererek raporumuzda bunu size bildirdik.

Derneğe girme ve dernekten çıkma gibi artık Dernekler Kanunu ile de Türk Ceza Kanunundan sonra tamamen yeni güvencelere bağlanan ve ama Anayasa ile kişiye mutlak olarak tanınan bu hakkın Ceza Kanununda kısıtlayan, ortadan kaldıran hükümlerini biz de kaldırdık. Takdir

edeceksiniz burada sizlere bir özet yapma kararı alındı. Ben bu karar gereğince ancak birkaç noktasına değiniyorum yapılan işlerin.

Basın özgürlüğünü sınırlayıcı niteliği açık olan bütün maddeleri gerekirse kaldırarak, gerekirse bu özgürlüğe imkân veren değişiklikleri yaparak basın özgürlüğünü kısıtlayan hiçbir madde kalmamasına çalıştık ceza mevzuatımızda.

Anayasamız kişiye dokunulmaz, devredilmez birtakım haklar tanımıştır. Ceza Kanunumuz 1961 Anayasamızdan evvel yapılmış bir kanun olduğu için, burada sadece kişinin siyasi haklarına vaki tecavüzleri cezalandıran, onları önleyen, onlarda bir teminat getiren bir madde koymuştur. Biz ise 1961 "nayasasının kişiye tanıdığı tüm hakları Devlet tarafından teminat altına alacak şekilde bu maddeleri değiştirdik ve huzurlarınıza öylece getirdik.

Muhbirliği bir mecburiyet olarak tanıyan ve son senelerin deyişimiyle yurdumuzda pekçok sayın muhbir vatandaşlar yetişmesine sebep olan maddelerde bu mecburiyeti kaldırarak, bunu bir ahlâki anlayış olarak insanların kendilerine bıraktık ve devletin kimseye muhbir olma mecburiyeti tanımasını getiren maddelere ceza mevzuatımızda yer olmadığı kanısına vardık ve raporumuzu da böylece hazırladık.

Bilim ve sanat eserlerinin müsadere edilemeyeceği görüşüyle bilim ve sanat eserlerinin müsaderesi neticesine varan maddeleri, bunu ortadan kaldıracak şekilde değiştirdik.

Kadın ve erkek eşitliğini temin etmek için ceza mevzuatımızda bu eşitliği bozan bütün maddeleri değiştirerek, bu eşitliği ceza mevzuatımızda da temin etmeye ve korumaya çalıştık ve bu yüzden birtakım maddeleri değiştirerek huzurunuzda getirdik.

Zina suçunun, zinaya ceza vermenin, zinayı bir suç kabul etmenin çağ dışı bir işlem olduğu görüşüyle Barolar Birliği Yönetim Kurulunda da açıklanan gerekçeleri esas alarak zinayı bir suç olmaktan çıkarıp bu şekilde Ceza Kanununun birçok maddelerini tadil veya kaldırarak hu-

zurlarınıza getirmiş bulunuyoruz.

İspat hakkını kısıtlayan her türlü fıkrayı, eki kaldırdık, ispat hakkının herkese eşit şekilde ve sonsuz olarak tanınmasının, onun Anayasanın tanıdığı haklarından biri olduğunu kabul ettik ve ispat hakkını kısıtlayan maddeleri değiştirerek huzurlarınıza getirdik.

Savunma dokunulmazlığını zedeleyen tüm maddeleri ve ekleri, özellikle 486 nci maddesinin 2 nci fıkrasını, ki bu hususta verilmiş bir ilke kararı da vardır, tamamen kaldırarak huzurlarınıza getirdik.

Ceza Kanununda yapmaya çalıştıklarımızı kısaca arza çalıştım. Teferruatı elinizde bulunan raporlarda vardır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda bizler mecburi müdafilik sisteminin yerleşmesi için gerekli bütün değişiklikleri bununla ilgili maddelere koyduk ve Türkiye'de mecburi müdafilik sistemini usul kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile getirmeye çalıştık.

Savunma hakkını kısıtlayan bütün maddeleri iptal ettik. Savunmayı itham ile başlayan, hüküm ile biten bir görev olarak ele aldık ve bu şekilde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa yerleşmesini teminen bazan maddeleri kaldırdık, bazan da ilâveler yaptık.

Çapraz sorgu sistemini getirecek değişiklikleri yapmaya çalıştık ve raporumuzu huzuruza bu şekliyle getirdik.

Adlî zabitanın idarî zabıtanadan ayrı olarak kurulmasını ve işlemlerini teminen bazı maddelere ilâveler yaptık ve bazı maddelerde değişiklikler yaptık.

Sanığın 24 saatten fazla göz altında tutulamayacağı hususunu diğer kanunlara paralel olarak Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa da getirdik.

Bilim ve Sanat eserlerinin toplatılamayacağına burada da işaret ederiz. Bu maddeden bahsettiğimiz maddeyi kaldırdık.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yapmaya çalıştığımız değişiklikleri de kısaca esaslarıyla arza çalıştım.

zurlarınıza getirmiş bulunuyoruz.

İspat hakkını kısıtlayan her türlü fıkrayı, eki kaldırdık, ispat hakkının herkese eşit şekilde ve sonsuz olarak tanınmasının, onun Anayasanın tanıdığı haklarından biri olduğunu kabul ettik ve ispat hakkını kısıtlayan maddeleri değiştirerek huzurlarınıza getirdik.

Savunma dokunulmazlığını zedeleyen tüm maddeleri ve ekleri, özellikle 486 nci maddesinin 2 nci fıkrasını, ki bu hususta verilmiş bir ilke kararı da vardır, tamamen kaldırarak huzurlarınıza getirdik.

Ceza Kanununda yapmaya çalıştıklarımızı kısaca arza çalıştım. Teferruatı elinizde bulunan raporlarda vardır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda bizler mecburi müdafilik sisteminin yerleşmesi için gerekli bütün değişiklikleri bununla ilgili maddelere koyduk ve Türkiye'de mecburi müdafilik sistemini usul kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile getirmeye çalıştık.

Savunma hakkını kısıtlayan bütün maddeleri iptal ettik. Savunmayı itham ile başlayan, hüküm ile biten bir görev olarak ele aldık ve bu şekilde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa yerleşmesini teminen bazan maddeleri kaldırdık, bazan da ilâveler yaptık.

Çapraz sorgu sistemini getirecek değişiklikleri yapmaya çalıştık ve raporunuzu huzurunuzda bu şekliyle getirdik.

Adli zabitanın idarî zabıttan ayrı olarak kurulmasını ve işlemlerini teminen bazı maddelere ilâveler yaptık ve bazı maddelerde değişiklikler yaptık.

Sanığın 24 saatten fazla göz altında tutulamayacağı hususunu diğer kanunlara paralel olarak Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa da getirdik.

Bilim ve Sanat eserlerinin toplatılmayacağına burada da işaret ettik ve bu maddeden ait olan maddeyi kaldırdık.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yapmaya çalıştığımız değişiklikleri de kısaca esaslarıyla arza çalıştım.

Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanundan ölüm cezasını Ceza Kanununa Paralel olarak kaldırdık ve bununla bağlı olan maddeleri kaldırdık.

Şartla salıverme hususunda da açıklık getirilmesi gereken yerlere bu ilâveleri yaptık.

Askerî Ceza Yasasına gelince:

Bizce askerî yargının demokratik hukuk prensipleriyle açıklanması zor, hatta olanaksızdır. Askerî yargıda sanıkların sıfatı bakımından ayrı yasaya, ayrı usule, ayrı mahkemeye tabi olması anlayışı vardır. Bu anlayış tabii hâkim ilkesine ve insan hakları beyannamesinin gerek koruma, gerek "cezalandırılmakla kanun herkes için aynadır" diyen 6 ncı maddesine aykırı düştüğü gibi, askerî yargı Anayasanın kanun önünde eşitlik ilkesini koyan 12 ncı maddesine de aykırıdır belki.

Askerî mahkemelerde hâkim olmayan bir üyenin bulunuşu ve askerî hâkimler yasasını dikkate almadığımızda Anayasanın 7 ve 14 ncü maddelerine aykırılık ta açıkca ortadadır. Askerî görevin özelliklerine uyan bir mahkeme anlayışı elbette kabul edilebilir, fakat askerî mahkemelerin yetkilerini, bu mahkemelerin kuruluşunu açıklayan fikirleri aşan şekilde genişleten anlayışta mahkemeleri düzenleyen yasa hükümlerinin değiştirilmesi mutlaka zorunludur. Özellikle sivil kişilerin askerî yargıda yargılanmaları yolunun kapatılması demokratik hukuk devletinin gereklindedir.

Siyasi mahkeme olarak askerî mahkemelerin görevlendirilmesi tatbikatı Anayasanın başlangıç hükümlerine aykırıdır. Tatbikatta yürürlükte olan yasalar için vermediği halde, sivillerin bir kısım basın suçlarının da askerî yargıda bakılmaktadır bugün. Asalara aykırı olan bu uygulama aynı şekilde Anayasanın başlangıç hükümlerine ve Genel Hukuk ilkelerine aykırıdır. Mutlaka bugün birçok yasaların yeniden ele alınması gereklidir; fakat kanımızca bunların herhalde başında, en başında Askerî Ceza Yasası gelmektedir. Askerî Ceza Yasası tümden yeniden yapılmalıdır. Çok eski bir mühenyetle, hatta hatta çok yerleri bugün hiç ka-

bul edilemeyecek apayrı bir zihniyetle hazırlanmış bu kanunun değişmesi gerekir.

Biz huzuruza bu kanunda sivilleri yargılamaya pönelen genişlemiş maddeleri, ayrıca harp halinin hangi şekil olması halini, buna benzer bazı değişiklikleri yaparak getirdik. Ancak, üzerinde tekrar tekrar durmak isteriz; Mutlaka ilk ele alınacak ve yeniden yapılması gerekecek yasalardan biridir.

Askerî Muhakemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununa gelince:

Askerî mahkemelerin kuruluşunda hâkim olmayan bir üyenin olması Anayasamız karşısında kabul edilir bir durum değildir. Bu kuruluşu sadece hâkimlerden meydana gelen bir mahkeme olacak şekilde maddelerde değişiklikler yaparak veya gerekirse kaldırarak huzuruza getirdik.

Ayrıca asker olmayan kişilerin askerî mahkemelerde yargılanmalarını gerektiren maddelerde değişiklikler yaparak huzuruza getirdik. Diğer bütün değişiklikler elinizde bulunan raporda mevcuttur. Vaktinizi daha fazla almamak için saygılarımı sunuyorum, ikazlarınızı ve tenkitlerinizi komisyon olarak beklediğimizi ilâve ediyoruz. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim sayın Necla Fertan.

Söz isteyen sayın delege?.. Buyurun sayın İlhan.

CENGİZ İLHAN (İzmir)- Sadece iki-üç noktaya değinmekle yetineceğiz.

Birisi Türk Ceza Kanununun 236 ncı maddesinde yazılı suç. Sadece memurları değil, tüm çalışanları kapsamına alabilecek niteliktedir. Bu nedenle maddenin işçi niteliğindeki kamu hizmetlerini kapsam dışında bırakabilecek bir biçimde düzenlenmesi gerekir.

İkinci nokta; bunun üzerinde önemle duruyoruz: Türk Ceza Kanununun 249 ncu maddesinde yazılı suç angaryayı yasaklamaktadır. Angarya yükleyen ceza görecektir. Ancak madde asgari ücret altında bir ücretle işçi çalıştıranları cezalandırmamaktadır. Bu nedenle Angaryayı yasakla-

yan Anayasa hükmü karşısında bu maddenin de yeniden düzenlenmesini gerekli görüyoruz.

Üçüncü önerimiz; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 185 nci maddesinde, müdafinin sanığın sorgusunda bulunabileceği yolunda bir değişiklik yapılmış. Ancak 135'e bir değişiklik önerisi getirilmemiş; yani sorgu sırasında. Bunun da eklenmesini istiyoruz.

Birda sayın Hocamızın daha önce belirttiği bir fikir vardı. Müdafii yanında yapılmamış ikrarın ikrar olarak kabul edilmemesi önerisi.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Buyurun sayın Ali Dinç.

ALİ DİNÇ (Kayseri)- Pek muhterem meslektaşlarım;

Ceza Hukukuna ilişkin komisyon raporunda kaldırılması istenen çok mühim iki madde vardır. Diğerlerinde ben de komisyonla hemfikirim. 141 ve 142 nci madde üzerinde durmamıza müsaadenizi istirham edeceğim.

141 ve 142 nci maddeler üzerinde hassasiyetle durmamız gerekir. Türk Ceza Kanununun komünizmi yasaklayan 141 ve 142 nci maddelerinin kaldırılmasının komisyon raporunda meşru görülür gibi bir hal vardır. Komünizmin İnsan haklarına dayanan ve millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti niteliğini taşıyan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ilkelerine aykırı bulunduğu bir gerçektir. Çünkü, komünist doktrinin ana nitelikleri bakımından proleterya sınıfının hakimiyetini, mülkiyetin ortadan kaldırılmasını öngördüğü ve kendi sistemini desteklemeyen bütün temel hak ve hürriyetleri reddettiği bir keyfiyettir. Böyle bir sistemin ise Anayasa ile bağdaşmadığı aşikârdır. Komünizmin Anayasamızın hangi maddesiyle bağdaşmadığını saymış, nitekim Anayasa Mahkemesi düşüncesini şu şekilde ortaya koymuştur:

Komünist sistem aslında ihtilal ile iktidara gelmek ve zorla proleterya hakimiyetini sağlayarak diğer sınıfları yok etmek ve demokratik, sosyal ve iktisadi düzeni yine zorla kaldırıp yerine kendi düzenini kurma amacını güder. Bundan başka önceden ihtilal yolu ile iktidara

amaçları arasına almayan ve mevcut hukuk düzeninden yararlanarak iktidara gelmeyi düşünen açık amacını memlekette komünist idare kurmak olan bir derneğin sonuçta cebre dayanacağı söz götürmez bir gerçektir. İktidara gelinceye kadar cebir kullanmamayı öngörmüş olsa dahi komünist rejim sonuçta cebirle kurulacak ve sürdürülecektir.

Anayasa Kanunumuzun sarih hükümleri ve Anayasa Mahkemesinin en son bir kararında:

Kamulaştırma bedellerinde maliklerce bildirilen vergi değerlerinin esas alınmasını öngören Anayasanın 38 nci maddesinin 2 nci ve 3 ncü fıkrası Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

BAŞKAN- Sayın Dinç, 1 dakikanız kaldı.

ALİ DİNÇ (Devamla)- 20 Ocak 1977 tarihli resmî gazetede yayınlanan gerekçede 38 nci maddenin 2 nci ve 3 ncü fıkralarının kamulaştırmada karşılığının vergi değerini aşamayacağı hükmünü getirmekle Anayasa teminatı altında bulunan mülkiyet hakkının özünün zedelediği ileri sürülmüştür. Çünkü malının kamulaştırılacağını düşünemeyerek değerini düşük bildiren bir kimsenin malının alınması bir nevi müsadere mahiyetini almaktadır.

141 ve 142 nci maddeler kaldırılrsa dahi kurulacak komünist partiler Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılacak, Anayasa değişiklikleri de Cumhuriyetin niteliğiyle bağdaşmıyor gerekçesiyle iptal edilecektir. Mülkiyetin özünün zedelendiği ileri sürülerek 38 nci maddenin 2 ve 3 ncü fıkralarını iptal eden Anayasa Mahkemesinin, mülkiyetin tamamen kaldırılmasına ve sınıf tahakkümüne yol açacak bir değişikliğe göz yummayacağı ortadadır.

Anılan bu maddelerin Türk Ceza Kanunundan çıkarılması amacıyla sol eğilimli kuruluşlar mübarek topraklarımızın her tarafında gayret sarfettikleri bir esnada Baro ve Barolar Birliğinin böyle bir yasa değişikliğini peşiren kabullenmiş olması kamuoyunda çeşitli eleştirilere hedef olmaktadır.

BAŞKAN- Sayın Dinç, vaktiniz doldu efendim.

ALİ DİNÇ (Devamla)- Bir dakikanızı istirahat edeceğim beyefendi. Ben müşahade ediyorum, hep bu saati bana kullanıyorsunuz.

BAŞKAN- Sayın Ali Dinç, Genel Kurul kararıdır. Biz şahsî insiyatifimizle sözünüzü kesmiyoruz. İstisna da koyamayız, mümkün değil, Genel Kurul kararı.

ALİ DİNÇ (Devamla)- O halde hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN- Buyurun efendim.

SELÂHATTİN AYDIN (Kahramanmaraş)- Anayasa Komisyonunun hazırladığı rapor tartışılırken değerli arkadaşlarım, içinde yürekten tasvip ettiğimiz, kaldırılmasını ve değiştirilmesini, ilâvesini öngördüğümüz çok kıymetli maddeler, fıkralar vardı. Fakat muhalif olduğumuz maddeler de mevcuttu. Tabiatıyla lehte rey vermek tamamını kabul etmek manasını, aleyhte oy vermek hepsini reddetmek manasını tazammun eder bir duruma düştüğümüz için, gerçekten o mevzuda bir hata ettiğimizi zannediyorum. Böylesine bir oylamaya gidildiği takdirde şu hazırlanmış olan Ceza Komisyonu raporunun tamamına muhalif olduğumuz manası çıkarılmasın. Yüzde doksanına iştirak ediyorum. Ancak, gerekçelerini izaha zamanımız müsait değil. Oya arzedildiği zaman heyeti umumiyesini tasvip edeceğim bu raporun bazı maddelerini kabul etmediğimi belirtmek isterim. Bunları da zikretmek suretiyle geçiştiriyorum.

Ahlâksızlığı teşvik mahasını tazammun eden kısımların kaldırılmasını istihdam ettiği için 143 ncü madde değişikliğine muhalifim.

154, 155 ncü maddelerine, 312 nci maddesine katılmıyorum.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 86 ncı maddesine katılmıyorum. Diğer maddeleri tasvip ettiğimi belirtmek için ifade ediyorum. Ancak, yeri gelmişken istirahat ediyorum, mazur görünüz arz edeyim; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 144 ncü maddesinde avukatlar, müdafiler her zaman mevkuf, maznun müvekkilleriyle görüşebilir hükmü yer almıştır. Yal-

nız ben Maraş'tan itibaren İstanbul'a kadar geldim. Bundan evvelki seyahatımda burada 4 gün bekledim. Avukat olmama, vekil olmama rağmen görüşmek imkânını bulamadım. İstanbul Barosunun çok değerli Başkanı sayın Orhan Apaydın vasıtasıyla bu defa gelişimde görüşmek imkânını sağladım. Mesleğimize taahhuk eden bu meseleye de antrıparantez izah etmekte fayda görüyorum. Biraz bu konuda da İstanbul Barosunun ilgi göstermesi ricası ile hepinizi hürmetle selâmlıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Başka söz isteyen yok. Sayın Birlik Başkanına söz veriyorum.

BAŞKAN FARUK EREM- Sayın Başkanım, aziz delege arkadaşlarım;

Biraz evvel Cengiz İlhan meslektaşımızın 236 ncı madde hakkındaki isteğine Yönetim Kurulu candan katılmaktadır. Nedeni şudur:

Kınama günü dolayısıyla değerli bir muhbir arkadaşımız bizim bu madde ile cezalandırılmamızı yazılı olarak savcılığa şikâyet etti. Bu münasebetle madde Yönetim Kurulu tarafından etraflıca incelenmiş ve antidemokratikliği açıkca tespit edilmiştir. Esasen bu madde 12 Mart döşemleri civarında sonradan eklenen bir maddedir.

Bu itibarla tümnden kaldırılması halinde Yönetim Kurulu minnettar kalacaktır.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Buyurun sayın Necla Fertan; önergeye katılıp katılmadığınızı ve diğer konularda cevap vermek üzere.

CEZA HUKUKU KOMİSYONU BAŞKANI NECLA FERTAN (İstanbul)- Başkanım, sayın Cengiz İlhan'a Komisyon adına teşekkür ediyorum. Değerli işaretleriyle eksikimizi tamamlamış oldular. Lütfen raporumuza bunların da kabul buyurulması komisyonun ricasıdır.

Sayın Ali Dinç arkadaşımızın temas ettiği nokta; yani raporda 141 142 ve 163 ncü maddelerin kaldırılması... Gerçi kendileri yalnız 141 ve 142'ye temas ettiler. Efendim, bu hususta Barolar Birliğinin Genel Kurulunun ilke kararı mevcuttur. Ve raporumuz bu ilke kararına uygun

olarak bu maddeleri kaldırmıştır. Heyetinizce alınmış bir ilke kararının aksi burada münakaşa edilemez. Tabii acı olan, bu ilke kararının alındığı her toplantıda bulunan bir arkadaşımızın her nasılsa gözünden bu noktanın kaçmış olup ve kendine uygun bir lisanla burada meseleyi söz konusu etmesidir. Bundan başka ilâve edeceğim birşey yok, teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Şimdi arkadaşlar, Cengiz İlhan arkadaşımızın önergesine Komisyon katıldı. Bu önerge bir değiştirge niteliğinde değilde, ekleme niteliğindedir; hazırlanan ön tasarıya ekleme yapılmakı niteliğindedir. Bu niteliğiyle oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Bir aykırı, bir çekimser oya karşı çoğunlukla kabul edilmiştir.

Şimdi, Ceza Hukuku Komisyonu tarafından hazırlanan ön tasarı tasarısının tümünü oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Bir aykırı oyla çoğunlukla kabul edilmiştir. (Alkışlar)

Şimdi, üç numaralı komisyon; yani Çalışma ve Sosyal Güvenlik Yasaları ile ilgili Komisyon raporunu görüşeceğiz. Lütfen ilgili komisyon üyesi raporlarını özetlesinler.

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK YASALARI İLE İLGİLİ KOMİSYON BAŞKANI
Av. CENGİZ İLHAN (İzmir)- Efendim, Komisyon sözcüsü arkadaşımız rahatsız bu görev bana düştü. Her ne kadar konunun tam uzmanı değilsem de, kusuruma bakmamanızı önceden rica ederim.

Sayın Genel Kurul üyeleri, Komisyonumuz Çalışma ve Sosyal Güvenlik Yasaları ile ilgili olarak Anayasaya aykırı ya da Anayasaya uygun bulunmayan antidemokratik hükümlerin saptanması konusunda bize verdiğiniz görevi onur saymıştır.

Komisyonumuz bendenizden ayrı olarak sayın Ayten Dik, sayın Alp Selek, sayın Müşir Kaya Canpolat, sayın İhsan Saraçlar, sayın Mahver Öztop ve sayın Aziz Behçet Çomakoğlu'ndan teşekkür etmiştir.

Hemen şunu söyleyeyim ki, komisyon arkadaşlarımızla genellikle

tam bir anlayış içerisinde çalıştık. İş Kanunu, Sendikalar Kanunu, Toplu Sözleşme ve Grev Yasalarını şu kısa süre içerisinde elimizden geldiği kadar inceledik. Fakat tabii bu incelememizde İstanbul Barosunun konu ile ilgili hazırlanmış raporu, İzmir Barosunun konu ile ilgili olarak hazırlanmış olan raporu bize büyük yardımlarda bulundu ve zaten Komisyon çalışmalarımızda da bu raporlardan yararlanmayı ilke olarak kabul ettik.

Burada hemen şunu belirteyim ki, dikkat buyurursanız Komisyon raporumuza ek bir Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu ön tasarısı önerisi vardır. Bu öneri İstanbul Barosuna aittir ve bir kanun tasarısı ön teklifi niteliğindedir. Komisyonumuzun kendisini kanun tasarısı teklifi hazırlamakla görevli saymadığı için bu tasarı üzerinde çalışmamış ve bu tasarinin ne kısmen , ne tamamen kabulü konusunda bir karar almamıştır. Ancak, tasarıyı tekkike değil, incelenmeye lâyık görmüş ve raporuna ek olarak hem Sayın Genel Kurulun bilgilerine sunmuş, hem de Barolar Birliği Yönetim Kurulunun yararlanması için arz etmiş olmaktadır. Bir başka deyişle bu ön tasarı raporumuza dahil değildir.

Sayın Genel Kurulun pek tabii malumudur, Anayasamız şu günkü hükümleriyle dahi çalışma bakımından gerçekten çok önemli ve ileri hükümler kapsamaktadır. Üç dört ay önce İzmir Komisyon toplantılarında da arz etmiştim, İzmir Barosunun bir bilimsel toplantısı vardı, değerli bir profesör Anayasanın çalışma ile ilgili hükümleri üzerinde konuşurken, "Anayasanın çalışanlara işverenlerden ayrı olarak tanıdığı bir ayrıcalık vardır. Bir başka deyişle, Anayasa çalışmayı korunmaya değer görmüştür" dedi. Gerçekten Anayasamızın 42 nci maddesine baktığımız zaman, açıkça çalışmanın korunması gerektiğini hüküm altına almış bulunmaktadır.

Bu komisyonumuzun çalışmalarında bu ana prensip bize yol gösterici olmuştur. Öbür taraftan bir de şu nokta üzerinde durduk: HEPİNİZİN bildiği gibi Anayasalar şüphesiz çok önemli hukukî belgelerdir.

Ne var ki, soyutturlar. Anayasada birçok haklar tanınırlar. Ancak, bu haklar kanunlarla somutlaşır, kanunlarla sosyal hayata, yaşam biçimine girerler. Sadece Anayasada var olması, eğer o varlığa, o soyutluğa uygun bir somutlaştırma söz konusu değilse, pek de bir anlam ifade etmez. Daha meslekî bir tabirle arz etmek istersem, öyle Anayasa hükmüyle kolay kolay dava kazanamayız. Davalarımızı yürütebilmemiz için bunun kanunlarda ayrıca özel olarak düzenlenmesi gerekir.

Bu açıdan bakılınca mesele şöyle ortaya çıkmaktadır: Acaba mevzuatımız Anayasada tanınan hakları hangi ölçüde somutlaştırmıştır? Eğer somutlaştıramamışsa, o takdirde bir Anayasaya aykırılıktan söz edilmesi bile, bir Anayasaya uygun olmamaktan söz etmek elbette mümkündür.

Şu kısa açıklamamda zannediyorum ki iki nokta belirlenmiştir.

1- Çalışma konumaya değerdir.

2- Mevcut mevzuatın sadece Anayasaya aykırılığını değil, hatta daha çok Anayasaya uygunluğunun da araştırılması gerekir.

Bu iki noktadan hareketle önce İş Yasamızı inceledik. Tabii ilk nokta İş Kanununun kapsamı merkezinde toplanıyordu. Komisyonumuz kanunların genelliği ilkesini de gözönüne alarak ve çalışanların İş Kanununa tabi olanlar, olmayanlar biçiminde ayrımını uygun görmeyerek, tabii memurlar ayrı, İş Kanununun 5 nci maddesinde sayılı istisnaların kaldırılması gerektiği sonucuna varmıştır.

Bir başka vardığımız önemli sonuç, zannediyorum iş güvencesidir. Ayrıca belirlemeye gerek yok, İş Kanunu aynı zamanda bir akit kanunudur. İş akdini tarafların iradesine öngelerek düzenlemiştir. Temelinde işçinin güçsüzlüğü, korunmaya değer olması varsayımı değil de gerçeği vardır. Bu Akit Kanununda iş aktinin sebepsiz feshinin bizce Anayasaya uygun olmadığı gibi bir düşünce ortaya çıkmıştır ve bunu değiştirerek nasıl diğer akitleri belli sebeplerle feshetmek mümkünse, iş aktinin de Kanunda yazılı sebeplerle, bu sebepler ne ola-

bilir bunun ayrıntısına girmedik; ama kanunda yazılı sebeplerle feshedilmesinin gerektiği üzerinde karara vardık.

Kıdem tazminatı önemli bir müessesese. Kıdem tazminatının fikrî temeli üzerinde çeşitli görüşler var; ama şunda şüphe etmemek lâzım, her işçi çalıştığı müesseseseye bir katkıda bulunur. Her işçi ve bu katkısı işçinin ücretinin bir bölümüdür. Bir başka deyişle kıdem tazminatı aynı zamanda ücrettir. Böyle olunca 17 nci maddenin ikinci fıkrasına göre iş aktinin feshedilmesi halinde işçinin kıdem tazminatı hakkından mahrum kalmasını bir ananda biz kazanılmış hak ilkesinin ortadan kaldırılması gibi gördük ve aynı zamanda bunu bir ceza gibi saydık ve Anayasaya uygunluğunu da doğrusu izah edemedik.

Kıdem tazminatını düzenleyen kanundaki diğer hükümleri de bu biraz önce arz ettiğim görüş açısından inceledik ve bunlarla ilgili önerilerimizi temel fikirler halinde raporumuzda sunmuş bulunuyoruz.

Asgarî ücret konusundaki görüşümüz şöyle: Şüphesiz zaten İş Kanunumuzda asgarî ücretin tespitini gerekli görmüş ve bu müesseseyi düzenlemiştir. Ne var ki, bunun gerektiği ölçüde doğru işlemediği düşüncesine vardık ve asgarî ücretin daha objektif esaslar içerisinde tespitini gerektiren bir müessesenin kurulması zorunluluğuna inandık.

Ücretli izinde de bir Anayasaya aykırılık var. Şöyle arz etmiş olayım: Diyelim ki bir müessesede 10 yıl çalışıyorum, bir ay izin hakkı kazanıyorum; ama o müesseseden ayrıldıktan sonra bir başka müesseseye gittiğim zaman izin hakkım hemen 15 güne düşüyor oluyor. İzinde genel çalışma süresinin esas alınması lâzım geldiği kanaatindeyiz ve bunun Anayasaya uygun olacağı düşüncesindeyiz.

Konularda ayrıntıya girmeyeyim, ayrıca üzerinde durduğumuz iki üç nokta var kısaca onları arz edeyim:

Birisi İcra İflâs Kanununda değişiklik yaparak işçi ücretlerine ve aynı zamanda kıdem tazminatı ve sair alacaklarına kanunî ipotek hakkının tanınmasıdır. Özellikle İzmir'de son zamanlarda meydana gelen bir

olay dolayısıyla biliyorum, çok eski bir müessesese iflâs etti, aşağı yukarı bine yakın işçi ve 20-25 senelik kıdem tazminatlarını alamama gibi bir durumla karşı karşıya kaldılar, bunu ne sosyal adaletle, bırakın sosyal adaleti, en basit hukuk mantığıyla dahi mazur görmeye pek imkân yok gibi geliyor bize.

Diğer bir üzerinde durduğumuz konu, ibra ve kaydî itirazî müessesesidir. Biz burada bir çelişkiyi görüyoruz. İş hukuku iradenin güçsüzlüğünü gerçekte özgürce belirlenemediğini, bu bakımdan zayıfın yanında güçlü bir kanunun bulunması gerektiği varsayımından hareket etmektedir. Hem bunu kabul ediyoruz, hem de klasik borçlar hukukunun irade serbestisi prensibinin bir ilkesi olan karşılıklı yazılı belge verme, kaydî itirazî koyma gibi güçsüz olan kimsenin bazı çok güçlü insanların bile yapmakta zorlukla karşılaşacakları belgeler istiyoruz. Bunun ortadan kaldırılması, uygulamanın vuzuh kazanması için de ibra ve kaydî itirazî kayıtların iş hukuku ile ilgili ihtilâflarda aranmaması gerektiği sonucuna varmış oluyoruz.

Zaman aşımı bakımından da bir küçük noktamız var, Borçlar Kanununun 132 nci maddesinin dördüncü fıkrasındaki hizmetçilere tanınan çalıştıkları sürece zaman aşımının yürümemesi prensibini bütün iş akitlerine ve çalışanlara teşmil ediyoruz.

Efendim, toplu sözleşme ve Grev Yasasıyla getirdiğimiz iki önemli noktaya işaret edeceğim. Birisi, birçok mahkemelerde de uygulanan varlığı tartışılan referandum müessesesidir. Ülkemizde biliyorsunuz ki, yetki saptamalarında önemli kanunsuzluklar, usulsüzlükler olmaktadır ve sendika seçme hürriyeti maddî bakımdan tam gerçekleştirilmemektedir. Bunu önleyecek yol, bizim gördüğümüz kadarıyla çok demokratik bir yol; o da, yargı denetiminde referandumdur. Bu yasallaştırılacak takdirde bu hak da güvence altına alınacaktır.

Diğeri de grevleri sınırlandırma prensibinden vazgeçip, diğer demokratik ülkelerde olduğu gibi kademeli grev, genel grev ve sair

gibi grevlerin işçilere tanınması biçimidir.

Sendikalar Kanununda, Sendikalar Kanunu kapsamının genişletilmesini düşündük, memurların sendikal haklara ulaşması gerektiğini düşündük ve fikir birliğine vardık ve diğer ayrıntıları da raporumuzda sunmuş oluyoruz.

Yalnız şu noktayı arz etmiş olayım ki, üyelere İhsan Saraçlar 275 sayılı Kanun ve 274 sayılı Kanunun müzakerelerinde hazır bulunmamışlardır.

Kısaca arzun bunlardır. Çalışma mevzuatı gerçekten çok önemli bir mevzuattır. Hatta Anayasal bir hak olmadığı için lokavtı kaldırdık. Biz şu kısa süre içerisinde mümkün olanı yapmaya ve Anayasaya aykırı bulunanları tespit etme çabası içerisinde olduk. Başarabildikse kendimizi mutlu sayacağız.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Cengiz İlhan.

Buyurun Sayın Hürşit Kangal.

Av. HURŞİT KANGAL (Balıkesir)- Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Gerçekten Komisyonun çok güzel olan raporunun güzel bir özetini Sayın Cengiz İlhan'dan dinledik. Bir noktaya değinmek istiyorum. İşçi alacağı, özellikle işçi ücretinden bakiye alacak ve diğer alacakları meyanında kıdem tazminatı alacağını güvence altına alabilmek için İcra İflas kanununda birtakım değişiklikler yapılması öngörülmüştü. Ancak, kişisel kanaatim odur ki, İcra İflâs Kanununda yapılacak, yapılması öngörülen önerilen değişikliklerle işçinin özellikle kıdem tazminatını tam güvence altına almak bence olanaksızdır, uygulama da bunu göstermektedir.

Şimdi çok konuşulan bir kıdem tazminatı konusu vardır. Ben isterdim ki, bu Komisyon bu konuyu da ele alsın. Bu eksikliğe işaret etmek için söz almış bulunuyorum. Özellikle konuya işçi haklarının kıdem tazminatı hakkının güvencesi açısından yaklaşım yapmak ve bu açıl-

dan bakmak gerekmektedir. Bu hususta Komisyon görüşünü öğrenebilirsek ve bir eksiklik var da o da giderilebilirse memnun olacağımı kaydedirim.

Saygılarımla.

BAŞKAN- Komisyon görüşünü bildirecek mi bu konuda?..

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK YASALARI İLE İLGİLİ KOMİSYON

BAŞKANI Av. CENGİZ İLHAN (İzmir)- Sayın Hürşit Kangal Bey'e teşekkür ederim. Kıdem tazminatını güvence altına alabilecek her öneriyi müessesenin amacı bakımından doğru görmekteyiz; ama idarî düzenlemeler bizim konumuzun dışındadır. Bunları konumuzun dışında gördüğümüz için bu noktada çalışma yapmadık.

Ayrıca şu noktayı arz etmek isterim, biraz önce belirttiğim gibi, kanunî rehin hakkı tanımış bulunuyoruz. İşçilerin tüm alacakları için, kıdem tazminatı, ücret alacağı, iş kazası dolayısıyla doğan tazminat alacağı vs. Ayrıca şu noktayı da yine belirlemek istiyorum; asgarî ücrete kadar işçi ücretlerinin halledilmemiş olması ilkesini de getirmeye çalışacağız.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz Sayın Cengiz İlhan.

Başka söz isteyen yok. Komisyon raporunu ekiyle birlikte , yalnız tabii Komisyon raporundaki kayıtla, yani ek birde ön tasarı var; fakat bu ön tasarı Komisyonda karara bağlanmış değildir, Yönetim Kurulunca dikkate alınmak üzere Genel Kurul tarafından havale edilmiş oluyor. Raporu bu özü ve niteliğiyle oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oy Birliğiyle kabul edilmiştir.

CEMALETTİN GÜÇDEMİR (Gâziantep)- İstinkâf var Sayın Başkan.

BAŞKAN- Tabii istinkâfları bu işarî oyda tespit etmek çok müşkül. Söylerseniz tabii kayda geçer. Deminki oylama bir çekinse oyla çoğunlukla kabul edilmiştir.

Şimdi dört numaralı Komisyon lütfen yerini alsın. Bu İdare Hukukuna ilişkin Yasalar Komisyonudur.

Buyurun Sayın Ahmet Hamdi Sayar.

İDARE HUKUKUNA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU BAŞKANI AHMET HAMDİ SAYAR (İstanbul)- İdare Hukukuna İlişkin Yasalar Komisyonu raporunu özet olarak Heyeti Âliyeye arz etmek üzere huzurunuzda gelmiş bulunuyorum.

İdare Hukukuna İlişkin Yasalardan anti demokratik olanların saptanması için Genel Kurulca seçilen Faik Muzaffer Amaç, Hüseyin Aydın, Rahmi Magat, Ahmet Saruhan, Ahmet Hamdi Sayar, Azmi Soydan ve Yaşar Ün'den oluşan Komisyonumuz İstanbul Barosunun 311 numaralı odasında toplanmıştır. Üyelerden Faik Muzaffer Amaç toplantıya katılmamış, Yaşar Ün Ankara'da bulunması nedeniyle ikinci gün katılabilmemiş, diğer üyeleri arasında; Komisyon Başkanlığına Ahmet Hamdi Sayar, Raportörlüğe de Rahmi Magat seçilmiştir.

Komisyonumuza gelen Türkiye Barolar Birliği Başkanlık ve Yönetim Kurulu derleme raporuyla İstanbul Barosunca hazırlanan genel yönetimle ilgili yasalardaki anti demokratik hükümlerin saptandığına dair rapor ve Genel Kurula verilmiş bu konudaki öneriler birlikte inceleme konusu yapılmış; ancak Komisyonumuzla ilgili tüm yasaların teker teker ele alınarak incelenmesi olanağı yoktur. Bu kadar kısa bir zamanda idare hukuku alanına giren çok sayıda İmparatorluk devrinden bugüne kadar yapılmış ve meri olmuş yasaların taranması mümkün değildir. Komisyonumuz bu imkânsızlıklar içinde imkân dahilinde olanı şu şekilde saptamıştır:

1961 Anayasasının benimsediği idarenin hukuka bağlılığı ve hukukun üstünlüğü ilkesine saygılı görüşten hareketle vatandaşların insanlık haysiyetine yaraşır bir düzeyde yaşantıya kavuşturulması başlıca ilke olarak ele alınmıştır. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi yetkili organı kurullarca kendisine gönderilen ve Komisyonumuzu ilgilendiren yasalar üzerinde de gerekli düzenlemeleri yapmışsa da halen geniş bir alanı kapsayan Komisyonumuz alanına giren anti demokratik ve Anayasa sistemine aykırı pekçok yasa ve hükmün mevcut olduğu da inkâr

edilemez, bir gerçektir. Komisyonumuz genel görüş olarak anti demokratik olduğu saptanan yasa ve hükümlerin yürürlükten kaldırılmasıyla yetinilmeyip, bunların yerine demokratik esaslara ve Anayasa sistematiğimize uygun görüşleri ve ihtiyaçları karşılayan yeni hükümlerin de konulmasının uygun olacağını tespit etmiş bulunmaktadır.

Bu amaca varmak için ele alınması gereken esasların, yani anti demokratik kaideleri ve maddeleri kaldırıp, bunların yerine yenilerini koyarken hangi esasların nazara alınmasında dikkatle takip edilmesi hususunu da Komisyonumuz düşünmüş, karara bağlamış ve tespit etmiştir.

Bunların kaldırılmasından sonra, yerine Batı demokrasilerinin benimsediği insan hak ve hürriyetlerinin korunmasını sağlayıcı ana esaslara uygun hükümlerin getirilmesi gerektiğini benimsemiş, bu amaca varmak için idarî yasaların uygulayıcısı olan yöneticilerin vatandaşlara karşı tarafsız davranmasını sağlayacak ve iktidar değişikliklerinden etkilenmeyecek güvenceye kavuşturulması için gerekli hükümlerin de getirilmesini zorunlu görmüştür.

İdarî mevzuatta Tammimattan beri yapılan değişikliklerle yasalar arasında birçok çelişkiler meydana gelmiş ve âdeta yamalı bohçaya benzeyen systemsizlikler manzumesi halini almıştır. Bunlar idarenin müspet çalışmasını engellemektedir. Bu engellerin giderilmesi de gerekli bulunmuştur. İdarî ajanlar, yani memurlar çalışma alanında bazı yanlış, gayeden saptırıcı çalışmaların meydana gelmesi halindeki tenkitlere de "Ne yapalım, mevzuat hasretleri böyle buğuruyor" gibi Osmanlılardan bugüne kalan bir oryantal mazeret ortaya sürmektedir. Bu da bizim görüşümüzü teyit eden bir formül oluyor. Mevzuatın karışıklığı, birbiriyle çelişkili hükümlerin mevcudiyeti ve artık hayatini kaybetmiş bulunan birçok maddelerin hâlâ yürürlükte bulunması gibi birtakım komik uygulamalara kadar varan yasalar anti demokratik esasları ihtiva etmek üzere mevcuttur.

Bu amaçla idarî yasaların tümünün yukarıdan beri açıkladığımız esaslar dahilinde yeniden düzenlenmesi, ivedi ve güncel bir konu olmuş-

tur. Türkiye Barolar Birliği raporunda Komisyonumuzun konusuna giren yasalarla ilgili tarihî gelişimi saptayan bilgiler, çalışmalarımızda bize ışık tutmuştur. Diğer taraftan İstanbul Barosu Komisyonunca hazırlanmış değerli raporun içerdiği açıklamalardan da yararlanılmıştır. Komisyonumuza havale edilen Balıkesir, İzmir, Konya, Nevşehir Barolarının yazı ve raporları da incelemelerimiz esnasında dikkate alınmıştır. Bunlara göre saptadığımız yasa ve hükümler hakkında görüşlerimizi aşağıda bilgi ve takdirlerinize sunuyoruz. Biz bunları yaparken yukarıda da söylediğimiz gibi ve baştan beri bazı Komisyondaki arkadaşlarımızın da benimsediği gibi maddeleri kapsayan bir tasarı getirmiyoruz . Çünkü, böyle maddeleri kapsayan bir tasarının böyle bir çalışma temposu ve zamanı içinde yapılması olanak dışıdır. Bunu ifade ettik. şimdi satır başı olarak üzerinde durduğumuz önemli idarî alanı kapsayan ve içinde ya tümüyle ya bazı maddeleriyle anti demokratik esasları ihtiva eden yasaları teker teker ifade ediyoruz.

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu. Sıkıyönetim Kanununun birçok hükümlerinin anti demokratik olduğu saptandığından, bunların teker teker demokratik esaslara göre yeniden düzenlenmesi olanaksız derecede zor olduğundan ve böyle bir çalışma yasanın sistematiğini de bozacağından, yeni bir yasa düzenlenmesi ve bu düzenlemede aşağıdaki ana ilkelere gzrnde tutulması gerekli görülmüştür.

Sıkıyönetim ilan edilen kent ve bölgelerde genel güvenlik ve asayişle ilgili kolluk kuvvetlerine ilişkin tüm yetkiler Sıkıyönetim Komutanlığı emrine geçer. Kolluk kuvvetleri tüm örgütüyle Sıkıyönetim Komutanlığının buyruğuna girer.

Sıkıyönetim Komutanının görev ve yetkileri yasaların kolluk kuvvetlerine tanıdığı genel güvenlik ve asayişle ilişkin görev ve yetkilerle sınırlıdır. Sıkıyönetim Komutanlığınca alınan her türlü enlemede Anayasada yer alan temel hak ve özgürlükler , bu hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmadan kayıtlanabilir. Amaç ve nedene bağlı olarak bu kayıtlamanın sınırı Sıkıyönetim Yasasında gösterilecektir. Kayıt-

lamayı öngören önlemlere karşı hiyerarşik ve yargısal başvurma hakları saklı tutulacaktır.

Savaş durumunda askerî makemelerin yetkileri saklı olmak koşuluyla Sıkıyönetim rejiminde doğal yargıç, tabii hâkim ilkesine aykırı yargı organları derpiş edilmeyecektir Sıkıyönetim Kanunu hazırlanırken, edilmemelidir.

129 sayılı Millî Güvenlik Kurulu Kanunu, bu kuruluşun şekli, görev ve yetkileri ne olursa olsun, anti demokratik olduğu hakkındaki görüşe Komisyon çoğunlukla katılmamıştır. Yani, Komisyon üyeleri çoğunlukla katılmamıştır.

442 Sayılı Köy Kanunu , 1580 sayılı Belediye Kanunu ve 5442 sayılı İl İdare Kanunu Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve demokratik gelişmesinin çok gerilerinde kalmış , değiştirilmesi zorunlu ve pekçok anti demokratik hükümler taşıyan bu yasaların yeniden tümüyle düzenlenmesi ve bu nedenle anti demokratik hükümlerden arındırılması gerekli görülmüştür. Yani, bu Yasaların ıslahı mümkün değildir, bunları bir tarafa bırakıp aynı konuları yani kanunlarla ve aşağıda göstereceğimiz nedenlerle bunun neden kaldırılması gerektiğini anlatacağız, yeni yasama düzenlemesi yapılmalıdır diyoruz.

Bu konuda ana ve genel olarak saptadığımız esaslar aşağıda belirlenmiştir.

Yargı alanına giren konularda idarî organlara müdahale ve denetim hakkının verilmiş bulunması; örneğin valilerin Cumhuriyet Savcılıklarından davaların ve tahkikatın gecikme nedenlerini sorması, tahkikat safahatı hakkında Cumhuriyet Savcısından bilgi istemesi gibi, keza merkezce atanmış yetkililerin seçilmiş mahallî organlar üzerinde geniş vesayet hakkının mevcut olması; örneğin belediye meclisi kararlarının büyük bir bölümünün valinin onayına tabi olması gibi bir organa hesap vermekle yükümlü olan görevlilerin, valinin, Kaymakamın ve diğer kişilerin o organa başkanlık etmesi; örneğin belediye başkanının belediye meclisine, valinin il genel meclisine başkanlık etmesi anti

demokratiktir. Seçilmiş organların çalışma yöntemlerinin tayin edilmiş organlarca düzenlenmesi; yani belediye meclisinin, il genel meclisinin çalışma içtüzüğünün idarî tayin edilmiş İçişleri Bakanlığının bazı müdürlüklerince ve müsteşarlığınca hazırlanması gibi.

Belediye meclisinin çalışma usulünün İçişleri Bakanlığınca tayin olunması gibi haller, daha bunun yanına sayacağımız yüzlerce madde ve örnek, İller İdaresi Kanunu, Köy Kanunu, Belediye Kanununun artık günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaklaştığını, tamamıyla anti demokratik bir muhtevaya bürünmüş bulunduğunu göstermiştir, bunların bu şekilde kaldırılması ve yerlerine günün ihtiyaçlarına ve Anayasa düzenimize uygun yeni yasaların getirilmesi uygun görülmüştür.

5682 sayılı Pasaport Kanunu vatandaşların yurt dışına çıkmasını, yurda dönmesini, pasaport ve vize verilmesine, yargıç kararı olmadan idarî makamların engellemesi ve izin vermesi yetkisinin tümüyle anti demokratik olduğunu saptamış bulunuyoruz. Bunların demokratikleştirilmesi, vatandaşların seyahat hürriyetlerini kısıtlayıcı her türlü tasarruftan yargı organlarına verilmesi zorunlu görülmüştür. Yani, bir vatandaş senelerce dışarda oturmuş olabilir, Türkiye'ye gelmek ister, Türkiye'de oturan vatandaşımız dışarı çıkmak ister, bunların geliş, gidişini, çıkışını kısıtlayan her türlü tasarrufun yargı organının tasarrufu haline getirilmesini, idarenin bu hususa müdahalesinin kaldırılmasını uygun görmüştür Komisyonumuz.

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, yabancı ile evlenen Türk kadınının Türk Vatandaşlığını kaybetmesi, vatandaşlıktan çıkarma yetkisinin yargı organı kararı olmadan idarî makamlara bırakılması, vatandaşlıktan çıkarılanların mallarının yargı organı kararı olmadan tasfiye edilmesi demokratik ilkelere aykırı görülmüştür.

BAŞKAN- Lütfen kısaca özetleyiniz, vaktimiz kısıtlı efendim.

İDARE HUKUKUNA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU BAŞKANI AHMET HANCI SAYAR (Devamla)- Sayın Başkanımızın ikazına karşı beyanımız şundan ibarettir. Okuduğumuz özettir ve 2,5 sayfadan ibarettir. Bunun daha

özet olarak okunması hususunda bir şey keşfedemedik.

1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu. Bu Kanun Komisyonumuzca anti demokratik kabul edilmiştir. Ancak, aksak ve uygulanması güç hükümlerin günün ihtiyaçlarına uygun olarak düzeltilmesi yararlı ve zorunlu görülmüştür.

1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu Komisyonumuzca yanlış yazılmış buraya, demokratik görülmüştür; yani insanların bir yerden bir yere gidişini başıboş halde tutmak istemiyoruz. Biz bunu anti demokratik görmedik. Bazı görüşler var anti demokratik olduğuna dair, biz diyoruz ki, vatandaşlarımızın nerede olduğunu tebligat yönünden, muhtelif idarî işlemler yönünden ve insanların birbirleriyle haberleşmesi yönünden bilmeliyiz. Vatandaş bir mahalleden başka mahalleye naklederek verilir. O mahallede arandığı zaman bilinmelidir ki, oradan başka bir adrese gitmiştir. Bu bütün medenî âlemde kabul edilen bir esastır ve modern bir görüştür, biz de bunu demokratik buluyoruz. Burada zuhulen anti demokratik şekilde geçmiş.

2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyetleri Kanunu. Yargı organlarının yetkisi içerisinde olması gereken yetkileri idarî organlara ve polise veren ve vatandaşın can ve mal güvenliğini tehlikeye düşüren hükümleriyle bu yasanın da anti demokratik hükümleri taşıdığı saptanmıştır. Örneğin, sinema filmlerinin sansürü, tiyatro ve sinemaların kapatılması, temsil veren yerlerin kapatılması, yetkilerinin polise verilmesi, silah kullanma yetkisinin, can ve mal güvenliğini ortadan kaldıracak genişlikte olması gibi. Bu arada 1481 sayılı Asayiş Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanun 1971 dönemi menşelidir, Polis Vazife ve Selâhiyetleri Kanununun içinde yer alması anti demokratiktir, görüşünü saptamıştır Komisyonumuz.

654 sayılı Toplum Zabıtası Kurulması Hakkındaki Kanun, aynı görevin bölünmüş ve ayrılmış kolluk kuvvetlerine bırakılması gibi sarkıncalı ve anti demokratik bir esas olarak tespit edilmiştir. Ancak,

kolluk kuvvetlerinin demokratik esaslar dahilinde kendi içinde, statüsünde içinde ihtisaslaştırılmasına karşı değiliz; ama özellikle bir toplum zabıtası, özellikle millî güvenlik zabıtası gibi birtakım özel hükümlerle, özel kanunlarla zabitanın ayrı ayrı olmasına karşıyız.

Bu arada vatandaşa ve yargı organlarının çalışmasını güvenceye bağlayacak ve Cumhuriyet Savcılığına bağlı özel adlî Zabitanın kurulması zorunludur. Bunun için demokratik esaslara uygun yeni bir yasanın ivedilikle hazırlanması gereklidir. Bu hususta Birlik Genel Kurulunun ve Yöneticilerinin verdikleri raporlarda aldıkları kararlar burada söylenmeyecek kadar çoktur ve bizim bu görüşümüz istikametindedir. Adlî Zabitanın mehemahal süratle ayrı bir özel teşkilât olarak kurulması ve adliyenin emrinde çalışması gerekir.

Eğitim ve öğretim özgürlüğü ile ilgili yasalar. Eğitim ve öğretim özgürlüğü ile ilgili yasalarda fırsat eşitliğini zedeleyen, okuma, öğretme, öğrendiğini öğretme, özgürlüğünü kısıtlayıcı her türlü yasa hükümlerinin anti demokratik olduğunu saptayan Komisyonumuz, yasaların bu hükümlerden arındırılmasını ve değinik hükümlerin derlenip koordine edilmesini gerekli görmüştür.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu. Herkesin alışıldığı ismiyle Personel Kanunu , tüm hükümlerinde memurların geleceğinden emin olmasını aksatan eşitsizlik ve kararsızlık yaratan, uygulamada değişik, çelişik sorunlar doğuran hükümlerden arıtılması amacıyla acaşılır bir düzeye getirilmesini ve bu suretle anti demokratik bünyeden arındırılmasını ve demokratik yeni bir yasanın düzenlenmesi öngörülmüştür.

Saygı ile arz olunur. (Alkışlar)

BAŞLAN- Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Erdoğan Bigat.

ERDOĞAN BIGAT (Ankara)- Sayın Başkan;

Bir noktada uyarıda bulunmak için söz aldım. İdarî Komisyon raporunda millî Güvenlik Kurulunun anti demokratik olmadığını yolunda bir görüşe varılmış. Daha evvelce görüşülen benim de üyesi bulunduğum

Anayasa Komisyonu raporunda ise, Millî Güvenlik Kurulunun anti demokratik olmasa dahi gereksiz olduğu görüşü savunulmuştur ve o rapor da oylanarak Genel Kurul tarafından kabul edilmiştir.

Bir noktada Sayın Ahmet Hamdi Sayar uzun usul tartışmalarında Birlik Başkanının çelişik durumlarda Yönetim Kuruluna yetki verilmesi konusunda Genel Kurul haklıdır vs. meselâ bu noktada ben uyarımasam, siz farketmeseniz ve bu şekilde geçse idi, Yönetim Kurulu hangisini uygulayacaktı?.. Demek ki, o anda aldığınız kararda isabet olduğu bu suretle de meydana çıkıyor. Bunu uyararak istiyorum.

Millî Güvenlik Kurulunun Anayasa Komisyonu raporunda belirtilen görüş şudur: Devlet güvenliğinin sağlanmasında Cumhurbaşkanı, Parlamento, Yürütme, İdarî ve askerî kuruluşlar görevli ve yetkilidirler. Bunların koordinasyonu her zaman mümkündür. Aynı bir Anayasal kuruluş oluşturulması gereksiz görülmekle bu kurulun Anayasadan çıkarılması uygun görmüştür denmiştir. Nitekim uygulamada da yasaya rağmen her ay toplanması gereken bu kurul sanırım üç aydır da toplanmamaktadır. Bu bakımdan bu noktayı uyararak oluyorum, bir.

İkinci husus şudur; idare hukukundaki antidemokratik hükümlerin saptanması ile ilgili rapor arkadaşlarımızın mazur örsünler bazı ilkeler getiren bir rapordur. Somut herhangi bir öneri bahse konu değildir. Bir örnek; 657 sayılı Kanun , şunu açıkça ifade edeyim ki, bu Kanundan yararlanarak çalışan bir kişi olarak ileri bir kanundur. Bu Kanunun haksızlık getiren hükümleri intibakla ilgili hükümleridir. Yoksa, ejel-mobil sistemi gibi ekonomik dalgalanmalara göre katsayıları seneden seneye artıran ve belirli noktalarda kimin nereye kadar gelebileceğini saptayan iyi bir Kanundur aslında. Şimdi burada diyorlar ki, genellikle bu Kanun şöyle diyor. Şimdi Yönetim Kurulu bundan ne gibi bir sonuç alacaktır. Biz bu raporu kabul ederken olumlu oylarımız ne istikamette, ne gibi bir yolda oy kullanmış olacağız, bu noktada da mütereddidim. Böyle anlıyorum. İdare Hukuku Komisyonu raporunda değinilen kanunlarda Yönetim Kurulu gerekli çalışmaları yapmalıdır şeklinde anlıyorum.

Teşekkür eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN- Ben de teşekkür ederim.

Yalnız bir noktayı aydınlatayım; bu konuda önerge var. Millî Güvenlik Kurulu konusunda Erdoğan Bigat arkadaşımızın pek isabetli olarak tespit ettiği çelişkinin giderilmesi için önerge vardır, onu biraz sonra oylarınıza sunacağım. Bilginize şimdiden arz ediyorum.

Buyurun Sayın Cengiz İlhan.

CENGİZ İLHAN (İzmir)- Efendim, bizim bir önergemiz var bunu arz edeceğim. Yalnız önce şunu belirtiyim ki, Sayın Erdoğan Bigat arkadaşımızın Komisyon raporu hakkındaki eleştirisine katılıyorum.

Önergemiz Danıştay Yasasının 82 nci maddesiyle ilgili. Yargı konusunda ayrıca bir komisyon bulunmadığı için buraya intikâl ettirmiş bulunuyoruz. Bildiğiniz gibi bumaddeye göre idarece Danıştaya gönderilen bazı rapor ve belgelerin davacı vatandaş ya da müdafî tarafından incelenmesi ve okunması yasaklanmakta, bir bakıma mümkün bulunmamaktadır. Bu şüphesiz Anayasaya aykırı bir durumdur, bunun kaldırılmasıyla ilgili bir önergemiz var.

BAŞKAN- Buyurun Sayın Orhan Erkal.

ORHAN ERKAL (Manisa)- İdare hukuku sahasına giren anti demokratik kanunların sayılmasının son derece müşkül olduğu ve bu kadar süre içerisinde bunların rapora derc edilemeyeceği hakkındaki Sayın Komisyon Başkanının beyanı doğrudur. Ancak, bu raporda ben çok mühim bir noksanlık gördüm. Öyle bir noksanlık ki, bu muşerî vicdanı devamlı surette rahatsız etmekte ve güncel bir konu halinde kalmaktadır. Bu Meyak faciasıdır. Gerçi 657 sayılı Kanunun toptan değiştirilmesi yolunda raporun bir 10 ncu maddesi var; ama bu meseleyi ale almış değildir.

Malumunuz olduğu üzere MEYAK hikâyesi 657 sayılı Kanunun 82 nci maddesinden doğmuş ve özür dilerim bir yüzkarası haline gelmiştir.

Malumunuz olduğu üzere 657 sayılı Kanun gereğince bir Temmuz 1971'de MEYAK diye bir kuruluşun Kanununun Meclisten geçmesi gerekiyordu. Vazı Kanun o zamanın hükümetlerine böyle bir vazife vermişti. Buna

kimse aldırmadı. O tarihten bugüne kadar memurların brüt maaşlarından % 5 nispetinde bir kesinti yapılarak nereye verildiği bilinmemek suretiyle tahsil edilip gitmektedir.

Arkadaşlar; benim kanaatimce her şeyden evvel bu Anayasaya aykırıdır. Düşünün, Devlet bir vatandaşı, memur sıfatını taşıyan bir vatandaşı istemediği halde cebren bir ekonomik teşebbüse, hem de iş-tirak payını da tespit etmek suretiyle üye yapıyor. Yapıyor da ne yapıyor?.. Sadece para alıyor. Bir zamanlar bunun hesabı yapıldı, 3,5 milyar lira toplanmış, bunun ancak 360 milyon lirasının Merkez Bankasında bloke edildiği söyleniyordu. Bu paralar nereye gitti?.. Bir defa Devlet gasp yapamaz; ama gasp suçu işliyor. Elbette ki Devlet vatandaşın önüne geçip yol kesmek suretiyle gasp yapmaz; ama bordrodan kesmek suretiyle gasp yapar. Bu durumun bilhassa güncelliğini koruması ve 20 nci asırda hukuka bağlı bir Devletin böyle bir gasp suçunu işlemekte devam etmesi hepimiz için bir hukuksal yüzkarası haline gelmiş olması yüzünden rapora bu noktanın da derc edilmesini ve bu konuda bilhassa Yönetim Kurulunun ciddî çalışmalar yapmasını temenni ediyorum. Çünkü, mesele bir kanun meselesi de değil, artık bir kanunsuz tatbikat ve biraz evvel de arz ettiğim gibi gasp suçuna kadar varan bir hale gelmiştir. Benim temennim bundan ibarettir.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Turhan Özgüner.

TURHAN ÖZGÜNER(Mersin)- Sayın Başkan, bir eksiklik gördüğüm için raporda ilâvesi mümkün olabilir mi diye bir önerge de veriyorum. Şöyle ki, arkadaşların dikkatinden her halde kaçmış, bir ölçüde Ceza Komisyonunda da acaba bizde mi görüşülebilir diye aradık, her halde İdare Komisyonunda görüşülür dedik. 5917 sayılı Kanun, artık nasırlaşmış, yani hepimizin söküp atmak istediğimiz bu Kanun yürürlükten kalkmalıdır. 5917 sayılı Kanun iki aylıktan öteye zilyetliği korur, iki aydan evvel yeni bir tecavüzü men eder. Yani, iki ayı geçmiş ise zilyet-

liği buna şüphesiz genel mahkemeler, hâkimler yetkilidir, daha açık söylüyorum, 61 nci gün bir tecavüzün menine vilâyetler ve kaymakamlar bu Kanunun çok açık hükmüne binaen hiç bir biçimde karışamazlar; ama uygulama böyle mi?.. Uygulamaya rağmen Kanun uygulamayla değil; Kanun olarak değerlendirilmelidir, doğru; ama Kanun esas itibarıyla hukuk anlayışına aykırı. Bir meseleyi meni müdahale ölçüsünde kökeninden halleden bir kaymakam, bir vali; ama bilinmektedir ki, uygulamada öyle değil, ne kaymakam, ne vali değil, gönderdiği bir memur çok kere bilmez; ama bazıkere de iltizam eder bir memur, yıllar yılı zilyet olmuş bir kişiyi , 40-50 sene zilyet bulunan kişiyi hep gördük uygulamada söküp atıveriyor. Oysa Kanun çok açık, iki aydan öteye karışamaz diyor. Hiç bir kanun yolu olmadığını görüyoruz. Olur mu böyle şey arkadaşlar?.. İdare Komisyonu esas bunu ele alsın. Bu çok kötü bir uygulama; ama Kanunun esasında da bu var, yani Kanunun esasına da itirazımız var. Çünkü, bir meni müdahale ölçüsünde uzun araştırmalar yapıyor bir mahkeme de buna rağmen karar verirken titizlikle davranıyor, Kanun yollarına gidiliyor. Ne kadar önemli bir zilyetlik. Hiç bir suretle tapunun tahkikatını dahi yapma yetkisi olmayan ve ne ölçüde bilgisi olduğu tartışılabilir bir memura 5917'yi teslim etmek her halde büyük bir sakıncadır. 5917 tümüyle yürürlükten kaldırılmalıdır. Bu sebeple önerge veriyorum. Bu Komisyonun raporuna ilâve edilirse isabetli olur kanısındayım.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim efendim.

Buyurun Sayın Bilgay Esemenli.

BİLGAY ESEMENLİ (Ankara)- Demin Millî Güvenlik Kurulunun kaldırılması mevzuunda arkadaşlarımız bir rapordan bahsettiler. Bendeniz bu Millî Güvenlik Kurulununun kaldırılması lehinde değilim. Kanaatlerimi de kısaca burada arz etmek isterim.

Biliyorsunuz Anayasaların en mühim varlığı millî devleti ayak-

ta tutmaktır. Millî devleti ayakta tutmak bütün Anayasalarda mevcuttur. Hatta 1921 Türk Anayasasında da vardır. Şimdi de üçüncü maddesi Türkiye'nin bütünlüğünü her şeyin üstünde tutmaktadır. Bu kadar önemli bir konuda ve Türkiye'nin bölünme tehlikeleri altında bulunduğu bir zamanda Türkiye'de hiç bir şey olmazsa Millî Güvenlik Kurulu çok seri kararlar alabilmekte ve Anayasal bir kuruluş olarak tam manasıyla faydalı olabilmektedir. Böyle bir şeyin Anayasaya aykırı veyahut anti demokratik olduğunu iddia etmek inkârı yoktur. Bilâkis bu noktada bazı hususlarda Türk Anayasasını takviye edecek maddelere ihtiyaç vardır. Türkiye için bugün en mühim mesele, her noktada Türkiye'nin bütünlüğü meselesidir. Kısaca arz ederim.

Hürmetlerimle efendim.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz efendim.

Şimdi önermeleri okutuyorum.

"İstanbul delegeleri Ayten Dik ve Orhan Argüden'in aynı paraleldeki önermeleri:

Anayasa Komisyonunca hazırlanan tasarı Genel Kurulca kabul edilmiştir. Bu raporda Millî Güvenlik Kurulunun anti demokratik olduğu saptanmıştır. İdare Hukukuna İlişkin Yasalar Komisyonu raporunda ikinci maddede 129 sayılı Millî Güvenlik Kurulu Kanununu görev ve yetkileri ne olursa olsun anti demokratik olduğu hakkındaki görüşe katılmasına çoğunlukla olanak bulunamamıştır şeklinde metne geçmiştir. Anayasada anti demokratik olduğu saptanmış ve Genel Kurulca kabul edilmiş bir kuruluşun konunun ikinci defa görüşülmesine ve oylanmasına kanunî olanak kalmamıştır. İdare Hukukuna İlişkin Yasalar Komisyonu raporundan bu maddenin çıkarılarak Genel Kurula arzını saygıyla öneririz."

BAŞKAN- İkinci önergeyi okutuyorum.

"Sayın Turhan Özgüner tarafından verilen önerge:

5917 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasının dahi Komisyon raporuna eklenmesini öneriyorum. Oylanmasını dilerim. Saygılarımla."

BAŞKAN- Şimdi Komisyona söz veriyorum.

İDARE HUKUKUNA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU BAŞKANI AHMET HANEDİ SAYAK (İstanbul)- Efendim, Millî Güvenlik Kurulunun Anayasada yer alması konusu başkadır, anti demokratik olması hususu başkadır. Biz Komisyonumuzda Millî Güvenlik Kurulunun anti demokratik olup olmadığı yönünden oylama yaptık, ekseriyetle anti demokratik görülmedi. Anayasa bunu kaldırırorsa mesele kulmaz. Bu itibarla Millî Güvenlik Kurulu konusunda bir gelişkinin raporlar arasında mevcudiyetine katılmıyoruz.

İkincisi, alınan kararda Erdoğan Bigat açtı konuyu, söylüyorum, büyük bir heyetin hata yapma ihtimali, Yani Genel Kurulun daha fazla, daha küçük bir kurulun daha az hata yapma ihtimali vardır şeklindeki kararın anti demokratik olduğunu ben şahsen ifade etmek isterim.

Diğer hususu cevaplandıralım. 5917 sayılı Kanun Özel Kanunlar Komisyonunun kapsamına girdiği için biz bu konuyu tetkik etmedik. Bize gelen ve raporumuzun başında kaynak olarak aldığımız esasları saydık ve Özel Kanunlar Komisyonuna girdiği için bizim Komisyonumuzun şumulünde görmedik, onun için bunu tetkik etmedik.

657 sayılı Kanun hakkında Erdoğan Bigat arkadaşımızın sevk ettiği mütalaaı cevaplandırıyorum. Manisalı arkadaşımız çok güzel cevap verdi Sayın Erdoğan Bigat'a, dedi ki, "MEYAK bir yüzkarasıdır." 657 sayılı Kanun iyi niyetlerle memurların geleceğinden istikrarlı bir şekilde emin olmalarını sağlama gayesiyle sevk edilmiştir; ama türlü politik mülahazalar, türlü bilgisizlikler yüzünden koordine edilemeyen ek kararnameler, kanun kuvvetinde kararnamelerle yamalı bohça haline getirilmiş ve bir odacı kendisinin müdürlüğünü yapandan daha fazla emekli ikramiyesi alabilir gibi memurları ilk bakışta sinirlendiren, belki de sosyal adalet yönünden haklı olabilen; fakat bunu anlaşılır plana indirgeyemeyen birtakım karışık uygulamalara imkân veren Kanun olmakla, eşitsizlik yaratmakla, gelecekte emin olma istikrarsızlığını yaratmakla genellikle ele alınmasını ve bir yeni kanun hazırlanmasını

ve ahenkli bir düzenleneye tabi tutulmasını Komisyonumuz uygun görmüştür. 657 sayılı Kanuna Komisyonumuz demokratiktir dokunulmasın diymiyor.

Cengiz İlhan arkadaşımızın önergesini okunadılar, dinleyemedik. Yalnız bir kısmı mikrofondan geldi beyanının , geldiği kadarıyla anladım, Danıştay Kanununun içinde yer alan ve idarenin bazı belgeleri Danıştaya sunması ve bu belgelerin de tarafa verilmemesi gibi mevcut ve Anayasa Komisyonunun da derpiş ettiği bir husus, bu münakaşa götürmez bir şekilde hem Anayasaya aykırıdır, hem de anti demokratiktir, buna da katılmamak elden gelmez.

Bu itibarla sanıyorum arkadaşlarımızın eleştirilerine Komisyon adına verdiğimiz cevaplar tatminkâr olmuştur. Tatminkâr olmuşsa ne mutlu.

BAŞKAN- Şimdi iki taktir daha var.

TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Özel Kanunlar Komisyonunda görüşülmezse ve onların raporunda yoksa 1917'ye o halukârda katılırlar mı?.. Orada görüşüldü ve rapora alındı zannıyla herhangi bir beyanda bulunmadılar.

BAŞKAN- O taktirini Özel Kanunlar Komisyonu raporu okunurken dikkate alırız.

Buyurun Sayın Ümit Doğanay.

ÜMIT DOĞANAY (İstanbul)- Anayasa Komisyonunda Millî Güvenlik Kurulunun kurum olarak Anayasaya aykırılığı hakkında karar vermiştik. Sanırım bundan sonraki komisyonlarda da bu Komisyonda olduğu gibi çelişkiler çıkabilecektir.

Nitekim bu Komisyonda da Anayasaya uygunluğu şekli geldi. Sanırım biraz daha başlangıçta Barolar Birliği Yönetim Kuruluna verdiğiniz yetki içinde bu mündemiç. Böyle ki, Anayasa Komisyonunun ilkelelerini burada biz üç kişiye karşı büyük bir oy çoğunluğu ile kabul etmiş olsanız da güle, bundan sonra gelecek her komisyondaki çelişki Komisyonunun kararlarına aykırı düşünceler...

mıştır ve Yönetim Kurulumuz bunları ayıklayacaktır. Her defasında bu meseleyi getirmenin gerekli olduğu kanısında değilim.

BAŞKAN- Yani, oylamaya konmasın diyorsunuz.

ÜMİT DOĞANAY(Devanla)- Tabii. Orada biz Anayasaya aykırı olduğuna karar verdik, şimdi İdare Hukuku bakımından bu mesele zaten düşmüş demektir, burada görüşülmesine gerek yok. Bunu verdiğimiz yetkiye dayanarak Yönetim Kurulumuz yapacaktır. Aksi halde görmediğimiz başka çelişkiler kalabilir. Oysa, bu ilke ışığında yapılacak bir ayıklama ile bütün komisyon kararları arasında bir birlik ancak sağlanabilir kanısındayım. Doğru olanın da bu olduğunu sanıyorum.

BAŞKAN- Genel Kurul daha önce bu konuda karar almıştır. Bu bir tekriri müzakere konusu olamaz deniyor.

Buyurun Sayın Ahmet Hamdi Sayar.

İDARE HUKUKUNA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU BAŞKANI AHMET HAMDİ SAYAR (İstanbul)- Anayasa Komisyonunun Millî Güvenlik Kurulu hakkındaki 11 nci maddede sevk ettiği yenilik veya sevk ettiği hüküm şu: "Devlet güvenliğinin sağlanmasında Cumhurbaşkanı, Parlamento, yürütme, idarî ve askerî kuruluşlar görevli ve yetkilidirler. Bunların koordinasyonu her zaman mümkündür. Ayır bir Anayasal kuruluş oluşturulması gereksiz görülmekle, kurulun Anayasadan çıkarılması uygun görülmüştür." Biz raporumuzda Anayasadan çıkarılıp, çıkarılmadığını değerlendirmiyoruz. Biz Anayasa Komisyonu değiliz. Biz Millî Güvenlik Kurulu hakkındaki Kanunu Anayasada Millî Güvenlik Kurulu varsa, o zaman o Kanun anti demokratik gördük, baktık oylamada ekseriyet anti demokratik görmedi; ama Anayasadan çıkarsa zaten böyle bir Kanuna mahal kalmayacak, atıf yok, Kanunla düzenlenir demeyecek Anayasa, o halde Kanunun da vücudu kalkacak. Şimdi bu bakımdan karıştırmayalım. Komisyonumuz direnç içinde değildir, aynı görüşteyiz, katılıyoruz ve diyoruz ki, biz Millî Güvenlik Kurulu Anayasada var olursa, ki aksi karar verilmiş, bakıyoruz anti demokratik hüküm bulamıyoruz; ama tümüyle Anayasadan çıkınca, ki şahsî

beyanım çıkmalıdır, o zaman bu Millî Güvenlik Kurulunun kanununda anti demokratik bir hüküme rastlamadık dedi arkadaşlar ekseriyet itibariyle. Biz bunu ifade ettik; ama Millî Güvenlik Kurulu Anayasadan çıkarsa zaten Kanunun da temeli kalmayınca muallakta kalacaktır ve Kanun da yok olacaktır.

BAŞKAN- Yani, bir usul meselesi ortaya çıktı. Oylama hususunda Millî Güvenlik Kuruluyla ilgili önerenin oylanıp oylanmaması hususu.

Buyurun Sayın Ümit Doğanay.

ÜMIT DOĞANAY (İstanbul)- Ben sadece Millî Güvenlik Kuruluyla ilgili çelişki için durumu arz etmedim. Bütün çelişkiler için ilkedir bu. Kaldı ki, Anayasa Komisyonunun verdiği karar bu Millî Güvenlik Kurulununun anti demokratik olduğu yolundadır. Nitekim de öyledir. Bu gerçeği kabul etmek lâzımdır. Yani, memleketin yüksek menfaatlerini koruyan Kurul olamaz. En büyük Kurul Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Onun üstünde bir Kurul durumuna gelmek istidadı gösteren bir kurulun anti demokratik olduğuna hiç şüphe yoktur. Kararları tawsiye kararı niteliğinde olan bu Kurul, bugün sanki icra kurulu gibi çalışmaktadır. Bu vakıayı kabul ediyorsunuz. Bir hukukçu olarak bunu nasıl anti demokratik görmeyebilirsiniz. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın konukları uyarıyorum, lütfen alkışlanmayınız, böyle davranışlarda bulunmayınız.

Buyurun efendim.

ÜMIT DOĞANAY (Devanla)- İkincisi, bu tabii anti demokratik olunca burada anti demokratik değildir sözü düşmüş oluyor. Benim arz etmek istediğim nokta bu. Anayasa Komisyonunun kararını kabul edince artık hiç bir bundan sonraki kararlarda çelişen bir hükmün tartışmasını yaparak vakit kaybetmemize gerek yoktur. Çünkü nasıl olsa Anayasa ile çelişen diğer komisyon raporlarındaki durumlar kabul edilmemiş sayılmaktadır. Sayın Barolar Birliği Yönetim Kurulu bu ayıklanmayı yapacaktır. Bundan sonraki komisyon çalışmaları için ışık tutuyorum.

BAŞKAN- Anladım, teşekkür ederim önerinize.

Bu önergeyi diğer çelişkilerle birlikte dikkate alması için Yönetim Kuruluna raporla beraber gönderilmesini Başkanlık Divanı uygun görmektedir.

Şimdi, başka önerge olmadığına göre, raporu oylarınıza sunuyorum. Arkadaşlarımızın rapor hakkındaki değerli düşünceleriyle birlikte, söz alan üyelerin eleştirileriyle birlikte yani onlar da dikkate alınmak üzere bu raporu oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Şimdi, Ekonomik ve Mali Yasalar Komisyonu raporunu görüşeceğiz. Lütfen komisyonun ilgili üyesi raporlarını özetlesinler.

EKONOMİK VE MALİ YASALAR KOMİSYONU SÖZCÜSÜ İLHAN KUTAY (Ankara)- Ekonomik ve Mali Yasalara ilişkin Komisyon adına sözcü bulunuyorum.

Sayın Başkan, değerli delege arkadaşlarım; ekonomik ve mali konulara ilişkin komisyonun ele aldığı konular sınırlıdır. Veyahutta azdır. Ancak, nitelikleri itibariyle, kapsamı itibariyle azlığına oranla çok önem taşıyan konulardır ve bir noktadan bütün hukukî sorunların temelinde yatan nedenleri oluşturmaktadır.

Raporumuzu inceleyince görüleceği üzere, konuya bir girişle başlamış bulunuyoruz. Bu giriş, sosyal devlet kavramının, sosyal demokrasinin ilkelerini dile getirmektedir. Kısaca, Anayasanın 2 nci maddesinden kaynaklanan sosyal devlet, 41 nci maddeyle Türkiye'de yaşayan kişilere insan haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesini sağlamayı üslenmiştir.

Bu tek hareket noktasıdır. Anayasanın devlete yüklediği görevlerde bu noktadan hareket edecek olan devlet, demokratik rejimde seçimle oluşan çoğunluk grubunun bir politik tercihi olmaktan çıkmaktadır. Başka bir deyimle, çoğulcu demokraside çoğunluğu sağlayan grup politik tercihini Anayasanın devlete yüklediği görevleri ifa ettikten sonra ancak ona aykırı olmamak üzere kullanılabilir. Binaenaleyh, Türk vatandaşına

asgarî insanca, insan haysiyetine yaraşır yaşayış seviyesini sağlamak hususunda Anayasanın tahmil ettiği görevlerde bir politik tercih olmaz. Bu açıdan ele alındığında bu görevlerin Devletin ekonomik ve malî inkânları nispetinde yerine getirilebileceği yolundaki kaydı itirazî hükmü hiç bir zaman sadece parasal kaynaklara dayanmamakta, Barolar Birliğinin çeşitli bildirilerinde dile getirildiği gibi, yasa koyma, tedvin yoluyla bu görevlerin hiç olmazsa hukukî dayanaklarını hazırlama hususunda dahi Devlete görevler düşmektedir.

Komisyonumuz bu bazdan hareket etmek suretiyle belli başlı ekonomik ve malî konuları ele almış, tahlil etmiş, eleştirmiş ve takdirlerinize sunmuştur.

Burada bir konumuz Bankalar Kanunudur. Gayet açık bir gerçektir ki, memleketin ekonomik hayatında finansman kuruluşları olarak bankalar kamu güvenine dayanarak kişilerin tasarrufundan oluşan mevduatı belli ölçüler içinde kullanmak olanağına sahiptirler. Bu açıdan bankalar memleketin sadece ekonomik hayatını değil, sosyal hayatını, hele kalkınmakta olan ülkelerde, bilhassa kalkınmakta olan ülkelerde kişinin günlük hayatından tutun da, toplum hayatına kadar olumlu, olumsuz etkiler yapar.

Raporunuzda görüleceği üzere, bugün Türk bankacılığı amacından sapmış, kamu yararına ters düşen bir uygulamaya dönüşmüştür. Bu sizlere sunulan Birlik Yönetim Kurulunun derleme raporunda da dile getirilmiştir. Bilhassa Bankalar Kanununun 38 ve 48 nci maddelerinin uygulaması yani kredi ve sermaye iştirakleri bugün Türk bankacılığında kişi ve aile bankacılığına yol açmış, milyarlarca liralık küçük tasarruf mevduatı kişi ve aile yararına ve memleketin ekonomik kalkınmasına ters düşen ve sadece kâr gayesine yönelik yatırımların finansmanında kullanılmaya başlanmıştır.

Binaenaleyh, aşağı yukarı 20 yıldır uygulamada bulunan ve 1961 Anayasasından evvel 1958 yılında yürürlüğe konan Bankalar Kanunu tümüyle bu konuda anti demokratiktir. Çünkü, bünyesinde taşıdığı bu kamu

yararına terk düşen hükümlerle toplum kalkınmasını ve toplum haklarını ihlâl etmektedir ve o nedenle anti demokratiktir.

Bankalar Kanununda bugünkü hastalık sadece kredi ve sermayeden ileri gelmemektedir; fakat asıl ağırlık merkezini ve asıl hastalığı bu sermaye ve kredi konusu teşkil etmektedir. Ancak, uygulamada teminat mektupları ve kredi sözleşmeleri bahislerinde bankaların haiz oldukları insiyatif rekabeti karma ekonomide ve piyasa ekonomisinde rekabete tekelleşme istikametinde kaldıran uygulamalara sahne olmaktadır. Raporumuzda bunların da açıklaması yapılmıştır.

Bankalarda bugün bir tröstleşme vardır. Bunu açıkça bilmemiz gerekiyor ve bunu süratle kaldırmak icap ediyor. Diğer yünden, tasfiye halinde Merkez Bankasında kurulan bir fonun bankanın borçlarını karşılayamaması halinde bunun Devletten karşılanması gibi yine vergi yükümlüsü halka külfet tahmil eden bir sonuç yaratmaktadır.

Şu mekanizma içinde gayet kristal olarak görünen durum, demek ki üç beş kişinin mevcut kanunun imkânlarından ve birtakım boşluklardan yararlanmak suretiyle büyük finans kapital mekanizmasını nasıl bir veri i mükellefi vatandaşın sırtından riski ettiğini en belli bir şekilde Bankalar Kanunu göstermektedir. Zannediyorum ki, Barolar Birliği ekonomi hukuk kongresinde kısmen işlenen bu konuyu devamlı olarak bir uğraşı haline getirmeli ve bütün memleket sorunlarının ana olumsuz kaynağını teşkil eden bu konuda gerekli uyarıları yapmalıdır.

Sayın arkadaşlarım;

Bankalar Kanunundan bazı bazı ayıklamalarımıza nazaran raporumuzda yine anti demokratiklik esastan hareketle, ki burada tekrar arz edeyim, ölçümüz başlangıçta arz ettiğim Anayasanın ikinci maddesinden hareketle birinci maddesinden kaynaklanan kamu yararı esastır. Bu noktadan giderek; örneğin Devlet ithalâtının aracısız yapılması hususunu dile getirmiş bulunuyoruz. Diğer yünden Devlet inşaatının bizzat Devlet tarafından yapılması gereğine değiniyoruz. Bunlar ilk nazarda

fazla teknik veya hukukî konular dışında görülebilir; fakat buradaki çalışmamızın amacı, kül halinde kamu yararına dönük bütün Devlet faaliyetlerinin ve kişi hak ve özgürlüklerinin tahlilidir. O bakımdan biz Devlet açısından ithalât ve inşaat konularında mevcut uygulamanın terk edilmesinde kamu yararı görülmektedir.

Önemli bir diğer konu; yabancı sermaye konusudur. Bankalar Kanununa kadar önemli bir konudur. Yabancı sermaye en son bugün yürürlükte bulunan Yabancı Sermaye Teşvik Kanununa göre 1954 yılında yürürlüğe girmiştir, memleketin kalkınmasına katkıda bulunacak yabancı sermayenin gelmesi öngörülmektedir. Ancak, bugün Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu döneminde Cumhuriyetin ilânından itibaren Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadarki dönemde ve 1954 yılına kadar olan dönemde periyodik üç ayrı dönemde gelmiş yabancı sermaye vardır. Bu yabancı sermaye içinde tüketim maddeleri imal eden ve memleketin ekonomik kalkınmasına hiç bir yarar sağlamayan asalak sermayeler vardır. Kaynakları sınırlı olan bir ülkenin ekonomik kalkınmasında düyunu umumiyenin tasfiyesinde olduğu gibi hukukî esaslar içinde bu üç dönemin fuzulî yabancı sermayesini tasfiyesi zorunludur ve bu tasfiyede ana ilke kuşkusuz yine kamu yararadır. Biz raporumuzda bu yabancı sermaye tasfiyesinin behemahal yapılması lüzumuna haklı olarak işaret etmiş bulunuyoruz.

Enerji ile doğal kaynaklar konusu da kuşkusuz memleketin ön planda gelen sorunlarından ve Anayasamız bilindiği üzere 130 no.lu maddesiyle enerji ve doğal kaynakların Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu ifade etmekle burada özel girişimi ikinci plana itmiştir.

Yine kalkınmakta olan bir ülke olarak ve hatta sorunları nereden patlamasından başlayarak her gün çığ gibi büyüyen bir ülkede bölük pörçük kişisel teşebbüslerle doğal kaynakların işletilmesi ve enerji sorununun çözülmesi beklenemez ve bu gibi kısır teşebbüslere bu konular terk edilemez. Komisyonunuz enerjide tam bir millileştirme, doğal

kaynaklarda işletme hakkının tamamen Devlete ait olması gibi Anayasa ilkelerine tamamen mutabık bir programın oluşturulmasını zorunlu görmekte-
tedir.

Diğer işlediğimiz bir konu, anonim şirketlerde kâr dağıtımının ertelenmesi uygulamasıdır. Kâr dağıtımının ertelenmesi küçük tasarruf sahiplerinin hisse senetlerinin elden çıkmasına ve böylece halka açık anonim şirketlerin yaygınlaşmasını önlemekte , diğer taraftan Devletin vergi tahsilâtının gecikmesine yol açmaktadır. Bu münferit olay değildir, yaygın bir olaydır ve yasal bir disipline bağlanması bu açıdan zorunludur. Bunu da biz bu yasal boşluk nedeniyle zorunlu bir yasal d sipline bağlanmasını düşünmekteyiz.

Gelir Vergisi Kanununda birkaç maddeye değinmek isterim, bun-
ları Komisyonda tartıştık. Bir uygulamada hakikaten Anayasanın belli ilkelerine aykırı düşen tatbikata rastlanmaktadır. Bunlardan önemlisi, aile reisi beyanının sistenleştirilmiş olmasıdır. Karı koca arasında müterakki sistemin gereği olduğu düşüncesiyle konulan bu sistem, kadın ve erkek eşitliği ve medenî Kanunun mal ayrılığı sistemi karşı-
sında aile reisinin eşiyile olan gelirini birleştirilerek vergilendir-
mesini hukuk sistemimizdeki temel ilkelerle bağdaştırmak mümkün de-
ğildir ve vergi hukuku da böyle bir birleştirmeyi gerekli kılan hiç bir kuralı ihtiva etmemektedir. Bu bir takdir unsuru olarak Gelir Vergisi Kanununa girmiştir, bu takdir hatalıdır ve düzeltilmesi gereklidir, anti demokratiktir diyoruz.

En az geçim indiriminin asgarî ücret seviyesinde tutulması gerekmektedir. Telif kazançlarında 10 bin liralık bir lad vardır. Bu 20-30 bin lira olabilir, mesele o değildir. Mesele bir miktar meselesi değildir, kanunun düzenlenmesinde telif kazançlarının mütalaa tarzı ilginçtir, yani çok hafif mütalaa edilmiştir. Telif kazancı, hele Tür-
kiye gibi okuma yazma oranının henüz % 60 düzeyinde olduğu bir mem-
lekette bu kadar önleyici ve caydırıcı ters hükümlerle telifi baltala-
mak anlamına taşır. O bakından telif kazançlarının Devletin nüsamahası

ile hiç bir zaman bunlara ticarî kazanç nazarıyla bakamayız. Çünkü , bir fikir ürünüdür, teşvik edici tedbirlerin alınması lâzımdır. Hepimiz bilmekteyiz ki, uygulamada yakinen dostlarımız da söylemektedir, biz de görmekteyiz, şahsen de bazı yolları takip etmek ısrarında kalmaktayız, belli konularda külliyat şeklinde kitap neşredebek olanlar yıllara bölmek suretiyle neşriyatlarını geciktirmektedirler, Bu ısrar dolayısıyla. Telif kazançlarının tabiatında bulunan gerekçeler karşısında bu düzenleme anti demokratiktir diyoruz.

En bariz anti demokratik bir esas, emek geliri ile sermaye gelirlerinin eşit tutulmasıdır, birim bakımından, oran bakımından. Emek geliri ile sermaye geliri arasında kanun koyucu vergilendirme bakımından bir fark görmemektedir. Bunun başlangıçtaki temel ilkelere dayanarak sosyal devlet ilkesiyle asla bağdaşmadığını zannediyorum ki izaha gerek yoktur. O itibarla emek geliri ile sermaye geliri arasında emek geliri lehine bazı vergi bağışıklıkları ve oran ve dilim farklılıkları yaratmak kitlenin, toplumun yararını sağlamak anlamını taşır.

Spesifik olmakla beraber tamamını arz etmiş olmak bakımından bir hususa daha değinmek istiyorum, gelir Vergisi istisnalarında sakat memurlara tanınan bağışıklık , serbest meslek erbabına tanınmalıdır diyoruz Komisyon olarak. Çünkü, bu da çalışan kişinin kimliğine göre değil, sakatlığına göre getirilmiş bir bağışıklıktır. O halde memura bunu hasredip, serbest meslek erbabından bu bağışıklığı esirgemenin makul bir gerekçesi yoktur.

Son olarak arzım, Veraset ve İntikâl Vergisi Kanunudur. Veraset ve İntikâl Vergisi Kanununda zaman aşımı müessesesi kabul edilmiş değildir. Bu bir kere genel ilkeye aykırıdır. Diğer taraftan vergi bağışıklığı açısından şunu öneriyoruz, sosyal konut normu esas alınmak suretiyle bir bağışıklık getirilmelidir. İrsen intikâl eden taşınmazlar da sosyal konut normu esas alınmak suretiyle bir bağışıklık getirilmelidir. Bunun dışındaki bağışıklıklar teorik kalmaktadır.

Sayın arkadaşlarım;

Ekonomik ve malî konulara ilişkin yasalarla ilgili Komisyon çalışmamız burada size arz etmiş olduğum şekliyle tamamlanmıştır.

Yalnız şunu ifade etmek istiyorum; İstanbul Barosundaki arkadaşlarımız hakikaten dün geç saatlere kadar büyük bir çaba göstererek raporları tape ettiler, teksir edildi; fakat buna rağmen biz karşılıştırmalı tetkik etmek imkânını bulamadık. O itibarla size takdim edilen teksir edilmiş notlarda tashihi gereken hususlar var, bunu başışlamanızı rica ediyoruz. Şüphesiz bu yanlışlara rağmen cümlenin gelişinden doğru anlam çıkacaktır. Esasen ilerde yayınlanırken bunlar tashih edilmiş olarak yayınlanmış olacaktır.

Teşekkür ederim efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Buyurun Sayın Birlik Başkanımız.

BAŞKAN FARUK EREM- Değerli Komisyon sözcüsünün yapmış olduğu açıklamalar gerçekten bizleri çok aydınlattı. Yalnız Yönetim Kurulu olarak sizlerden bir yetki daha istemek ihtiyacı içindeyiz. Şöyle ki;

Rapororda asıl Anayasa ve anti demokratiklik açısından ele alınması gerekli ölçü; yani vergi adaleti ölçüsü daha göze çarpar bir hale getirilirse büyük faydalar sağlayabilecektir. Eğer Devletin yürütme görevine, vatandaşın parasal katkısından ibarettir vergi tanımını kabul edersek, rakamca eşitlik belki adaleti sağlar; ama çağdaş devlet, bugün çok görevli devlet haline gelmiş, hukuk devleti terimi Anayasal bir müessese şikleni inkilâp etmiştir.

Sosyal hukuk devleti deyimi içerisinde hukuk devletini az çok somut bir halde görebiliyoruz. Kanunlarımız, yargı mercilerimiz ve benzerî kuruluşlarla hukuk devleti anlaşılabilir bir kavram haline gelmiştir. Acaba sosyal devleti aynı somutlukta görebiliyor muyuz?..

O halde Anayasaya çok uygun müesseseleri sağlamak isteyen Genel Kurulun çok görevli sosyal hukuk devleti , özellikle sosyal hukuk devlet amacını gerçekleştirebilmesi için vergi adaleti açısından neler yapılmak icap edecektir?.. Vergi kanunlarımızın, ana kanunlarımızın hepsi Anayasa

dan evvel yürürlüğe girmiştir. Bu itibarla eğer bize görev verirsiniz ki, vergi adaletinin çağdaş anlayışı açısından vergi kanunlarını tek tek tarayınız ve Komisyonun raporuna bu açıdan eklentiler yapınız dersiniz, zannederim ki rapor daha da mükemmel hale gelebilir.

Arz ederim.

ŞÜKRÜ AKMANSOY (Bursa)- Sayın Birlik Başkanının görüşüne Komisyon tamamen katılıyor. Kendi görüşü olarak ortaya koyuyor. Binanenaleyh, Birlik Başkanına yetki şeklinde değil, Komisyonun görüşü olarak ilâvesini istirham ediyorum.

BAŞKAN- Efendim, Sayın Birlik Başkanımızın açıklamasını Komisyon olduğu gibi benimsemiş bulunmaktadır. Komisyon raporunu Sayın Birlik Başkanımızın açıklamasının ışığı altında oylarınıza sunarız. Oylarınıza sunacağız, yalnız bundan evvel bu konuda söz almak istiyen arkadaşlara söz vereceğiz.

Buyurun Sayın Erdoğan Bigat.

ERDOĞAN BIGAT (Ankara)- Sayın Başkan;

Ekonomik ve Malî Yasalar Komisyonunun çok zor bir çalışma içinde olduğu muhakkak; yani bu kadar kısa süre içinde malî ve ekonomik sorunlarla ilgili yasaların taranıp lâyıki veçhile incelenip getirilmesi mümkün değil. Bu bakımdan Sayın Birlik Başkanının Komisyonun da katıldığı ilâveler yapma yolundaki önerisi gerçekten yerinde. Ancak, ben bir iki noktada tereddütlerimi dile getirmek istiyorum.

Anonim şirketlerde kâr dağıtılmasının ertelenmesinin anti demokratik olduğu yolundaki görüşü ben kuşkuyla karşılıyorum. Yani şöyle diyelim; katılmakta zorluk çekiyorum. Çünkü, Ticaret Kanununda anonim şirketlerin bir otofinansman suretiyle kendi bünyelerini bu yolla kuvvetlendirmeleri mümkündür. Bu vergi kaybına da sebebiyet vermez görüşü deyim. Çünkü, fevkalâde ihtiyatlara alınmak suretiyle kârın zannediyorum ki, vergi kanunlarına göre tevzi edilme şeklinde vergiye tabi tutulduğu bir gerçektir.

Halka açık anonim şirketlere katılıp, katılmamayı önleme yönündeki konularda bir şey söylemiyorum; ancak yeni yatırımlar gibi sebepler, yani uygulama eğer kötü ise, bunu anti demokratik olarak nitelenek mümkün değildir. Yani, yasal açıdan bir otofinansman sistemi içinde bu yolun kapanması acaba doğru olur mu?.. Birinci konu bu.

Sonra telif kazancında 10 bin lira az diye getirdiler. Diğer kanunlarda bazı şeyler yaptılar; ama bunlar anti demokratik mi, yoksa değil mi?.. Yani, o zaman bizim Genel Kurulun esas görevi anti demokratik kanunları iptastır. Onun dışında birçok kanunumuzda yanlış, anti demokratik olmakla beraber haksız hükümler vardır kuşkusuz. Ama, zannediyorum ki görev, anti demokratik kanunlarla ilgilidir. Bu bakımdan haksızlıkları da Sayın Komisyonun raporunda belirttiği kanunlara indirgemek de olanaksız. Bu bakımdan kitap neşri üzerinde durdular. Sayın İlhan Kutay ve senelere ayırdılar ve tabii burada bir şeyi dile getirmek istiyorum.

Türkiye'de kitap neşri bir telif hakkı meselesi midir?.. Gerçekten üzerinde durmak lâzım. Özellikle hukuk alanında çıkarılan kitapların ne kadarı teliflidir, ne kadarı aktarmadır, ne kadarı yeni bir eserdir, tabii bunların da üzerinde durulması lâzım. Özellikle ben hâkimlerin kitap çıkarmalarından yakınıyorum. Bazı metinler altına bir iki içtihat koynak suretiyle meydana getirilen kitaplar. Bunları bir telif eseri olarak görmek zannediyorum ki mümkün değil, bir derlemenin ibarettir. Burada ticari amaç ön plana alındığı için telif eseriymiş gibi muafiyetin tamamıyla ben karşılarıdayım. Burada tüm vergilendirilmeli; çünkü bir ticari kazançtır söz konusu olan.

Onun dışında söylemek istediğim şu; Komisyon tabii başlangıçta kendilerini zor bir konu ile incelediklerini kabul ettim. Sayın Birlik Başkanı da önerdi, ekonomik ve mali konularla ilgili antidemokratik kanunlar zannediyorum ki, burada belirtilenlerden ibaret değildir; fakat Genel Kurul biraz evvel aldığı kararla bu konuda Yönetim Kuruluna da yetki vermiştir. Teşekkür eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN- Sayın Bigat'ın açıklamalarından sonra, sayın Sevim Tunç söz almışlardır. Buyurun.

SEVİM TUNÇ (Ankara)- Sayın Başkanlar, sayın arkadaşlar;

Şimdi ilişeceğim konu zannediyorum sosyal güvenlik konusu olarak çalışma ve sosyal güvenlik konusu ile birlikte malî komisyonun müştereken konularına giren bir husustur. O da şu:

Bağ-Kur olsun, Sosyal Sigortalar olsun, Emekli Sandığı kanunları olsun, bunlar arasında bir benzer yönlerin birleştirilerek tarafların sosyal güvenlik açısından eşitsiz durumlara düşmelerinin önlenmesi açısından dır. Yoksa, başka açıdan antidemokratik iddiamız olamaz.

Yalnız, şimdi size bazı konularda işaret edeceğim konular uygun görülürse bunların eşit işe eşit ücret, çalışanların Anayasa açısından emeğinin himaye edilmesi ve bir de eşitlik ilkeleri açısından dikkate alınması gerekiyor.

Birincisi şu: Emekli Sandığı Kanununa tabi olan iştirakçilerin dul ve yetimleri söz konusu olduğu zaman kişinin erkek veya kadın oluşuna göre konu değişiyor. Eğer iştirakçi erkekse ölümü halinde karısının durumunun muhtaç olup olmadığına bakılmaksızın emekli aylığı bağlanıyor. Eğer iştirakçi kadın ise, erkeğin muhtaç halde olması lâzım ki, kendisine dul aylığı bağlanabilsin. Şu halde bu durumda erkeğin aleyhine çalışan kadının fazla kesenek ödemiş olması söz konusu oluyor. Yani eşit işe eşit ücret alması gerekirken, ondan lüzumsuz yere emekli keseneği kesilmiş oluyor.

Evlâtlar açısından da söz konusu oluyor. Erkek evlât 18 yaşına kadar ana veya baba iştirakçiden maaş alıyor. Eğer yüksek eğitim görüyorsa 25 yaşına kadar. Kız evlât ise, evlenmemiş ise ilânihaye alıyor, hatta boşanmış ise alıyor ve sosyal sigortalı bir işe giriyor kız evlât, Emekli Sandığından yine maaş, yetim maaşı almaya devam ediyor.

Öte yandan, hem kadın, hem erkek; bir evlilik birliğini teşkil eden kadın ve erkek ikisi de emekli sandığına tabi ise durum değişik. Biri Sigortaya, biri Emekli Sandığına tabi ise durum değişik

oluyor. Şöyle:

Kadın diyelim Sigortadan emekli olmuş ise, karısı kocasının emekli sandığından emekli olması halinde, kocasının ölümünde hem kendi emekli maaşını sigortadan almaktadır, hem de kocasının Emekli Sandığından kalan dul maaşını alır. Halbuki ikisinin de Emekli Sandığına tabi olması halinde, kadın yalnız birisini tercih edebilir.

Çocuklar açısından da; çocuklara ana ve babanın emekli keseneğinden yalnız % 25 ödenebilirse ikisi birden ölmesi halinde % 30 gibi birşey verilir ki, çocuk evine giren gelirden hem çalışan ana ve babayı kaybetme nedeniyle eve giren gelirden ancak % 5 gibi, hatta % 25 in üstüne % 5 gibi bir katkı getirilmiş olur ki, bu da iki kişinin çalışması halinde birinin aleyhine bir sonuç doğuruyor. Bu hususun dikkate alınmasını komisyondan rica etmiştik. Herhalde gerekli görmediler. Yalnız Sosyal Güvenlik Komisyonundan değil, tabii Mali Komisyondan istemiştik, Emekli Sandığını ilgilendiriyor açısından; ama şimdi görüyoruz ki, çalışanlar ve sosyal güvenlik konusundan bu komisyon içerisinde mütalaa edilmesi gerekirdi.

Saygılarımla.

BAŞKAN- Sayın Tunç, teşekkür ederiz.

Bu konuda başka söz almak isteyen arkadaşınız var mı efendim?.. Olmadığına göre, sayın Tunç'un ve sayın Bigat'ın açıklamalarıyla ilgili komisyonunun görüşleri varsa lütfen bildirsinler efendim.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ İLHAN KUTAY (Ankara)- Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Sayın Bigat arkadaşınızın kâr dağıtımını ve ertelenmesindeki antidemokratiklik durumuna yönelttiği itiraz bir yönden katılmadığımız hususları ihtiva etmektedir. Onlar şudur:

Kâr dağıtımının ertelenmesi niçin antidemokratiktir? Hakikaten yeknazarda antidemokratiklik kavramını fazla yaygınlaştırmak suretiyle belki bir kapsam genişliğinin bazı duraksamalar yaratmasını normal kar-

şılamak gerekir. Fakat belirttiğim gibi anti demokratik ilkesini biz çok cepheli, yani bünyesinde ekonomik, malî, hatta kültürel bütün toplum faaliyet alanlarını ve gereksinmelerini sinesinde toplayan bir kavram olarak ele aldığımız için bu kavramın yönünde ve kamu yararı ilkesi ışığında kâr dağıtımının ertelenmesini dahi teknik bir tabir gibi görünen anti demokratiklikle tafsir edebiliyoruz.

Niçin anti demokratiktir?.. Çünkü, kârın ertelenmesi, bugün birçok şirketlerde görüldüğü gibi ve memleketimizde henüz sermaye piyasasının teşekkül edip halka açık anonim şirketler pek yaygınlaşmadığı için küçük hissedar gruplarının tasfiyesine ve sermaye çoğunluğunu ele geçirenlerin kârlarını ihtiyatlara almak suretiyle ve bunu ertelemek suretiyle vergi dışı kalmak. Meselâ Gelir Vergisini vermek. Belli oranları düşürmek gibi kanuna karşı hile, en azından hukukî deyinisiyle kanuna karşı hile ve küçük hissedar gruplarını tasfiye amacını güden bir ters uygulama göstermektedir ve biz bu açıdan halka açık anonim şirketlerin tabiatına uygun bir yasal düzenleme getirilmesini Komisyon haklı olarak düşünmüştür.

Telif kazançları hususunda Sayın Bigat'la maalesef tamamen ayrı düşünüyoruz. Kitabın yahut bir yapıtın doğrudan doğruya telif veya derleme veya aktarma oluşu önemli değildir, bir fikir ürünüdür, bir derleme, bir aktarma dahi onu yapanın şahsından bir terkip, bir sentez ameliyesi görebilir. Mesleğimizde bunlardan pratikte çok yararlanmaktayız, o ayrı konu. Biz pratikteki yapıtların şu veya bu şekilde oluşuna bakmıyoruz. Yapıt yapıttır ve bir fikir ürünüdür. Binaenaleyh, Devlet, hele okuna yazması henüz % 60 seviyesinde olan bir memlekette fikir ürünününü vergilendirmede âdil ve teşvik edici olmalıdır diyoruz. O yönden demokratik bir esasa bağlanmalıdır diyoruz.

Emekli Sandığı konusunda Sayın Sevim Tunç arkadaşımızın önerisine Komisyon katılmaktadır ve kendileriyle bu konuda temasımız olmuştur. Ancak, biraz da seri çalışmamız bu temasın Komisyon raporuna

belli bir metin şeklinde yansınasını mümkün kılmamıştır. Komisyon olarak katıldığımızı arz ederim efendim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAL- Efendim, Komisyon adına yapılan açıklamadan sonra konuşmalar tamamlanmış olmaktadır. Biraz önce Sayın Birlik Başkanımızın önerileri ışığı altında raporu oylarınıza sunuyoruz. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oy birliği ile kabul edilmiştir.

Sayın üyeler; Basın ve Haber Alma Komisyonu raporunu görüşmeye başlıyoruz. Komisyon üyelerini rica ediyorum ve Komisyon sözcüsünü kürsüye davet ediyorum.

BASIN VE HABER ALMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ZİYA NUR ERÜN (İstanbul)- Efendim, Komisyonumuz çalışmalarında İstanbul Barosunun ve diğer baroların çalışmalarını gözönüne almış ve bu arada Anayasanın eski metne göre basınla ilişkili maddelerini nazara almış ve çalışmalarını buna göre yapmıştır. Eski metinle ilgili maddeleri nazara almamızın nedeni, biz yeni metnin Anayasa Komisyonunun önerisine göre eski hale dönüşeceğini düşündüğümüz için yeni metni nazara almadık. Çalışmalarımızda bilhassa basın özgürlüğünün işlendiği Yönetim Kurulu raporunun görüşünü esas aldık ve buna katıldık. Bu görüşten hareket ederek basın Yasasındaki bazı aksaklıkları ve basın özgürlüğünü kısıtlayan ilkeleri saptadık ve özgürlüğü kısıtlayan maddelerin kaldırılmasını saptadık ve bu arada Basın Yasasının dışında ceza hukuku sahasına giren, basın özgürlüğünü kısıtlayan ilkelerin kaldırılması prensibine vardık, onun detayına inmedik; çünkü onu ceza hukuku ile ilgili Komisyon halletmiştir. Şimdi basın Yasası ile ilgili kısıtlanmalardan birincisi; Basın Kanununun 16 nci maddesinin (f) fıkrasındaki sorumlu müdürün ceza hukuku prensiplerine aykırı olarak sorumlu tutulması, bu sorumluluğun ceza hukuku prensiplerine uygun bir şekilde yeniden tanzini gerektiğini kararlaştırdık ve yine aynı Kanunun 4 ncü fıkrasında bir ceza sorumluluğu

silsilesi taranmış, yazar, yayıncı diye. Buradaki silsilenin de belli bir ceza hukuku prensiplerine göre yeniden ayarlanmasını öngördük.

31 nci maddede dışardan gelen yayınların yasaklanmasında Bakanlar Kurulunda verilen kararın kaldırılmasını basın özgürlüğü açısından gerekli gördük.

Yine Basın Kanununun 33 ncü maddesinde adlî olayların kamuoyuna yansıtılması yönünde bazı kısıtlamalar var, bunların kaldırılmasını öngördük.

Basın Kanununun 34 ncü maddesiyle getirilen bazı savunma kısıtlamalarının kaldırılmasını öngördük.

Yine Basın Kanunu ile getirilen abonelerin bazı kontrollere tabi tutulmasını Anayasaya aykırı gördük, bunun yalnız ilân dağıtımına konusuna hasredilmesi konusunda görüş birliğine vardık. Basın Kanunundaki ihmali suçların hapis cezası ile cezalandırılmasını gereksiz bulduk, bunun para cezası olarak değiştirilmesini öngördük.

Bundan sonra Basın İlân Kurumu konusundaki Kanunun teşekkül ettirdiği Basın İlân Kurumunun teşekkülünün daha demokratik esaslar içinde ve Anayasanın bilhassa 121 nci maddesinin ışığı altında yeniden teşekkülünü öngördük.

TRT Kanununda 1972 ile getirilen kısıtlamaların ve tadillerin kaldırılmasını öngördük. Yalnız bu konuda arkadaşlarla aramızda bir ihtilâf oldu. Bu husus rapora biraz anlaşılabilir şekilde geçmiş, bunu açıklamayı gerekli görüyorum.

Ben TRT Kanununda Millî Güvenlik nedeniyle hükümetin TRT yayınlarını yasaklaması gibi bir hüküm vardı, bunun mutlaka kalkmasına taraftardım. Çünkü, millî güvenlik gibi sınırları belli olmayan bir nedenle hiç bir zaman böyle bir yetkiyi kimseye veremezdik. Arkadaşlarım yalnız bu konuya münhasır kalmak kaydıyla muhalif kaldılar. Yalnız bu konuda Ümit Bey'le, Aydın Bey arkadaşım benimle birlik olduklarını beyan ettiler, diğer arkadaşlar bu konuda bana muhalif

kaldılar. Bunu da böylece belirtiyorum.

Yine TRT'nin özerk bir şekilde çalışmasını, hükümetin, daha doğrusu siyasal iktidarın TRT'ye yapabileceği müdahaleleri önleyecek ve onun özerk bir şekilde çalışmasını engelleyecek bütün hükümlerin kaldırılmasını öngördük. Bu durumu saygıyla arz ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim. Söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Komisyon raporunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 1 Çekinsere karşı oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Şimdi Özel Hukuka İlişkin Yasalar Komisyonu raporuna geçiyoruz. Komisyon üyelerini rica ediyorum. Komisyon sözcüsünü kürsüye davet ediyorum.

ÖZEL HUKUKA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU ADINA AYDIN AYBAY
(İstanbul)- Sayın Başkan, sayın üyeler;

Bu Komisyonun raportörlüğünü ve sözcülüğünü arkadaşımız Doğanay yapacaktı; fakat kendisi şu anda Bildiri Komisyonunda çalıştığı için ben kısaca raporda yer alan esasları belirtmekle yetineceğim.

Komisyonumuz çalışmalarını önce anti demokratik kavramını tespit etmek suretiyle başlatmıştır. Bu kavramdan hukukun üstün kuralları, temel hak ve hürriyetlere ve eşitlik ilkelerine aykırılık anlamını çıkarmıştır Komisyonumuz ve bütün incelemesini de bu görüşün ışığı altında yapmıştır.

Buna göre özel hukuk alanında ilk olarak Medenî Kanunun hükümlerine bakılmıştır ve bunlar arasında özellikle eşitlik ilkesine aykırı düşen ve özellikle kadın erkek arasında kadınlar aleyhine eşitsiz durumlar yaratan hükümlerin varlığı saptanmıştır. Örnek olarak meslek ve sanat icrası için kocasının iznini almasını öngören Medenî Kanunun 159 ncü maddesi hükmü, evli kadının kızlık soyadını taşıma bakımından birtakim engellerle karşılaşması ihtimalini yaratan Medenî Kanunun 153 ncü maddesi hükmü, yine Medenî Kanunun mal birliği

rejiminde kadının kendisine düşen mirası reddetmesi için kocasının rızasını alması gerektiğini öngören 200 ncü maddesi hükmü, bu kadın erkek eşitliği ilkesi açısından değiştirilmesi gerekli anti demokratik hükümler meyanında mütalaa edilmiştir.

Bundan başka Komisyonumuz, yine Medenî Kanunun evlilik dışı doğan çocuklarla, evlilik içi doğan çocuklar arasındaki hukukî statüyü birbirinden ayıran ve sonuçta her iki grup arasında mutlak bir eşitsizlik doğuran hükümlerinin anti demokratik olduğunu saptamıştır, eşitlik ilkesi açısından. Bu açıdan evlilik dışı doğan çocukların tanınmasını yasaklayan Medenî Kanunun 292 nci maddesi hükmü, babalık davası açılmasını kısıtlayan 310 ncu maddenin ikinci fıkrası hükmü ve evlilik dışı çocuklarla, evlilik içi doğan çocuklar arasında aynı mirasta bir araya gelmeleri halinde ikili birli taksim esasını öngören 443 ncü maddesi hükmünün eşitlik ilkesine uygun olmadığını saptamıştır.

Medenî Kanunun dışında Komisyonumuz özel olarak Dernekler Yasasını da özel hukuk açısından incelemiş ve Dernekler Yasasında da halen yürürlükte bulunan hükümlerden bir bölümünün anti demokratik olduğunu saptamıştır.

Yine örnek olarak, Yasanın üçüncü maddesinde Derneğin tüzel kişilik kazaması için Tüzüğünü kurulduğu yerin en büyük mülkî anirine vermesini öngören hüküm, açıkça Anayasaya ve dernek özgürlüğüne aykırı mütalaa edilmiştir.

Öğrencilerle ilgili derneklerin gerek ad tasıma, gerek aynı yüksek öğretim kurumunda birden fazla kurulamama şeklinde kısıtlamaları da yine Anayasanın dernek kurma özgürlüğüne ilişkin kurallarına aykırı sayılmıştır.

Bunun gibi, kapatılan bir derneğin, mahkeme kararıyla kapatılan bir derneğin bütün mal varlığının Hazineye intikâlini öngören mutlak ve geniş kapsamlı hüküm de, 46 nci madde hükmü de anti demokratik sayılmıştır.

Sonra, tam bizim Komisyonumuzun çalışma alanına girmenikle birlikte ceza Hukukî Komisyonuyla yaptığımız temaslara sonucunda saptadığımız için dernekler Yasasının tam anti demokratik bir nitelik arz ettiği kanaatinde olduğumuz 74 ncü maddesi hükmünde burada yine zikretmek zorunluluğunu duyduk. Bu maddede bildiğiniz gibi dernekler Yasasına aykırı herhangi bir davranışın belli bir cezaya tabi tutulması öngörülmüş bulunuyordu. Ceza hukuku prensiplerine tamamen aykırı olan cezalandırılacak fiili tavsif etmeden cezayı söyleyen bu hüküm anti demokratik niteliktedir.

Nihayet son olarak Komisyonumuz, 903 sayılı Kanunda vakıf Kurumuna getirilen yenilikler arasında bazı vakıflar lehine önemli ayrıcalıklar sağlayan hükümlerin de demokratik esaslarla bağdaşmadığı ve yine özellikle eşitlik ilkesiyle uyumlu sayılmayacağı görülmüşü varmıştır.

Bizim incelediğimiz özel hukuk yasaları bunlardan ibarettir. Takdirlerinize arz ederiz.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN- Buyurun Sayın Hüseyin Aydın.

HÜSEYİN AYDIN (İstanbul)- Sayın Başkanlar, muhterem arkadaşlar;

İki nokta hariç diğer hususlarda Komisyon raporu çok yerinde. Ancak, her cemiyette olduğu gibi bizim cemiyetinizde de aile, cemiyetimizin bir milletin temelini teşkil eden bu unsurdur. O bakımdan evliliğin unsurlarından biri olan eşlerin birbirine bağlılığını temin eden soyadı meselesinde Komisyonla aynı fikirde değilim. Kızlık soyadını taşıyan bir kadının babasının evinde olması gerekir, kocasının evinde değil.

İkincisi, zaten mahkemelerce izin verilme durumu olan o hakkı kadınlara vermiş olan kanunlar mevcuttur. Yani, bir kadının bir sanatla iştigal etmesi veyahut ta bir meslekte çalışması, hiç bir zaman

kendi arzusuna bağılı olmasını kabul edilecek bir durum değil. Çünkü, öyle zamanlar olur ki, bir kadının bir meslekte çalışması aile birliğini yıkacak duruma kadar gelir. Hatta kadınlarının % 70'e yakını okur yazar olmayan ülkemizde böyle bir hak serbestçe tanınırsa çok yuvalar yıkılabilir . Bunların örnekleri memleketimizde çoktur. O bakımdan bu iki madde üzerinde Komisyon üyeleriyle aynı düşüncede değildir.

Saygıyla arz ederim.

BAŞKAN- Buyurun Sayın Burhan Karaçelik.

BURHAN KARAÇELİK (Zonguldak)- Değerli Başkan;

Komisyon raporuna ben bir eklenti yapılması için bir önerge sunduk. Önergemi kısaca açıklayayım.

1326 tarihli bir padişah fermanıyla mülkiyet iktisabı önemli ölçüde sınırlandırılmıştır. Zonguldak ilinde çok küçük de olmakla beraber kısmen Kastamonu ilinin Cide bölümünde bugün zaman aşımıyla iktisap hemen hemen inkânsız hale gelmiştir. Çünkü, 1326'dan evvel başlanmış zilyetliğin ispatı gerekiyor. Buna da şahadet yönünden olanak kalmadı. Biz 1326 tarihli bu padişah fermanını Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı görüyoruz. Demokratikliğin ana niteliklerinden birisi de eşitlik olduğuna göre, biz bu fermanı anti demokratik görüyoruz. Bunun çıkarılması için Komisyon raporuna ek yapılmasını arz ve teklif ediyoruz.

BAŞKAN- Buyurun Sayın Ayten Dik.

AYTEN DİK (İstanbul)- Vergi mevzuatı ile Nedenî Kanun hükümleri arasında bazı çelişkiler olduğu kanısındayım. Uygulama da bu şekildedir. Bu söyleyeceğimin husus Nedenî Kanunla mı halledilir, yoksa Vergi Kanunu ile mi halledilir, onu Sayın Yönetim Kurulunuzun takdirine bırakıyorum.

Mesela şu: Çalışan vergiye tabi bir kadın gelirini bildirirken beyannamenin aile reisi tarafından inzalannması meselesi bir yerde

kadının özgürlük ve kişilik hakkına tecavüzdür.

Öte yandan Medenî Kanunda mal ayrılığını rejini esas olarak kabul edilmesine karşı Vergi beyannamesinde kadının ve kocanın gelirinin birleştirilerek vergiye tabi tutulması meselesi iki kanun arasında bir çelişki yaratmaktadır. Bu hususun da mal ayrılığını rejini esas tutularak halledilmesi gerektiği kanısındayım.

Saygılarımla.

BAŞKAN- Başka söz isteyen var mı?.. Yok.

Şimdi iki tahrir var. Birisi Burhan Karaçelik arkadaşımızın tahriri, 1326 tarihli padişah fermanına ilişkin. Bunu okutuyorum.

Zonguldak ve kısmen Kastamonu illerinde gayrimenkullerin zaman aşımı ile iktisabını büyük ölçüde kısıtlayan 1326 tarihli padişah fermanı Anayasanın eşitlik ilkesine açıkça aykırıdır.

Eşitlik ilkesi, demokratikliğin niteliklerinden başlıcası olduğuna göre, bu ferman anti demokratiktir.

Pozitif hukukumuzdan 1326 tarihli padişah fermanının çıkarılmasının Özel Hukuka İlişkin Yasalar Komisyonu raporuna eklenmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Burhan Karaçelik.
Zonguldak

BAŞKAN- Komisyon buna katılıyor mu?..

ÖZEL HUKUKA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU ADINA AYDIN AYBAY

(İstanbul)- Diğer tahrir de okunsun, görüşümüzü açıklayalım.

BAŞKAN- Diğer tahriri okutuyorum.

5917 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasının dahi Komisyon raporuna eklenmesini öneriyorum.

Turhan Özgüner

Mersin

BAŞKAN- Bu iki tahrir hakkında Komisyon mütalaasını rica ediyorum.

KOMİSYON ADINA AYDIN AYBAY (İstanbul)- Efendim, evli kadının dışarıda çalışmasının kocasının iznine tabi olması hükmünün antidemokratik ve eşitlik ilkesine aykırı olduğu hususunda komisyon ısrar ediyor. Binaenaleyh, bu hükmün değiştirilmesi gerektiği kanısını taşıdığımızı tekrar ediyoruz.

Soy adı bakımından bir küçük anlaşmazlık var, bunu belirtmek gerekiyor. Medeni Kanun aslında evli kadının kızlık soy adını da taşımasını engelleyici bir hüküm ihtiva etmiyor. Medeni Kanuna göre kadın kocasının soy adını taşır, hükmü var. Fakat bu hüküm özellikle bazı nüfus memurları tarafından yanlış telâkki ediliyor tatbikatta. Böyle yerleşik bir gelenek de yok İsviçre'da olduğu gibi, yahut Fransa'da olduğu gibi. Biz bunu düşünerek şu ibareyi yazdık raporumuzda; evli kadının kızlık soy adını taşımasını engeller nitelikte gözükten 153 ncü madde hükmü... Eğer bu nitelikte yorumlanacaksa bu hüküm antidemokratiktir, diyoruz. Eğer yorum değişikliği olur da, hayır buna rağmen kızlık soy adını taşıyabilir evli kadın dersek o zaman sorun kalmıyor.

Ayten hanımın dokunduğu nokta ise komisyonda müzakere konusu yapıldı, fakat bunun malî ve ekonomik yasalar komisyonunu ilgilendiren bir konu olduğu mütalaa edildiği için üzerinde durulmadı, geçildi.

Şimdi, Zonguldak Havza-i fahmiyesindeki Padişah fermanı ile ilgili hususları arkadaşımız Doğanay cevaplandırarak.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Buyurun sayın Doğanay.

KOMİSYON ADINA ÜRİT DOĞANAY (İstanbul)- Şimdi efendim, bu Havza-i fahmiye, bu 1326 tarihli ferman belli gayrimenkullere ayrıcalık tanıyor. Bunun Anayasadaki eşitlik ilkesiyle hiçbir alakası yok. Nitekim mevzuatımızda zaman aşımı ile kazanılamayan başkaca taşınmazlar da var; örneğin vakıf mallar gibi, yeni yapılan Vakıflar Kanunundaki değişikliklerle. Bu nedenle meseloye Anayasadaki sadece kişi temel

hak ve özgürlükleri bakımından konulmuş bulunan eşitlik ilkesini taşıyan mazlar için de yorumlamak, taşınmazların da eşit muameleye tabi olması şeklinde anlamak sanırım doğru değil.

Bu bakımdan bu açıdan Anayasaya aykırılık veya antidemokratiklik biçiminde yorumlamaya imkân yok.

Kaldığı bu yasanın antidemokratik olması meselesi birde mülkiyet hakkı bakımından belki yaklaşıma götürebilir; antidemokratik bakımından değilse, 36 ncı maddedeki mülkiyetin korunması bakımından. Oysa, yine mülkiyet de yine hepimizin bildiği gibi, 1961 Anayasası ile daha farklı bir anlama kavuşmuş, toplumsal bir mülkiyet biçimine bürünmüştür. Bazı gayrimenkullerin, her ne kadar yürürlükten kaldırılmış ise de, Toprak ve Tarım Reformu Yasasında olduğu gibi, üzerindeki mülkiyet hakkı çok büyük özel mülkiyet, çok büyük sınırlamalara tabi tutulabilmektedir. Hele millî menfaatların söz konusu bulunduğu böyle kömür havzası, kömür cevherinin bulunduğu bir yerde aşırı bir mülkiyet sınırlamasının da toplum yararına olması nedeniyle yine 36 ncı maddeye de uygun düşeceği kanısında komisyonumuz.

Bu nedenle bu fermanın ne eşitlik ilkesi bakımından antidemokratik bulunduğu, ne de mülkiyet hakkının tanımını veren 36 ncı maddeye aykırı düşmediği kanısındayız.

İkinci soru, 5917 sayılı Yasaya yapılmış olan itirazlardı. Sanırım daha uygulamadaki arkadaşlarımız bu yasayı bilakis sevmeleri lâzım; bir açıdan eleştirme yerine. Çünkü, bu daha uygulamaya, özellikle mallara yapılmış olan tecavüzü koruyan bir hüküm. Eğer bu yasayı kaldırırsak her tecavüzün men'i mahkemeler aracılığıyla olacaktır. Mahkemelerin de günlük işlerinin ne kadar ağır olduğunu düşünürseniz, bir gayrimenkule yapılacak olan tecavüzü defedebilmek için belki günlerce, aylarca beklemek durumunda kalacaktır, belkide senelerce. Oysa, halihazır zilyetliğe itibar ederek zabıta aracılığı ile, mülki amir aracılığı ile tecavüzün def'i pratik ve evvelki zilyedi koruyan çok uygun bi

çözündür. Bu nedenle 5917 sayılı Yasayı Komisyonumuz antidemokratik bulmamaktadır. Pratik mülahazalarla mülkiyeti koruyucu bir yasa olarak kaldırılmaması görüşündedir.

Ayten hanımın sorusuna Aydın bey cevap verdi mi bilmiyorum; ama mesele zaten konuşulmuş.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz sayın Ümit Doğanay.

Şimdi Burhan Karaçelik arkadaşımın önergesini oyunuzaya sunuyorum. Komisyon katılmıyor. Geri alıyor musunuz sayın Karaçelik?

BURHAN KARAÇELİK (Zonguldak)- Hayır.

BAŞKAN- Oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... (Anlaşılmadı sesleri)

Tekrar edeyim: 1326 tarihli Padişah Fermanı; yani hepimizin bildiği birşey değil, fakat değerli arkadaşlarımızın açıklanmaları ile ortaya çıktı böyle bir sorun olduğu. 1326 tarihli Padişah Fermanının Anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığını nedeniyle kaldırılması temennisinin rapora eklenmesini istiyor sayın Burhan Karaçelik arkadaşımız. Komisyon sözcüsü katılmadı, gerekçelerini de açıkladı.

Şimdi bu tavrını oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Çoğunlukla reddedilmiştir.

İkinci önergeyi oylayacağım. Sayın Özgüner ısrar ediyor musunuz?

TURHAN ÖZGÜNER (İçel)- Evet.

BAŞKAN- Turhan Özgüner arkadaşımız, 5917 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmasının dahi komisyon raporuna eklenmesini öneriyorum, diyor özet olarak.

Komisyon sözcüsü katılmadı, gerekçesini de izah etti.

Bu önergeyi oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Çoğunlukla reddedilmiştir.

Komisyon raporunu oyunuzaya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Bir çekinse oya karşı oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Efendim, şindi raporlar üzerindeki görüşmeler bitti. Çalışmalarımızın sonuna yaklaşıyoruz. Bu günden maddesiyle ilgili iki önerge var, onları okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Avrupa Sosyal Şartına ilişkin olarak aşağıdaki karar tasarısının kabulünü öneririz:

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi klâsik insan hak ve özgürlüklerini kapsamaktadır. Sosyal ve ekonomik hak ve özgürlüklerin korunması daha sonra hazırlanan ek protokollerle sağlanmaya çalışılmıştır. Avrupa İnsan Hakları ve tenel özgürlüklerini koruma sözleşmesinin asıl tamamlayıcısı 1965'te yürürlüğe giren "Avrupa Sosyal Şartı"dır. Bu Şarta göre ekonomik ve sosyal hak ve özgürlükler konusunda Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu 2/3 çoğunlukla gerekli gördüğü tavsiyelerde bulunabilmektedir. Türkiye bu Şarta katılmamıştır.

Genel Kurul, sosyal ve ekonomik hak ve özgürlüklerin uluslararası bir güvenceye kavuşması için yasama ve yürütme organlarını bu Şarta katılmak konusunda gerekli işlemleri yapmaya çağırmaktadır.

İlhan Baykent Ekren Özkunt Merih Sezen

Müşür Kaya Canpolat Erdoğan Bigat Orhan Argüden

Burhan Karaçelik Orhan Barlas

BAŞKAN- İkinci önergeyi okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Türkiye'nin taraf olduğu 4 Kasım 1950 tarihli Avrupa Konseyi üyeleri arasında imzalanan "insan haklarını ve ana hürriyetlerini korumaya dair sözleşme"ye ilişkin olarak aşağıdaki karar tasarısının kabulünü öneririz:

Hak ve özgürlüklerin uluslararası alanda etkin bir biçimde savunulması bireylerin uluslararası hukukun sağladığı denetim yollarına doğrudan doğruya başvurabilmesi ile mümkündür. Bu konuda Türkiye, bugüne dek bireylerin hak ve özgürlüklerinin çiğnenmesi durumunda uluslararası alanda yaptırım getiren anlaşmalardaki özel hükümlere katıl-

maktan kaçınmıştır. Avrupa insan haklarını korumaya dair Roma Sözleşmesinin 25. maddesi gerçek kişilere, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurma hakkını tanımıştır. Ayrıca, mecburi kaza yetkisinin tanınması durumunda da 48. maddeye göre insan Hakları Avrupa Divanı yargılama yetkesini taşınmaktadır. Türkiye bugüne dek 25. maddeye ilişkin ihtirazî kaydı kaldırmamış ve İnsan Hakları Avrupa Divanı mecburi kaza yetkisini kabul etmemiştir. Savunma mesleğinin insan hak ve özgürlüklerini korumada uluslararası mahkemelerde görev yapmasının mesleğin gelişmesi ve etkinliği yönlerinden önemi açıktır.

Yukarda açıklanan gerekçelerle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 25. maddesinde yer alan kişilerin Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurması hakkının kullanılmasını önleyen Türkiye'nin ihtirazî kaydının kaldırılması ve İnsan Hakları Avrupa Divanı'nın mecburi kaza yetkisinin kabulü için Genel Kurul yasama ve yürütme organlarına çağrıda bulunmaktadır.

İlhan Baykent   Ekrem Özkunt   Merih Sezen
Müşür Kaya Canpolat   Erdoğan Bigat   Orhan Argüden
Burhan Karacelik   Orhan Barlas

BAŞKAN- Sayın Birlik Başkanı söz istediler, kendilerine söz veriyorum.

BAŞKAN FARUK EPER- Sayın Başkanım, aziz delege arkadaşlarım; Bu önerilerin bir kısmı daha evvel Yüksek Kurulunuza Yönetim Kurulunca takdim edilen raporlarda da yer almıştı. Özellikle İnsan Hakları Komisyonuna ve Divana kişi olarak müracaat konusu bütün ayrıntılarıyla incelenmişti.

Hatırlanacağı üzere o raporda bu yola gitmek için evvelâ yasalarımızda bazı değişikliklerin mutlaka yapılması içap ettiği, aksi takdirde bu yola gidildiği takdirde birtakım aleyhe hükümlerin de tecelli etmesinin mümkün olduğunu savunmuştuk.

Bu itibarla evvelce raporlarda yer alan, bu açıdan değerlendirilen raporların da ışığı altında bu önerilerin değerlendirilmesini kararlaştırırsanız daha isabetli olur zannındayım.

Bir de Yönetim Kurulu olarak bu önerilere şu kaydın da ilâvesini istirhan edeceğiz: Bugün bir göçmen işçi problemi özelli'le işçi ihraç eden memleketiniz için önemli bir konu haline gelmiştir. Hukuku Beşer Beyannamesinden İnsan Hakları Bildirilerine kadar hemen hepsi göçmen işçi sorunundan daha evvelki tarihlere aittir. Bu nedenle mevcut beyannamelerin, bildirilerin hiç biri bu yepyeni bir göçmen türünü öngörmemiştir. Bugün özellikle Strazburg'da vaki çalışmalar milliyeti ne olursa olsun göçmen işçilerin gittikleri memleketlerdeki o memleketin vatandaşlarının haklarına eşit haklara kavuşturulması çabaları yoğunlaşmıştır. Özellikle İsveç, Norveç, Finlandiye vs. gibi ülkelerde göçmen işçiler mahallî seçimlere vatandaşlar gibi katılmaktadır. Çok güçlü bir akın o memleketin ekonomisine bu kadar büyük katkıda bulunan kişilerin siyasal bazı hakları da elde etmesinin lüzumuna ilişkin çalışmalar yoğunlaşmıştır.

Bu itibarla, göçmen işçilerin insan haklarının yeni kurallara bağlanması yolundaki bir temenninin de bu önergelere ilâvesi pek isabetli olur zannındayım.

Arz ederiz.

BAŞKAN- Teşekkür ederim.

Önergeler konusunda başka söz isteyen var mı?.. Yok.

Şimdi her iki önerge birbirini tamamlıyor.

BİR DELEGE- Kanunun 88 nci maddesine aykırı. Günden dışı bir meseledir. Bu bakından oylanaya konulamaz.

BAŞKAN- Şimdi gündeminiz pozitif hukukumuzda varlığını sürdüren anti demokratik yasalar ve hükümlerdir. Türkiye bir sözleşme imzalamıştır. Bizim Anayasa sisteminize göre sözleşmeler iç hukuka, yasalara yansır. Önergelerde konu edilen sözleşmeler de Türkiye tara-

fından inzalannmış ve yasama organınca onaylanmış, bir tanesi onaylanmış, diğerinin de onaylanması isteniyor., bir yasal tasarruf yapılması isteniyor. Bunlarla yapılmak istenen, insan haklarının uluslararası bir güvenceye alınması, bir demokratikleşme sürecinde hakların güvenceye alınması bizim hukukun aslî bir görevidir. Bu bakımdan gündem dışı olduğu hakkındaki görüşünüze Başkanlık olarak katılmıyoruz.

Sayın Birlik Başkanı görüşlerini açıklamıştır. Esasen Birliğir raporunda, anti demokratik yasalara ilişkin raporda da bu konuya yer verilmiştir. Daha önceki Genel Kurul toplantılarında Yönetim Kurulunun sunduğu raporlarda yine bu konu vardır. Sayın Birlik Başkanı bunun mücadelesini yapan bir bilin adamıdır. Birlik Başkanı olmazdan önce yaşadığı bir mücadeledir, fikirlerini açıklamıştır. Her iki önerge birbirini tenamlıyor. Sayın Birlik Başkanının tenennisiyle birlikte, görüşleriyle birlikte değerlendirilmek üzere oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Bir çekinse oya karşı oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Davut Selçuki.

DAVUT SELÇUKİ (Aydın)- Sayın Başkan;

Bir endişemizi dile getirmek istiyorum. Biliyorsunuz üç gündür Türkiye Barolar Birliği Olağanüstü Genel Kurulunun yapmakta olduğu toplantı pozitif hukukumuzda varlığını sürdüren anti demokratik yasa ve hükümlerin saptanması ve bunların kaldırılmasıdır. Çok geniş kapsamlı bir gündem. Halbuki biz burada bazı kanunların bazı hükümlerini, meselâ Medenî Kanunun sadece kişi ile ilgili olan hükümlerini, diğer bazı kanunların bazı hükümlerini ele aldık. Çok geniş kapsamlı bir kongrenin sonucunda çok dar çerçeveli bir sonuca ulaşacağız. Bu, ileride Türkiye Barolar Birliğinin çalışmalarını gölgeleyecek ve engelleyecek nitelik arz edebilir.

Arkadaşların Rahmi Magat ve Hasan Basri Bey'le beraber vermiş olduğumuz önerge bu ihtinalli bertaraf eder nitelikte olduğu düşünce-

siyle verilmiş bir önerge idi. Bu bakımdan bu önergenin oylanması veya dikkate alınması suretiyle varacağımız sonuçta, çıkaracağımız tebliğde ve bunları basacağımız zaman Yönetim Kurulunun elinden geçerken bazı ilâvelerin ve çıkartılmaların genel olarak yapılması konusunun ele alınmasında fayda mülâhaza ediyoruz. Bu hususu tekrar hatırlatmak istiyorum.

BAŞKAN- Sayın Davut Selçuki, şunu arz edeyin; bu konu burada kapanmıyor. Bizim Türkiye Barolar Birliğinin, yani ülkemizin tüm bağımsız hukukçularının örgütü olarak Türkiye Barolar Birliğinin görevi, bu konuda devam edecektir. Burada kapanmıyor. Bu çok güçlü bir adımdır. Bu devam edecektir.

Şimdi sizin tavrınıza gelince: Bu daha önce tartışıldı. Sayın Birlik Başkanı sizin tavrınıza paralel sayılamayacak, aynı değerde bir tavrı verdi. İki tavrı Başkanlık Divanı olarak değerlendirdik ve ilk önce Sayın Birlik Başkanının önergesini oyladık. O önergeyle sizin sözünü ettiğiniz noktalar çözülmüş oldu. Bu kabul edilen metinlerde, raporlarda, tasarımlarda çelişkiler belirle ölçülerde Birlik Yönetim Kurulunca ele alınacak. Sınırlı değer burda alınan kararlar. Burada alınan ilkeler yalnız bağlayıcıdır. Genel Kurulun aldığı ilkeler bağlayıcı niteliktedir. Fakat bu bidayetteki çalışmalarla daha da genişletilebilir. Yani, vazgeçilmez adımlar atılmıştır ileriye dönük olarak, geriye dönüş yolu kapalıdır; fakat ileriye dönük çalışmalar açıktır. Onu yüksek dikkatlerinize sunuyorum.

DAVUT SELÇUKİ (Aydın)- Sayın Başkan, müsaade ederseniz bir konuyu bir cümle olarak ifade edeyim. Arkadaşların zannediyorum ki bir tebliğ hazırladılar. Tebliğde bu konuyu ele aldılar mı bilmiyorum. Alınışlar ise ileriye dönük çalışmaların devam edeceği konusu tebliğimize bir cümle olarak ilâve edilsin.

BAŞKAN- Olabilir. Şimdi Bildiri Komisyonunun çalışmaları bittiyse Bildiri Komisyonunu davet edeceğim Komisyonmasına ve metni

burada okuyacağız, tartışacağız, o da ele alınabilir.

Şimdi gündemimizin sekizinci maddesi tamamlanıyor bildiriyle, Bildiri Komisyonu bildiriye hazırladı mı?..

Buyurun Sayın Orhan Barlas.

ORHAN BARLAS (İstanbul)- Gündem dışı bir noktayı arz etmek isterim gerek saygıdeğer Divan Başkanlığına , gerek Yüce Genel Kurula.

Az önce Sayın Burhan Karaçelik arkadaşımın önerisiyle ilk defa öğrendiğim bir konu oylandı. Saygıdeğer Doğanay'ın açıklamaları sonunda bir fermanın anti demokratik olmadığı sonucuna vardık gibi bir hal oldu. Oysa, tüm değerli arkadaşlarım benden çok iyi bilirler ki, bir yasa yalnız özülle değil, yapılış tarzıyla ve biçimiyle de demokratik olur veya olmaz. Bir fermanın demokratik olduğu gibi bir karara Genel Kurulun karar vermesinin doğru olup olmadığını, bende böyle bir kuşku uyandığını saygıdeğer Divanın takdirlerine arz ederim.

BAŞKAN- Temenni mahiyetinde mi efendim?..

ORHAN BARLAS (İstanbul)- Hayır, bu bir hukuk sorunu. Ferman özünde ne kadar demokratik amaçlar taşırsa taşırsın, nihayet ferman. İyi bildiğim bir konu değil. Benden iyi bilen arkadaşlarım açıklarlar- sa, herhangi bir fermanın demokratik olabileceğine inandırılırsa bundan çok büyük sevinç duyarım.

BAŞKAN- Bu akademik bir konudur.

Buyurun Sayın Birlik Başkanı.

BAŞKAN FARUK EREM- Ufak bir hususu hatırlatmak istiyorum.

Biliyorsunuz sizlere daha evvel takdim ettiğiniz raporlarda Osmanlı döneminden kalan kanun ve diğer metinlerin ortadan kaldırılması ve yerlerine konulacak metinlerin de hazırlanması hususunda bir kanun önerisinde bulunmuştuk. Sayın Karaçelik arkadaşımın bu dilekleri her halde o çalışma çerçevesi içerisinde nazara alınabilir.

BAŞKAN- Buyurun Sayın Burhan Karaçelik.

BURHAN KARAÇELİK(Zonguldak)- Sayın Birlik Yönetim Kurulunun 1974 yılında Başbakanlığa sunduğu bu konuda bir tasarı vardır. Sayın Başkanımın açıkladıkları gibi, o tasarıda bu 1326 tarihli padişah fermanının da Anayasaya ve demokratik kurallara aykırı olduğu, kaldırılması gerektiği belirtilmiştir.

Arz ederim.

BAŞKAN- Komisyon bunu demokratik-anti demokratik ölçüleri içinde inceledi; ama bir de icaplara uygun olup olmaması, çıkarıldığı tarihe nazaran Türk toplumundaki değişiklikler, yeniden bu konunun ele alınması gibi gerekçelerle bu Yasanın kaldırılması çalışmalarını Yönetim Kurulu Sayın Başkanının da açıkladığı esaslar çerçevesinde her an yapabilir. Yani, Genel Kurul kararı bunu engelleniyor. Bir ölçü içinde tetkik etmiştir. O ölçüye göre burada düşüncesini ortaya koymuştur. Her an Yönetim Kurulu bu konuyu ele alabilir.

Buyurun Sayın Merih Sezen.

MERİH SEZEN (İstanbul)- Bildiri Komisyonu yazısını hazırlamış ve daktilo edilmektedir. Sanırım ki 15-20 dakika ara verilirse bitirilmiş olacaktır.

BAŞKAN- Elde bulunan müsvette kâğıttan okunabilir rapor.

Sayın delegeler, esasen Geleneklerimize uygun olarak,son derece yerinde ve güzel geleneklerimize uygun olarak Sayın Birlik Başkanımız bir konuşma yapacaktır, kapanış konuşması niteliğindedir, resmen kapatmadık; ama bu arada kapanış konuşmasını yapacaktır.

Buyurun Sayın Başkan.

BAŞKAN FARUK EREM- Sayın Başkanım, aziz delege arkadaşlarım;

Bu yapacağım kısa konuşmayı çalışmaların sonunda yapmam belki daha ibabetli olacaktı; ama aradaki fasıldan faydalanmak da iyi olacal diye düşündük.

Yönetim Kurulumuz tam kadrosuyla bütün görüşmeleri takip etti, ayrıca zapta da alında. Kısa bir süre sonra zaptedilen fikirler de

dahil, aldığımız notlar da esas tutularak Genel Kurulumuzun gerçek amaç ve iradesine en uygun bir çalışma içerisinde çok yakın bir dönemde bizleri görebileceksiniz.

Yönetim Kurulu isteklerinizin ruhuna tamamiyle uygun tasarruflardan hiç bir zaman ayrılmayacaktır. O kadar güzel açıklamalar yapıldı ki, asıl iradenin ne olduğunu bugün pek açık bir şekilde bizler kavramış durumdayız.

Bu itibarla, çelişkiler hususunda hiç bir arkadaşın yetkimiz dışında davranmamız olanağını hiç düşünmemesini bilhassa açıklamak istiyorum.

Bütün delege arkadaşlarımıza Yönetim Kurulu olarak sonsuz teşekkürlerimizi arz ederiz. Üç bütün gününüzü bu işe hasretmek lütfunda bulundunuz. Gerçekten ortaklaşa emeğin ne kadar yüce ürünler verdiğini Yüksek Kurul bir kere daha kanıtladı.

Buraya geldiğimizden itibaren şu ana kadar İstanbul Barosu yöneticilerinin bizlere gösterdiği yakın, sıcak ilgiyi hiç bir zaman unutamayacağız. Özellikle Genel Kurulumuzda gün geçtikçe pekleşen bir konuya veya bir gözleme işaret etmekten kendimi alamıyorum.

Birbirine karşıt fikirler de o kadar seviyeli, o kadar itidalli biçimde ortaya atıldı ki, Genel Kurul gerçekten en üst düzeyde fikir tartışmasını yapabilecek durumda olduğunu bir kere daha gösterdi. Bunda şüphesiz Sayın Başkanımızın Genel Kurulumuzu sevk ve idaresindeki büyük olgun dirayetinin de payı pek büyüktür. İstanbul Barosu Yöneticilerine ve Sayın Başkanımıza pekçok teşekkür ederiz, sağolun. (Alkışlar)

BAŞKAN- Sayın delegeler; Sayın Birlik Başkanının şahsım hakkındaki iltifatkar sözlerine karşı biraz da muhabiyet duyarak teşekkür ediyorum.

Biz İstanbul Barosu olarak diğer kentlerde yapılan toplantılarda büyük konukseverlik gördük. O konukseverliğe erişebildikse arkadaşlarımızın kentlerinde yaptığınız, gördüğümüz konukseverliğe biraz

erişebildikse kendimizi çok mutlu addedeceğiz.

Kusurlar olmuştur, bunun için özür dilerim. Birçok konularda, organizasyonda amatörüz. O bakımdan kusurlarımız olmuştur. Ben bilhassa delege arkadaşlarıma Genel Kurul Başkanı olarak ve Divan adına teşekkür etmek istiyorum. Esasında bu çalışmaların idaresi birtakım yönlerden zorluklar gösteriyordu. Birtakım sorunlar vardı. İlk defa bir yöntem uygulanıyordu. Bu konuların ve ortaya çıkan sorunların çözümü bizim dirayetimizle değil, sanıyorum ki siz değerli arkadaşlarımla müsamahasıyla, uyarılarımla mümkün olabilmistir. Biz Divan olarak tüm arkadaşlarıma gösterdikleri anlayıştan ve bize yardımlarından, hoşgörülerinden ötürü teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunmak istiyorum.

Yine Genel Kurul Başkanı sıfatıyla Genel Kurulun tüm içtenliğiyle söylüyorum, belki dünya hukuk tarihinde saygıyla anılacak büyük bir görev ifa ettiği, tarihî bir görev yaptığı kanaatindeyim. Türk hukukçularını temsil eden yüce bir heyet, Türk hukukçularının onurunu, avukatlık mesleğinin onurunu yüceltmişlerdir ve insancıl yönü bakımından mesleğimizin bütün ülke kanuoyunda ve dünya kanuoyunda insancıl yönünü mesleğimizin ortaya koymuşlardır ve bu görev gerçekten çok önemli boyutlara ulaşacaktır. Önümüzdeki günlerde bu çalışmaların ürünlerini göreceğiz sanıyorum. Bunlar esasında uzun vadeli çalışmalar gibi gözükabilir, yahut ta hedeflerin uzun vadeli olabileceği şeklinde gözükabilir; fakat Türkiye'nin içinde bulunduğu iç şartlar ve uluslararası denge içindeki yeri bakımından bizim bu çalışmalarımızın ürünlerinin kısa zamanda alınacağı kanaatindeyim. Türk pozitif hukuku demokratikleşecektir; ama bu soyut kavranlar dışında somut olarak söyleyeceğimizin hukuk bugünkü haksız ve adaletsiz tespit ettiğiniz düzenin tutucusu olmayacak, aksine hukuk, bu düzenin değişmesinde ülkemizdeki insanların insanca yaşama koşullarına hak ve özgürlüklere kavuşmasında etken olacaktır ve Yüce Genel Kurulun çalışmaları

ları bu konuda başlı başına bir etken niteliğindedir. Ben sizlere Başkanlık Divanı olarak teşekkürlerini, minnetlerini sunuyorum. İstanbul Barosu Başkanı sıfatıyla de bizi onurlandırdınız, şeref verdiniz İstanbul Barosuna, onun için de şükranlarımı arz ederim. (Alkışlar)

Efendim, bildiri hazırlanmıştır. Şimdi Bildiri Komisyonu adına sayın Ümit Doğanay arkadaşınız bildiriye okuyacaklardır.

BİLDİRİ KOMİSYONU ADINA ÜMİT DOĞANAY (İstanbul)- " Türkiye Barolar Birliği Olağanüstü Genel Kurulunun Kamuoyuna, alınan kararlarla ilgili açıklaması:

Toplumumuzun çalışma ve yaşam koşullarında demokratikleşme sürecine girdiğini, son yıllarda artan baskı ve engellerin bu süreci hızlandırdığını açıkça gören, çok partili hayata geçilmesine karşın yasallarımızda ve hatta Anayasamızda da antidemokratik, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı insan hakları sözleşmelerine, demokratik hak ve özgürlüklerin korunmasına amaçlayan hukukun üstünlüğüne aykırı hükümlerin olduğunu saptayan, bunu demokratikleşme süreci için büyük bir tehlike sayan Türkiye Barolar Birliği, hukukumuzda varlığına sürdüren bu nitelikteki antidemokratik yasa ve hükümlerin belirlenmesi amacıyla 17-18-19 Haziran günlerinde İstanbul'da yaptığı olağanüstü toplantısında aşağıdaki kararları aldığı kamuoyuna duyurur.

I- 1961 Anayasasında çeşitli tarihlerde normal olmayan koşullarda yapılan değişikliklerle temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığını gören Türkiye Barolar Birliği, toplumumuzun gelişmesini engelleyen geriye dönüş niteliğindeki bu değişikliklere karşı çıkmış olmakla birlikte bunun ötesinde Anayasanın temel hak ve özgürlüklere güvence sağlayacak biçimde yeniden değiştirilmesine karar vermiştir.

II- T.B.B.Türk Ceza Kanunu ve Ceza Yargılama Usulü Kanununda bulunan antidemokratik hükümleri saptamış ve özellikle insan haysiyetiyle bağdaşmayan hükümlerin başta idam cezası olmak üzere örgütlenme ve düşünce özgürlüğünü yasaklayan hükümlerin kaldırılması, ceza infazının insan haysiyetini zedeleneyecek biçimde yerine getirilmesi, savunmasız yargılama yapılması, savunmayı kısıtlayıcı hükümlerin kaldırılması, siyasi organların mahkemelerin kuruluşuna ve görevlerine değinen antidemokratik yetkilerinin kaldırılması için çalışmalar yapılmasına karar vermiştir.

III- Çalışma ve sosyal güvenlikle ilgili yasaların, İş Kanunu, Sendikalar Kanunu, Toplu Sözleşme, grev ve Lokavt Kanunu, Sosyal Sigor-

talar Kanunu ve benzeri yasalarda birçok hükümlerin antidemokratik olduğu, birçok boşlukların bulunduğu saptanmıştır.

Tüm çalışanların çalışma ve yaşama koşullarını düzenleyen bu yasalar 1961 Anayasasının demokratik anlayışına aykırı olduğu gibi, bu konudaki uluslararası sözleşmelere de aykırıdır. Bu nedenle yasalardaki çalışanların örgütlenmesini engelleyici, toplu hak aramalarını kısıtlayıcı hükümlerin kaldırılması, çalışanlara grevli, toplu sözleşme ve sendikalaşma haklarının sağlanması ve referandum hakkının verilmesi, çalışanların sosyal sigorta kanununda köklü değişiklikler yapılarak yönetiminin demokratikleştirilmesi kabul edilmiştir.

IV- İdare hukukuna ilişkin Sıkıyönetim, İl İdaresi, Belediyeler, Köy, Pasaport, Polis Vazife ve Selâhiyetleri Kanunlarıyla diğer idarî yasalarla idareye tanınan, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı ve idareye takdir hakkı veren hükümlerin, can ve mal güvenliği zedeleyen esasların yürürlükten kaldırılması ve bunların yargı organlarının güvencesine bağlanması, atanmış idarecilerin seçilmiş mahallî organlar üzerindeki geniş vesayet hakkının kaldırılması ilkesini benimseyen T.B.B. bu alanda gerekli değişikliklerin yapılmasına, eğitim ve öğretim özgürlüğüne fırsat eşitliğini zedeleyen ve kısıtlayan yasalar hükümlerinin yürürlükten kaldırılmasına karar vermiştir.

V- T.B.B. Genel Kurulu ekonomik ve malî yasaların Anayasanın sosyal hukuk devleti ilkesine ve ekonomik ve sosyal hayatın adaletli tam çalışması, herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesine uygun düzenlenmesi esaslarına göre yeniden gözden geçirilmesi gereğini kabul ederek devletin ekonomik ve sosyal amaçlarına ulaşma ödevlerini, ekonomik gelişme ile malî kaynakların yeterliliğine bağlamak yerinde görülmüştür.

Kamu kesimi dışında kalan bankacılığın aile veya kişi bankacılığı durumuna dönüşerek, kredilerin belirli kişilere aktarılması olanağı veren Bankalar Kanununun 38 nci maddesinin yürürlükten kaldırılmasına, devlet ithalat ve inşaatının aracısız yapılması için gerekli yasal düzenlemeler getirilmesine; yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun, memleketi ekonomik kalkınmasına katkı ölçüsü esas alınarak yeniden düzenlenmesine; Enerji ve Doğal kaynakların devletçe işletilmesi gerektiğine karar vermiştir.

VI- Özel Hukuka ilişkin kanunlarda temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan ve eşitlik ilkesine aykırı düşen hükümlerin bulunduğunu saptayan T.B.B. özellikle Medeni Kanundaki eşler ve çocuklar arasında eşitsizlik yaratan, Dernekler Kanunundaki kişilerin dernek kurma ve üye olma haklarını kısıtlayan, 903 sayılı yasadaki bazı vakıflara ayrıcalık tanıyan hükümleri antidemokratik bularak bu hükümlerin değiştirilmesini kabul etmiştir.

VII- Toplumsal gelişmede kitle haberleşme araçlarının önemini kabul eden T.B.B. Basın ve TRT Yasaları ile ilgili diğer yasalardaki antidemokratik hükümlerin kaldırılmasına ve kurumların demokratik işleyişe kavuşturulması için yasal düzenlemelerin yapılmasına, fikir özgürlüğünün sağlanmasına karar vermiştir.

VIII- Türkiye'nin taraf olduğu 1950 Tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan, kişilerin uluslararası insan hakları ve yargı mercilerine başvurma haklarının sağlanması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ek olarak kabul edilen Avrupa Sosyal Şartına, Türkiye'nin katılması için yasama ve yürütme organına çağrıda bulunulmasına karar verilmiştir.

IX- T.B.B. Genel Kurulunda alınan kararların T.B.B. Yönetim Kurulunca kabul edilen ilkeler esas alınarak gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

T.B.B. Olağanüstü Genel Kurul
Başkanı
Av. Orhan APAYDIN"

BAŞKAN- Buyurun sayın Ayten Dik.

AYTEN DİK (İstanbul)- Efendim, çok çok teşekkür ederiz. Sadece ben bir noktaya temas etmek istiyorum. "Kanunların kaldırılmasına..." genellikle bu tabir kullanılıyor cümlenin ortasında ve sonunda. "Kanunların kaldırılmasına karar verilmiştir" değil de, bana kalsa "Kanunların kaldırılması gerektiğine karar verilmiştir." Çünkü kaldırmak yetkisi bize ait değil. Gerektiğine ancak karar verebiliriz biz.

BAŞKAN- Birde sayın Doğanay, başlangıçta "Türkiye Barolar Birliği" deymi var. Onun "Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulu" diye değiştirmek gerekecek zannediyorum?

ÜMIT DOĞANAY (İstanbul)- Evet, onu düzeltelim efendim.

Sayın meslektaşım Ayten Dik'in ikazına gelince, bazı yerde "Kaldırılması için çalışmalar yapılmasına" denilmiş, birkaç yerde siz dediğiniz gibi kalmış. Onu da düzeltelim.

BAŞKAN- Sayın Ayten Dik'in görüşüne göre, sayın Genel Kurul bunu onaylıyor sanıyorum, düzeltme yapılır. Birde "Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulu" denecek.

Başka var mı efendim?

CEMÂLETTİN GÜÇDEMİR (Gaziantep)- Sayın Başkanım, başlangıçta "Baskı ve engelleme" deniyor. Burada baskının ben geliş noktasını anlayamadığım için, o "baskı" sözcüğünün kaldırılmasını arzediyorum. Baskı nereden geliyor?.. Engellemeyi anlıyorum, ama baskıyı kim yapıyor?..

TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Baskıyı "terör" diye değiştirelim. "Baskı ve terör" diye ekleyelim...

BAŞKAN- Cemâlettin Güçdemir arkadaşımız "baskı" deyiminin kaldırılmasını, Turhan Özgüner arkadaşımız da "baskı ve terör" şeklinde olmasını teklif ediyor.

Şimdi, "baskı" sözcüğünün kaldırılması yolunda sayın Cemalettin Güçdemir arkadaşımızın önerisini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler. Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

NEBİL VARUJY (İstanbul)- Müsaade eder misiniz? 2 nci maddede yer alan "örgütlenme ve düşünce özgürlüğünü yasaklayan hükümler" diye genel bir tabir geçiyor. Herhalde bundan kasıt özellikle Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddeleri. Bunun tasrih edilmesinde yarar var. Çünkü bu slogan haline gelmiştir Birliğimizin. Onun için oraya özellikle 141 ve 142 denmesinde yarar var.

BAŞKAN- Şimdi Turhan Özgüner arkadaşımızın terör...

TURHAN ÖZGÜNER (Mersin)- Sayın Başkan, kısa da sayılmaz, ama 2,5 senelik bir iktidarın, bir siyasal topluluk diyelim, dört başlı bir topluluk, 200'ü aşkın talebe öldürülmesine sebep oldu veya öldürdü. 3 bine yakın talebe yaralandı, yüzlerce talebe hapisane köşelerinde halâ ve okuma olanağı kalmadı. Dün bir doçent öldürüldü. Böylesine bir geçmiş kötü dönemi "baskı" diye isimlendirmek yeterli değil. "Baskı ve terör" demek lâzımdır.

BAŞKAN- "Terör" sözcüğünün ilâvesini istiyor arkadaşımız. Bun oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Özür dilerim iyi sayamadık.

Şimdi, "terör" sözcüğünün yani "baskı ve terör" şeklinde olmasını istiyor arkadaşımız. Bunu kabul edenler... 19. Kabul etmeyenler... Çoğunlukla kabul edilmiştir. (Alkışlar)

ÜMIT DOĞANAY (İstanbul)- O zaman cümle şöyle oluyor. "... sor yıllarda ortan baskı, terör ve engellerin..."

BAŞKAN- Şimdi sayın Nebil Varujy'un bir önerisi var. Özellikle Türk Ceza Yasasının 141, 142 ve 163 ncü maddelerine ilişkin, onların kaldırılmasına ilişkin gerekenlerin yapılmasını... Şimdi onu oylayacağım. Nebil Varujy arkadaşımızın bu önerisini, yani özellikle 141, 142 ve 163 ncü maddeleri, Türk Ceza Kanununun bu maddelerinin antidemokratikliğinin tasrih edilmesini ve kaldırılması gerektiğinin metinde tasrih edilmesi, açıklanması hususunu kabul edenler... Etmeyenler... Çoğunlukla kabul edilmiştir. Zaten Genel Kurulların kararı var, ama bildiri de yer alması.

ÜMIT DOĞANAY (İstanbul)- O zaman metin şöyle oluyor sayın Başkanım: "... başta idam cezası olmak üzere, örgütlenme ve düşünce özgürlüğünü yasaklayan özellikle T.C.K.nın 141, 142 ve 163 ncü madde hükümlerinin kaldırılması, ceza infazının..." diye devam ediyor.

BAŞKAN- Bildiri hakkında başka ilâve edilmesi gereken bir husus var mı?..

AYTEN DİK (İstanbul)- Sayın Başkan, eğer tensip edilirse, aktüel bir konudur ve unutulmıyor; yani aylarca, yıllarca devam etmesine rağmen çocukların öldürülmesi olayına hiç temas edilmemiştir. Ben bu hususun da nazarı itibare alınmasını istirham edeceğim.

BAŞKAN- Nihayet kabul ettiğimiz birçok tasarılar var, metinler belgeler bunu özetliyor.

Şimdi bildiriye bu değişikliklerle, bu eklemelerle; Genel Kurulun yaptığı eklemelerle oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... 2 karşı oya karşı oy çoğunluğuyla kabul edilmiştir.

Şimdi gündemin kapanış maddesine geliyoruz.

Arkadaşlarım, tekrar size şükranlarımı sunuyorum. Çok yorucu bir çalışma yapılmıştır. Komisyonda vazife alan arkadaşlara ve delege arkadaşlara çok teşekkürlerimi sunuyorum; gerek Genel Kurul Başkanı olarak, gerek İstanbul Barosu Başkanı olarak.

Bu arada bu toplantımızı başından sonuna kadar izleyen ve bu toplantımıza onur veren Noterler Birliği Başkan Yardımcısı Fuat Bilgin arkadaşımıza, meslektaşımıza teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu toplantı burada bitmektedir. Toplantıyı, hepinize saygılar sunarak kapatıyorum efendim. (Alkışlar)

Kapanma Saati: 17.30

K O M I S Y O N

R A P O R L A R I

T U T A N A K

Genel Kurul tarafından 1 no.lu Anayasa Komisyonuna seçilen Orhan ARGÜDEN, Ekrem ÖZKUNT, İlhan BAYKENT, Melih SEZEN, A.Hamdi SAYAR, Orhan BARLAS, Enver ARSLANALP, Erdoğan BIGAT, Ayten DİK, Şükür AKMANSOY, İsmet ÇALIK'tan oluşan komisyon çalışmaya gelen Orhan ARGÜDEN, Ekrem ÖZKUNT, İlhan BAYKENT, Merih SEÇEN, Erdoğan BIGAT, Ayten DİK ve Enver ARSLANALP'ten ibaret olarak çalışmalarına başlamıştır.

Yapılan oylama sonunda Enver ARSLANALP komisyon Başkanlığına, Merih SEZEN Komisyon sözcülüğüne, Orhan ARGÜDEN Komisyon Sekreterliğine seçildi.

Başkan yerini aldı ve komisyon çalışmalara başladı.

Bu sırada üyelere Orhan BARLAS da çalışmalara katıldı.

Komisyonumuz aşağıdaki ilkeleri saptayarak çalışmalara başladı.

1.TBB.Yönetim Kurulu ve Başkanlık Raporunun,

2.Türkiye Barolar Birliğinin yazılı isteği üzerine Baroların görüşlerinin incelenmesi, (Anayasa ile ilgili olarak İstanbul ve İzmir Baroları dışında yazılı görüş bildirilmemiştir)

3.Genel Kurul ilke kararı uyarınca oy hakkını haiz bulunmakla beraber Komisyonumuza katılacak delegelerin gözönünde bulundurulması,

4.1971 ve 1973 Anayasa değişiklikleri hakkında TBB.Yönetim Kurulunca yazılı olarak belirtilen ve Genel Kurullarca onaylanan görüşlerin benimsenmesi ve Anayasanın en azından 1961 Anayasası düzeyine getirilmesi,

5.1961 Yılı Anayasasında mevcut Antidemokratik hükümlerin de saptanması çalışma ilkelerini teşkil etmiştir.

Bu ilkeler ve çalışma yöntemi gözönüne alınarak yürürlükteki Anayasa metni madde madde okunup değişiklik önerileri de incelenerek Komisyonumuz aşağıdaki raporunu Genel Kurul'a sunmayı uygun bulmuştur.

Başkan	Sözcü		
Av.Enver Arslanalp	Av.Merih Sezen	Av.Orhan Barlas	Av.Orhan Argüden
(imza)	(imza)	(imza)	(imza)
	Av.Ekrem Özkunt	Av.İlhan Baykent	
	(imza)	(imza)	

Madde 11

İzmir ve İstanbul Barolarının 11.Madde değişikliğine karşı çıkan gerekçelerinde belirtildiği gibi Anayasanın ilk şeklinde Hürriyetlerin sınırlanmaması kural, sınırlanması ise istisna idi.

1488 sayılı yasa ile 11.maddeye getirilen değişiklik yolu ile ana ilkeden sapılmış ve tüm olarak temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması ilkesi olanığı kural haline getirilmiştir.

Bu nedenle Komisyonumuz 11.maddenin 1961 Anayasasındaki ilk şeklini oybirliği ile benimsenmiştir.

"11.Temel hakların özü.

Madde 11-Temel Hak ve Hürriyetler, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak Kanunla sınırlanabilir.

Kanun, Kamu yararı genel ahlak, kamu düzeni, sosyal adalet ve milli güvenlik sebepleri de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz."

Madde 14

Kişinin dokunulmazlığı ilkesi içinde en başta gelen yaşama hakkının özüne dokunulmayacağından maddeye ölüm cezasının verilemeyeceği fıkrasının eklenmesi uygun görülmüştür.

" 1.Kişi Dokunulmazlığı

Madde 14-Merköz, yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.

Kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti Kanunun açıkça östendiği hallerde usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça kayıtlanamaz.

Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz.

İnsan haysiyeti ile bağdaşmayan ceza konulamaz.

Ölüm cezası verilenez."

Madde 15

Milli güvenlik ve kamu düzeni gibi sınırı belli olmayan kavramlarla özel hayatın gizliliğine dokunulmuş olması gerekçesi ile maddenin aşağıdaki şekli alması kabul edilmiştir.

"11-Özel hayatın korunması,

a)Özel hayatın gizliliği.

Madde 15-Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın gerektirdiği ve kanunla düzenlenen istisnalar saklıdır.

Kanunun açıkça gösterdiği durumlarda usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz."

Madde 16

Milli Güvenlik ve kamu düzeni gibi sınırı belli olmayan kavranlar ve kanunla tâyin edilen yetkili mercilere konut dokunulmazlığı ile ilgili bir hakta dokunulabilme olanağının verilebilmesi benimsemeyez. Bu nedenle maddenin aşağıdaki şekilde düzenlenmesi gerekeceği sonucuna varılmıştır.

"b)Konut dokunulmazlığı.

Madde 16-Konuta dokunulamaz.

Kanunun açıkça gösterdiği durumlarda usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça konuta girilemez, aranmayabilir ve buradaki eşyaya el konulamaz."

Madde 18

Bu maddenin iki fıkrasında da milli güvenlik gibi sınırı belirsiz ve hertürlü yorumu uygun deyinlerle seyahat ve yerleşme özgürlüğü kısıtlanabilmektedir. Bu da maddenin değiştirilmesi gerekçesi olmuştur.

"III-Seyahat ve yerleşme özgürlüğü.

Madde 18-Herkes seyahat özgürlüğüne sahiptir. Bu özgürlük ancak salgın hastalıkları önleme amacıyla veya savaş durumunda kanunla sınırlandırılabilir.

Herkes dilediği yerde yerleşme özgürlüğüne sahiptir. Bu özgürlük ancak salgın hastalıkları önleme amacıyla ve fiili savaş durumunda kanunla sınırlandırılabilir.

Yurttaşlar yurda girme ve yurt dışına çıkma özgürlüklerine sahiptirler. Yurt dışına çıkma özgürlüğü hakim kararı olmadıkça sınırlandırılmaz."

Madde 19

Bu maddenin ilk bali ile dernekler yargı denetimi güvencesi kaldırılmış bulunmaktadır. Demokratik düzenin oluşmasında derneklerin yadsınmayacak görevi bunların yargı güvencesine sahip olmalarını kaçınılmaz bir hale getirir. Bu nedenle maddenin son fıkrası 1961 Anayasasında düzenlenen şekilde olmalıdır.

"IV.Düşünce ve inanç hak ve özgürlükleri.

a)Vicdan ve din özgürlüğü.

Madde 19-Herkes, vicdan ve dini inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir.

Kamu düzenine veya genel ahlaka veya bu amaçlarla çıkarılan yasalara aykırı olmayan ibadetler, dinî âyin ve törenler serbesttir.

Kimse ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz.

Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve hüüklerinin de kanunî temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Kimse, devletin sosyal, iktisadî, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırmaya veya siyasî veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, herne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince butsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasına bu yolda kışkırtanlar kanuna göre cezalandırılır; dernekler yetkili mahkemeye ve siyasi partiler anayasa mahkemesinde temelli kapatılır."

Madde 20

Kanaat ve düşüncelerin tam olarak belirlenmesi ancak bilgi kaynaklarından sınırsız ölçüde yararlanılabildiği oranda oluşur. Bu gerekçe ile maddenin şu şekli uygun bulunmuştur.

"b)Düşünce özgürlüğü.

Madde 20-Herkes, düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

Kişilerin herkese açık olan kaynaklardan hiçbir engelle uğramadan bilgi edinmek hakkı vardır.

Herhangi bir nedenle düşünce özgürlüğüne sınır konulamaz.

Kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz."

Madde 21

Bilim ve sanata sansür uygulanması, düşünce özgürlüğü kavramı ile gelir. Bu nedenle de maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

"V.Bilim ve sanat özgürlüğü.

Madde 21-Herkes bilim ve sanatı serbestce öğrenme ve öğretme, yayma ve bu alanlarda hertürlü araştırma hakkına sahiptir.

Bilim ve sanata sansür konulamaz.

Eğitim ve öğretim, devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.

Özel okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak yasayla düzenlenir.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz."

Madde 22

1488 sayılı yasayla maddenin 3.fıkrası değiştirilerek maddeye eklenen "devletin ilkesi ve milletiyle bütünlüğü..." ve "kamu düzeni" gibi sözcükler esasen maddede bulunan "Milli güvenlik" deyimindeki sınırsızlığı daha da genişletip özgürlüklerin kaynağına sınırlandırılması yoluna getirmiştir.

Yine 5 ve 6.fıkralarda yasanın yaptığı değişiklik kapsamı belirgin olmayan deyimleri getirerek basın özgürlüğünü sınırlandırmaya çalışmış, giderek yargı denetimini de yok edip yürütme organına keyfilige dönüşebilecek bir yetki vermiştir. Komisyonumuzca maddenin şu şekilde oluşturulması benimsenmiştir.

"a)Basın özgürlüğü,

Madde 22-Basin özgürdür:Sansür edilemez. Devlet basın ve haberalma özgürlüğünü sağlayacak önlemleri alır.

Basın ve haberalma özgürlüğü ancak genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına saldırıyı, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek amacıyla bağlı olarak kanunla düzenlenir. Yayın yasası konulamaz.

Gazete ve dergiler, kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hakim kararıyla toplatılabilir."

Madde 24

22.maddede yapılan değişiklik karşısında 24.maddenin 2.fıkrasının da değiştirilmesi gerekmektedir.

"c)Kitap ve broşür çıkarma hakkı,

Madde 24-Kitap ve broşür yayımı izne bağlı tutulamaz, sansür edilemez.

Türkiye'de yayınlanan kitap ve broşürler 22.maddenin hükümleri dışında toplatılmaz."

Bilim ve sanata sansür konulamaz.

Eğitim ve öğretim, devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.

Özel okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak yasayla düzenlenir.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz."

Madde 22

1488 sayılı yasayla maddenin 3.fıkrası değiştirilerek maddeye eklenen "devletin ilkesi ve milletiyle bütünlüğü..." ve "kamu düzeni" gibi sözcükler esasen maddede bulunan "Milli güvenlik" deyimindeki sınırsızlığı daha da genişletip özgürlüklerin kaynağı sınırlandırılması yoluna getirmiştir.

Yine 5 ve 6.fıkralarda yasanın yaptığı değişiklik kapsamı belirgin olmayan deyimleri getirerek basın özgürlüğünü sınırlandırmaya çalışmış, giderek yargı denetimini de yok edip yürütme organına keyfilige dönüşebilecek bir yetki vermiştir. Komisyonumuzca maddenin şu şekilde oluşturulması benimsenmiştir.

"a)Basın özgürlüğü,

Madde 22-Basin özgürdür:Sansür edilemez. Devlet basın ve haberalma özgürlüğünü sağlayacak önlemleri alır.

Basın ve haberalma özgürlüğü ancak genel ahlâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına saldırmayı, suç işlemeye kıstırmayı önlemek amacıyla bağlı olarak kanunla düzenlenir. Yayın yasağı konulamaz.

Gazete ve dergiler, kanunun açıkça gösterdiği suçların işlenmesi halinde ve ancak hakim kararıyla toplatılabilir."

Madde 24

22.maddede yapılan değişiklik karşısında 24.maddenin 2.fıkrasının da değiştirilmesi gerekmektedir.

"c)Kitap ve broşür çıkarma hakkı,

Madde 24-Kitap ve broşür yayımı izne bağlı tutulamaz, sansür edilemez.

Türkiye'de yayınlanan kitap ve broşürler 22.maddenin hükümleri dışında toplatılmaz."

Madde 26

Bu maddede son fıkrasında 1483 sayılı yasa ile yapılan değişiklik bu ve diğer bir çok maddelere de özellikle yerleştirilen kapsamı belirsiz deyim ve sözcüklere yer vererek haberleşme özgürlüğünü kısıtlamakta ve Anayasal özgürlüklerin yasama lehine olarak kaldırılması olanacağını sağlamaktadır.

Bu nedenle maddeden 1961 şekline dönüştürülmesi gerekir.

"Madde 26-Kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişileri e-
lindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hak-
kına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik e-
saslarla ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir.
Kanun halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaş-
masını ve kamu oyunun serbestçe oluşmasını köstekleyici kayıtlamalar
koyamaz."

Madde 29

Dernekler demokrasi düzeninin vazgeçilmez öğelerinden bulun-
maları nedeniyle ancak yargı organı denetim ve kontrolüne bağlı tutul-
ması gereken kuruluşlardır. Bu gerekçe ile madde şu şekli almıştır.

"b)Dernek kurma hakkı.

Madde 2]-Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına
sahiptir. Bu hakkın kullanılmasının düzenlenmesinde uygulanacak biçim
ve yöntemler kanunla gösterilir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zor-
lanamaz. Dernekler kamu düzeni veya genel ahlâkı korumak amacıyla ka-
nunun belli ettiği durumlarda ancak hakim kararı ile kapatılabilir."

Madde 30

Kişinin hak ve güvenesi gereği, yakalanan kimse ile derhal
hakim huzuruna çıkarılması gerektir. 1971 ile yapılan değişiklik an-
tidemokratiktir. Maddenin oluşturulan şekli şudur:

Madde 30-Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti olan kişiler an-
cak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önle-
mek amacıyla yalnız hakim kararı ile tutuklanabilir. Tutukluluğunun
devamını karar verilmesi aynı koşullara bağlıdır.

Yakalanan ancak suçüstü halinde veya gecikmesi de sakınca bu-
lunan hallerde yapılabilir. Bunun koşullarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kimselere, yakalama veya tutuklama sebeplerini ve haklarındaki iddiaların yazılı olarak hemen bildirilmesi gerekir.

Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutuklama yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli ve herhalde 24 saati geçmeyecek süre içinde hakim önüne çıkarılır. Bu süre geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun kılınamaz. Hiç kimse kendisine savunma olanakları tanındığı bildirilmeden ifade vermeye zorlanamaz. Yakalanan veya tutuklanan kimsenin durumu hemen yakınlarına bildirilir.

Bu esaslar dışında işleme bağlı tutulan kimselerin uğrayacakları hertürlü zararlar genel hükümlere göre devletce ödenir."

Madde 32

Bu maddede yapılan değişiklikle tabii yargı yolu yerine kanunî yargı yolu kabul edilmekle hukuk devleti kavramı yerine kanun devleti kavramı getirilmek istenmiştir.

1961 Anayasası metninin aynen Anayasada kalması görüşüne varılmıştır.

"c)Tabii yargı yolu,

Madde 32-Hiç kimse tabii hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi tabii hakiminden başkası bir merci önüne çıkarmaya sonucunu doğurur yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz."

Madde 46

Demokrasinin gereği tüm çalışanların sendika kurmalarını içerir. Oysa 1971 değişikliği ile sendika kurma hakkı sınırlandırılmış bulunmaktadır. Bu ilkedan hareketle madde öyle düzenlenmiştir.

"Madde 46-Tüm çalışanlar ile işverenler, önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.

Sendika ve sendika birliklerinin teşkilatı, yönetimi ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz."

Madde 47

Lokavt temel haklardan değildir. İşverenin kendi ekonomik gücüne dayanarak işçi isteklerini önlemek, giderek işçinin ekonomik bakımından sadece emeğine dayanan gücünü yitirmesine ve yaşam hakkına el atma niteliğine varabilir. Bu da kişi güvenliğine aykırıdır. Bu nedenle madde şu şekli almalıdır.

"Madde 47-Tüm çalışanlar ekonomik ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler.

Grev hakkının kullanılması yasa ile düzenlenir. Lokavt yasaktır.

Madde 53

Sosyal devlet ilke ve uygulamasına aykırı olduğundan Anayasanın kendisi ile çelişen bu antidemokratik maddesinin kaldırılması düşüncesindeyiz.

Madde 56

Demokratik düzenin vazgeçilmez ögesi siyasal partilerin ekonomik ayrıcalığını ortadan kaldırmak ve demokratik düzenin sağlıklı işlerliğini sağlamak amacıyla maddenin 4.fıkrası aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

"Fıkra 4:

Son milletvekili genel seçimlerine katılma hakkını kazanmış bulunan siyasi partilere devletçe yapılacak yardım yasa ile düzenlenir."

Madde 57

Maddede yapılan değişiklikle siyasal partilerin Anayasa Mahkemesine doğrudan hesap verme zorunluluğu kaldırılarak yarı denetimi ni kısıtlamanın bir diğer örneği getirilmiştir. Bu sakıncalı durumun giderilmesi amacıyla maddenin 1961 Anayasasındaki şeklini alması doğru bulunmuştur.

"Madde 57-Siyasi partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri insan hak ve özgürlüklerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunlara uymayan partiler tenellik kapatılır.

Siyasi partiler, gelir kaynakları ve giderleri hakkında Anayasa Mahkemesine hesap verirler.

Partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine ne suretle hesap verecekleri ve bu Mahkemeye mâli denetimlerinin nasıl yapılacağı, demokrasi esaslarına uygun olarak yasa ile düzenlenir.

Siyasi partilerin kapatılması hakkındaki davalara Anayasa Mahkemesinde bakılır. Ve kapatma kararı ancak bu Mahkemeye verilir."

Madde 61

1438 Sayılı yasa ile yapılan değişiklik, maddenin 2.fıkra-sındaki "vergi, resim ve harçlar ve benzeri mâli yükümler ancak kanunla konur" ilkesini kısmen boşlukta bırakmakta ve Bakanlar Kuruluna -belli sınırlar içinde dahi hals- mâli yükümlülüklerde değişiklik yapabilmek yetkisini tanıma yoluna açmaktadır. Böyle bir yetkinin tutucu hükümetler elinde epeyden çevreler çıkarına kullanılacağı açıktır. Yasa ile düzenlenmesi gereken bir yükümlülüğün, Bakanlar Kuruluna bırakılmasının hukuk devleti anlayışı ve Anayasanın temel ilkeleri karşısında farklı bir gerekçesi olamayacağı kanısındayız.

Bu gerekçe ile maddenin 1961 Anayasasındaki metnini aynı benimsmekteyiz.

"Madde 61-Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere mâli gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri mâli yükümler ancak kanunla konur."

Madde 64

Bu maddeye 1971 tarihinde eklenmiş bulunan fıkralar kanun kuvvetinde kararnamelerle ilgili bulunmakta bunun demokratik parlamenter sistemin özüne aykırı ve yürütmeye öncelik tanınması nedeniyle hukuk devleti kavramı ile bağdaşır bir niteliği yoktur. Yürütmenin yasamanın yetkilerini eline alması Anayasanın kabul ettiği kuvvetler ayrılığı prensibine de aykırı bulunmasından dolayı bu maddenin 1961 Anayasasındaki ilk metne dönülmesi uygun bulunmuştur.

"Madde 64-Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına karar vermek TBMM'nin yetkilerindedir."

Madde 65

Uluslararası antlaşmaların uygun bulunmasının Meclisin onayına bağlı tutulmasına aykırı bir hali ortaya koyan maddenin 5.fıkrasının maddeden çıkarılması Meclisin yetkilerinin gereğidir. Bu konuda Meclisin onayı dışında hiç bir tasarruf yürürlüğe konulamaz. Ayrıca 4.fıkranın maddede bu şekliyle kalması uluslararası antlaşmalarla Türk kanunlarının değişikliğini kabul etmek kanun yapma usulüne de aykırı bulunmakla mahzurludur. Maddeden bu fıkranın çıkarılması yerinde olur.

Ayrıca son fıkranın ikinci cümlesinde "Anayasa Mahkemesine başvurulamaz" hükmünün Meclis tarafından onaylanmak suretiyle kanun haline gelen bu ulusal antlaşmaların anayasal denetimden uzak tutulması sonucunu vermektedir. Bu ise anayasal haklarla ve denetimle bağdaşır bir durum değildir.

"Madde 65-Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve uluslararası kurul ve kurumlarla yapılacak antlaşmaların onaylanması, TBMM'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

İktisadi, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen antlaşmalar, süreleri bir yılı aşmamak ve devlet maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi haklarına ve Türklerin yabancı ülkelerdeki haklarına dokunmamak koşuluyla, yayınlama ile yürürlüğe konabilir, bu takdirde bu antlaşmalar, yayımlarından başlayacak bir ay içinde TBMM'nin onayına sunulur.

Usulüne göre yürürlüğe konulan, uluslararası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında da 149. ve 151.maddeler gereğince Anayasa Mahkemesine başvurulabilir.

Madde 82

TBMM üyelerinin ödenek ve yollukları kanunla düzenlenir. Ödenegin aylık tutarı birinci derecedeki devlet memurunun aylığını, yolluk da ödenegin yarısını aşamaz.

Ödenek ve yollukların en çok üç aylığı önceden ödenabilir.

TBMM üyelerinin aylık ve ödeneklerine her ne suretle olursa olsun yapılacak zam ve ilâveler ancak bu zam ve ilâveleri takip eden milletvekilleri genel seçilinden sonra uygulanır.

Madde 89 (Gensoru)

1961 Anayasası metni Komisyonca aynen kabul edilmiştir. Gerçekten gensoru önergesinin verilme hakkının kısıtlanması parlamenter sistem açısından denetimi engellemeye ilişkin anti-demokratik bir hükümdür.

b) Millî Güvenlik Kurulu

Madde 111

Devlet güvenliğinin sağlanmasında Cumhurbaşkanı, parlamento, yürütme, idari ve askeri kuruluşlar görevli ve yetkilidirler. Bunların koordinasyonu her zaman mümkündür.

Ayrı bir Anayasal kuruluş oluşturulması gereksiz görülmekle bu kurulun Anayasadan çıkarılması uygun görülmüştür.

c)Yargı denetimi

Madde 114

Bu maddede de 1961 Anayasasının metni esas alınması ile yargı denetimini bertaraf edebilen ve yürütmeyi yargı karşısında güçlendiren bir düzenlemeye son verilmek uygun görülmüştür.

"Madde 114-İdarenin hiç bir eylem ve işlemi, hiç bir durumda yargı mercilerinin dışında bırakılmaz.

İdarenin işlemlerinden ötürü açılacak davalarda şube başını, yazılı bildiri tarafından başlar.

İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür."

c)Memurların siyasal partilere girememeleri.

Madde 119

1961 Anayasasının ilk metni aynen kabul edilmiştir.

a)Üniversiteler

Madde 120

Temel görüş itibariyle 1961 Anayasası ilk metin kabul edilerek bu metinde bulunan "özel kanuna göre kurulmuş devlet üniversitelerihakkındaki hükümler saklıdır" hükmünün çıkarılması devlet üniversiteleri arasındaki ayrıcalığı kaldırmak açısından zorunludur. Bu nedenle bu hükmün dışında kalan hükümler aynen kabul edilmiştir.

b)Radyo ve Televizyon İdaresi ve Haber Ajansları

Madde 121

Radyo ve televizyonun özerk ve tarafsız çoğulcu haber verme niteliğine kavuşturulmak zorunludur. Bu nedenle 1961 metni esas alınarak benzer aşağıdaki düzenleme yapılması uygun görülmüştür.

"Madde 121-Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi özerk kamu kişiliği niteliğinde kanunla düzenlenir. Kanuna özerklik ve tarafsızlık ilkesini bozacak hükümler konamaz.

Her tür radyo ve televizyon yayınları çoğulcu demokratik ilkelere uygun olarak tarafsızlıkla yapılır.

Radyo ve televizyon yönetimi kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kalınır.

Devlet tarafından kurulan veya devletten mali yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır. Bunu sağlayacak önlemler kanunda gösterilir."

b)Sıkıyönetim ve savaş hali

Madde 124

TBB sıkıyönetimin demokratik ilkelere bağlı bir kanunla idaresini kabul etmiş bulunmuş cihetle Anayasamızda bu sıkıyönetim ve savaş halinin koşullarını ve nedenlerini belirsiz kavramlara bağlamaktan kaçınmıştır.

"Madde 124-Savaş durumu, ciddi ve yaygın nitelik taşıyan ayaklanma olması nedeniyle Bakanlar Kurulu süresi bir ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla yerinde veya her yerinde sıkıyönetim ilân edebilir ve bunu hemen TBMM'ne sunar. Meclis, gerekli gördüğü zaman sıkıyönetim süresini kısaltabileceği gibi tamamıyla de kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse hemen toplantıya çağrılır.

Sıkıyönetim ve genel olarak savaş durumunda hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği amaç ve nedene bağlı olarak özgürlüklere konacak kısıtlamaların nasıl olacağı ve savaş ve savaşı gerektirecek bir durumun başöstermesi halinde yurttaşlar için konulabilecek yükümler kanunda gösterilir.

TBMM'nin sıkıyönetimi onaylama kararına karşı Anayasa Mahkemesinde açılacak iptâl davaları 15 gün içinde karara bağlanır."

D.İktisadi ve mali hükümler

II.Sayıştay, kamu iktisadi teşebbüslerinin denetlenmesi.

Bu başlık altında düzenlenen 1961 Anayasasının 127.maddesine eklenen ve Silahlı Kuvvetlerin elinde bulunan devlet mallarının denetlenmesinde ayrıcalık getiren 20.Eylül.1971 tarih ve 1438 sayılı yasayla eklenen 3.fıkra maddeden çıkarılmak suretiyle ilk metnin kabul edilmesi uygun görülmüştür.

V.Mahkemelerin kuruluşu.

Madde 136

Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.

VI.Savcılık

Madde 137

Kanun, Cumhuriyet Savcılarının ve kanun sözcülerinin özlük işleminde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar. Cumhuriyet Savcılarının Yargıtay üyeliklerine seçilmeleri dışında kalan bütün özlük işleri, disiplin cezaları ve meslekten çıkarılmaları hakkında karar verme yetkisi Yüksek Savcılar Kuruluna aittir.

Cumhuriyet Başsavcısı ile Başkanunsözcüsü ve Askerî Yargıtay Başsavcısı Yüksek Mahkemeler hakkındaki hükümlere tâbidirler.

VIII.Askerî Yargı

Madde 138

Askerî Yargı, Askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Disiplin mahkemeleri ile çalışmalarını savaş durumu ile sınırlı olmak üzere askerî mahkemeler asker kişilerin askerî olan suçlarıyla bunların asker kişileri aleyhine veya askerî mahkemelerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davaları barmakla görevlidirler.

Askerî Mahkeme üyelerinin hâkimlik niteliğine sahip olmaları şarttır.

Savaş zamanında çalışan askerî mahkemeler asker olmayan kişileri ancak özel kanunda belirtilen askerî suçlarda oturdi yargılayabilirler. Askerî Mahkemelerin savaş hallerinde hangi suçlar, hangi kişiler yönünden yetkili olduğu kanunla gösterilir.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri Mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı askerlik hizmetinin gereklerine göre özel kanunla düzenlenir.

B)Yüksek Mahkemeler

1.Yargıtay

Madde 139

Yargıtay adliye mahkemeleri ile savaş zamanında askerî mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri Yüksek Hâkimler Kurulunca, Yargıtay 1.Başkanı ile 2.Başkanları ve Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Büyük Genel Kurulunca üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay 1.Başkanı ile 2.Başkanı ve Cumhuriyet Başsavcısının görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri kanunla gösterilir.

II-Danıştay

Madde 140

Bu maddenin son fıkrası asker kişilerin yönünden tabii yargı kuralına aykırılığın düşmesi, sivil yargısının yetkisini daraltması, hukuk devleti ilkesine aykırılığın olması nedenleriyle ve genel çerçevede ilerisi sürüldüğü gibi anti-demokratiktir. Metinden çıkarılmıştır.

Bu maddeye şu fıkra eklenmelidir.

Danıştayca iptâline karar verilen işlemler gerçekleştiren kararın taraflara tebliği ile birlikte karar tarihinden itibaren ortadan kalkar. Bu kararın yerine getirilmesi yürütmeye istenir.

Madde 141

Yukarıdaki anlayışa göre kaldırılmıştır.

C.Yüksek Hâkimler Kurulu

I.Kuruluş

Yüksek Hâkimler Kurulu 11 asil ve 3 yedek üyeden kuruludur. Asil üyelere dokuz ve yedek üyelere üçü Yargıtay Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, asil üyelere ikisi yedek üyelere biri TBİ.Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile gizli oyla seçilirler.

Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kendi içinden başkanını ve bölün başkanlarını seçer.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyeleri görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar.

Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri bölümleri ve bu bölümlerinin görevleriyle toplantı ve karar yeter sayıları Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri kanunla düzenlenir.

D.Anayasa Mahkemesi

I.Kuruluş

a.Üyelerin seçimi

Madde 145

Anayasa Mahkemesi 15 asil ve 5 yedek üyeden kurulur. Asil üyelere altısı Yargıtay beşi Danıştay Genel Kurulunca kendi başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısı ve Başkanun sözcüsü arasından üye tam sayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Bir üye, Sayıştay Genel Kurulunca kendi başkan ve üyeleri arasından aynı usulle seçilir. Cumhurbaşkanıca da üç üye seçilir. Cumhurbaşkanı bu üyelere ikisini TBM. Genel Kurulunca tam sayısının salt çoğunluğuyla ve gizli oyla göstereceği üç aday arasından seçer.

Anayasa Mahkemesi kendi üyeleri arasından gizli oyla ve salt çoğunlukla dört yıl için bir başkan ve bir başkan vekili seçer. Yeniden seçilmek caizdir.

Anayasa Mahkemesine asil ve yedek üye olmak için 40 yaşını doldurmuş bulunmak ve Yargıtay, Danıştay, Sayıştayda başkanlık, üyelik, başsavcılık, başkanmüvcedülüğü veya üniversitelerde hukuk ve iktisat ve siyasi bilim alanlarında en az 5 yıl öğretim üyeliğini veya 15 yıl avukatlık yapmış olmak şarttır. Anayasa Mahkemesine Yargıtay 2, Danıştay ile yasa a meclislerinin her biri birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de asıllarının seçimindeki usul uygulanır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri resmi ve özel hiç bir görev alamazlar.

II.Görev ve yetkileri

Madde 147

Fıkra 1-Anayasa Mahkemesi, kanunları yasama meclisleri iç tüzüklerini ve meclislerce verilen hertürlü kararların Anayasaya uygunluğunu denetler.

Fıkra 2-Askeri Yargıtayın kaldırılmasına bağlı olarak Askeri Yargıtay üyeleriyle Askeri Yargıtay Başsavcısının Yüce Divan sıfatıyla yarılacağını öngören deyinler fıkradan çıkarılmıştır.

IV. İptal Davası

a. Dava hakkı

Madde 149

Cumhurbaşkanı, son milletvekili genel seçimlerinde geçerli oy sayısının en az yüzde beşini alan ya da TBMM.de temsilcisi bulunan siyasi partiler ya da bunların meclis grupları; yasama meclislerinden birinin üye tam sayısının en az 1/6 tutarındaki üyeleri; Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Üniversiteler, Türkiye Barolar Birliği, Kanunların, yasama meclisi iç tüzüklerinin ve meclislerce verilen her türlü kararların Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptâl davası açabilirler.

V. Anayasa Mahkemesinin Kararları

Madde 152

Fıkra 1-Anayasa Mahkemesi kararları kesindir. İptâl kararları geriyeye yürümez.

Fıkra 2-Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptâline karar verilen kanun, iç tüzük veya kararların iptal edilen hükümleri karar tarihinde yürürlükten kalkar.

Geçici Madde 21-Genel gerekçe ışığında yürürlükten kaldırılmıştır.

Anayasanın değişimi

Yeni madde 155-Olağanüstü hal ve sıkıyönetim dönemlerinde Anayasa değişikliği önerilemez ve Anayasa değiştirilemez.

Not:

İstanbul Barosunca kurulan Anayasa Komisyonunca hazırlanan raporda belirtilen gerekçe ve açıklamalar büyük oranda paylaşıldığı ve bu rapor Yüce Kurulun bilgisi içinde olduğu için, raporumuzda genel nitelikte tartışmalara yer verilmiş ve her değişiklik önerimizin özel gerekçesi genellikle özet olarak maddeler altına alınmıştır.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİNİN
İSTANBUL OLAĞANÜSTÜ GENEL KURULUNCA SEÇİLEN
CEZA HUKUKU KOMİSYONU RAPORUDUR

17.Haziran.1977 gününde Genel Kurulca seçilen komisyonumuz çalışmalarına görev bölümü yaparak başlamış, Komisyon Başkanlığına Av.Necla Fertan, Raportörlüğe Av.Gülçin Çaylıgil'in seçilmesinden sonra incelemesine TBB.Yönetim Kurulu İstanbul ve İzmir Barolarınca hazırlanmış olan tasarıları esas olarak almıştır.

Ceza Yasası, Ceza Usulü Yargılamaları Yasası, Cezaların İnfazı hakkındaki Yasa, Askeri Ceza Yasası, Askeri Mahkemeler kuruluş ve yargılama usulü Yasalarında saptayabildiği Antidemokratik hükümleri kısa gerekçeleriyle aşağıda belirtilmiştir.

Komisyonumuz saptadığı Antidemokratik hükümlerin dışında ceza yasamızda suçla ceza arasındaki, örneğin TCK.nun 50.maddesinde eşit olmayan orantılarında genel bir inceleme konusu yapılması gereğince inanmaktadır. Ancak bu ve benzeri konular Komisyona verilen görevin dışında olduğundan sadece bu konuya değinilmekle yetinilmiştir.

Yıllardır uygulamalarda görülen aksaklık ve Antidemokratik hükümlerin kaldırılması çabalarının olumlu bir sonuca bağlanması içten dileğimizdir.

KOMİSYON ÜYELERİ

<u>Adı Soyadı</u>		<u>Bağlı olduğu Baro</u>
Av.Fuat Akkoyunlu	(imza)	Gümüşhane
Av.Gülçin Çaylıgil	"	İstanbul
Av.Hasan Basri Güder	"	İzmir
Av.İlhami Güven	"	Ankara
Av.İsmet Çalık	"	Uşak
Av.Necla Fertan	"	İstanbul
Av.Şerafettin Kaya	"	Muş
Av.Turgut Bulut	"	Bursa
Av.Turhan Özgüner	"	İçel
Av.Vedat Burcuoğlu	"	Balıkesir

TÜRK CEZA KANUNU

Madde 11 ve 12

TBB.nin 8.Genel Kurul toplantısında gerekçeleri açıklandığı üzere ölüm cezası; yaşama hakkının özüne dokunduğu gibi "insan hay-siyetiyle bağdaşmayan" bir ceza olduğundan Anayasanın 11/2. ve 14/4. maddelerine aykırıdır. Bu nedenle; ceza çeşitlerini sayan 11.maddeden "İdam" kelimesi ve 12.maddenin tümü kaldırılmalıdır.

Türk Ceza Kanununun öteki maddelerinde ve başka kanunlarda, faile idam cezası verileceğine ilişkin hükümler "faile müebbet ağır hapis cezası verilir" biçiminde değiştirilmelidir. (Anayasanın 64. maddesinde TBLK.ne "Mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezaları-nın yerine getirilmesine karar vermek" görev ve yetkisini voren hü-küm ölüm cezasının yasalardan çıkarılmasına bağlı olarak kaldırıl-malıdır.

Madde 40/1

Uygulamada, göz altında bulunma süresi cezadan indirilmek-te ise de konuna bu konuda açıklık getirmek için 40/1.madde şu bi-çime sokulmalıdır: "Tutukluluk ve göz altı süreleri cezadan indiri-lir."

Madde 46/1

Bir insan hareketlerinde ya serbesttir ya değildir. İkisi-nin ortası olamaz. Bu nedenle 46/1.maddedeki "Şuurunun veya harekâ-tının serbestisini tamamen kaldırarak surette" deyiminden "tamamen" sözcüğü çıkarılmalıdır.

Madde 46/3

Suç işlediği zaman akıl hastası olduğu saptanmış olan, bu nedenle ceza sorumluluğu bulunmayan bir kişi; kısa bir süre içinde iyileşse bile onu bir yıl muhafaza ve tedavi altında tutmak hukuk anlayışıyla bağdaşmaz. Bu nedenle, 46/3 deki "Yalnız, nazmuna is-nat olunan suç ağır hapis cezasını müstelzim ise bu müddet bir se-neden az olamaz." cümlesi kaldırılmalıdır.

Madde 47

Bir insan hareketlerinde ya serbesttir ya da değil. İkisininin ortası olamaz. Bu nedenle "Fiili işlediği zaman şuurunun veya hare-katının serbestisini ehemmiyetli derecede azaltacak surette aklî ma-luliyete müptela olan "kimseye, azaltılarak da olsa, ceza verilece-

ğini gösteren 47.madde kaldırılmalıdır.

Madde 54 ve 55

Madde 54'te, yaş nedeniyle, müebbet ağır hapis on seneye, 24 yıllık ağır yarıya (12 yıla) indiriliyor. Madde:55'te de müebbet hapis 15 yıla, 24 yıllık ağır hapis üçte biri kadarı indirilerek 16 yıla iniyor. Suçla ceza arasındaki bu orantısız durum giderilmelidir.

Madde 64/2

Bu madde müebbet hapis 20 yıla indirilirken, 24 yıllık ağır hapsin de sadece altıda biri indirildiğinden o da 20 yıla inmiş oluyor. Bu ikincisindeki indirim çoğaltılmalı, böylece suçla ceza arasındaki orantı sağlanmalıdır.

Madde 99/3

Herkes; kendisi hakkında yapılmış olan bir şikâyetin haksızlığını ispat edebilmelidir. Bu, Anayasanın 31.maddesinin zorunlu bir sonucudur.

Oysa, 99/3.maddede "Kanunda yazılı haller müstesna olmak üzere, vazgeçme onu kabul etmeyen yazına tesir etmez "denmek suretiyle, kimi hallerde, şikâyetten vazgeçmenin şikâyet kabul etmese bile geçerli olabileceği belirtiliyor. Bu maddedeki "kanunda yazılı haller müstesna olmak üzere" deyimini, Anayasanın 31.maddesi hükmüne aykırı olduğundan kaldırılmalıdır.

Madde 141 ve 142

Bu maddeler eylemi değil fikri, düşüncüyü cezalandırmaktadır. Hukuk devletinde "fikir suçu" olmayacağından bu maddeler Anayasanın 2.maddesine aykırıdır. Ayrıca düşünce ve bilim özgürlüğünü de sınırlandırdığından Anayasanın 20. ve 21.maddelerine de aykırıdır. Bu nedenlerle, kaldırılmalıdır.

Madde 143

Bu madde derneğe girmek ve dernek kurmak hakkını hükümetin iznine bağlı tutmakla edigeçen hakları kısıtlanmaktadır. Bu nedenle kaldırılmalıdır.

Madde 145/2 ve 3

"Milli renkleri taşıyan herhangi bir bayrak"ı ceza kanununun tatbikatında Türk bayrağı sayan; "bayraktan başka herhangi bir şey üzerinde bulunan milli renkleri tahkir kasdiyle bulunduğu yerden söküp kaldıran"ı ceza veren hüküm; Anayasanın 12.maddesinde yazılı eşitlik ilkesine aykırıdır.

Çünkü, bu madde; örneğin forması beyaz-kırmızı renkli olan bir spor kulübüne, Türkiye'deki öteki spor kulüplerine göre bir ayrıcalık tanımaktadır. Bu nedenle, 145/2.madde; "Ceza Kanununun tatbikatında Türk Bayrağından maksat devletin resmî bayrağıdır." biçiminde değiştirilmeli, 145/3 kaldırılmalıdır.

Madde 151

Kaldırılmalıdır.

Madde 153

Antimilitarist ve dünya barışını, silahsızlanmaya savunmaya yönelik düşünceleri cezalandırma sonucunu yarattığından Antidemokratiktir. Kaldırılmalıdır.

Madde 154

Basın suçunun yayımla teşekkül etmesi ilkesine aykırılık yönünden Antidemokratiktir. Kaldırılmalıdır.

Madde 155

Basın özgürlüğünü sınırlayıcı niteliği açık olduğundan ve madde müphem olduğundan kaldırılmalıdır.

Madde 158 ve 159

Türk Ceza Kanununun 206., 430. ve 432.maddesindeki unsurlara göre demokratik esaslara uygun ölçülerde yeniden düzenlenmeli ve özellikle eleştiri hakkını ortadan kaldırmayacak unsurlar belirtilmelidir.

Madde 162

Kaldırılmalıdır.

Madde 163

Bu madde de 141 ve 142.maddeler gibi, bir eylemi değil fikri, düşüncüyü cezalandırmaktadır. Anayasanın 2. ve 20. ve 21.maddelerine aykırıdır. Kaldırılmalıdır.

Madde 173/3

Sürgün cezası; 647 sayılı kanunun geçici 2. maddesiyle kaldırılmış olduğu halde, 173/3.maddedeki "Esniyeti Umumiye nezareti altına alınmak cezası" sürgüne benzer bir nitelik taşımaktadır. Kaldırılmış bir cezanın başka bir adla sürüp gitmemesini sağlamak sonucunu doğuran bu fıkra tamamen kaldırılmalıdır.

Madde 174

1961 Anayasası kişiye dokunulmaz devredilmez temel haklar tanımıştır. Bu Anayasanın tanıdığı haklar nazara alınarak maddeye "kısmen" kelimesinden sonra "Anayasanın tanıdığı haklarını" cümlesinin konması gerekir.

Madde 175 ve 176

Layiklik devlette dinler arasında hiçbir ayırım olmayacağından bu maddelerde geçen "Devletçe tanınmış olan dinlerden biri" deyiminden "devletçe tanınmış" sözcükleri çıkarılmalıdır.

Madde 198/1

Anayasanın 15.maddesine göre; "Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz." Bu halde meçru bir neden olmadıkça sırrın ifşası mutlak suç sayılmalıdır. Sırrın; "ifşasında zarar melhuz olan" ve "olmayan" diye çeşitlere ayrılmasına Anayasa cevaz vermez. Bu nedenle 198/1 der "ifşasında zarar melhuz olan" deyimini kaldırılmalıdır.

Madde 201

Bu madde Anayasanın işçilere tanıdığı grev hakkını işçilerin hukuka uygun yollarla ve sendika aracılığına başvuraksızın uygulamasını suç sayan ve 274-275 sayılı kanunlara aykırı olduğundan kaldırılmalıdır.

Madde 244

Herhangi bir memur görevini kötüye kullanırsa cezası, 240. maddeye göre, 6 aydan başlar. Oysa, bir hâkim; görevini kötüye kullanarak, bir kimse hakkında kayırma veya kötülük amacıyla kanunsaykırı karar verirse onun cezası 244.maddeye göre üç aydan başlar. Bu; hâkimlere tanınmış bir ayrıcalık niteliğinde olduğundan Anayasaya aykırıdır. Ayrıcalık kaldırılmalıdır.

Madde 296

Muhbirlik, Türk Kamuoyunda şeref kırıcı bir hal sayıldığından bir kimseyi muhbirlige zorlamak Anayasanın 10.maddesine aykırı düşer. Bu nedenle, 296.maddede "Her kim (...) faili gizlemeye yardım eder, yahut halinde yakalansa veya tevkif müzakeresi çıkarılmış olan bir kimsenin saklı bulunduğu yeri bildiği halde vethili mercilere derhal haber vermez ise (...) hapis cezasına mahkûm olur." biçimindeki cümlenin (Yahut) sözcüğünden başlayıp (Haber vermez) sözcüklerine kadar olan bölümü çıkarılmalıdır.

Madde 312

Bu maddede yer alan "cemiyetin muhtelif sınıfların umumunun emniyeti için tenlikeli bir tarzda kin ve adavete sürüklene" suç u çoğulcu demokratik ilkelere aykırıdır. Maddeden çıkarılmalıdır.

Madde 375 ve 383/2

455.madde; genel olarak tedbirsizlik ile ölüme neden olan kimseye verilecek ceza yı iki yıl haptsten başlatır. Oysa 375.maddeye göre; Tedbirsizlikle meydana gelen su basması yüzünden ölüme sebep olan kimseye verilecek ceza altı aydan başlar.

383/2 maddeye göre de; yine tedbirsizlikle yangın veya batma sonucu "Ölüm vukua gelirse" faile verilecek ceza bir yıl ağır haptsten başlar. Tedbirsizliğin bu özel hallerini cezalandırmak için ayrı ayrı hükümler konması eşitlik ilkesine aykırıdır. Cezaların şansa göreliği ilkesi 455.maddenin alt ve üst sınırları arasında hüküm verme yoluyla sağlanabileceğinden 375.maddenin ikinci cümlesiyle 383.maddenin ikinci fıkrası kaldırılmalıdır.

Madde 421

Anayasanın 12.maddesine göre; "Herkes, cinsiyet gözetmeksizin kanun önünde eşittir. "Bu nedenle, 421.maddede" kadınlar ve genç erkeklere söz atanlar (...) hapsolunur. "cümlesinde" "genç" sözcüğü çıkarılmalıdır.

Madde 424

"Mağdur olanların içtimai mevki ve vaziyetlerine ve tecavüzün şümul ve mahiyeti derecesine göre mahkemece takdir edilecek tazminat dahi ayrıca hükümlenir." Başındaki maddede "mağdur olanlarla içtimai mevki ve vaziyetlerine ve "kelimeleri; eşitlik ilkesi gereği kaldırılmalıdır.

Madde 426

Maddeye "Lezkuur evrak ve eşya müsadere ve imha olunur" biçiminde yeni bir fıkra eklenmeli. Ayrıca "Bilin ve San'at eserleri bu madde kapsamı dışındadır" şeklinde bir fıkra daha ilâve olmalıdır.

Madde 427

426. maddeye yapılan ilâve kapsamında bu madde tamamen kaldırılmalıdır.

Madde 429

Bu maddede "kadın" sözcüklerinin yerlerine "kimse" sözcüğü konarak kadın erkek eşitliği sağlanmalıdır.

Madde 434

Eşitlik ilkesinin sağlanması için bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları şu biçime sokulmalıdır.

"Kaçırılan veya alıkonulan kimse ile sanık veya hükümlülerden biri arasında evlenme vukuunda sanık hakkında kamu davası ve hüküm verilmiş ise cezaları çektirilmesi tecil olunur.

Zaman aşımı haddine kadar, kaçırılan tarafından haksız olarak vukua getirilmiş bir sebeple boşanmaya hükmedilirse takibat yenilenir.

Evvcelece hüküm verilmiş ise ceza çektirilir.

Madde 435 ve 436

Medeni Kanun; 18 yaşını bitirmiş kimseyi reşit saydığı gibi Ceza Kanunumuz da cezağa tam ehliyet için 21 yaşın bitmesi koşulunu aramamış; 18 yaşın bitmiş olmasını yeter saymıştır. Böyle olunca, sanığa verilecek ceza bakımından mağdurun yaşının önem taşıdığı hallerde de sanığı 21 yaşa kadar uzatmamak, 18 yaşın bitmiş olmasıyla yetinmek gerekir. Sanığın, 18 yaşını bitirmekle tam irade serbestliğine ulaştığını kabul etmek, buna karşılık 21 yaşını bitirmemiş bir mağdurun ise iradesini serbest saymamak eşitlik ilkesine ve hukuk anlayışına ters düşer. Bu nedenle, 435 ve 436.maddelerde mağdur için gösterilen "21 yaşını bitirmemiş olma" koşulu "18 yaşını bitirmemiş" diye düzeltilmelidir.

Madde 438

Duhuşu kendine neslek edinen bir kadının da temel hak ve özgürlükleri herkesinki gibi Anayasanın güvencesi altındadır. Onun için böyle bir kadının zorla irzine geçen ve da onu zorla kaçırılan kişinin cezasını azaltan 438.madde Anayasaya aykırıdır. Kaldırılmalıdır.

Madde 440, 441, 442, 443, 444, 445

Zina suçlarının demokratik hukukunda sadece bir boşanma sebebi olabilir. Bu nedenle Türk Ceza Yasasının 440-445'e kadar olan hükümleri kaldırılmalıdır.

Madde 453-475

Yaşamak herkesin olduğu gibi gayri meşru çocukların da temel haklarındandır. Yeni doğmuş gayri meşru bir çocuğu öldürenin cezasını "Namus kurtarmak gerekçesiyle indirmek; gayri meşru çocuğun yaşama hakkının inkarı demektir ki bu, Anayasanın 11.maddesine aykırı olduğu gibi hukuk devleti kavramıyla da bağdaşmaz. Bu nedenle Anayasanın ikinci ve 11.maddelerine aykırı olan 453.madde kaldırılmalıdır.

Yeni doğmuş bir çocuğu, namus kurtarmak gerekçesiyle terk edenlerin cezalarının indirilmesine ilişkin 475.madde de aynı gerekçelerle Anayasaya aykırı olduğundan bu madde de kaldırılmalıdır.

Madde 462

Karısını, "ağır ve şiddetli bir tahrikin husule getirdiği gazap'ın tesiri altında" öldüren koca; 449/1 ve 51/2.maddeler uyarınca 15 yıldan aşığı olmanak üzere ağır hapis cezasına mahkûm edilir.Oysa, zina ya da karısını öldüren koca; 449/1 ve 462 uyarınca, ağır hapis cezasına değil hapis cezasına ve 15 yıla değil sadece 4 yıla mahkûm edilir.

Her iki katil de suçu, karısının ağır ve şiddetli tahrikinin etkisi altında işlemiştir ve ikisinin de suça aynıdır. Öyle olduğu halde biri 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırılırken ötekine sadece 4 yıl hapis cezasıyla kurtulmasını haklı gösterecek hukuka uygun bir gerekçe bulmak olanaksızdır. Zina eden karının, yaşama hakkını zımnen inkâr anlamına gelen bu madde Anayasanın ikinci, 11. ve 12.maddelerine aykırı olduğundan kaldırılmalıdır.

Madde 472

Öteli çocuklarını beslemekte zorluk çeken bir kadın; bir çocuk daha meydana gelmesi için, içi kan ağlayarak, meşru çocuğunu düşürürse 469.maddeye göre 1 yıldan 4 yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Meşru çocuğunu düşüren bu kadın içi kanı hiç bir hafifletici sebep yoktur. Oysa, bir kadın gayri meşru cinsî ilişkilerden olma çocuğunu düşürürse, bu suçu "şeref ve namusunu kurtarmak için" işlediği gerekçesiyle 472.maddeye göre cezası üçte ikisi kadar indirilecektir. Burada bir ağıt adaletsizlik hukuk devleti kavramıyla bağdaşmayacak derecede büyüktür. Maddenin kaldırılması gerekir.

Madde 481

Anayasanın 34.maddesiyle ispat hakkı tanınmış olduğu halde, 481.maddenin ikinci fıkrasının birinci bendinde, ispat hakkı; "266., 267 ve 268.maddelerde beyan olunan haller müstesna olmak üzere" tanınmıştır. Anayasaya aykırı bulunan bu istisnalar kaldırılmalıdır.

Madde 486/2

Anayasanın 31.maddesi "herkes meşru bütün vasıta ve yollar-
dan faydalanmak suretiyle (...) savunma hakkına sahiptir." hükmünü taşıdığı halde 486.maddenin ikinci fıkrası; savunma hakkının özüne dokunur nitelikte bir sınırlama koymuştur. Bu fıkra da kalkmalıdır.

Madde 525

Madde 173/3 deki gerekçe ile kalkmalıdır.

CEZALARIN İFRAZI HAKKINDA KANUN

Madde 1

Ölüm cezası; yaşama hakkına özüne dokunduğu gibi insan haysiyeti ile bağdaşmadığından Anayasanın 11/2 ve 14/4.maddelerine aykırıdır.

(Anayasanın 64.maddesinde de ölüm cezasından söz edilmekte ise de Anayasanın bu hükmü de Anayasanın ruhuna aykırıdır.)

Madde 2

Ölüm cezası kaldırılınca ikinci madde hükümsüz kalacağından bu madde de kalkacaktır.

Ek Madde 2

Şartla salıverme, izin gibi konularda ve hayati tehlike gösteren hastalık halinde tutuklular; hükümlülerin sahip oldukları huku-
ki olanaktan yoksun bulunuyorlar. Bu haksızlığı gidermek için Kanuna
şu (ek madde 2) eklenmelidir:

"Ek madde 2-Bir aydan fazla tutuklu kalan sanıklar, mahkumi-
yet hükümlerinin kesinleşmesi beklenmeden bu kanun hükümlerine tâbi
tutulurlar.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 399.maddesi bu tutuklular
için de geçerlidir."

CEZA MUHAKEMELERİ USULÜ YASASI

Madde 14/2

Anayasamızın 132.maddesine göre, hiçbir kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceğinden, "Anme emniyeti için dava naklini istemek Adliye vekiline aittir" fıkrası kalkmalıdır.

Madde 61

Anayasanın 19/3.maddesine göre kimse dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanmayacağından, tanığa dininin sorulması antidemokretiltir. Bu nedenle 61.maddedeki "dini" sözcüğü kaldırılmalıdır.

Madde 86

2.fıkraya şu cümle ilâve edilmelidir:

Kitap, denge ve gazete yayını yoluyla işlenen suçlarda subut vasıtalarından olmak üzere sadece yeteri kadar nüsha zabt olunabilir. Toplama niteliğinde zabıt kararı verilmez.

Madde 104/3

Anayasanın 30.maddesine göre tutuklama ancak zorunlu hallerde başvurulacak bir önlemdir. 104/3 önlem değil adeta ceza niteliğindedir. Bu nedenle kalkmalıdır.

Madde 107

Anayasanın 30.maddesine göre tutuklanan veya yakalanan kimse nia durumu hemen yakınlarına bildirileceğinden 107. deki "tutuklanmanın gayesini ihlâl etmek şartıyla" ve "tutuklanan isterse" kısımları kalkmalıdır.

Madde 108/5

1961 Anayasasının 30.maddesinde, yakalanan kişinin en geç 24 saat sonra yargıç önüne çıkarılması zorunluymken 12 Mart döneminde gerek Anayasanın bu maddesinde gerek usul yasasında yapılan değişikliklerle bu süre çok uzatılmıştır. Anayasanın 14.maddesine aykırı olan bu duruşun giderilmesi için yargıç önüne çıkarılma süresi 24 saate indirilmelidir.

Madde 117/son

Bir kısım tutukluların kefaletle salıverilmelerini önleyen bu fıkra Anayasanın eşitlik ilkesine aykırıdır.

Esasen bu fıkranın gönderme yaptığı 200.maddenin son fıkrası Anayasa Mahkemesince kaldırılmış olduğundan, bugün uygulanması kalmamıştır. Bu nedenle kaldırılmalıdır.

Madde 128/2

108.maddede belirttiğimiz gerekçe uyarınca bu fıkradaki "7 gün içinde" deyimini "24 saat içinde" olarak değiştirilmelidir.

Madde 138

Bu madde yalnız 15 yaşını bitirmemiş olanlara ve akıl ve bedence sakat bulunanlara mahkemece müdafî tâyin edilebileceğini kabul etmiştir. Oysa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre, parası olmasa da herkesin kendisini bir müdafî ile savunma hakkı vardır. Bu nedenle madde şu biçimde değiştirilmelidir.

"Sanığın müdafîi yoksa mahkemece kendisine bir müdafî tâyin olunur. Sanığın geliri yoksa adli yardımdan yararlanır. Parası varken kendisine bir müdafî tâyin etmemişse, tarifede yazılı asgari ücret kendisinden alınır."

Madde 143/1

Maddenin 1.fıkrası bugünkü durumuyla Anayasanın 31.maddesindeki savunma hakkını sınırlayan bir teddir. Fıkra şu şekilde değiştirilmelidir.

"Müdafî soruşturmanın her safhasında davaya ilişkin her çeşit yazı ve belgeleri incelemek hakkına sahiptir.

2 ve 3 kaldırılmalıdır. 4 aynen kalmalıdır.

Madde 144/1

Anayasanın 31.maddesindeki savunma hakkı uyarınca 144/1 şu biçimde değiştirilmelidir.

"Gözaltına alınan veya tutuklu bulunan kişi müdafîi ile her zaman görüşebilir ve muhabere edebilir."

Madde 148/3-4

Anayasanın 137.maddesine göre savcılar yalnız idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. Yargısal işler ve kararlarında bağımsız olmaları gerekir. Bu nedenle Adalet Bakanı ve Valilerin, Savcılara dava aşamaları için istemde bulunmalarına ilişkin 3. ve 4. fıkralar kaldırılmalıdır.

Madde 154/1

Savcılarının yargısal işlemlerinde bağımsız olmalarına ilişkin gerekçe savcılara bu konularda yardımcı olan zabıta kuvvetleri için de geçerlidir.

Bu nedenle bağımsız bir adli zabıta kurulmalı ve 154/1.nin son cümlesi şu biçimi almalıdır.

"Gerek doğrudan doğruya ve gerek adli zabıta makam ve memurları vasıtasıyla hertürlü soruşturmayı yapabilirler."

Madde 180

Anayasanın 31.maddesindeki savunma hakkı uyarınca bu maddeye şu fıkra eklenmelidir.

"Bu muamelelerin yapılması sırasında sanık ve müdahil müdafii de hazır bulunabilir."

Madde 185/2

143 ve 180.maddelerde önerdiğimiz değişiklikler uyarınca 185/2. fıkradan "müdafii" sözcüğü kaldırılmalıdır.

Madde 189

143.maddedeki gerekçeyle 189.maddeye "Cumhuriyet müddeiummainsin"den sonra"ve müdafii" sözcükleri eklenmelidir.

Madde 221/2

Anayasanın 31.maddesindeki savunma hakkını sınırlayan şu cümle kaldırılmalıdır.

"141.maddede yazılı hâl müstesna olmak üzere müdafinin manii çıkması tâlik talebi için maznuna bir hak vermez"

Madde 232/1

Anayasanın 31.maddesi uyarınca sanığa savunma hakkını tam olarak sağlamak amacıyla 232.maddenin ilk fıkrasının ilk cümlesi şu biçimi almalıdır.

"Tanık ve biliktaşılara cumhuriyet savcısı, sanık müdafii ve müdahil vekili doğrudan doğruya sorular sorabilirler." Bu takdirde sözcüklerinden itibaren fıkra aynen kalacak.

Madde 233/2

232/1.de önerdiğimiz değişiklik nedeniyle, uygulanma alanı kalmayan 2.cümle kaldırılmalıdır.

Madde 318

Anayasanın 31.maddesine göre herkes davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkını moğru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle kullanabileceğinden sanık müdafinin mürafaada bulunup, müdahil vekilinin bulunmamasına ilişkin hüküm anayasaya aykırıdır. Bu nedenle maddenin ilk cümlesinde maznunun sözcüğünden sonra "veya müdahilin" sözcüklerinin; ikinci cümlesinde maznuna sözcüğünden sonra "ve müdahile" sözcüklerinin eklenmesi gerekir.

Anayasanın savunma hakkına ilişkin aynı maddesi gereğince tutuklu sanık da mürafaada hazır bulunabilmelidir. Bu nedenle 2.fıkra kaldırılmalıdır.

Madde 339/2-3

Şeref ve haysiyet kırıcı bir suçtan dolayı mahkûm olmuş bir kişinin yakınlarını bu hükûmün yanlışlığını ortaya koymak hakkından yoksun bırakmak Anayasanın 14. ve 31.maddelerine aykırıdır. Bu nedenle 1.fıkra kalmalı, 2.fıkra şu biçimi almalıdır.

"Kâfi yeterli kanıt varsa mahkeme yeniden duruşma yapmaksızın mahkûmun derhal beraatine karar verir."

3.fıkra kaldırılmalıdır.

Madde 354/son

143.madde için önerdiğimiz değişiklik uyarınca son fıkradan "hâkimin nüsaadesiyle" sözcükleri kaldırılmalıdır.

Madde 373

Anayasanın 31.maddesi uyarınca bu maddeye şu fıkra eklenmiştir.

"Savcı ve müdafî duruşmadan çıkarılmaz"

1696 sayılı yasayla getirilen ek maddeler.

Ek Madde 2

Hukukun genel ilkelerinden biri olan "masualuk karinesi"ne aykırı olarak ispat külfetini sanığa yükleyen bu madde kaldırılmalıdır.

ASKERİ CEZA YASALARI

Askeri Yargı'nın demokratik hukuk prensipleri ile açıklanması olanaksızdır.

Askeri Yargıda sanıkların sıfatı bakımından ayrı yasağa, ayrı usule, ayrı mahkemeye tâbi olması anlayışı vardır. Bu anlayış, tabii hâkim ilkesine ve İnsan Hakları Beyannamesinin, "gerek koruna gerek cezalandırmakta kanun herkes için aynıdır." diyen 6.maddesine aykırı düştüğü gibi, Askeri Yargı Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" ilkesini koyan 12.maddesine de aykırıdır.

Askeri Mahkemelerde hâkim olmayan bir üyenin bulunuşunu ve Askeri Hâkimler yasasını dikkate aldığımızda, Anayasa'nın 7. ve 14. maddelerine aykırılık açıkça gözükmektedir.

Askeri görevin özelliklerine uyan bir mahkeme anlayışı kabul edilebilir. Fakat askeri mahkemelerin yetkilerini, bu mahkemelerin kuruluşunu açıklayan fikirleri aşan şekilde, genişleten anlayışta mahkemeleri düzenleyen yasa hükümlerinin değiştirilmesi zorunludur.

Ozellikle, sivil kişilerin Askeri Yargı'da yargılanmaları yolunun kapatılması demokratik hukuk devleti gereklerindedir.

Siyasi Mahkeme olarak Askeri Mahkemelerin görevlendirilmesi tatbikatı Anayasanın başlangıç hükümlerine aykırıdır.

Tatbikatta, yürürlükte olan yasalar izin vermediği halde, sivillerin bir kısım basın suçlarına da Askeri Yargıda bakılmaktadır. Yasalara aykırı olan bu uygulama, aynı şekilde, Anayasanın başlangıç hükümlerine ve genel hukuk ilkelerine de aykırıdır.

ASKERİ CEZA KANUNU

(1632 Sayılı)

Madde 1.

Ölüm cezası, (TCK. kaldırılmasını istediğimiz gerekçelerle) "insan haysiyeti ile bağdaşmayan" bir ceza olduğundan, Anayasanın 11/2. ve 14/4.maddesine aykırı olduğundan kaldırılmalıdır.

Bu yasanın diğer maddelerinde yazılı olan (Örn.20, 55, 56, 60.) ölüm cezaları da kaldırılmalı, yerine müebbet hapis cezası konmalıdır.

Madde 7/C

1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının 13.maddesi değiştirilerek, "savaş hali" durumunun yalnızca (fiili savaş durumu) ile sınırlandırılması gerekmektedir.

Madde 26

"Katıksız hapis" cezası Anayasanın 14.maddesine aykırı olduğundan kaldırılmalıdır.

Madde 47/A

Maddenin anılan bendindeki bazı suçlara verilecek cezaların tecil edilmeyeceğine değinen hüküm Anayasanın eşitlik ilkesine ve hâkimlerin bağımsızlığı ilkesine aykırı olup, kaldırılmalıdır.

Madde 148/B

TCK. 141 ve 142. maddelerinin kaldırılması gerektiği düşüncesi karşısında bu madde de kalkmalıdır.

Ek Madde 1

Askeri Yargı'nın sınırlarını genişletmekte ve yargı birliği kuralını da zedelenmektedir. Kaldırılmalıdır.

Ek Madde 2

Bu madde de; Askeri Yargı'nın sınırlarını genişletmekte, yargı birliği kuralını zedelenmektedir. Kaldırılmalıdır.

ASKERİ MAHKEMELER KURULUŞU ve YARGILAMA USULU KANUNU
(353 sayılı)

Madde 2

Askeri Mahkemelerin kuruluşunda, hâkim olmayan bir subay üyenin bulunması, Anayasada yer alan kişi dokunulmazlığı, hâkimlik teminatı, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik niteliği, kavramları ile bağdaşmamaktadır. Bu nedenle, bu madde Anayasanın 14. 132. 133. 134. maddelerine aykırıdır.

Madde 3

Bu madde de 2.madde için açıkladığımız nedenlerle antidemokratiktir.

Madde 7/C

1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının 13.maddesi değiştirilerek, "savaş hali" durumunun yalnızca (fiili savaş durumu) ile sınırlandırılması gerekmektedir.

Madde 26

"Katıksız hapis" cezası Anayasanın 14.maddesine aykırı olduğundan kaldırılmalıdır.

Madde 47/A

Maddenin anılan bendindeki bazı suçlara verilecek cezaların tecil edilmeyeceğine değinen hüküm Anayasanın eşitlik ilkesine ve hâkimlerin bağımsızlığı ilkesine aykırı olup, kaldırılmalıdır.

Madde 148/B

TCK. 141 ve 142. maddelerinin kaldırılması gerektiği düşüncesi karşısında bu madde de kalkmalıdır.

Ek Madde 1

Askeri Yargı'nın sınırlarını genişletmekte ve yargı birliği kuralını da zedelenektedir. Kaldırılmalıdır.

Ek Madde 2

Bu madde de; Askeri Yargı'nın sınırlarını genişletmekte, yargı birliği kuralını zedelenektedir. Kaldırılmalıdır.

ASKERİ MAHKEMELER KURULUŞU ve YARGILAMA USULU KANUNU
(353 sayılı)

Madde 2

Askeri Mahkemelerin kuruluşunda, hâkim olmayan bir subay üyenin bulunması, Anayasada yer alan kişi dokunulmazlığı, hâkimlik teminatı, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik niteliği, kavramları ile bağdaşmamaktadır. Bu nedenle, bu madde Anayasanın 14. 132. 133. 134. maddelerine aykırıdır.

Madde 3

Bu madde de 2.madde için açıkladığımız nedenlerle antidemokratiktir.

Madde 5

Bu madde de 2.madde için açıkladığımız nedenlerle antidemokratiktir.

Madde 11

Asker olmayan kişilerin, askeri mahkemelerde yargılanmalarını öngören bu madde, raporumuzun "giriş" kısmında açıkladığımız nedenlerle kaldırılmalıdır.

Özellikle, bu maddenin (D) bendi, yargı birliği kuralını açıkça ihlâl etmektedir. Aynı zamanda, Anayasa'nın 7.maddesine ve kanun önünde eşitlik ilkesini getiren 12.maddesine aykırıdır. Bu madde, "kişi dokunulmazlığı ve hürriyetlerinin ancak hâkin kararı ile kayıtlanabileceğini" söyleyen 14.maddesine aykırıdır. Bu madde ile Askeri Yargı'nın yargılama sınırları da genişletilerek demokratik hukuk ilkelerine ters düşülmüştür. 8.6.1972 tarihinde değiştirilen bu maddenin kaldırılması Anayasanın ve demokrasinin genel prensipleri gereğidir.

Madde 52/son

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 18.maddesinin değiştirilerek, "Savaş Hali"nin, yalnızca fiili savaş hali durumuna münhasır bırakılması gerekmektedir.

Madde 71/D

Bu madde, Anayasanın genel ilkelerine ve C.M.J.K. genel prensiplerine aykırıdır. Bu madde, C.M.J.K. 104.maddesinin değiştirilmesi için ileri sürdüğümüz gerekçeler doğrultusunda değiştirilmelidir.

Madde 72/1-2

Bu maddenin 1. ve 2.fıkraları, hertürlü suçlarda gözaltı süresi en fazla yirmidört saat olarak değiştirilmelidir.

Bu maddenin değiştirilmesi gerekçesini, C.M.J.K. da buna tekbül eden maddelerin değiştirilmesi gerekçesinde açıklanmış bulunuyoruz.

Madde 80

Bu madde de gözaltı süresi hertürlü suçlarda yirmidört saat olarak değiştirilmelidir.

Madde 85

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 18.maddesi, "savaş hali" yalnızca fiili savaş hali ile sınırlı kalmak üzere değiştirilmelidir.

Madde 87

C.M.U.K. 138.maddesinde önerdiğimiz "necburi müdafilik" sistemi bu madde ile de aynı nedenle getirilmelidir.

Madde 90-91

C.M.U.K. 143. ve 144. maddelerinde önerdiğimiz şeklin doğrultusunda bu maddeler de değiştirilmelidir.

Madde 116/1

2.madde için açıkladığımız nedenlerle bu madde kaldırılmalıdır.

Madde 120/son

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 13.maddesi, "savaş hali" yalnızca fiili savaş hali ile sınırlı kalmak üzere değiştirilmelidir.

Madde 136/4

1972'de eklenen ve savunma hakkını kısıtlayan bu fıkra kaldırılmalıdır.

Madde 143

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 13.maddesi "savaş hali" yalnızca fiili savaş hali ile sınırlı kalmak üzere değiştirilmelidir.

Madde 145

C.M.U.K.232.maddesi için önerdiğimiz değişiklik doğrultusunda bu madde de değiştirilmelidir.

Madde 153/son ve Madde 160/son

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 13.maddesi, "savaş hali" yalnızca fiili savaş haliyle sınırlı kalmak üzere değiştirilmelidir.

Madde 177

Bu madde, teyp bandını da tutanak yerine kullanabilme olanağını getirmektedir ki bu da delil sistemiye aykırıdır.

Madde 245

Bu maddedeki ölüm cezası yukarıda açıkladığımız nedenlerle kaldırılmalıdır.

BAROLAR BİRLİĞİ
GENEL KURUL BAŞKANLIĞINA

ÇALIŞMA ve SOSYAL GÜVENLİK YASALARI ile ilgili
KOMİSYON RAPORU

KOMİSYON

- Başkan : Av.Cengiz ELHAN (İmza)
Raportör : Av.Ayten DİK "
Sözcü : Av.Alp SELİK "
Üye : Av.Müşir Kaya CANPOLAT (İmza)
Üye : Av.İhsan SARAÇLAR (274, 275, 506 Sayılı Yasalarla ilgili müzakerelere katılarak görüşlerimi ortaya koyamadım.) -İmza-
Üye : Av.Mahver ÖZTOP (İmza)
Üye : Av.Aziz Behçet ÇOMAKOĞLU (İmza)

Sayın Başkanlığa,

Komisyon çalışmalarına başlarken çalışma ve sosyal güvenlik yasalarından:

1475 Sayılı İş Yasası

274 Sayılı Sendikalar Yasası

275 Sayılı Toplu İş Grev ve Lokavt Yasası

506 Sayılı Sosyal Sigortalar

yasasını gündem maddesi çerçevesinde inceleme konusu yapmıştır. Ancak Deniz İş Yasası, Basında çalışanlarla ilgili yasa ve Sosyal Güvenlikle ilgili diğer yasalara bazı akitler yapmakla yetinmek zorunda kalmıştır. İnceleme konusu yasalar için önerilen ilkelerin benzer yasalar içinde geçerli olduğu görüşünü saptamakla yetindiğimiz için kısa süreli bir çalışmadan dolayı Genel Kurulun Komisyonumuzu bağışlayacağını ümit ediyoruz. Komisyonumuz çalışmalarına Barolar Birliği, Başkanlık ve Yönetim Kurulu raporunu, İstanbul Barosu ile İzmir Barosunun hazırladığı ön çalışmaları, inceleme konusu yasaları ve Anayasayı esas almış, uygulamanın öğrettiği bilgileri, genel hukuk ilkelerini gözönünde tutmuştur.

Çalışma ve Sosyal Güvenlikle ilgili yasaların demokratikleştirilmesi aşağıda saptanan sıra ile ele alınmıştır.

Çalışmalarımızda hükümler sadece Anayasaya aykırılıkları açısından değil Anayasaya uygunluğu gözönüne alınarak incelenmiştir. Özellikle bir ölçü dahilinde çalışmalar sürdürülmüştür.

İŞ YASASI İLE İLGİLİ RAPOR

Ayrıcalık tanınmaksızın tüm çalışanların İş Kanunu kapsamına alınması gerekir. Kişilerin çalıştıkları işler bakımından ayrıma tâbi tutulması Anayasaya aykırıdır. Bu nedenle 1475 sayılı Yasanın 5.maddesi, 354 sayılı Yasanın 1.maddesi, 5953 sayılı Yasanın 2.maddesi Anayasanın eşitlik, çalışmanın korunmaya değer olması ilkesine aykırı olup kaldırılması gerekir (Anayasa M.42/2, 2,8). Anılan kanunların kapsamıyla ilgili hükümleri bu ilkeye göre düzenlenmelidir.

İŞ GÜVENCESİ: (İş.K.M.13)

Anayasanın 42.maddesine göre Devlet çalışmayı korur, çalışma hayatının kararlılık içerisinde gelişmesi için sosyal ve iktisadi tedbirleri alır. Bu nedendir ki Devletimiz 1475 sayılı Yasa ile çalışma hayatını düzenlemiş, sözleşme serbestisini sınırlamıştır. Ne varki bu sınırlandırmada sebepsiz fesih müessesesi kabul edilerek çalışanların güvenceleri tam gerçekleştirilememiştir.

Bu gerçekleşme 1475 sayılı Yasada aynı zamanda fesih sebeplerinin de belirlenip teker teker sayılması ile mümkün olacaktır. Yani taraflar iş sözleşmesini ancak yasada belirlenen sebeplerin varlığı halinde fesih edebileceklerdir. Şüphesiz bu sebeplerin varlığı konusunda taraflar arasında çıkacak anlaşmazlığın çözüm yeri bağımsız yargı organıdır.

Bu düzenleme Anayasanın 40.maddesinde yazılı çalışma ve sözleşme hürriyeti hükümlerine de uygundur.

Madde 17

İş Kanununun 17.maddesinde yazılı kıdem tazminatı verilmeden fesih sebebi üzerinde uzun boylu tartışılabilir. Ne var ki asıl sorun, hangi nedenle olursa olsun işçinin, yılların emeği ile kazandığı kıdem tazminatı hakkından mahrum edilmesi sorunudur.

a)Kıdem tazminatı Anayasa ve Kanunlardan gelen objektif bir haktır. İşçinin, işverene veya işyerine karşı subjektif bir davranışı sonucu bu hakkını yitirmesi söz konusu olmamalıdır. Bu, kazanılmış bir hakkın ortadan kaldırılması anlamına gelir.

b)Bu, diğer yönden kanunsuz ceza hükmüdür. Zira işçi kusurlu davranışı nedeniyle kıdem tazminatından yoksun kılınarak mal varlığı ile cezalandırılmaktadır.

c) İşçinin kusurlu davranışı nedeniyle işverenlerin sebepsiz zenginleşmelerine yol açan bu hükmü hukuk ilkeleri yönünden açıklamak mümkün değildir.

d) Bu durum bir başka yönden de eşitlik ilkesine aykırılık göstermektedir.

Madde 12

Deneme süresinin sözleşme ile uzatılabilmesi, örgütlü işçi ile örgütsüz işçi arasında ayırım getirmekte, örgütsüz işçinin kısa bir süre de olsa Yasal haklardan yararlanma olanaklarını ortadan kaldırmaktadır. Bu bakımdan 12.maddedeki ikili süre Anayasa ve hukuka uygun görülmemiştir. Tek bir süre uygulanmalıdır. 2.fıkra kaldırılmalıdır.

Madde 14 KIDEM TAZMİNATI

14/1 maddede kabul edilen kıdem tazminatının miktarı aynı maddenin bir diğer fıkrasında getirilen hükümlerle kayıtlanmıştır. Bu hüküm kazanılmış bir hakkı keyfi bir tavaala sınırlandırıldığı gibi Anayasanın 42.maddesindeki çalışmanın korunması ilkesiyle de bağdaşmaz.

Madde 13 ASGARİ ÜCRET

Asgari ücretin tesbiti sosyal adalet ilkelerinin Anayasanın 41, 42 ve 45.maddelerinin gereğidir. Aynı gerek, asgari ücretin takdirî ölçülerle değil, objektif olarak tesbitini zorunlu kılar. Oysa 1475 sayılı yasanın 33.maddesi, takdire büyük olarak tanımakla bu zorunluğu önemsememiştir. Bu bakımdan Anayasaya uygun değildir, uygun hale getirilmelidir. Asgarî ücretin tesbitinde objektif ölçüler benimsenmelidir. Öte yandan, sosyal adalet ilkesine göre, asgarî ücretin vergilendirilmesine geçerli bir izah tarzı bulmak mümkün değildir.

Madde 28

Asgarî ücret işçinin asgarî yaşam koşuludur. Asgarî yaşam koşulunun tüm olarak haczedilmesi ise Anayasa ve genel hukuk ilkelerinin bir gereğidir.

1475/23, 854/32 maddeleri bu ilkeye göre düzenlenmelidir.

ÜCRETLİ İZİN 1475/49 ve 56

Ücretli yıllık izin, Anayasanın 44.maddesine göre çalışan her kişinin Anayasal bir hakkıdır. İzin süresinin çalışma süresi ile orantılı olarak artması ve bunun kanunlarla düzenlenmesi bu anayasal hakkın bir gereğidir. Ne varki, 1475 sayılı Yasada izin süreleri kişinin toplam çalışma süresine göre değil,

son çalıştığı işyerindeki süreye göre düzenlenmiş, böylece Anayasaya uygun olmayan bir durum yaratılmıştır.

1475/49.madde; izin sürelerinin kişinin toplam çalışma sürelerinin hesaba katılması suretiyle düzenlenmeli, iş hayatı, kıdem esas alınarak Anayasaya uygun hale getirilmelidir.

Öbür taraftan 1475 sayılı Yasanın 56.maddesi de (854/40) işçinin izin hakkını ve ücretini ortadan kaldıran bir hükmüdür. Bu hükmün kazanılmış hak ilkesiyle bağdaştırılması olanaksızdır. Anayasa ve Genel Hukuk ilkelerine aykırı olan bu hükmün kaldırılması gereği kesin olup, tartışılmaz.

NOT: Diğer iş mevzuatının da buna uygun olarak düzenlenmesi gerekir.

HAFTA TATİLİ (1475/61-a)

Kanun gereği olarak Cumartesi günü de hafta tatili kapsamı içine alınmıştır. Eşitlik ilkesinin bir sonucu olarak Cumartesi gününün tatil olarak kabulü İş Kanunu bakımından da zorunludur. Bu ilke doğrultusunda hareket edilerek ve memurlar ile Toplu Sözleşmeden yararlananlar örneği de gözönüne alınarak çalışma saatinin haftada 40 saat ve Cumartesi gününün tatil olarak kabulü İş Kanunu ile pekiştirilmelidir.

Maddenin bu şekilde muhafazası eşitlik durumuna hukuki dayanak sağlanamaktadır.

ÜCRET KESİNTİSİ CEZASI 1475/32

Cezalandırma, Hukukumuzda göre mutlaka yasaya dayandırılması gereken bir haktır ve ancak yargı yetkisini kullanan bir organ tarafından verilebilir. İşverene, hem de tek taraflı olarak ceza verme yetkisinin ve hakkının tanınması eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi bir bakıma bir kamu yetkisinin kullanılması sonucunu doğurmaktadır.

Anayasaya aykırı olan bu maddenin kaldırılması gerekmektedir.

CEZA HUKUKUNUN 1475/97 ve DİĞERLERİ

Önemli olan sadece bir hakkın tanınması ve düzenlenmesi değil aynı zamanda etkinliğinin ve geçerliğinin sağlanmasıdır. Nitekim 1475 sayılı Yasa, düzenlediği iş yaşamında getirdiği kuralların etkinliğini sağlamak için cezai müeyyideler de öngörmüş bulunmaktadır. Ne varki, günümüz koşullarında, bu cezalar yetersiz kalmakla; yetersizlik, İş Yasasının etkinliğinin tartışılmasına dek uzanmaktadır.

Cezaların günün ekonomik koşullarına uygun hale getirilmesi İş Kanununun etkinliğinin sağlanması için gereklidir.

İCRA ve İFLAS YASASI BAKIMINDAN İŞÇİ ÜCRETLERİ

KIDEM TAZMİNATI, DİĞER TAZMİNAT ALACAKLARI:

İc.If.Yasası, haciz ve iflas hallerinde, işçi ücretleri, kıdem tazminatı ve diğer tazminat alacakları bakımından yeterli güvencesi sağlayamamaktadır. Bilindiği üzere, hacze iştirak dereceleriyle iflas halinde alacakların sırasında işçinin sadece altı aylık ücreti birinci sırada olup, kıdem tazminatları ve diğer tazminat alacakları âdi alacak işleni görmektedir. Bu da uygulan da, çalışanların kıdem tazminatlarını ve diğer tazminat alacaklarını yeterince tahsil edememeleri gibi bir sonuç yaratmaktadır. Kıdem tazminatı Anayasal ve objektif bir alacak hakkı olduğuna göre, bu tazminatın tahsili bakımından yeterli güvencenin getirilmesi, alacağı kanunu rehin hakkı ile pekiştirilerek İcra ve İflas Yasasında bu doğrultuda değişiklik yapılması ve İş Yasasının ilgili hükümlerinin, işçi alacaklarına kanunî rehin hakkı güvencesi altına alınması gerekmektedir. Şüphesiz bu da yeterli değildir. Konu bu açıdan, daha ayrıntılı ve Türk mevzuatı gözönüne alınarak bir araştırmaya ile çözümlenmelidir.

HİZMET AKDİNE AYKIRILIK

İşçi ile işveren arasındaki hizmet akdine, işveren tarafından aykırı davranışta bulunulması ve bu aykırılık nedeniyle işçinin genel hukuk hükümlerine göre bir tazminata hak kazanması halinde, bilindiği üzere, yargı organları Borçlar Yasasına göre hüküm tesis etmektedirler. Ancak, işçi ile işveren arasındaki hizmet akdinden ve işverenin akde aykırı davranışından doğan alacak, yukarıda belirtildiği gibi, tamamen Borçlar Yasasından doğmakta ve işverenin işçiye karşı akdî bir yükümlülüğünü oluşturmaktadır.

Uygulamada, işçiye sosyal güvenlik kurumlarından iş kazası ya da meslek hastalığı nedeniyle tanınan hakların, işçinin hizmet akdi dolayısıyla teşekkül etmiş olduğundan mahsup edildiği görülmektedir. Devletin işçiye tanıdığı sosyal güvenlik ile işçinin hizmet akdinden doğan alacağının, işveren yararına olarak birbirine karıştırılması, aslında, işçinin akdî haklarına bir müdahaledir.

Bu müdahaleyi haklı kılacak kutsal bir ilke düşümlenmez. Bu nedenle, müdahaleyi ortadan kaldıracak, işçinin işverenden olan ve işverenin hizmet akdine aykırı davranışından kaynaklanan alacaklarını tam ve eksiksiz olarak almasını sağlayacak bir hüküm yasalarımıza getirilmeli ve uygulamada görülen olayın Anayasal ilke ile çelişen yönü ortadan kaldırılmalıdır. Akiddeden doğan haklara şu ya da bu nedenle müdahalenin, Anayasa ve Hukuk ile bağdaştırılabileceği görüşündeyiz.

İBRA ve KAYDI İHTİRAZİ

İbra, eşit koşullarda geçerlilik kazanabilecek hukuki bir müessesedir. Bir başka deyişle, akid serbestliğini esas alan Klâsik Borçlar Hukukuna ait bir müessesedir.

Oysa, İş Hukuku, İş Yasaları, çalışanların çalıştırılanlara oranla ekonomik bakımdan büyük ölçüde güçsüz olmaları nedeniyle irade özgürlüklerinin sınırlı bulunduğu gerçeğinden, yani bir dengesizlikten kaynaklanmakta ve Anayasamızın çalışma hayatının düzenlenmesine ilişkin ilkeleri de çalışanlar ile çalıştırılanlar arasındaki bu dengesizliğin giderilmesi amacıyla bulunmaktadır.

Bir yandan, dengeli bir çalışma hayatı düzenlemek, öte yandan, ekonomik güçsüzlükleri tartışma götürmez kişilerin irade serbestliğine sahip bulduklarını varsayarak klâsik borçlar hukukunun ibra ve kaydi ihtirazı müessesesine iş ilişkilerinde de geçerlilik tanımak, bağdaştırılması çok güç bir durum yaratmak, çelişkilere çelişki katmaktır. Bu bakımdan, emeğin sermaye karşısında korunması anayasa ilkesi ile ibra ve kaydi ihtirazî müessesesini bugünkü biçimiyle bağdaştırmak bizce olanaksızdır.

Sonuç olarak, İş Yasasına açık ve seçik bir hüküm konularak klâsik ibra ve kaydi müessesesi çalışanlar yararına düzenlenmeli ve işverenin ibra etse ve kaydi ihtirazî koymasa bile çalışan kişilere, işçilere, maddi durumu ve alacaklarını, ibradan sonra da, talep edebilecek ve kanıtlandırabilecek hakkı tanınmalıdır.

ZAMAN AŞIMI

Yukarıdaki gerçeklere, zamanaşımının başlangıcı bakımından da değeri verilmelidir. Borçlar Yasasının 132/4.maddesinde hizmetçiler için öngörülen zaman aşımının hizmet süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlaması kuralının, İş Yasasında da uygulanması zorunlu görülmüştür.

274 SAYILI SENDİKALAR KANUNU ile
275 SAYILI TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ, GREV ve LOKAVT KANUNU
HAKKINDA R A P O R

1)İstanbul Barosu tarafından Toplu İş Sözleşmesi ve grev yasası ön tasarı önerisi, komisyonumuz çalışmalarına esas olmak üzere İstanbul Barosunca sunulmuş bulunmaktadır. Gerçekten, incelemeye değer bulunan bu tasarı Komisyonumuzun raporuna eklenmiştir.

Görevini, 274 ve 275 sayılı Kanunların Anayasaya aykırı olan, ya da Anayasa hükümlerine uygun bulunmayan hükümlerini saptanakla sınırlı gören komisyonumuz çalışmalarını bu çerçevede içerisinde yürütmeyi kararlaştırmış ve İstanbul Barosunun ön tasarı önerisini değerlendirmek üzere Türkiye Barolar Birliğine sunulmasına karar vermiştir.

2)İş Yasası ile ilgili değerlendirmemizde saptadığımız üzere, Anayasamız çalışanları korumaya değer bulmuştur. Anayasamıza göre çalışma hayatı bir taraftan Yasalarla düzenlenip korunurken, öte yandan, çalışanların örgütlenmeleri ve Toplu sözleşme ve grev haklarının etkili bir biçimde kullanarak Demokratik yollarla kendi haklarına kendilerinin sahip çıkmaları amacı gözetilmiştir. Bunun içindir ki toplu sözleşme yapma hakkı ile grev hakkı Anayasal birer haktır. Bir hakkın Anayasada tanınmış olması elbetteki yeterli değildir. Bu hakkın kullanılmasına düzenleyen yasaların hakların somut ve etkili biçimde gerçekleşmesine de olanak sağlanması gerekir. Ancak o zaman Anayasaya uygunluktan Anayasanın somutlaştırılmasından söz edilebilir.

275 sayılı Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu bu ölçüler içerisinde ele alınınca aşağıda belirtilen hususların, Anayasaya aykırı ya da uygun olmadığı hemen görülür.

Gerçekten:

1-275 sayılı Kanunun 1.maddesi Toplu Sözleşmelerin konusunu ve amacını çok dar bir çerçevede içerisine almış bulunmaktadır.

2-Toplu sözleşme yetkisinin saptanmasında "Referandum"a her türlü tartışmayı ortadan kaldıracak biçimde, açık ve seçik olarak yasal imkân vererek, sorunun çözülmesi gerekir.

Geçmiş yılların tecrübeleri ve örnekleri de gözönüne alınınca, sorunun ivediliği ve önemi daha da iyi anlaşılmaktadır.

Esasen mahkemelerin -olayların zorunluluğu sonucu- uyguladığı bu sistem, ihtiyacı en doğru ve demokratik biçimde çözümlenecek bir yoldur.

3-Grev, sadece Toplu İş Sözleşmesinin müeyyidesi değil, Anayasal bir haktır. İşçi-İşveren ilişkileri sadece toplu sözleşme ile sınırlandırılmıyacağına göre, bu hakkın yalnızca toplu sözleşme müeyyidesi olmaktan çıkarılması geniş kapsamlı olarak tanınması gerekir. Bu bakımdan 275 sayılı Yasanın 19, 23, 24, 25, 29, 54, 56 ve 58.maddeleri değiştirilmeli, hangi amaçla olursa olsun "genel grev", "kademeli grev", "dayanışma grevi" ve benzeri grev hakları çalışanlara tanınmalıdır.

4-Anayasamızda lokavt hakkı tanınmamıştır. 275 sayılı Yasanın 18.maddesi değiştirilerek lokavt hakkı kaldırılmalı, lokavt yasağı açıkça getirilerek düzenlene Anayasaya uygun hale getirilmelidir.

5-Grev hakkının etkinliği, grev alanları ile yakından ilgilidir. 20.maddenin grev alanlarını -hakkın özünü etkileyecek biçimde- daralttığı bir gerçektir. Hakkın özüne uygun bir düzenleme ile 20. madde yeniden ele alınmalıdır.

6-Grev yapma Anayasal bir hakkın kullanılmasıdır. Hakların kullanılmasında ise yürütme organının müdahalesi düşünülemez. Bu bakımdan da yürütmeye grevi durdurma yetkisi tanıyan 21.madde kaldırılmaktadır.

7-Toplu Sözleşme prosedürünü düzenleyen hükümler, hakkın etkinliğini ortadan kaldıracak sınırlara varmamalıdır. 275 sayılı Yasanın Toplu Sözleşme prosedürü, toplu sözleşme hakkının etkinliğini sağlayacak nitelikte görülmemiş olup, bu hükümlerin de yeniden gözden geçirilip Anayasal ilkelere uygunluğunun sağlanması gerekmektedir.

III)Yukarıda 275 sayılı Yasanın incelenmesinde gözönüne alınan genel çerçeve içersinde 274 sayılı Yasa da incelenmiş ve Anayasaya aykırı olan ya da uygun bulunmayan aşağıdaki hükümler saptanmıştır:

1-Kamu kesiminde çalışanların büyük bir kısmını sendika kurmak ve sendika üyesi olmak hakkında yoksun bırakan 2.maddenin 4. bendi,

2-Sendika üyeliğini sınırlandırarak ve gereksiz engeller getiren 4.madde,

3-İşçinin dilediği anda, üye olduğu sendikadan ayrılmasını ve genel olarak sendika değiştirmesini büyük ölçüde engellediği için 6.madde,

4-İş kolları Yönetmeliğinin yürütme organınca dilediği biçimde, evrensel sendikal ilkelere ters olarak değiştirilme olanağını sağladığı ve yasal güvenceyi ortadan kaldırdığı için 9.madde,

5-Uluslararası örgütlere katılabilme olanağını büyük ölçüde sınırlayan ve özellikle Bakanlar Kuruluna aksi yönde yetki veren 10.madde,

6-Sendikaların feshi veya intisabı halinde mallarının bu sendikaların ve üyelerinin kararlarına bakılmaksızın, kendilerine yabancı örgütlere devrini sağlayan 13.madde,

7-Toplu sözleşme yapan sendika ve yapmamış sendika arasında temsilci tayin etme olanağı bakımından ayırım yapan 20.madde,

8-Sendikaların uluslararası yardımlardan yoksun kalması sonucunu doğurabildiği için 22.maddenin 3.bendi,

9-Sendikaların mülk edinebilme olanağını sınırlayan 24.madde,

10-Sendikaların hesaplarının gelir ve giderlerinin yürütme organınca kontrol edilmesi olanağını sağladığı için 29.madde,

11-Sendikaların varlığı için çok önemli tehlikeler getiren 30.madde, demokratik esaslara ve Anayasaya göre üyelere zarar vermiyecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

12-Genel olarak işçilere hapis cezaları ve işverenlere ise para cezaları getiren 31.madde,

Anayasanın 1, 2, 10, 42, 46.maddelerine aykırı düşen hükümler taşıdığından yeniden düzenlenmeleri gerekmektedir.

SOSYAL GÜVENLİK YASALARININ ANTI-DEMOKRATİK HÜKÜMLERİ

Gerek Sosyal Sigortalar gerek Emekli Sandığı ve gerekse Bağ-Kur Yasasından eşitlik ilkesini zedeleyen, çağdaş sosyal güvenlik ilkelerine ve demokratik işlerliğe aykırı hükümler bulunmaktadır.

Yaşlılık aylığının tesbiti, ölüm sigortasından yararlanma süreleri farklı tutulduğu gibi konut kredisinden yararlanmak, aylığın kesilmesi yaşlılık sigortasından yararlanmak için kabul edilen süreler ilgili yasalarda eşitlik kurallarına aykırı olarak düzenlenmiştir.

506 sayılı S.S.K.nun 53/D.maddesi ilk defa çalışmaya başlandığı sırada malûl sayılan sigortalı, maluliyet sigortasının şartlarını yerine getirdiği halde bu sigortalı, maluliyet sigortasının şartlarını yerine getirdiği halde bu sigortadan yararlanamamaktadır. Öte yandan iş yasası hükümlü çalıştırılmasına olanak verdiği halde 657 sayılı Yasanın 48/A-5 maddesi bunu engellemektedir.

506 SAYILI SOSYAL SİGORTALAR KURUMU YASASININ DEĞİŞTİRİLMESİ ve DEMOKRATİKLEŞTİRİLMESİ GEREKEN HÜKÜMLERİ

506 sayılı yasanın kapsamı genişletilmelidir. Tarım işçileri ve ev hizmetlerinde çalışanlarda bu yasa kapsamına alınmalıdır.

Sürekli iş görmezliği tahsisatını % 10 iş gücü kaybına bağlayan 19.maddedeki sınırlama kaldırılıp her malûliyet oranına tahsisat yapılabilirliği geçici iş görmezlik ödeneği de sigortalıyı mağdur etmeyecek ve tam ücretini karşılar miktarda olması sağlanmalıdır. İşverenin sorumluluğunu düzenleyen 26.madde etkisiz ve yetersiz olduğundan yeniden düzenlenmeli meslek hastalığının tesbitini düzenleyen kayıtlamalar genişletilmeli işçilerin (sigortalıların) kurum kararlarına itirazları 5 yıllık süreye çıkarılmalıdır.

Sağlık yardımlarının en çok 18 ay olarak süresi artırılmalı sigortalı kadının ölümü halinde kocasına da aynı koşullarla tahsisat yapılarak kadın erkek eşitliği sağlanmalıdır. 45-46-47.maddelerde kadınlar için dar tutulan doğum gebelik ve emzirme koşulları çağdaşlaştırılmalıdır.

Sigortalılık niteliğinin yitirilmesine ilişkin 51.maddedeki kayıtlamalar kaldırılarak yeniden düzenlenmelidir.

Malullük için çalışma gücünün 2/3'nin kaybını zorunlu gören 53.maddedeki işlemez sınırlama değiştirilmeli ve genişletilmelidir. Yine malullük aylığına ilişkin 54.maddedeki kayıtlar genişletilmelidir.

Sigortalının yaşlılık aylığından yararlanmasının 5000 işgünü pirim ödemesine bağlayan 60.madde günün koşullarına göre 3000 işgünü olarak düzenlenmelidir. Ölüm sigortasından yararlanmayı düzenleyen 65.maddedeki hak sahiplerine yapılacak yardımlar çoğaltılmalı ve kendi piriminin karşılığını almakta olduklarından işverenin ödemesi gereken maddi zarardan sigortaca yapılacak yardımların indirilmesi kaldırılmalıdır.

Sigortalının ödemesi gereken ve yüksek tutulan primi oranları azaltılarak işveren paylarına ilâveler yapıp işverenlerin primlerini zamanında ödemelerini sağlayacak yaptırım ve yeni düzenlemeler getirilmelidir.

İsteğe bağlı sigortalılık sürelerinin ve koşullarının sigortalıyı koruyucu biçimde değiştirilmesi sağlanmalıdır.

Kurum ve yüksek sağlık kurulu raporlarının kesinliğine ilişkin 109.madde değiştirilerek bu kurul kararlarının yargı mercilerince yeniden saptanmalıdır.

Yüksek Sağlık Kurulunun oluşmasında işçilerin seçeceği temsilci sayısı çoğaltılmalı bu kurulda işveren temsilcisinin bulunmasına gerekli olmadığından teşkili yeniden düzenlenmelidir.

İşverenlerin primlerini ödememeleri geciktirmeleri ve edimlerini yerine getirmemeleri halinde mevcut yasada çok az miktarda para cezası olarak getirilen yaptırımların artırılarak aynı zamanda hapis cezalarıyla da etkin biçimde yaptırım uygulanmasını sağlayacak değişikliklerin yapılması gerektiği, görüşünde olduğumuzu saygı ile açıklarız.

Malullük için çalışma gücünün 2/3'nin kaybını zorunlu gören 53.maddedeki işlemez sınırlama değiştirilmeli ve genişletilmelidir. Yine malullük aylığına ilişkin 54.maddedeki kayıtlar genişletilmiştir.

Sigortalının yaşlılık aylığından yararlanmasının 5000 işgünü pirim ödemesine bağlayan 60.madde günün koşullarına göre 3000 işgünü olarak düzenlenmelidir. Ölüm sigortasından yararlanmayı düzenleyen 65.maddedeki hak sahiplerine yapılacak yardımlar çoğaltılmalı ve kendi piriminin karşılığını almakta olduklarından işverenin ödemesi gereken maddi zarardan sigortaca yapılacak yardımların indirilmesi kaldırılmalıdır.

Sigortalının ödemesi gereken ve yüksek tutulan primi oranları azaltılarak işveren paylarına ilâveler yapıp işverenlerin pirimlerini zamanında ödemelerini sağlayacak yaptırım ve yeni düzenlemeler getirilmelidir.

İsteğe bağlı sigortalılık sürelerinin ve koşullarının sigortalıyı koruyucu biçimde değiştirilmesi sağlanmalıdır.

Kurum ve yüksek sağlık kurulu raporlarının kesinliğine ilişkin 109.madde değiştirilerek bu kurul kararlarının yargı mercilerince yeniden saptanmalıdır.

Yüksek Sağlık Kurulunun oluşmasında işçilerin seçeceği temsilci sayısı çoğaltılmalı bu kurulda işveren temsilcisinin bulunmasına gerekli olmadığından teşkili yeniden düzenlenmelidir.

İşverenlerin pirimlerini ödememeleri geciktirmeleri ve edimlerini yerine getirmemeleri halinde mevcut yasada çok az miktarda para cezası olarak getirilen yaptırımların artırılarak aynı zamanda hapis cezalarıyla da etkin biçimde yaptırım uygulanmasını sağlayacak değişikliklerin yapılması gerektiği, görüşünde olduğumuzu saygı ile açıklarız.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ ve GREV YASASI
ÖNTASARI ÖNERİSİ
Birinci Bölüm
TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ

Madde 1- Toplu İş Sözleşmesinin Tanımı

Bu yasa anlamında toplu iş sözleşmesi; çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki çalışma koşullarının saptanmasını tarafların hak ve borçlarının belirlenmesini, tarafları ilgilendiren konuları, bunların uygulanması ve denetimi ile hususları düzenleyen bir bağittir.

Madde 2- Toplu İş Sözleşmesi Kapsamı

Toplu iş sözleşmesi tüm çalışanları kapsar. Çalışanın kadro karşılığı ücret almakta olması, emekli sandığına bağlı bulunması, İktisadi Devlet teşekküllerinde ya da Devlet dairelerinde çalışmakta bulunması onun sendikalaşma ve sözleşme yapma hakkını ortadan kaldırmaz.

Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu görevlerinin gerekli kıldığı aslı ve sürekli görevleri görenler, diğer bir deyişle kamu erkini doğrudan kullananlar bu kanunun kapsamı dışındadırlar.

Madde 3- Toplu İş Sözleşmesinin Hükümü

Toplu İş Sözleşmesinde olumsuzu belirtilmedikçe, hizmet sözleşmeleri ve atama işlemleri toplu iş sözleşmesine aykırı olamaz. Hizmet Sözleşmelerinin ve atama işlemlerinin, toplu iş sözleşmesine aykırı kurallarının yerini toplu iş sözleşmesindeki kuralları alır.

Hizmet sözleşmesinde ve atama işleminde düzenlenmeyen konularda toplu iş sözleşmesindeki kuralları uygulanır. Hizmet sözleşmesindeki ve atama işlemlerindeki işçi yararına kuralları geçerlidir.

Herne biçimde olursa olsun, sona eren bir sözleşmenin kuralları yenisi yürürlüğe girinceye kadar geçerliliğini sürdürür. Sözleşme yapıldıktan sonra sözleşmeden faydalanamayan işçilere yapılacak zammlar Toplu Sözleşmeden faydalanan tüm işçilere de yeni bir zam olarak teşmil edilir.

Madde 4- Toplu İş Sözleşmesinin Süresi ve Bitimi

Toplu İş Sözleşmesi bir ya da iki sene süreli olarak yapılabilir. Süresiz ya da daha uzun süreli toplu iş sözleşmesi yapılamaz.

Sözleşmede süre belirtilmemişse sözleşme 1 yılın sonunda kendiliğinden sona erer.

Çalışmaları 1 yıldan az süren işlerde uygulanmak üzere yapılacak sözleşmelerde yürürlük süresi 1 yıldan az olabilir.

Toplu İş Sözleşmesinin başlangıç tarihi çağrının yapıldığı tarihtir, aksi kararlaştırılamaz.

Toplu Sözleşme olmayan işyerleri çağrı tarihinden itibaren 1 yıl içinde, Toplu Sözleşme olan yerlerde ise toplu sözleşmenin bitim tarihinden 3 ay öncesinden başlamak üzere 15 ay içerisinde, işyeri kapatılmaz, kapatılırsa, çalışanların kapatma tarihinden sonra bu süreler içinde çalışmadıkları dönemlere ait hakları aynen çalışılmış gibi çalışanlara işverence ödenir.

Çalışanların hak ve alacakları hertürlü alacağı ON-ÇALIŞKILI olup, iflâs halinde İ.K.K 206.maddesindeki 1.sıradadır. Çalışanların bu haklarının ödenmesine kadar işverenin malları üzerinde hapis ve kullanma hakları vardır.

Madde 5- Toplu İş Sözleşmesinin Feshini ve İnfisahını Gerek-tirmeyen Haller

Toplu İş Sözleşmesinde taraf olan sendika ya da federasyonların tüzel kişiliğinin sona ermesi, ortdirilmesi ya da işlevinin kısmen durdurulması, Toplu İş Sözleşmesinin uygulandığı, sendikanın yetkili bulunduğu işyeri işverenin değişmesi ya da işyerinin nakli toplu iş sözleşmesinin ya da yetkinin ortadan kalkmasını gerektirmez.

Madde 6- Toplu İş Sözleşmesinden Yararlanma Koşulları

Toplu İş Sözleşmesini yapan sendikanın üyeleri ile sendikaya dayanışma aidatı vermeyi kabul eden diğer işçiler sözleşmeden yararlanır. Dayanışma aidatının miktarı üyelik aidatı kadardır.

Sözleşmeden evvel işyerinde çalışanlar, sözleşmeden faydalanabilmek için çağrı tarihi başlangıç olmak üzere, işe girdikleri tarih gözönüne alınarak, geçmiş ayların dayanışma aidatlarını da ödemek zorundadır.

Dayanışma aidatı için sendikanın izni aranmaz. Çalışanın istifasından sonra aidat arttırımı yapılamaz.

Sözleşmelere konan aykırı hükümler geçersizdir.

Sendikadan ayrılan çalışanların da sözleşmeden faydalanabilmel/ için dayanışma aidatı ödemeleri zorunludur.

İKİNCİ BÖLÜM

Madde 7- Toplu Görüşme ve Toplu İş Sözleşmesi Yapma Yetkisi

Bölge Çalışma Müdürlükleri, her ay bültenlerle işyerlerinde yapılan sözleşmeleri, sözleşme yapılan işyeri, sözleşmenin başlangıç tarihi ve bitiş tarihini kapsayacak şekilde o iş kolunda kurulu sendikalara bildirmek zorundadır.

Bölge Çalışma Müdürlükleri ayrıca üç aylık sürelerle yapılan tüm sözleşmeleri gösteren broşürler çıkarmak ve bunları yaymakla görevlidir.

Madde 8- Bir işyerinde, herhangi bir sendika toplu iş sözleşmesi yapmak isterse, bu isteğini bölge çalışma müdürlüğüne ve işverene bildirmek ve işyerindeki munasip yerlere asmak ve varsa bir yerel gazetede ilân etmek zorundadır.

Çağrı tarihi, ilân yoksa, Bölge Çalışma Müdürlüğüne bildiri tarihidir.

Sözleşme bitmeden bölgeye bildiride bulunulmuşsa, evvelki sözleşmenin bitiminden de önce yapılmışsa bu bildiri ve ilân geçersizdir. Daha evvelki sözleşmenin bitimine bir ay kala yapılan bildirimler, sözleşmenin bitim tarihinde verilmiş gibi hüküm ifade eder. İtirazlarda da aynı hüküm uygulanır.

Madde 9- Çağrıya İtiraz Koşulları ve Biçimi

Bildiriye, işyerinde çalışan işçilerin 1/10 ya da o işkolunda mevcut sendikalardan herhangi biri itiraz edebilir. İtirazlar yazı ile yapılır. Bildiri ve ilân tarihinden 10 gün geçtikten sonra yapılan itirazlar dinlenmez.

Madde 10-İtirazın Neticeleri ve Referandum

Kurum ya da işyeri ile sözleşme yapmak isteyen sendikanın çağrısına, 10 gün içinde itiraz olursa, Bölge Çalışma Müdürlüğü itiraz tarihinde sonraki 7 gün içinde o işyerinde referandum oylaması yapmak zorundadır.

Çağrı yapılan işyerinde hiç sözleşme yapılmamışsa Bölge Çalışma Müdürlüğü çağrı yapıldığı 3 gün içinde o iş kolunda mevcut sendikaları tebliğ eder. Tebliğ tarihinden itibaren 3 gün içinde itiraz olursa referandum yoluna gidilir.

Referandum Bölge Çalışma Müdürlüğü müfettişleri yönetiminde ilgili sendika temsilcilerinin huzurunda, gizli oy açık sayım yöntemi ile yapılır. Referanduma, sözleşme olmayan yerlerde ÇAĞIRI tarihi, olan yerlerde de sözleşmenin bitiş tarihinde işyerinde çalışmaya olan işçiler katılır. (Kendiliğinden istifa edip ayrılanlarla, emeklilik dolayısıyla ayrılanlar referanduma katılmazlar) İşverenin, referandumun neticesini değiştirmek amacıyla işçi çıkartması veya işçi alması yasaktır. Referandum işyerinin uygun bir yerinde yapılır. Oylamadan 24 saat öncesinden itibaren ilgililerce propoganda, hertürlü girişin ve işverenin yan tutması yasaktır.

İşyerinde referanduma katılan işçiler, çağrıya veya itiraza katılmama, başka bir sendikaya da oy verebilirler. Oylama sonucu hazır bulunanlarla bir tutanakla saptanır.

İşçilerin salt çoğunlukla seçtikleri sendika o işyerinde yetkili sendika olur.

Salt çoğunluk alan sendika çıkmazsa, Bölge Çalışma Müdürlüğü bir hafta sonra yine aynı işyerinde ikinci bir referandum oylaması yapar. Bu oylamada çoğunluğu alan sendika yetkili sendika olur.

Bölge Çalışma Müdürlüğü yetki kararını 3 işgünü içinde ilgililere tebliğ eden ve işyerinin uygun biryerinde ilân eder.

YETKİYE İTIRAZ

Madde 11-Bölge Çalışma Müdürlüğü'nün yetkili sendikayı saptaması üzerine işyerinde çalışan işçilerin 1/10'nin ya da ilgili sendikalar ise tebliğ tarihinden itibaren 3 işgünü içinde, görevli İş Mahkemesinde karara karşı itiraz edebilirler.

İş Mahkemesi dosya üzerinden karar verir. İtirazın durumuna göre gerek görürse, seri yarıyılada usulü ile, 1 haftalık celselerle delil toplama yoluna gider. Sonuçta verdiği karar kesin-dir.

Çağrıya ve oylamaya yapılan itirazlar sonuçsuz kalırsa asılsız itirazda bulunan tarafa cezai ve hukuki yaptırım uygulanır.

Madde 12-Toplu görüşmenin yer, gün ve saatini taraflar aralarında anlaşarak tesbit ederler.

Madde 13-Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin sonunda bir anlaşmaya varılırsa en az 8 nüsha olarak düzenlenecek olan toplu iş sözleşmesinden birer nüsha taraflara verilir. Diğer 6 nüsha alâkali Bölge Çalışma Müdürlüğüne gönderilir. Gerek işveren gerekse toplu iş sözleşmesini imzalayan sendika, imzalanmış toplu iş sözleşme nüshalarını bir ay içinde Bölgeye vermeye mecburdurlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM GREV HAKKININ DOĞUŞI

Madde 14-Taraflar görüşmelerde anlaşmaya varamazlarsa veya taraflardan biri görüşmeye katılmazsa, buna dair tutanağın düzenlendiği tarihte sendikanın grev hakkı doğar. Danışma ve genel grevlerde işçiler kendiliğinden ya da sendikanın çağrısı üzerine grev haklarını kullanabilirler.

GREV HAKKININ KULLANILMASI

Madde 15-Grev hakkı doğan sendika bu hakkının doğumu anından itibaren kullanabilir.

İşyerinin yasalara veya sözleşmeye aykırı eylem ve işlemlerinde çalışanlarda kendiliklerinden veya sendikanın çağrısı üzerine grev haklarını her zaman kullanabilirler.

Madde 16-Savaş durumu dışında gerek Bakanlar Kuruluna, gerekse sıkıyönetim komutanlığının veya herhangi bir mercinin bu kanundan doğan sözleşme ve grev haklarının kullanılmasını engelleme yetkileri yoktur.

Madde 17-Grev sırasında, greve katılan çalışanların yaptıkları işler ve işlemler durur. İşyerine yeni işçi alınmaz.

İşveren greve katılan işçilerin yerine katılmayanları çalıştıramıyacağı gibi, kendisi de çalışamaz.

İşyerine hiç bir biçimde işlenmemiş veya yeni işlenmiş madde sokulamaz.

İşyerinden de dışarı işlenmemiş, yarı işlenmiş, işlenmiş madde ile makina çıkartılamaz. İşyerine giriş çıkış grev gözcülerinin denetiminde ve kontrollü ile olanaklıdır.

Bozulması muhtemel olan mallar, Mahkemeye tesbit edilerek satılır. Parası anlaşma oluncaya kadar Mahkemenin tesbit edeceği bir Bankada saklanır.

Sözleşmeyi ve grevi uygulanmaz duruma sokmak gerek sözleşme öncesi gerekse sözleşme sırasında, işyerinin işleyişi ile ilgili, makina, kalıp v.s. şeklindeki mallar dışarı çıkartılmışsa, bunların da kullanılmasını önlemek için üzerlerine tedbir konur.

Greve katılmayan işçilerin işyerinde çalışma olanakları varsa, işyerinde tesbit yapılarak bunların kullanabileceği kadar, hammadde içeri sokulabilir. Ve ancak yine tesbit neticesinde belirtilen miktarda üretilen madde dışarı çıkartılabilir. Tesbite itiraz halinde İş Mahkemesi kısa aralıklarla ve seri yargılama usulü ile kesin olarak karar verir.

GREV GÖZCÜLERİ

Madde 18-Grev başlayan bir işyerinde sendika veya çalışanlar uygun gördükleri miktarda görev gözcüsü görevlendirebilirler.

Grev gözcüleri, grev kararının uygulanmasını sağlamak için gerek işyeri dışında gerekse işyeri içinde, cebir ve şiddet kullanmaksızın ve tehditte bulunmaksızın propoganda yapmak ve greve katılan işçilerin haklarını korumak, işyerine yabancı işçi girmesine, greve katılan işçilerin yerine başkalarının çalıştırılmalarına mani olmak, yine grevci işçilerin makina ve yerlerinin kullanılmasını önlemek dışardan içeri, içerden dışarı mal, makina v.s.nin çıkartılmasını önlemek gibi grevin Konunun tanıdığı haklar içinde kullanılmasını temin edecek önlemler alırlar.

GREVE KATILMAYACAK İŞÇİLER

Madde 19-Hiçbir biçimde üretim veya satışa dönük olmamak koşuluyla;

a) Niteliği bakımından sürekli olmasından teknik zorunluluk bulunan işlerde çalışmanın sürekliliğini,

b) İşyerinin güvenliğinin, makana ve denirbaşlarının, gereçlerinin işlenmesi, yarı işlenmiş ya da işlenmiş maddelerin bozulmamasını sağlayacak sayıda işçi greve katılmaz.

c) Greve katılmayıacak işçiler bakımından taraflar arasında bir anlaşma olmazsa, Bölge Çalışma Müdürlüğü bunların kimlerden ibaret olacağını tespit eder. Bölgenin bu kararına karşı görevli İş Mahkemesine itiraz edilebilir. Mahkemenin bu konudaki kararı kesindir.

Madde 20-Grev sonucu bir toplu iş sözleşmesi yapıldığında, bu sözleşmede tersine bir hüküm yok ise, söz konusu sözleşme, işyerinde çalışmış olanlara uygulanmaz. Greve katılmayıacak işçilerin hakları saklıdır.

SOZLEŞME ve GREV HAKKINDA GUVENCESI

Madde 21-Toplu İş Sözleşmesi veya toplu iş sözleşmesi çağrısı yapılmış bir işyerinde işveren mahkeme kararı olmadan işçi çıkartamaz. Mahkeme ancak, işçinin hizmet akdine veya aradaki sözleşmeye aykırı hareket etmesi veya işverenin iş durumu icabı işini derhalte zorunda bulunması halinde çıkartma kararı verebilir. Mahkeme bu kararını duruşmalı olarak tarafların delillerini topladıktan sonra verir.

GREV SIRASINDA ÇALI,ANLAMA İŞ BAĞITLARI ASRIDADIR

Madde 22-İşveren hiçbir şekilde bir grev süresince, grevci işçilerin oturdukları ve işverence sağlanmış konutlardan çıkmalarını veya bu konutlara ilişkin grevden önceki oturma koşulları dışında bir ücret ve masraf ödemelerini isteyemez. İşveren söz konusu konutların, su, gaz, aydınlatma ve ısıtma hizmetlerini kısıtlayıcı davranışlarda bulunamaz.

GREVIN SONA ERİŞİ

Madde 23-Grev tarafların anlaşmaları ile sona erer.

Grevi ilân eden sendika, veya greve karar veren işçiler, grevi kullanmaktan herhangi bir nedenle vazgeçerse bu kararlarını Bölge Çalışma Müdürlüğüne ve işverene bildirmekle grev sona erer.

Çalışma zorunluluğu bildiri tarihinden itibaren iki gün sonra doğur. Bölge Çalışma Müdürlüğü, grevin kalktığını da toplu iş sözleşmelerini bildirdiği usulle diğer sendikalara duyurmak zorundadır.

GREV YASAKLARI

Madde 24-

1-Savaş durumunda, savaşın gerektirdiği ölçüyü aşmamak üzere Bakanlar Kurulunun belirleyeceği işyerleri veya iş kollarında grevi birer aylık süre ile erteleyebilirler. Bu karara karşı Danıştay'a yapılacak itirazları Danıştay bir ay içinde karara bağlamak zorundadır.

2-Genel veya bölgesel seferberlikte yukarıdaki bend hükmü uygulanır.

3-Hastahane, klinik, sanatoryum, prevantoryum, dispanser, eczahane, aşı ve serum üreten kuruluşlar gibi sağlıkla ilgili işyerlerinde hayati tehlike olan acil vak'aları karşılayabilecek nisbettteki işçiler, bunların nisbetini Bölge Çalışma Müdürlüğü tâyin eder. İtiraz halinde İş Mahkemesi kesin olarak karar verir.

4-Can ve mal kurtarılma işyerlerinde grev yapılamaz.

GREV YASAĞI OLAN YERLERDE SÖZLEŞME YAPILMASI

Madde 25-Grevin yasağı olan yerler ile muayyen bir dönem için grev yasağı konmuş yerlerde, sözleşme döneminde taraflar anlaşmazsa görüşmelerin her safhasında tarafların birinin müvacaatı üzerine İl Hâkim Kurulu toplanarak gerekli kararı verir.

İL HAKEM KURULUNUN KURULUŞU ve GÖREVLERİ

Madde 26-

1-İl Hâkim Kurulu o ildeki iş mahkemesi başkanının, iş mahkemesi kurulmamış olan yerlerde de iş davalarında bakmak üzere görevlendirilmiş bulunan hâkimin başkanlığında;

a)Bölge Çalışma Müdürü veya görevlendirileceği yardımcısı veya iş müfettişi,

b)İşçiler adına seçilecek iki hâkim,

c)İşveren adına seçilecek iki hâkimden kurulur.

2-İl Hâkem Kurulu uzlaşmaya varılmadığını belirten tutanakla birlikte yanlardan birinin yazılı olarak başvurusu üzerine, başvuru tarihinden sonra 6 işgünü içinde kurul başkanının çağrısı ile toplanarak kararını verir.

Kurul, toplu görüşmeve konu olan socunlara ilişkin gerekli gördüğü kişilerin tanık ve bilirkişi olarak bilgi ve görüşlerini sözlü veya yazılı olarak bilgisine başvurabilir. Bu biçimde çağrılanlar İl Hâkem Kurulu önüne gelerek sorulanları yanıtlamakla zorunludurlar. Bunlar hakkında hukuk usulü muhakemeleri kanununun tanaklara ve bilirkişilere ilişkin kucalları uygulanır. Kurul salt çoğunlukla toplanır ve toplanmaların salt çoğunluğu ile ve yazılı başvurmadan başlayarak en geç 12 işgünü içinde kararını verir. Oylar eşitse, başkanın bulunduğu yan çoğunluğu sağlar. Bu karar, yanlara ve işyerinin bağlı olduğu bir bakanlık varsa, ayrıca bu bakanlığa yazılı ile bildirildiği günden başlayarak 12 işgünü içinde kurul başkanlığına itiraz dilekçesi verilmezse karar kesinleşir.

YÜKSEK HÂKEM KURULLARININ KURULUŞU ve GÖREVLERİ

Madde 27-

1-Yüksek Hâkem Kurulu

a)Yargıtayın iş davalarına bakan dâime başkanının başkanlığında,

b)Deniştay genel kurulunun seçeceği bir dava dâiresi başkanı,

c)Üniversitelerin iş hukuku kürsüleri üyelerinin kendi aralarından seçecekleri üç iş hukuku öğretici üye veya yardımcısı,

d)Çalışma Bakanlığı Çalışma Genel Müdürü,

e)İşçiler adına seçilen iki hâkem,

f)İşverenler adına seçilen iki hakemden kurulur.

Seçimle gelen üyeler iki yıl için ve seçilme hakları bitmeksizin seçilirler.

Seçimle gelen her bir üyelik için aynı biçimde ikişer yedek üye seçilir. Kurul başkanlığı için birinci ve ikinci yedek, yargıtay hukuk dâireleri genel kurulunca hukuk dâireleri üye ve başkanları arasından seçilir.

Bu maddede sözkonusu seçici kurullar, üye tar sayısının salt çoğunluğu ile toplanırlar. Seçilebilmek için, katılan üyelerin salt çoğunluğunun oyu aranır.

2-Bu yasada başkaca bir kural yoksa, il hâkemi kurulu kararlarına karşı bu kurulun başkanlığına verilen itiraz dilekçeleri 35.maddede yazılı itiraz süresinin bitiminden sonraki 3 işgünü içinde Yüksek Hâkem Kurulu Başkanlığına gönderilir.

Uyuşmazlık bir iş kolundan çıkmış olup, birden fazla ilde bulunan işyerlerini ilgilendiriyorsa, Yüksek Hâkem Kurulu doğrudan doğruya görevlidir.

3-Yüksek Hâkem Kurulu, itiraz veya başvuru dilekçesinin alındığı günden başlayarak 6 işgünü içinde Ankara'da toplanır. Toplantının gün saat ve çalışma yeri Çalışma Bakanlığınca saptanır.

Yüksek Hâkem Kurulu, sorunu, evrak üzerinde inceler. Yeterli oranda aydınlatılmamış bulduğu yönleri ilgililerden sorarak tamamlar. Ayrıca, görüşlerini öğrenmek istediği kişileri çağırır, dinler veya bunların görüşlerini yazı ile bildirmelerini ister. Bu kişiler hakkında hukukî usulü muhakemeleri kanununun tanıklara ve bilirkişilere ilişkin kuralları uygulanır.

Kurul yazılı başvurmadan başlayarak en geç 15 gün içinde kararını verir.

4-Yüksek Hâkem Kurulu salt çoğunlukla toplanıp ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir. Özürlü ve izinli olan asıl başkan veya üyenin yerini yedek başkan ve yedek üyelerden biri alır. İşçiler adına seçilen bir asıl hâkemin yerini ancak yine işçiler adına seçilen bir yedek hâkem alabilir. İşverenler adına seçilen bir asıl hâkemin yerini de ancak işverenler adına seçilen bir yedek hâkem alabilir. Yüksek Hâkem Kurulu toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir. Leyhte ve aleyle oylar eşitse başkanın bulunduğu yan çoğunluğu sağlar. Yüksek Hâkemler Kurulu kararları kesindir.

HAKEM KARARLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Madde 28-Kesinleşmiş hâkem kurulu kararları toplu iş sözleşmesi hükmündedir.

Madde 29-Sözleşme ile alakalı bütün muameleler ve kararlar resmî ve sarıdan muafittir.

GELİR HÜKÜMLERİ

Madde 30-Bu kanunda hüküm olmayan hallerde, M.K. ve Borçlar Kanunu ile hıziyet bağittını düzenleyen diğeri kanunların hükümleri uygulanır. Mahkemeler Kanundaki boşlukları doldururken özellikle Anayasasının çalışmaları koruyan hükümleri ile 46 ve 47.maddelerindeki işçilerin serbestçe sendika kurma, toplu iş sözleşme ve grev yapma haklarına ait hükümleri gözönüne almak zorundadırlar.

ÖDEMLER

Madde 31-Bu yasa gereğince yapılacak ödemeleri karşılamak üzere gerekli ödenek Çalışma Bakanlığı bütçesine konur.

GÖREVLİ MAHKEME

Madde 32-Bu yasa uygulanmasından doğan tüm anlaşmazlıklarda yetkili mahkeme İş Mahkemesidir.

CEZA HÜKÜMLERİ

Madde 33-Bu yasanın 7.maddesine aykırı olarak sözleşmeleri sendikalara bildirmeyen Balıçe Çalışma Müdürlükleri, bülten ve broşürleri çıkartmayan veya bunları ilgili sendikalara göndermeyen bu işle görevli memurlara 5.000,-. ya kadar para cezası ve 6 aya kadar hapis cezası hükmolunur.

REFERANDUMLA İLGİLİ KURALLARA UYMAK

Madde 34-Kanunun 10.maddesinde belirtilen işlemleri zamanında yapmayan ilgili memurlarla yine referandumun neticesini değiştirmek için işçi çıkartan veya işçi alan ve baskılar yapan işverenler 3 aydan 6 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Ayrıca çıkarılan her işçi için 10.000,-. ağır para cezası hükmolunur.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİNİN İZGİLİ İFECİLEME PÖNDERİLLERİ

Madde 35-Toplu İş Sözleşmesinin uygulanmasından sonra bir ay içinde bunların çoğaltılmış nüshalarının Bölge Çalışma Müdürlüğüne verilmesi halinde gerek sendika yöneticileri gerekse alâhhalı işveren hakkında bir aya kadar hapis cezası hükmolunur.

Madde 36-Bu Kanunun 17.maddesine aykırı hareket edilmesi halinde aykırı hareket edilen her fiil için aykırı hareket edenlerle, aykırı hareket etmeyi teşvik edenlere 6 ay ile 1 yıl arasında hapis cezası hükmolunur.

Madde 37-Bu kanunun 21.maddesine aykırı hareket halinde, işten çıkartılan ve uzaklaştırılan her işçi için 10.000,- liras para cezası ile 6 ay ile bir yıl arasında hapis cezası hükmolunur.

Madde 38-Toplu İş Sözleşmesinin yapılmasını önlemek için gerek sözleşme görüşmeleri sırasında, gerekse grev sırasında ve 4. maddeye aykırı olarak işyerini kapatanlar hakkında 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Madde 39-Bu yasa ile ilgili ceza davalarına bakmaya Asliye Ceza Mahkemeleri yetkilidir.

Madde 40-Bu yasa yürürlüğe girmesi ile 275 sayılı Toplu İş sözleşmesi grev ve lokavt yasası kaldırılmıştır.

Madde 41-Bu yasa yayını tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 42-Bu yasayı Bakanlar Kurulu yürütür.

İDARE HUKUKUNA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU
RAPORU

İdare hukukuna ilişkin yasalardan antidemokratik olanların saptanması için Genel Kurulca seçilen F.Muzaffer AMAÇ, Hüseyin AYDIN, Rahmi MAĞAÇ, Ahmet SARUHAN, Ahmet Hamdi SAYAR, Azmi SOYDAN ve Yaşar ÜN'den oluşan 6 no.lu Komisyonumuz, İstanbul Barosunun 311 no.lu odasında toplanmıştır.

Üyelerden F.Muzaffer Amaç toplantıya katılmamış, Yaşar Ün Ankara'da bulunması nedeniyle ikinci gün katılmıştır. Diğer üyeler arasından Komisyon Başkanlığına Ahmet Hamdi Sayar, Raportörlüğe de Rahmi Mağat seçilmiştir.

Komisyonumuza gelen TBB.Başkanlık ve Yönetim Kurulu Değerleme Raporu ile İstanbul Barosunca hazırlanan Genel Yönetimle ilgili Yasalardaki Antidemokratik hükümlerin saptandığına dair rapor ve Genel Kurula verilmiş bu konudaki öneriler birlikte inceleme konusu yapılması uygun görülmüştür. Ancak komisyonumuzla ilgili tüm yasaların teker teker taranmasına olanak bulunamamıştır.

1961 Anayasasının benimsediği idarenin hukuka bağlılığı ve hukukun üstünlüğü ilkesine saygılı görüşten hareketle vatandaşların insanlık haysiyetine yaraşır bir düzende yürütülmesi başlıca ilke olarak ele alınmıştır.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi yetkili organ ve kurullarca kendisine gönderilen ve komisyonumuzu ilgilendiren yasalar üzerinde de gerekli düzenlemeleri yapmışsa da halen geniş bir alanı kapsayan komisyonumuz alanına giren antidemokratik ve Anayasa sistemine aykırı pek çok yasa ve hükmün mevcut olduğu da inkâr edilemez bir gerçektir.

Komisyonumuz, genel görüş olarak, antidemokratik olduğu saptanan yasa ve hükümlerin yürürlükten kaldırılması ile yetinmeyip bunların yerine batı demokrasilerinin benimsediği insan hak ve hürriyetlerinin korunmasını sağlayıcı ana esaslara uygun hükümlerin getirilmesi gerektiğini benimsemiştir. Bu amaca varmak için idari yasaların uygulayıcısı olan yöneticilerin, vatandaşlara karşı tarafsız davranmasını sağlayacak ve iktidar değişikliklerinden etkilenmeyecek güvenceye kavuşturulması için gerekli hükümlerin de getirilmesi zorunlu görülmüştür.

İdari mevzuatta tanzimattan beri yapılan değişikliklerle, yasalar arasında birçok gelişmeler meydana gelmiş ve adeta yamalı bohçaya benzeyen systemsizlikler manzumesi halini almıştır. Bunlar, idarenin müsbet çalışmasını engellemektedir ve bu engellerin giderilmesi de gerekli bulunmuştur.

Bu amaçla idari yasaların tümünün yukarıdan beri açıkladığımız esaslar dahilinde yeniden düzenlenmesi ivedi ve güncel bir konu olmuştur.

TBB.Raporunda komisyonumuzun konusuna giren yasalarla ilgili tarihi gelişimi saptayan bilgiler çalışmalarımızda bize ışık tutmuştur.

Diğer taraftan İstanbul Barosu Komisyonunca hazırlanmış değerli raporun içerdiği açıklamalardan da yararlanılmıştır.

Komisyonumuza havale edilen Balıkesir, İzmir, Konya, Nevşehir Barolarının da yazı ve raporları da incelemeleriniz esnasında dikkate alınmıştır.

Bunlara göre saptadığımız yasa ve hükümler hakkındaki görüşleriniz aşağıda bilgi ve takdirlerinize sunulmuştur.

1-1402 SAYILI SIKIYÖNETİM KANUNU

Sıkıyönetim Kanununun pek çok hükümlerinin antidemokratik olduğu saptandığından, bunların teker teker demokratik esaslara göre yeniden düzenlenmesi olanaksız derecede zor olduğundan ve böyle bir çalışma Yasanın sistematiğini de bozacağından yeni bir Yasa düzenlenmesi ve bu düzenlemede aşağıdaki ana ilkelerin gözönünde tutulması gerekli görülmüştür:

a)Sıkıyönetim ilân edilen kent veya bölgelerde, genel güvenlik ve asayişle ilgili kolluk kuvvetlerine ilişkin tüm yetkiler Sıkıyönetim Komutanlığı e-arine geçer, Kolluk Kuvvetleri, tüm örgütü ile sıkıyönetim komutanlığının buyruğuna girer.

b)Sıkıyönetim Komutanının görev ve yetkileri, Yasaların kolluk kuvvetlerine tanıdığı genel güvenlik ve asayişle ilişkin görev ve yetkilerle sınırlıdır.

Sıkıyönetim Komutanlığınca alınan hertürlü önlende Anayasa-da yer alan Temel Hak ve Özgürlükler, bu hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmadan kullanılabilir. Ancak, yasadan başka olarak...

c)Savaş durumunda, askeri mahkemelerin yetkileri saklı olmak koşuluyla, sıkıyönetim rejiminde doğal yargıç (tabii hâkim) ilkesine aykırı yargı organları kurulamaz.

2-129 SAYILI MİLLİ GÜVENLİK KURULU KANUNU

MGK.nun kuruluş şekli görev ve yetkileri ne olursa olsun antidemokratik olduğu hakkındaki görüşe katılmasına çoğunlukla olanak bulunamamıştır.

442 Sayılı KÖY KANUNU-1580 sayılı BELEDİYE KANUNUNCA 3-5442 SAYILI İL İDARE KANUNU

Türkiye'nin sosyal ekonomik ve demokratik gelişmesinin çok gerilerinde kalmış, değiştirilmesi zorunlu ve pek çok antidemokratik hükümler taşıyan bu yasaların yeniden tümü ile düzenlenmesi ve bu nedenle antidemokratik hükümlerden arındırılması gerekli görülmüştür.

Bu konuda ana ve genel olarak saptadığımız esaslar aşağıda belirtilmiştir:

a)Yargı alanına giren konularda idari organlara müdahale ve denetim hakkının verilmiş bulunması, örneğin Valilerin C.Savcılarının davalarını ve tahkikatın gecikme nedenlerini sorması ve tahkikat safahatı hakkında C.Savcısından bilgi istemesi gibi.

b)Merkezce atanmış yetkililerin seçilmiş mahalli organlar üzerinde geniş vesayet hakkının mevcut olması; örneğin Belediye meclisi kararlarının büyük bir bölümünün Valinin onayına tâbi olması gibi.

c)Bir organa hesap vermekle yükümlü olan görevlilerin o organa başkalalık etmesi; örneğin Belediye Başkanının Belediye Meclisine, Valinin İl Genel Meclisine Başkanlık etmesi gibi.

d)Seçilmiş organların çalışma yöntemlerinin tâyin edilmiş organlarca düzenlenmesi, örneğin Belediye Meclisinin çalışma usulünün İçişleri Bakanlığınca tâyin olunması gibi.

4-5682 SAYILI PASAİ ORT KANUNU

Vatandaşların yurt dışına çıkmasına, yurde dönmeye pasaport ve vize verilmesine yargıç kararı olmadan idarî makamların engellemesi ve izin vermesi yetkinin tümüyle antidemokratik olduğu saptanmış ve bunların demokratikleştirilmesi vatandaşların seyahat hürriyetlerinin kısıtlayıcı bertürlü tasarrufun yargı organlarına verilmesi zorunlu görülmüştür.

5-403 SAYILI TÜRK VATANDA LIĞI KANUNU

Yabancı ile evlenen Türk kadınının Türk vatandaşlığını kaybetmesi, vatandaşlıktan çıkarma yetkisinin yarı orşanı kararı olmadan idarî makamlara bırakılması, vatandaşlıktan çıkarsılaaların mallarının yarı orşanı kararı olmadan tasfiye edilmesi demokratik ilkelere aykırı görölmüştür.

6-1774 SAYILI KEMELİK BİLDİRMESİ KANUNU

Bu kanun komisyonumuzca antidemokratik kabul edilmiştir. Ancak aksak ve uygulanması güç hükümlerin günün ihtiyaçlarına uygun olarak düzeltilmesi yararlı ve zorunlu görölmüştür.

7-2559 SAYILI POLİS VAZİFESİ ve SELÂHIYETLERİ KANUNU

Yargı organlarının yetkisi içerisinde olması şerekten yetkileri idari organlara ve polise vererek vatandaşın can ve mal güvenliğini tehlikeye düşüren hükümleriyle bu yasanın da antidemokratik hükümleri taşıdığı saptanmıştır. Örneğin, Sinema filialerinin sansürü, tiyatro ve sinemaların kapatılması, temsil veren yerlerin kapatılması yetkililerinin polise verilmesi, silah kullanma yetkisinin can ve mal güvenliğini ortadan kaldıracak genişlikte olması gibi.

Bu arada 1481 sayılı asayişe müessir bazı fiillerin önlenmesi hakkındaki kanunun polis vazife ve selâhiyetleri kanununun içerisinde yer alması antidemokratiktir.

8-654 SAYILI TOPLUM ZABITASI KESİLMESİ HAKKINDAKİ KANUN

Aynı görevin bölünmüş ve ayrılması kolluk kuvvetlerine bırakılması sakıncalı ve antidemokratik bulunmuştur. Ancak kolluk kuvvetlerinin demokratik esaslar dahilinde ihtisaslaşması yararlı kabul edilmiştir.

Bu arada vatandaşa ve yargı organlarının çalışmasını güvenmeye bağlayacak ve C.Savcılığına bağlı özel ADLİ ZABITA'nın kurulması zorunlu görölmüştür. Bunun için demokratik esaslara uygun yeni bir yasanın öncelik ve ivedilikle hazırlanması gereklidir.

9-EĞİTİM ve ÖĞRETİM ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLGİLİ YASALAR

Eğitim ve öğretim özgürlüğü ile ilgili yasalardaki fırsat eşitliğini zedeleleyen, okuma, öğretme ve öğrendiğini öğretme özgürlüğünü kısıtlayıcı her türlü yasa hükümlerinin antidemokratik olduğunu saptayan komisyonumuz, yasaların bu hükümlerinden arındırılmasını ve dağılmış hükümlerin derlenip koordine edilmesini gerekli görmüştür.

10-657 SAYILI DEVLET MEMURLARI KANUNU

657 sayılı Devlet Memurları Yasasının tüm hükümlerinde memurların geleceğinden emin olmasını aksatan eşitsizlik ve kararsızlık yaratan, uygulamada değişik ve gelişik sonuçlar doğuran hükümlerden arıtılması amacı ile anlaşılır demokratik yeni bir yasanın düzenlenmesi öngörülmüştür.

Başkan
Av. Ahmet Hamdi SAYAN
(imza)

Raportör
Av. Rahmi MASAT
(imza)

Üye
Av. Hüseyin AYDIN
(imza)

Üye
Av. Yaşar UN
(imza)

Üye
Av. Ahmet SAKCIAN
(imza)

Üye
Av. Azmi SÖLDAN
(imza)

ÖZEL HUKUKA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU RAPORU

17.Haziran.1977 günü toplanan Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulunda seçilen Av.Aydın AYBAY, Av.Ümit DOĞANAY, Av.Solmaz GİRAY, Av.Osman KUNTMAN, Av.Sevim TUNÇ ve Av.Jülide YUNLU'dan oluşan Komisyon 14.30'da çalışmalarına başladı.

Komisyon Başkanlığına Av.Osman KUNTMAN, Raportörlüğüne Av. Sevim TUNÇ, Sözcülüğüne de Av.Ümit DOĞANAY seçildiler.

Komisyonumuz, "antidemokratik kavramını" hukukun üstün kurallarına, temel hak ve hürriyetlere ve eşitlik ilkelerine aykırılık olarak kabul etmiş ve çalışmalarını bu görüşün ışığı altında yapmıştır.

-I-

Buna göre ilk olarak Medenî Kanunun bazı hükümlerinin Anayasa'daki "eşitlik ilkesine" uygun düşmediği ve özellikle kadın erkek arasında kadınlar aleyhine eşitsizlik sayılabilecek durular yarattığı saptanmıştır.

Örnek olarak:

1)Evli kadının meslek ve sen'atını yapmasını kocasının iznine bağlı tutan M.K.159.maddesi hükmü.

2)Evli kadının kızlık soyadını taşımasını engelleyen nitelikte gözüken M.K.153.maddesi hükmü.

3)Mal birliği rejiminde kadının kendisine düşen mirası reddetmesi için kocasının rızasına bağlayan M.K.200.maddesi hükmü.

Bundan başka, çocuklar açısından, evlilik içi doğan çocuklarla evlilik dışı ilişkiler ürünü olarak dünyaya gelen çocuklar arasında hukukî statüleri itibariyle önemli farklar yaratan M.K.hükümlerinin "eşitlik ilkesi"ne aykırılık olduğu saptanmıştır.

Örnek olarak:

1-Evlilik dışı ilişkilerden doğan çocukların tanınmasını yasaklayan M.K. 292.maddesi hükmü.

2-Babalık davası açılmasını kısıtlayan M.K.310/2.maddesi hükmü.

3-Evlilik dışı çocukla evlilik içi çocuk arasında miras paylaşılmasında farklılık yaratan M.K.443/2.maddesi hükmü.

ÖZEL HUKUK İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU RAPORU

17.Haziran.1977 günü toplanan Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulunda seçilen Av.Aydın AYBAY, Av.Ümit DOĞANAY, Av.Solmaz GİRAY, Av.Osman KUNTMAN, Av.Sevim TUNÇ ve Av.Jülide YUNLU'dan oluşan Komisyon 14.30'da çalışmalarına başladı.

Komisyon Başkanlığına Av.Osman KUNTMAN, Raportörlüğüne Av. Sevim TUNÇ, Sözcülüğüne de Av.Ümit DOĞANAY seçildiler.

Komisyonumuz, "antidemokratik kavramını" hukukun üstün kurallarına, temel hak ve hürriyetlere ve eşitlik ilkelerine aykırılık olarak kabul etmiş ve çalışmalarını bu görüşün ışığı altında yapmıştır.

-I-

Buna göre ilk olarak Medenî Kanunun bazı hükümlerinin Anayasa'daki "eşitlik ilkesine" uygun düşmediği ve özellikle kadın erkek arasında kadınlar aleyhine eşitsizlik sayılabilecek durumlara yarattığı saptanmıştır.

Örnek olarak:

1)Evliliğin meslek ve san'atını yapmasını kocasının iznine bağlı tutan M.K.159.maddesi hükmü.

2)Evliliğin kızlık soyadını taşımasını enjeller nitelikte gözüken M.K.153.maddesi hükmü.

3)Mal birliği rejiminde kadının kendisine düşen mirası reddetmesi için kocasının rızasına bağlayan M.K.200.maddesi hükmü.

Bundan başka, çocuklar açısından, evlilik içi doğan çocuklarla evlilik dışı ilişkiler ürünü olarak dünyaya gelen çocuklar arasında hukukî statüleri itibariyle önemli farklar yaratan M.K.hükümlerinin "eşitlik ilkesi"ne aykırılık olduğu saptanmıştır.

Örnek olarak:

1-Evlilik dışı ilişkilerden doğan çocukların tanınmasını yasaklayan M.K. 292.maddesi hükmü.

2-Babalık davası açılmasını kısıtlayan M.K.310/2.maddesi hükmü.

3-Evlilik dışı çocukla evlilik içi çocuk arasında miras paylaşılmasında farklılık yaratan M.K.443/2.maddesi hükmü.

-II-

1630 Sayılı Dernekler Kanununun halen yürürlükte bulunan bazı hükümlerinin de yukarıda belirtilen antidemokratik kavramının kapsamına girdiği saptanmıştır.

Örnek olarak:

1) Dernekler Kanununun 3.maddesindeki derneğin tüzel kişilik kazanabilmesi için tüzüğünün, kurulduğu yerin en büyük mülkiye âmirine verilmesini öngören hükmü.

2) Öğrencilere birden çok fakülte veya yüksek okul adını taşıyan öğrenci derneği kurma olanaklarını engelleyen yasanın 4.maddesi hükmü.

3) Mahkeme kararıyla kapatılan derneklerin bütün para ve mallarının hazineye intikâlini öngören geniş kapsamlı 46.maddesinin 2.fıkrası hükmü.

4) Öğrenci derneklerinde ad seçme serbestliğini engelleyen 53.maddenin son fıkrası hükmü.

5) Dernekler Kanununun antidemokratik nitelikteki 74.maddesi hükmü.

-III-

903 sayılı kanunla vakıf kurumuna getirilen ve bazı vakıflara ayrıcalıklar sağlayan hükümler. 18.Haziran.1977

Başkan
Av.Osman Kuntman
(imza)

Raportör
Ay.Sevinç Tunç
(imza)

Sözcü
Av.Ümit Doğanay
(imza)

Üye
Av.Aydin Aybay
(imza)

Üye
Av.Jülide Yumlu
(imza)

Üye
Av.Solmaz Giray
(imza)

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ
OLAĞANÜSTÜ GENEL KURULU
İSTANBUL

EKONOMİK ve MALİ YASALAR KOMİSYONU

17-18-19.HAZİRAN.1977

EKONOMİK ve MALİ YASALAR KOMİSYONU RAPORU

Ziya BİLGE (Adana), İlhan KUTAY (Ankara), Mükürü AKMANSOY (Bursa), Hürşit KANGAL (Balıkesir), Suat Yılmaz YALIN (Kocaeli), 'dan oluşan Komisyonumuz 17.6.1977 günü İstanbul Barosunda kendisine ayrılan yerde toplanmış, yapılan iş bölümü sonucu Ziya Bilge Başkanlığa, İlhan Kutay sözcülüğe seçilerek çalışmalara başlanmıştır.

GİRİŞ

Anayasamızın 2.maddesinde "İnsan Haklarına ve Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti" olarak nitelikleri saptanan Türkiye Cumhuriyeti, 41.madde ile "iktisadî ve sosyal hayatı, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlemeyi" üstlenmiş bulunmaktadır.

Anayasanın Devlete yüklediği bu görev, diğer görevlerden önde gelen ve toplumsal sorunların çözümünde temel hareket noktasını teşkil eden önemli bir fonksiyonu oluşturmaktadır.

Gerçekten, toplumda yaşayan bireylerin tamamı "insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesine" erişmedikçe, Devletin kamu hizmetleri alanında bu esastan uzaklaşan uygulamaları dengesizliğe yol açacak ve sosyal devlet ilkesi ihlâl edilmiş olacaktır.

Konu bu açıdan ele alınınca, Devletin iktisadî ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini ancak iktisadî gelişme ile mali kaynakların yeterliği ölçüsünde yerine getirmesi yükümlülüğü bir özür vesilesi olarak düşünülemez. Kaldığı, konu sadece parasal kaynaktan ibaret bulunmakta, bu alanda yasalastırma hareketlerine girişilmesi de aynı düzeyde önem taşımaktadır. Ödevlerin yerine getirilmemesinde mali kaynakların yetersizliğine dayanılması bu nedenle haklı ve tutarlı olamaz.

Bu noktada önemli olan bir diğer husus, seçikle oluşan çoğunluk gurubunun programına göre politik tercihinin uygun tabrikata girişmesinin sınırının saptanmasıdır. Anayasada Devlete yüklenen ödevlerin 41.maddedeki çerçevede içinde yerine getirilmesinde politik tercih Anayasaya ters düşer ve bir yönden onun ihmalî sonucunu yaratır.

Komisyonumuz bu temel ilkenin ışığı altında ekonomik ve mali konulara ilişkin yasalarda yer alan antidemokratik şekiller ile eşitlik ilkelerine aykırı hükümleri saptamaya çalışmış ve aynı ilke doğrultusunda izlenmesi gereken yolu belirtmiştir.

Antidemokratik deyiniminin kavram olarak ekonomik ve mali konularda taşıdığı anlam ve kapsam, 41.madde çerçevesinde "kamu yararı"nın temel ilke kabul eden bir esası oluşturmaktadır.

I-BANKALAR KANUNU

TBB.Yönetim Kurulunun Derleme Raporunda da belirtildiği üzere, 7129 sayılı Bankalar Kanunu sosyal adalet açısından Anayasa ile çelişme halindedir.

Türkiye'de Bankacılık -resmî sektör dışında- aile veya kişi bankacılığı haline dönüşmüş, hatta "en büyük hatam bir Bankaya sahip olmamaktır" gibi hayıflanmalara yol açmıştır. Malktan toplanan mevduatın, bu tür Bankacılıkta, belli kişi ve ortaklıklara aktarılması, Anayasa düzenimize tünden aykırı düşmektedir.

Kredinin gerçek kaynağının "tasarruf mevduatı" bulunmasına, bu tasarrufun halkın biriktirebildiği paralardan oluşmasına ve bu nedenle kamusal bir korunma altında tutulması gerekli olmasına göre bu kaynağın tekelleştirilerek birkaç ele kredi olarak aktarılması antidemokratik bir uygulamadır.

Bankalar Kanununun 38.maddesi kredi hadlerini tesbit etmiştir.

Madde 38

Bir Banka hakiki ve hükmi bir şahsa doğrudan doğruya veya bilvasıta nakit, mal, kefalet ve teminat şekil ve mahiyetinde veya herhangi bir şekil ve surette kendi tediyeye edilmiş veya Türkiye'ye fiilen tahsis olunmuş sermayesi ile ihtiyat akçeleri yekûnunun % 10 undan fazla kredi veremez, kefaletlerini kabul edemez veya tahvillerini satın alamaz.

Ancak, sanayi, maden, enerji, nafia hizmetleri, nakliyat ve ihracat işlerinde kullanılmak üzere açılan ve fiilen bu işlerde kullanıldığı tevsik edilen kredilerde bu haddin % 25'e çıkarılması caizdir.

Tevsikin ne suretle yapılacağı, T.C.Merkez Bankasının (Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin) mütalâası alındıktan sonra Maliye Vekâletince neşir ve ilân edilir.

T.C.Merkez Bankasının (Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin) mütalâası alındıktan sonra Maliye Vekâletinin teklifi üzerine bu hadleri % 25 nisbetinde artırmaya veya eksiltmeye İcra Vekilleri Heyeti yetkilidir.

(.....)

Aşağıdaki bentlerde gösterilen muameleler yukarıdaki takyitlere tâbi değildir.

1-T.C.Merkez Bankasının (Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin) mütalâası alındıktan sonra İcra Vekilleri Heyetince tesbit ve ilân olunacak kayıt ve şartlar dahilinde:

Bankaların en az % 25 sermayesine sahip buldukları sanâî, maadin, enerji, nafia hizmetleri, nakliyat ve ihracat işleriyle müstafil teşebbüslerine, münhasıran bu işlerinde kullanılmak üzere açtıkları krediler (ancak bu muameleler her ne suretle olursa olsun üçüncü şahıslara kredi temini maksadına matuf olamazlar.)

Günümüzde belirli Bankalar belirli kişilerin ya da ailelerin yönetimindedir. Bu belirli kişiler yönetimine sahip buldukları Bankaları yine kendilerine ait teşebbüslere kanunun 38.maddesindeki nisbette iştirake sevketmekte ve bu suretle 38.maddedeki ayrıcalıktan sınırsız şekilde istifade sağlanmaktadır. Oysa yasa koyucu bir gerçek veya tüzel kişiye bir Bankanın verebileceği azami kredi haddini sınırlamıştır. 38.maddenin 2.fikresindeki ayrıcalık tek bir gerçek ya da tüzel kişinin sınırsız krediden faydalanması için konmuştur. Ancak, uygulamada belirli bankalar bu ayrıcalıktan yararlanılarak suretiyle belirli şahısları özel finansman müesseseleri haline gelmiştir. Yasa koyucunun önlenmesi ve açık bir kanun hükmü getirmesi gereken en önemli konulardan biri de budur. Sözü geçen fıkraya Kanun karşı bertarafı niyeti önleyecek nitelikte kesin yasal sınırlamalar getirilmelidir. Çok açık bir gerçektir ki, bugün belirli kişiler arasında bir Bankanın yönetimini ele geçirmek için akıl almaz mücadeleler sürüp gitmektedir.

Örneğin, nominal değeri bin lira olan hisse senetleri yönetimi ele geçirmeyi temin için bir kaç misli değerinde satın alınmaktadır. Bu alış veriş % 51'i tenine kadar sürüp gitmekte, onu müteakip aynı hisse senetleri nominal değerinde dahi alıcı bulamamaktadır.

Belli kişilere sınırsız olarak sağlanan kredinin esas kaynağı tasarruf mevduatıdır. Tasarruf mevduatının belli şahısların özel girişimlerine kaynak teşkil etmesi belli bir riski de beraberinde getirmektedir. Şu veya bu sebeple bu girişimlerin iflâs ya da benzeri bir durumla karşılaşması halinde krediyi sağlayan Banka da aynı tehlikeye maruz kalacağından tasarruf mevduatının garantisini teşkil eden Devlet belli kişilerin menfaatleri için Bütçesinden önemli kayıplar verecektir. Böyle bir uygulamayı haklı kılacak hiç bir neden yoktur.

Diğer taraftan Bankalar Kanununun 48.maddesi aynen şu hükümü taşımaktadır:

Madde 48

Bankaların iştiraklerine veya doğrudan doğruya kuracakları müessese ve ortaklıklarına tahsis edecekleri sermayelerin umumî yekûnu ödenmiş veya Türkiye'ye fiilen tahsis olunmuş sermayeleri ile ihtiyatları yekûnunun % 10'unu tecavüz edemez.

Ancak, memleketin iktisadi kalkınması için lüzumlu ve münhasıran sanayi, maden, enerji, nafıa, nakliyat ve ihracat işleri ile müstafil veya münhasıran bu sahalara kredi açmak üzere kurulmuş iştirakleri ve teşebbüsleri bu hükümden müstesnadır.

Yatırım bankalarına ait hükümler hususi kanunla tanzim edilir (123 sayılı Kanunun 3.maddesi hükmüyle kaldırılmıştır).

Bankaların doğrudan doğruya veya bilvasıta sermayelerinin % 20'sine sahip buldukları iştirakleri; ana banka hisse senetlerini satın alamazlar, rehin olarak kabul edemezler ve mükabilinde avans veremezler.

Bu maddenin ikinci fıkrasındaki ayrıcalık hükmü tıpkı 38. maddedeki ayrıcalık hükmü gibi belli kişilerin yararına işlemektedir.

Bu belirli kişiler yönetimine sahip buldukları Bankaları kendilerine ait ticari işletmelere sınırsız olarak iştirak ettirmektedirler.

Gerçekte, yasa koyucu ayrıcalık hükümlerinden istifade edilmesini o işletmelerin, memleketin iktisadi kalkınması için lüzumlu olması şartına bağlamıştır. Saniiyen, 38.maddedeki aynı gerçek ya da tüzel kişiye belirli bir hadin üzerinde kredi verilmesini engellemek isteyen yasa koyucunun, bir Bankanın aynı kişilere ait girişimlere sınırsız olarak iştirak edebileceği hususunda daha toleranslı davranmış olabileceği düşünülemez.

Oysa bugünkü uygulama tamamen aksi yönde olup belirli Bankalar belirli kişilerin ticari işletmelerine sınırsız olarak iştirak etmektedirler. 48.maddenin bu maksız durumu ortadan kaldıracak bir kesinlikte değiştirilmesinde zorunluk vardır.

38.maddé hakkında sözü edilen sakıncalar 43.madde için de aynen geçerlidir.

Keza yukarıda da belirttiğimiz gibi yasa koyucu 43.maddedeki ayrıcalıktan yararlanmayı ticari işletmelerin memleketin iktisadi kalkınması için gerekli olması şartına bağlamıştır. Böyle bir gerekliliği saptayacak herhangi bir yetkili organ bugün için mevcut olmadığından bazı Bankalar memleket ekonomisine hiç bir katkıda bulunmayan bir çok işletmeye iştirak etmiş bulunmaktadır. Örneğin, gerçek bir gereksinmeye cevap vermeden basit ve yararı olmayan tüketim maddelerinin üretimini yapan işletmelere büyük rakamlarla katılmış Bankalar vardır.

Ülke ekonomisine yarardan çok zarar veren bu durumların önlenmesi yasa koyucunun başta gelen görevidir.

Bankalarca, gerek 2490 sayılı Kanun ve gerekse sözleşmeler gereği üçüncü şahıslara verilen teminat mektupları objektif iyi niyet ve ahlâk kurallarına aykırı bazı uygunsuz tasarruflara zaman zaman vasıta teşkil etmektedir. Örneğin, müşterileri lehine üçüncü şahıslara teminat mektubu veren bir Banka bir süre sonra hiç bir riske girmediği ve hiç bir haklı nedeni bulunmadığı halde kontrgaranti sözleşmesindeki bir hükme dayanarak teminat mektubu muhteviyatının dembel Bankaya nakit olarak depo edilmesini talep etmiştir. Bu sebeple lehdar ile banka arasında zuhur olan seri ihtilâflar hâlen mahkemelerde görülmektedir.

Borçlar Kanununun 503.maddesine paralel bir durum hasıl olmadıkça bu tek taraflı maksız tasarrufun engellenmesi zaruridir.

Bu engelleme ya Bankalar Kanununa getirilecek yeni bir hüküm veya teminat mektupları hakkında çıkarılması zorunlu olan bir kanun hükmü ile sağlanabilir.

Beri yandan, Bankalarca açılan krediler ile ilgili sözleşmeler bugün için sadece Banka yararına hükümler ihtiva etmekte olup kredi talepcisine hiç bir hak bahsetmemektedir. Örneğin, Banka kredi sözleşmesini dilediği zaman ve hiçbir muhik sebep göstermeksizin feshetmek yetkisine sahip olup kredi alanın bu yüzden uğrayacağı zararları tazminle de yükümlü değildir. Böyle bir hal adalet duygusunu zedeleyici niteliktedir. Ayrıca, yukarıda beri açıklanmaya çalıştığımız fiilî durum belirli kişilerin elinde bu kredi sözleşmelerini son derece tehlikeli bir silâh haline getirmiştir. Yönetimine sahip buldukları Bankalar kanalı ile üçüncü şahıslara açtıkları kredileri diledikleri zaman geri istene yetkisine sahip olan bu kişiler menleket ekonomisini diledikleri gibi yönetmek ve diledikleri işletmeleri diledikleri zaman zor duruma düşürmek suretiyle ele geçirmek inkânına da sahiptirler. Her zaman vakuu muhtemel bu gibi olayların yasal hükümlerle önlenmesinde zorunluk vardır.

Bir Bankanın tasfiyeye girmesi halinde, Kanunun 60.maddesine göre "Tasfiye Fonu"ndan açık karşılanır. Bu fon Merkez Bankasında kurulmuştur. Fon yetnediğinde Merkez Bankasıca ikrazda bulunulacaktır. Şimdiye kadar birkaç Banka tasfiyeye girmiş ve fondan ödemeler yapılmıştır. Bu fona Bankalar tasarruf ve ticari mevduat toplamının binde yarısı oranında ödemede bulunurlar. Bu ödemelerle açık kapatılmıştır. Bankacılıkta bir kriz halinde fonun tümünden Merkez Bankasının yard. Devletin yükümlü haline gelmesi olasılığı daima mevcuttur.

Sonuç olarak, bankacılık sisteminin yeni baştan ele alınması gereklidir. Kanusal denetim Bankaların bünyesine girememiştir. Yeni bir Bankalar Kanunu Anayasa ilkeleri doğrultusunda bir'ân önce çıkarılmalıdır.

II-DEVLET İHTİSAP ve İNŞAATI

1-Devletin kendi ihtiyeklarına temini için yapacağı ithalâtın aracsız bizzat yapılmasının yasallaştırılması,

2-Devlete ait inşaatın 2490 sayılı kanun kapsamında çıkarılarak bizzat Devletçe yapılmasının keza yasallaştırılması konuu yararı yönünden zorunlu görülmektedir.

III-YABANCI SERMAYEYİ TEŞVİK KANUNU

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 1.maddesindeki ana ilkelere aykırı uygulamaların, memleketin ekonomik kalkınmasına katkı ölçüsü esas alınarak yeniden düzenlenmesi, bu maddedeki ana ilkelere uymayan yabancı sermaye yatırımlarının hukuk kuralları doğrultusunda tasfiyesinin temini için yasal hükümler getirilmesi gerekli bulunmaktadır.

IV-ENERJİ ve DOĞAL KAYNAKLAR

Enerji ve doğal kaynakların Anayasanın 130.maddesi doğrultusunda Devletçe işletilmesi, doğal kaynaklarda arama sonucu, kaynak bulanlara işletme hakkı tanımanak koşulu ile belirli bir ödemede bulunulmasının yasallaştırılması Anayasa ilkeleri gereğinden sayılmaktadır.

V-ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI

Anonim şirketlerde kâr dağıtımının yeni yatırımlar yapılacağından bahisle genel kurullarda çoğunluğu elinde tutanların kararı ile geri bırakılması:

A)Küçük pay sahiplerinin halka açık şirketlere katılmalarını önlemekte,

B)Anonim şirketlerde ve özellikle holdinglelerde vergi tahsilâtının gecikmesine yol açmaktadır.

Küçük pay sahiplerinin haklarının korunması ve vergi tahsilâtının zamanında yapılmasının temini için kâr dağıtımına fiilen her bilânço yılı sonunda yapılmasının zorunlu kılınması yasal hükme bağlanmalıdır.

VI-GELİR VERGİSİ KANUNU

1-193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 93.maddesi, aile reisinin gelir vergisi beyannamesini geliri olan eşi ile birlikte vermesini öngörmektedir.

Medeni Kanun hükümlerine göre mal ayrılığı prensibi kabul edildiği halde gelir ve beyanname birliğinin kabul olunmasının hukuki gerekçesi yoktur.

Ayrıca eşleri bütün olarak vergiye tâbi tutmak dilimler bakımından ağırlaştırıcı durumlar yaratmakta, evli olan veya olmayan kadın eşitlik ilkesine aykırı olarak ayrı vergi dilimlerine tâbi tutulmaktadır.

Bu hususun eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi Anayasanın 40, 42 ve 61.maddelerine aykırılığı da aşîkârdır. Eşlerin ayrı beyana tâbi tutulması ve birleştirmenin kaldırılması zorunlu bulunmaktadır.

2-Gelir Vergisi Kanununun 31.maddesindeki en az geçim indirimi asgari ücretten aşağı düşürülmemelidir.

3-Aynı Kanunun 18.maddesine göre, telif kazançları istisnası olarak tanınan onbin lira yetersiz olduğu gibi fikir ürünü bulunması nedeniyle nisbet ve dilimlerinde bu çalışmayı önleyici ve caydırıcı hükümler değil, bilâkis teşvik edici esaslar getirilmelidir.

4-Yine aynı Kanunun vergi dilimlerinin tesbitinde emek gelirleri ile sermaye gelirleri eşit tutulmak suretiyle her iki gelir arasında büyük bir dengesizlik yaratılmakta, bu ise sosyal devlet ilkesine ters düşmektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi için yasal hükümler getirilmelidir.

5-Kanunun 23.maddesindeki gelir vergisi istisnaları arasında sakat olan serbest meslek erbabının da istisnalardan faydalandırılması eşitlik ilkesi gereğidir.

VII-VERASET ve İHTİKAL VERGİSİ KANUNU

1-Veraset ve İhtikal Vergisi Kanununda bütün Kanunlarda öngörülen zamanaşımı müessesesine yer verilmiş olması antidemokratiktir.

2-Kanunda tanınan istisnanın mirasçıya sosyal konut formuna göre saptanması gereklidir.

Yukarıda açıklanan hususları Genel Kurulun takdirlerine saygı ile sunarız.

Başkan
Av.Ziya Bilge
(imza)

Sözcü
Av.İlhan Kutay
(imza)

Üye
Av.Şükrü Akmansoy
(imza)

Üye
Av.Suat Yılmaz Yalın
(imza)

Üye
Av.Hürşit Kaşal
(imza)

BASIN ve HABER ALMA KOMİSYONU

-RAPORU-

17.6.1977 günü saat 14.30'da Av.Fehmi ÖZÇELİK, Av.Hilmi BECERİK, Av.Ziya Nur ERÜN, Av.Ali SÖYLEMEZOĞLU, Av.Ayhan İLGÜN, Av.Ümit DOĞANAY, Av.Aydın AYBAĞ'dan oluşan komisyonumuz, Av.Fehmi ÖZÇELİK'i Başkanlığa, Av.Hilmi BECERİK'i Raportörlüğe, Av.Ziya Nur ERÜN'ü sözcülüğe seçerek çalışmalarına başlamıştır:

Komisyonumuz çalışmalarını İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ve Anayasanın 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 ve 27.maddelerinin ışığı altında yapmayı kararlaştırmıştır.

Bu görüşten hareketle esas alınacak metnin 1961 Anayasası doğrultusundaki metin olması gerektiğini kabul etmiştir.

Bu amaçla öncelikle Anayasanın 1961 metnine dönüşmesi gerektiği görüşünde birleşilmiştir.

Öncelikle Basın Hukuku ile ilgili konularda komisyonumuz şu görüşe varmıştır:

Doktrinde güçlü bir akım "Basın Dokunulmazlığı" diye isimlendirilen bir kavramı demokratik, karşıtı sınırlamaları antidemokratik saymaktadır. Millet Vekilliği dokunulmazlığını gerektiren zaruretler, basın için de geçerlidir. Bu nedenle TCK. "hürriyetlere karşı cürümler" faslına "basın dokunulmazlığı"na sağlayan bir hüküm eklenmelidir.

Demokrasinin doğuşunda, yaşanmasında ve giderek güçlenmesinde büyük katkıları olan Türk basını, kendisi için yeterince özgürlük sağlayamamış, Yasalardaki antidemokratik hükümlerden bir türlü arınmamıştır.

Hürriyetçi demokratik düzenin amacı, düşünce ve fikir özgürlüğü ise, insanlığın fikir ve düşünce yayma özgürlüğüne sınır koymamalı, koyamamalıdır. Aksine tutum, sistemi inkâr etmek, demokratik inançla çelişkiye düşmektir. Unutmamalıdır ki, fikir ve düşünce özgürlüğü, demokratik yaşamın temel taşıdır. Bu anlayıştaki en ufak bir sapma, herşeyden önce basını yozlaştırır. Basın uğraşı hiçbir zaman bir cesaret işi olmalıdır. Çünkü kendisini her'an demir parmaklıklar arkasında hissedecek bir yazar, halk yararına olabilecek fikir ve düşünceleri artık kolay kolay savunamaz. Fikir ve düşünce soylu bir kafa ürünüdür. Benimsenir ya da reddolunur. Uyarılık, ikisine de saygı duymayı emreder.

İnsanları kafalarının içinde oluşan fikir ve düşüncelerinden dolayı cezalandırmak, fikir ve düşünceleri kafatasları içinde hapsolmayı zorlar. Bunun sonucu, fikir ve düşünceleri yayma özgürlüğü yok olur. Oysa, tüm özgürlükler gibi basın özgürlüğü var oldukça demokrasi vardır. Demokrasinin yok olması için ise, basın ve diğer özgürlüklerin yok olmasını beklemek bile gereksizdir. Özgürlüklerin ve özellikle basın özgürlüğünün uçtan kıydan kısıtlanması dahi, demokratik düzenin yitirilmesinde oluşunun yeter kanıtıdır.

Türk basını uzun süreden beri fikirlerden dolayı ceza tehdidi altında tutulmaktan ve ekonomik baskılara maruz bırakılmaktan rahatsızdır. Çağımızda, basın sorunları yalnızca basın ilgililerinin sorunu olmaktan çıkmış, demokratik rejimin ve halkın sorunu olmak gibi bir düzeye erişmiştir.

Halkımız 1961 Anayasası ile yeni bir dünya görüşü içine girmiştir. Türk demokrasisinde ağırlık kazanan kural ve ilkeler, çok gerilere giderek (kıyasa gerek duymadan söylenebilir ki) üç beş yıl öncekilere farklıdır. Oysa Türk basını, 1950 tarihli bir Basın Kanununun ve yaşı yarım yüzyılı geride bırakan bir Ceza Kanununun kurallarına göre yönetilmektedir. Büyük teknolojinin beraberinde gelen ekonomik gereksinimler, fikir ve düşüncelerdeki yepyeni gelişmeler, gerek 1950'lerin ve gerekse 1961'lerin kuşkusuz çok ilersindedir. Bu nedenledir ki, Ceza Kanunundaki fikir ve düşünce suçlarını korumaya devam etmek, henüz tutucu bir direniş olmakta, henüz de, antidemokratik uygulamalara olanak bırakmaktadır.

Basın kanunundaki çalışanlarla çalıştıranlar için konulan kısıtlamalar sorumluluklardaki suçun şahsiliği ilkesine aykırı hükümler ve nihayet pek basit şekli savsaklama ve yanlışlardan ötürü konulan hapis cezaları demokrasinin ana kurallarına ters düşen bir yapıdadır.

Demokrasilere gelebilmiş tehlikelerin hiçbirisine, özgür basın neden olmamıştır. Tarihte değil, yaşadığımız günlerde tanığı olduğumuz tüm olaylar göstermiştir ki, fikir ve düşünce özgürlüğünden ürkererek basını antidemokratik engellerle gerisinde tutanlar, yalnızca demokrasiyi zedelemekle kalmamışlar, kendilerini korktuklarına uğramaktan kurtarmanışlardır.

Genel ilkelere böylece saptadıktan sonra; 5630 sayılı Basın Kanununda Anayasa ve demokratik ülkelerle bağdaşmayan hükümleri aşağıdaki biçimde belirtiriz:

Komisyonumuz:

Mevzuatımızdaki Basın özgürlüğünü kısıtlayıcı antidemokratik ceza yaptırımlarını kapsayan hükümlerin ayıklanarak mevzuatımızdan çıkarılmasını öngörür.

-Basılı eserlerin, keyfi bir biçimde toplatılmasını sağlamaya araç olarak kullanılmakta olan ve bu nedenle fikir özgürlüğü açısından önemli tehlikeler doğuran CMUK.nun 36.maddesinin basına uygulanmayacak biçimde yeniden düzenlenmesi gereğini ve buna paralel olarak 2559 sayılı polis vazife ve yetkileri kanununun 9/3 maddesinin kaldırılması zorunluluğunu belirtir.

-Basın yolu ile işlenen suçların her kind yönelik olursa olsun, her durum ve koşul içinde ve kesinlikle genel yargı kapsamı içinde kalması gerektiğine, özellikle 3153 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanun^{un}daki bu ilkeye aykırı hükümlerin kaldırılması öngörülmektedir.

-Komisyonumuz Basın Kanunu 16/3 maddesindeki "bu mevkuatenin ilgili sorumlu müdürüne" hükmü cezaların kişiselliği ilkesine aykırı bir hüküm olarak niteler. Ve yasadan çıkarılmasını önerir.

Ancak sorumlu müdürün cezai sorumluluğunun Ceza Hukukundaki kast unsurunun nazara alınarak genel hükümler çerçevesinde sorumluluk ilkesinin saptanmasının gerektiğine inanır.

16/4.fıkradaki öngörülen ceza sorumluluğu sırasının saptanmasında da genel ceza hukukunun kast ilkesi nazara alınarak yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtir.

-Komisyonumuz/ Basın Kanununun 31.maddesinde yer alan ve Adli olayları tam bir bağımsızlıkla kamu adına yansıtmayı engelleyen hükümlerin, Basının kamu görevini kısıtladığından ve toplumun özgürce haber alma hakkını ortadan kaldırdığından, Basın Kanunundan da çıkartılmasını öngörür.

-Basının kamu oyu oluşturmadaki etkinliğini gözönünde tutarak, bu meslekte çalışan ve çalıştırılanlarla, gazete sahiplerinin niteliklerinin çağdaş demokratik görüş ve evrensel insan hakları açısından yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

-Basın Kanununun 34.maddesi ile getirilen basının gelir kaynaklarının ve abonelerinin Noterden musaddak bir deftere geçirilmesi zorunluluğuna, Basının siyasal iktidar tarafından denetlenmesini sağlayan ve basın özgürlüğü ile bağdaşmayan bir hüküm olarak niteler. Bu hükmün ancak resmi ilân dağıtılması ile ilgili hususa indirgenmesini gerekli görür.

-Basın Kanununun 39.maddesi ile getirilen savunma haklarını kısıtlayıcı hükümlerin kaldırılmasından yanadır.

-Komisyonumuz basın kanununda ihmali suçlar nedeni ile öngörülen ceza hükümlerinin yalnız para cezası biçiminde oluşturması gereğini belirtir.

-195 sayılı Basın İlân Kurumu Yasasında yer alan ve bu kurumun genel kurulunun oluşumu ile ilgili bulunan 5.madde hükmünün, siyasal iktidarla ekonomik-malî güçlere ağırlık veren yapısının değiştirilerek Genel Kurulda çeşitli meslek kuruluşlarının eşit ağırlıkta temsili esasına dayalı bir hükmün yasada yer almasını uygun görmektedir.

Komisyonumuz, TRT Kurumunun Anayasa çizgisinde her türlü düşüncüyü ve fikir akımını yansıtan, bağımsız ve özerk bir kuruluş olması zorunluğuna inanmakta ve mevcut yasanın buna göre yeniden düzeltilmesi gerektirdiği kanısındadır.

Bu görüşten esinlenerek 359 sayılı TRT kanununda:

-Madde 1'de TRT'nin bağımsız özerk bir kuruluş olduğunun belirtilmesi gerekir.

-Madde 2'de düzenlenen görev ve yayın esaslarında 1972 değişikliği ile getirilen ve Çağdaş Uygarlık ilkeleri, demokratik ilkeler ile bağdaşmayan esasların bu ilkeler ışığı altında yeniden düzenlenmesini öngörmekteyiz.

-Yönetim Kurulunun ve danışma kurulunun ve siyasi yayınlar hakem kurulunun oluşturulmasında Anayasanın 122.maddesinde sayılan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının da temsil edilmesinin sağlanması gerektiğini belirtir.

-Genel Müdürün seçiminde siyasal iktidarın etken olamayacağı özerkliği zedelenmeyen ve demokratik ilkelerle oluşmuş bir kurulca seçimin sağlanmasını ve bu seçimde yine Anayasanın 121.maddesinde öngörülen ilkelerin gözönüne alınması gereğinin gözönünde tutulması görüşünü benimser.

-TRT.de çalışanlardan yayın ve yönetim açısından etken olacak yöneticilerin atanmalarında Genel Müdürün yetkisinin kısıtlanması gerekir.

-20.maddede düzenlenen ceza sorumluluğunun Basın Kanununda öngördüğümüz Ceza Hukuk ilkelerinin ve cezaların kişiselliği ilkesinin gözönüne alınmasının gerekliliğine inanır.

-TRT.Kanununda 1972 değişikliği ile getirilen ve siyasal iktidarın TRT.ye el atmasına ve etkilemesine neden olacak hükümlerin tamamen kaldırılması görüşünün raporumuzda yer alması konusunu komisyon sözcüsü Ziya Nur Erün'ün isteği olmasına rağmen komisyonumuz bu konunun rapora alınmasına gerek görmemiştir.

-Vardığımız bu sonuçlar Genel Kurulun takdirlerine saygı ile sunulur.

Av.Fehmi Özçelik   Av.Hilmi Becerik   Av.Ziya Nur Erün
(imza)   (imza)   (imza)

Av.Ali Söylemezoğlu   Av.Ayhan İlgin   Av.Ümit Doğanay   Av.Aydın Aybay
(imza)   (imza)   (imza)   (imza)

Raporda belirtilen 1972 (359 Sayılı Yasa) metnine dönüştürme siyasi iktidarın müdahalesine ilişkin karşı oy, Genel Kurulda açıklanacağı gibi Hükümetin milli güvenlik nedeniyle bazı yayınları kısıtlamasına karşıdır.

Komisyon Başkanı
Av.Fehmi ÖZÇELİK
(imza)

İDARE HUKUKUNA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU
RAPORU

İdare hukukuna ilişkin yasalardan antidemokratik olanların saptanması için Genel Kurulca seçilen F.Muzaffer AMAÇ, Hüseyin AYDIN, Rahmi MAĞAT, Ahmet SARUHAN, Ahmet Hamdi SAYAR, Azmi SOYDAN ve Yaşar ÜN'den oluşan 6 no.lu Komisyonumuz, İstanbul Barosunun 311 no.lu odasında toplanmıştır.

Üyelerden F.Muzaffer Amaç toplantıya katılmamış, Yaşar Ün Ankara'da bulunması nedeniyle ikinci gün katılmıştır. Diğer üyeler arasından Komisyon Başkanlığına Ahmet Hamdi Sayar, Raportörlüğe de Rahmi Mağat seçilmiştir.

Komisyonumuza gelen TBB.Başkanlık ve Yönetim Kurulu Derleme Raporu ile İstanbul Barosunca hazırlanan Genel Yönetimle ilgili Yasalardaki Antidemokratik hükümlerin saptandığına dair rapor ve Genel Kurula verilmiş bu konudaki öneriler birlikte inceleme konusu yapılması uygun görülmüştür. Ancak komisyonumuzla ilgili tüm yasaların teker teker taranmasına olanak bulunamamıştır.

1961 Anayasasının benimsediği idarenin hukuka bağlılığı ve hukukun üstünlüğü ilkesine saygılı görüşten hareketle vatandaşların insanlık haysiyetine yaraşır bir düzende yürütülmesi başlıca ilke olarak ele alınmıştır.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi yetkili organ ve kurullarca kendisine gönderilen ve komisyonumuzu ilgilendiren yasalar üzerinde de gerekli düzenlemeleri yapmışsa da halen geniş bir alanı kapsayan komisyonumuz alanına giren antidemokratik ve Anayasa sistemine aykırı pek çok yasa ve hükmün mevcut olduğu da inkâr edilemez bir gerçektir.

Komisyonumuz, genel görüş olarak, antidemokratik olduğu saptanan yasa ve hükümlerin yürürlükten kaldırılması ile yetinmeyip bunların yerine batı demokrasilerinin benimsediği insan hak ve hürriyetlerinin korunmasını sağlayıcı ana esaslara uygun hükümlerin getirilmesi gerektiğini benimsemiştir. Bu amaca varmak için idari yasaların uygulayıcısı olan yöneticilerin, vatandaşlara karşı tarafsız davranmasını sağlayacak ve iktidar değişikliklerinden etkilenmeyecek güvenceye kavuşturulması için gerekli hükümlerin de getirilmesi zorunlu görülmüştür.

İDARE HUKUKUNA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU
RAPORU

İdare hukukuna ilişkin yasalardan antidemokratik olanların saptanması için Genel Kurulca seçilen F.Muzaffer AMAÇ, Hüseyin AYDIN, Rahmi MAĞAT, Ahmet SARUHAN, Ahmet Hamdi SAYAR, Azmi SOYDAN ve Yaşar ÜN'den oluşan 6 no.lu Komisyonumuz, İstanbul Barosunun 311 no.lu odasında toplanmıştır.

Üyelerden F.Muzaffer Amaç toplantıya katılmamış, Yaşar Ün Ankara'da bulunması nedeniyle ikinci gün katılmıştır. Diğer üyeler arasından Komisyon Başkanlığına Ahmet Hamdi Sayar, Raportörlüğe de Rahmi Mağat seçilmiştir.

Komisyonumuza gelen TBB.Başkanlık ve Yönetim Kurulu Derleme Raporu ile İstanbul Barosunca hazırlanan Genel Yönetimle ilgili Yasalardaki Antidemokratik hükümlerin saptandığına dair rapor ve Genel Kurula verilmiş bu konudaki önerşeler birlikte inceleme konusu yapılması uygun görülmüştür. Ancak komisyonumuzla ilgili tüm yasaların teker teker taranmasına olanak bulunamamıştır.

1961 Anayasasının benimsediği idarenin hukuka bağlılığı ve hukukun üstünlüğü ilkesine saygılı görüşten hareketle vatandaşların insanlık haysiyetine yaraşır bir düzende yürütülmesi başlıca ilke olarak ele alınmıştır.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi yetkili organ ve kurullarca kendisine gönderilen ve komisyonumuzu ilgilendiren yasalar üzerinde de gerekli düzenlemeleri yapmışsa da halen geniş bir alanı kapsayan komisyonumuz alanına giren antidemokratik ve Anayasa sistemine aykırı pek çok yasa ve hükmün mevcut olduğu da inkâr edilemez bir gerçektir.

Komisyonumuz, genel görüş olarak, antidemokratik olduğu saptanan yasa ve hükümlerin yürürlükten kaldırılması ile yetinmeyip bunların yerine batı demokrasilerinin benimsediği insan hak ve hürriyetlerinin korunmasını sağlayıcı ana esaslara uygun hükümlerin getirilmesi gerektiğini benimsemiştir. Bu amaca varmak için idari yasaların uygulayıcısı olan yöneticilerin, vatandaşlara karşı tarafsız davranmasını sağlayacak ve iktidar değişikliklerinden etkilenmeyecek güvenceye kavuşturulması için gerekli hükümlerin de getirilmesi zorunlu görülmüştür.

İdari mevzuatta tanzinattan beri yapılan değişikliklerle, yasalar arasında birçok çelişkiler meydana gelmiş ve adeta yamalı bohçaya benzeyen sistemsizlikler manzumesi halini almıştır. Bunlar, idarenin müsbet çalışmasını engellemektedir ve bu engellerin giderilmesi de gerekli bulunmuştur.

Bu amaçla idari yasaların tümünün yukarıdan beri açıkladığımız esaslar dâhilinde yeniden düzenlenmesi ivedi ve güncel bir konu olmuştur.

TEB.Raporunda komisyonumuzun konusuna giren yasalarla ilgili tarihi gelişimi saptayan bilgiler çalışmalarımızda bize ışık tutmuştur.

Diğer taraftan İstanbul Barosu Komisyonunca hazırlanmış değerli raporun içerdiği açıklamalardan da yararlanılmıştır.

Komisyonumuza havale edilen Balıkesir, İzmir, Konya, Nevşehir Barolarının da yazı ve raporları da incelemeleriniz esnasında dikkate alınmıştır.

Bunlara göre saptadığımız yasa ve hükümler hakkındaki görüşleriniz aşağıda bilgi ve takdirlerinize sunulmuştur.

1-1402 SAYILI SIKIYÖNETİM KANUNU

Sıkıyönetim Kanununun pek çok hükümlerinin anti-demokratik olduğu saptandığından, bunların teker teker demokratik esaslara göre yeniden düzenlenmesi olanaksız derecede zor olduğundan ve böyle bir çalışma Yasanın sistematığını de bozacağından yeni bir Yasa düzenlenmesi ve bu düzenlemede aşağıdaki ana ilkelerin gözönünde tutulması gerekli görülmüştür:

a)Sıkıyönetim ilân edilen kent veya bölgelerde, genel güvenlik ve asayişle ilgili kolluk kuvvetlerine ilişkin tüm yetkiler Sıkıyönetim Komutanlığı e'arine geçer, Kolluk Kuvvetleri, tüm örgütü ile sıkıyönetim komutanlığının buyruğuna girer.

b)Sıkıyönetim Komutanının görev ve yetkileri, Yasaların kolluk kuvvetlerine tanıdığı genel güvenlik ve asayişle ilişkin görev ve yetkilerle sınırlıdır.

Sıkıyönetim Komutanlığınca alınan bertürümlü önlemlerde Anayasada yer alan Temel Hak ve Özgürlükler, bu hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmadan kayıtlanabilir. Amaç ve nedene bağlı olarak, bu kayıtlanmanın sınırı yasadâ gösterilir. Kayıtlanmayı öngören önlemlere karşı, hiyerarşik ve yargısal başvuru hakları saklıdır.

c)Savaş durumunda, askeri mahkemelerin yetkilileri saklı olmak koşuluyla, sıkıyönetim rejiminde doğal yargıç (tabii hâkim) ilkesine aykırı yargı organları kurulamaz.

2-129 SAYILI MİLLET GÜVENLİK KURULU KANUNU

MGK.nun kuruluş şekli görev ve yetkileri ne olursa olsun antidemokratik olduğu hakkındaki görüşe katılmasına çoğunlukla olanak bulunamamıştır.

442 Sayılı KÖY KANUNU-1580 sayılı BELEDİYE KANUNUNCA 3-5442 SAYILI İL İDARE KANUNU

Türkiye'nin sosyal ekonomik ve demokratik gelişmesinin çok gerilerinde kalmış, değiştirilmesi zorunlu ve pek çok antidemokratik hükümler taşıyan bu yasaların yeniden tümü ile düzenlenmesi ve bu nedenle antidemokratik hükümlerden arındırılması gerekli görülmüştür.

Bu konuda ana ve genel olarak saptadığımız esaslar aşağıda belirtilmiştir:

a)Yargı alanına giren konularda idari organlara müdahale ve denetim hakkının verilmiş bulunması, örneğin Valilerin C.Savcılarının davalarının ve tahkikatın gecikme nedenlerini sorması ve tahkikat safahatı hakkında C.Savcısından bilgi istemesi gibi.

b)Merkezce atanmış yetkililerin seçilmiş mahalli organlar üzerinde geniş vesayet hakkının mevcut olması; örneğin Belediye meclisi kararlarının büyük bir bölümünün Valinin onayına tâbi olması gibi.

c)Bir organa hesap vermekle yükümlü olan görevlilerin o organa başkaldırması; örneğin Belediye Başkanının Belediye Meclisine, Valinin İl Genel Meclisine Başkanlık etmesi gibi.

d)Seçilmiş organların çalışma yöntemlerinin tâyin edilmiş organlarca düzenlenmesi, örneğin Belediye Meclisinin çalışma usulünün İçişleri Bakanlığınca tâyin olunması gibi.

4-5682 SAYILI PASAPORT KANUNU

Vatandaşların yurt dışına çıkmasına, yurda dönmelerine pasaport ve vize verilmesine yargıç kararı olmadan idarî makamların engellemesi ve izin vermesi yetkinin tümüyle antidemokratik olduğu saptanmış ve bunların demokratikleştirilmesi vatandaşların seyahat hürriyetlerinin kısıtlayıcı bertürü tasarrufun yargı organlarına verilmesi zorunlu görülmüştür.

5-403 SAYILI TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU

Yabancı ile evlenen Türk kadınının Türk vatandaşlığını kaybetmesi, vatandaşlıktan çıkarma yetkisinin yargı organı kararı olmadan idarî makamlara bırakılması, vatandaşlıktan çıkarılmalarda mallarının yargı organı kararı olmadan tasfiye edilmesi demokratik ilkelere aykırı görülmüştür.

6-1774 SAYILI KİMLİK BİLDİRME KANUNU

Bu kanun komisyonumuzca antidemokratik kabul edilmiştir. Ancak aksak ve uygulanması güç hükümlerin günün ihtiyaçlarına uygun olarak düzeltilmesi yararlı ve zorunlu görülmüştür.

7-2559 SAYILI POLİS VAZİFE ve SELÂHIYETLERİ KANUNU

Yargı organlarının yetkisi içerisinde olması gereken yetkileri idari organlara ve polise veren ve vatandaşın can ve mal güvenliğini tehlikeye düşüren hükümleriyle bu yasanın da antidemokratik hükümleri taşıdığı saptanmıştır. Örneğin, Sinema filialerinin sansürü, tiyatro ve sinemaların kapatılması, temsil veren yerlerin kapatılması yetkililerinin polise verilmesi, silah kullanma yetkisinin can ve mal güvenliğini ortadan kaldıracak genişlikte olması gibi.

Bu arada 1431 sayılı asayişe müessir bazı fiillerin önlenmesi hakkındaki kanunun polis vazife ve selâhiyetleri kanununun içerisinde yer alması antidemokratiktir.

8-654 SAYILI TOPLUM ZARFIYATI KİŞİLERİNİN HAKKINDAKİ KANUN

Aynı görevin bölünmüş ve ayrılmış kolluk kuvvetlerine bırakılması sakıncalı ve antidemokratik bulunmuştur. Ancak kolluk kuvvetlerinin demokratik esaslar dahilinde ihtisaslaşması yararlı kabul edilmiştir.

Bu arada vatandaşa ve yargı organlarının çalışmasını güvenceye bağlayacak ve C.Savcılığına bağlı özel ADLÎ ZARFIYA'nın kurulması zorunlu görülmüştür. Bunun için demokratik esaslara uygun yeni bir yasanın öncelik ve ivedilikle hazırlanması gereklidir.

9-EĞİTİM ve ÖĞRETİM ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLGİLİ YASALAR

Eğitim ve öğretimin özgürlüğü ile ilgili yasalarda fırsat eşitliğini zedeleyen, okuma, öğretme ve öğrendiğini öğretme özgürlüğünü kısıtlayıcı hestürlü yasa hükümlerinin antidemokratik olduğunu saptayan komisyonumuz, yasaların bu hükümlerinden arındırılmasını ve dağılık hükümlerin derlenip koordine edilmesini gerekli görmüştür.

10-657 SAYILI DEVLET MEMURLARI KANUNU

657 sayılı Devlet Memurları Yasasının tüm hükümlerinde memurların geleceğinden emin olmasını aksatan eşitsizlik ve kararsızlık yaratan, uygulamada değişik ve çelişik sonuçlar doğuran hükümlerden arıtılması amacı ile anlaşılır demokratik yeni bir yasanın düzenlenmesi öngörülmüştür.

Başkan
Av.Ahmet Hamdi SAYAN
(imza)

Raportör
Av.Rahmi NALAT
(imza)

Üye
Av.Hüseyin AYDIN
(imza)

Üye
Av.Yaşar ÜN
(imza)

Üye
Av.Ahmet SAKUHAN
(imza)

Üye
Av.Azmi SOYDAN
(imza)

ÖZEL HUKUKA İLİŞKİN YASALAR KOMİSYONU RAPORU

17.Haziran.1977 günü toplanan Türkiye Barolar Birliği Genel Kurulunda seçilen Av.Aydın AYBAY, Av.Ümit DOĞANAY, Av.Solmaz GİRAY, Av.Osman KUNTMAN, Av.Sevim TUNÇ ve Av.Jülide YUNLU'dan oluşan Komisyon 14.30'da çalışmalarına başladı.

Komisyon Başkanlığına Av.Osman KUNTMAN, Raportörlüğüne Av. Sevim TUNÇ, Sözcülüğüne de Av.Ümit DOĞANAY seçildiler.

Komisyonumuz, "antidemokratik kavramını" hukukun üstün kurallarına, temel hak ve hürriyetlere ve eşitlik ilkelerine aykırılık olarak kabul etmiş ve çalışmalarını bu görüşün ışığı altında yapmıştır.

-I-

Buna göre ilk olarak Medenî Kanunun bazı hükümlerinin Anayasa'daki "eşitlik ilkesine" uygun düşmediği ve özellikle kadın erkek arasında kadınlar aleyhine eşitsizlik sayılabilecek durular yarattığı saptanmıştır.

Örnek olarak:

1)Evli kadının meslek ve san'atını yapmasını kocasının iznine bağlı tutan M.K.159.maddesi hükmü.

2)Evli kadının kızlık soyadını taşımasını engelleyen nitelikte gözüken M.K.153.maddesi hükmü.

3)Mal birliği rejiminde kadının kendisine düşen mirası reddetmesi için kocasının rızasına bağlayan M.K.200.maddesi hükmü.

Bundan başka, çocuklar açısından, evlilik içi doğan çocuklarla evlilik dışı ilişkiler ürünü olarak dünyaya gelen çocuklar arasında hukukî statüleri itibariyle önemli farklar yaratan M.K.hükümlerinin "eşitlik ilkesi"ne aykırı olduğu saptanmıştır.

Örnek olarak:

1-Evlilik dışı ilişkilerden doğan çocukların tanınmasını yasaklayan M.K. 292.maddesi hükmü.

2-Babalık davası açılmasını kısıtlayan M.K.310/2.maddesi hükmü.

3-Evlilik dışı çocukla evlilik içi çocuk arasında miras paylaşılmasında farklılık yaratan M.K.443/2.maddesi hükmü.

1630 Sayılı Dernekler Kanununun halen yürürlükte bulunan bazı hükümlerinin de yukarıda belirtilen antidemokratik kavramının kapsamına girdiği saptanmıştır.

Örnek olarak:

1)Dernekler Kanununun 3.maddesindeki derneğin tüzel kişilik kazanabilmesi için tüzüğünün, kurulduğu yerin en büyük mülkiye Âmirine verilmesini öngören hükmü.

2)Öğrencilere birden çok fakülte veya yüksek okul adını taşıyan öğrenci derneği kurma olanağını engelleyen yasanın 4.maddesi hükmü.

3)Mahkeme kararıyla kapatılan derneklerin bütün para ve mallarının hazineye intikâlini öngören geniş kapsamlı 46.maddesinin 2.fıkrası hükmü.

4)Öğrenci derneklerinde ad seçme serbestliğini engelleyen 53.maddenin son fıkrası hükmü.

5)Dernekler Kanununun antidemokratik nitelikteki 74.maddesi hükmü.

903 sayılı kanunla vakıf kurumuna tetirilen ve bazı vakıflara ayrıcalıklar sağlayan hükümler. 13.Haziran.1977

Başkan
Av.Osman Kuntman
(imza)

Raportör
Av.Sevinç Tunç
(imza)

Sözcü
Av.Ümit Doğanay
(imza)

Üye
Av.Aydie Aybay
(imza)

Üye
Av.Jülide Yumlu
(imza)

Üye
Av.Solmaz Giray
(imza)

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ
OLAĞANÜSTÜ GENEL KURULU
İSTANBUL

EKONOMİK ve MALİ YASALAR KOMİSYONU

17-18-19.HAZİRAN.1977

EKONOMİK ve MALİ YASALAR KOMİSYONU RAPORU

Ziya BİLGE (Adana), İlhan KUTAY (Ankara), Şükrü AKMANSOY (Bursa), Hürşit KANGAL (Balıkesir), Suat Yılmaz YALIN (Kocaeli),'- dan oluşan Komisyonumuz 17.6.1977 günü İstanbul Barosunda kendisine ayrılan yerde toplanmış, yapılan iş bölümü sonucu Ziya Bilge Başkanlığa, İlhan Kutay sözcülüğe seçilerek çalışmalara başlanmıştır.

GİRİŞ

Anayasamızın 2.maddesinde "İnsan Haklarına ve Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti" olarak nitelikleri saptanan Türkiye Cumhuriyeti, 41.madde ile "iktisadî ve sosyal hayatı, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlemeyi" üstlenmiş bulunmaktadır.

Anayasanın Devlete yüklediği bu görev, diğer görevlerden önde gelen ve toplumsal sorunların çözümünde temel hareket noktasını teşkil eden önemli bir fonksiyonu oluşturmaktadır.

Gerçekten, toplumda yaşayan bireylerin tamamı "insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesine" erişmedikçe, Devletin kamu hizmetleri alanında bu esastan uzaklaşan uygulamaları dengesizliğe yol açacak ve sosyal devlet ilkesi ihlâl edilmiş olacaktır.

Konu bu açıdan ele alınınca, Devletin iktisadî ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini ancak iktisadî gelişme ile mali kaynakların yeterliği ölçüsünde yerine getirmesi yükümlülüğü bir özür vesilesi olarak düşünülemez. Kaldıkî, konu sadece parasal kaynaktan ibaret bulunmakta, bu alanda yasalastırma hareketlerine girişilmesi de aynı düzeyde önem taşımaktadır. Ödevlerin yerine getirilmemesinde mali kaynakların yetersizliğine dayanılması bu nedenle haklı ve tutarlı olamaz.

Bu noktada önemli olan bir diğer husus, seçimle oluşan çoğunluk gurubunun programına göre politik tercihi uygun tatabikata girişmesinin sınırının saptanmasıdır. Anayasada Devlete yüklenen ödevlerin 41.maddedeki çerçevede içinde yerine getirilmesinde politik tercih Anayasaya ters düşer ve bir yönden onun ihmali sonucunu yaratır.

Komisyonumuz bu temel ilkenin ışığı altında ekonomik ve mali konulara ilişkin yasalarda yer alan antidemokratik hükümler ile eşitlik ilkelerine aykırı hükümleri saptamaya çalışmış ve aynı ilke doğrultusunda izlenmesi gereken yolu belirtmiştir.

Antidemokratik deyiminin kavranı olarak ekonomik ve mali konularda taşıdığı anları ve kapsam, 41.madde çerçevesinde "kanu yararı"nın temel ilke kabul eden bir esası oluşturmaktadır.

I-BANKALAR KANUNU

TBB.Yönetim Kurulunun Derleme Raporunda da belirtildiği üzere, 7129 sayılı Bankalar Kanunu sosyal adalet açısından Anayasa ile çelişme halindedir.

Türkiye'de Bankacılık -resmî sektör dışında- aile veya kişi bankacılığı haline dönüşmüş, hatta "en büyük hatam bir Bankaya sahip olamaktır" gibi hayıflanmalara yol açmıştır. Halktan toplanan mevduatın, bu tür Bankacılıkta, belli kişi ve ortaklıklara aktarılması, Anayasa düzenimize tünden aykırı düşmektedir.

Kredinin gerçek kaynağının "tasarruf mevduatı" bulunmasına; bu tasarrufun halkın biriktirebildiği paralardan oluşmasına ve bu nedenle kamusal bir korunma altında tutulması gerekli olmasına göre bu kaynağın tekelleştirilerek birkaç ele kredi olarak aktarılması antidemokratik bir uygulamadır.

Bankalar Kanununun 38.maddesi kredi hadlerini tesbit etmiştir.

Madde 38

Bir Banka hakiki ve hükmi bir şahsa doğrudan doğruya veya bilvasıta nakit, mal, kefalet ve teminat şekil ve mahiyetinde veya herhangi bir şekil ve surette kendi tediye edilmiş veya Türkiye'ye fiilen tahsis olunmuş sermayesi ile ihtiyat akçeleri yekûnunun % 10 undan fazla kredi veremez, kefaletlerini kabul edemez veya tahvillevini satın alamaz.

Ancak, sanayi, maden, enerji, nafia hizmetleri, nakliyat ve ihracat işlerinde kullanılmak üzere açılan ve fiilen bu işlerde kullanıldığı tevsik edilen kredilerde bu haddin % 25'e çıkarılması caizdir.

Tevsikin ne suretle yapılacağı, T.C.Merkez Bankasının (Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin) mütalâası alındıktan sonra Maliye Vekâletince neşir ve ilân edilir.

T.C.Merkez Bankasının (Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin) mütalâası alındıktan sonra Maliye Vekâletinin teklifi üzerine bu hadleri % 25 nisbetinde artırmaya veya eksiltmeye İcra Vekilleri Heyeti yetkilidir.

(.....)

Aşağıdaki bentlerde gösterilen muameleler yukarıdaki takyitlere tâbi değildir.

1-T.C.Merkez Bankasının (Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin) mütalâası alındıktan sonra İcra Vekilleri Heyetince tesbit ve ilân olunacak kayıt ve şartlar dahilinde:

Bankaların en az % 25 sermayesinde sahip buldukları sanâî, maden, enerji, nafia hizmetleri, nakliyat ve ihracat işleriyle müstafil teşekküllerine, münhasıran bu işlerinde kullanılmak üzere açtıkları krediler (ancak bu muameleler her ne suretle olursa olsun üçüncü şahıslara kredi temini maksadına matuf olamazlar.)

Günümüzde belirli Bankalar belirli kişilerin ya da silelelin yönetindedir. Bu belirli kişiler yönetimine sahip buldukları Bankaları yine kendilerine ait teşebbüslere kanunun 38.maddesindeki nisbette iştirake sevketsmekte ve bu suretle 38.maddedeki ayrıcalıktan sınırsız şekilde istifade sağlamaktadırlar. Oysa yasa koyucu bir gerçek veya tüzel kişiye bir Bankanın verebileceği azami kredi haddini sınırlamıştır. 38.maddenin 2.fikresindeki ayrıcalık tek bir gerçek ya da tüzel kişinin sınırsız krediden faydalanması için konanmıştır. Ancak, uygulamada belirli Bankalar bu ayrıcalıktan yararlanılmak suretiyle belirli şahısların özel finansman müesseseleri haline gelmiştir. Yasa koyucunun önlemesi ve açık bir kanun hükmü getirilmesi gereken en önemli konulardan biri de budur. Sözü geçen fıkraya Kanuna karşı bertürlü nileyi önleyecek nitelikte kesin yasal sınırlamalar getirilmelidir. Çok açık bir gerçektir ki, bugün belirli kişiler arasında bir Bankanın yönetimini ele geçirmek için akıl almaz mücadeleler sürüp gitmektedir.

Örneğin, nominal değeri bin lira olan hisse senetleri yönetimi ele geçirmeyi temin için bir kaç misli değerinde satın alınmaktadır. Bu alış veriş % 51'i tenine kadar sürüp gitmekte, onu müteakip aynı hisse senetleri nominal değerinde dahi alıcı bulamamaktadır.

Belli kişilere sınırsız olarak sağlanan kredinin esas kaynağı tasarruf mevduatıdır. Tasarruf mevduatının belli şahısların özel girişimlerine kaynak teşkil etmesi belli bir riski de beraberinde getirmektedir. Şu veya bu sebeple bu girişimlerin iflâs ya da benzeri bir durumla karşılaşması halinde krediyi sağlayan Banka da aynı tehlikeye maruz kalacağından tasarruf mevduatının garantisini teşkil eden Devlet belli kişilerin menfaatleri için Bütçesinden önemli kayıplar verecektir. Böyle bir uygulamayı haklı kılacak hiç bir neden yoktur.

Diğer taraftan Bankalar Kanununun 48.maddesi aynen şu hükümü taşımaktadır:

Madde 48

Bankaların iştiraklerine veya doğrudan doğruya kuracakları müessese ve ortaklıklarına tahsis edecekleri sermayelerini umumî yekûnu ödemiş veya Türkiye'ye fiilen tahsis olunmuş sermayeleri ile ihtiyatları yekûnunun % 10'unu tecavüz edemez.

Ancak, memleketin iktisadi kalkınması için lüzumlu ve münhasıran sanayi, maden, enerji, nafıa, nakliyat ve ihracat işleri ile müştafil veya münhasıran bu sahalara kredi açmak üzere kurulmuş iştirakleri ve teşebbüsleri bu hükümden müstesnadır.

Yatırım bankalarına ait hükümler hususi kanunla tanzim edilir (123 sayılı Kanunun 3.maddesi hükmüyle kaldırılmıştır).

Bankaların doğrudan doğruya veya bilvasıta sermayelerinin % 20'sine sahip buldukları iştirakleri; ana banka hisse senetlerini satın alamazlar, rehin olarak kabul edemezler ve mukabilinde avans veremezler.

Bu maddenin ikinci fıkrasındaki ayrıcalık hükmü tıpkı 38. maddedeki ayrıcalık hükmü gibi belli kişilerin yararına işlemektedir.

Bu belirli kişiler yönetimine sahip buldukları Bankaları kendilerine ait ticari işletmelere sınırsız olarak iştirak ettirmektedirler.

Gerçekte, yasa koyucu ayrıcalık hükümden istifade edilmesini o işletmelerin, memleketin iktisadi kalkınması için lüzumlu olması şartına bağlamıştır. Saniiyen, 38.maddedeki aynı gerçek ya da tüzel kişiye belirli bir hadin üzerinde kredi verilmesini engellemek isteyen yasa koyucunun, bir Bankanın aynı kişilere ait girişimlere sınırsız olarak iştirak edebileceği hususunda daha toleranslı davranmış olabileceği düşünülemez.

Oysa bugünkü uygulama tamamen aksi yönde olup belirli Bankalar belirli kişilerin ticari işletmelerine sınırsız olarak iştirak etmektedirler. 48.maddenin bu maksız durumu ortadan kaldıracak bir kesinlikte değiştirilmesinde zorunluk vardır.

38.madde hakkında sözü edilen sakıncalar 43.madde için de aynen geçerlidir.

Keza yukarıda da belirttiğimiz gibi yasa koyucu 43.maddedeki ayrıcalıktan yararlanmayı ticari işletmelerin memleketin iktisadi kalkınması için gerekli olması şartına bağlamıştır. Böyle bir gerekliliği saptayacak herhangi bir yetkili organ bugün için mevcut olmadığından bazı Bankalar memleket ekonomisine hiç bir katkıda bulunmayan bir çok işletmeye iştirak etmiş bulunmaktadır. Örneğin, gerçek bir gereksinmeye cevap vermeden besit ve yararı olmayan tüketim maddelerinin üretimini yapan işletmelere büyük rakamlarla katılmış Bankalar vardır.

Ülke ekonomisine yarardan çok zarar veren bu durumların önlenmesi yasa koyucunun başta gelen görevidir.

Bankalarca, gerek 2490 sayılı Kanun ve gerekse sözleşmeler gereği üçüncü şahıslara verilen teminat mektupları objektif iyi niyet ve ahlâk kurallarına aykırı bazı uygunsuz tasarruflara zaman zaman vasıta teşkil etmektedir. Örneğin, müşterileri lehine üçüncü şahıslara teminat mektubu veren bir Banka bir süre sonra hiç bir riske girmediği ve hiç bir haklı nedeni bulunmadığı halde kontrgaranti sözleşmesindeki bir hükme dayanarak teminat mektubu muhteviyatının derhal Bankaya nakit olarak depo edilmesini talep etmiştir. Bu sebeple lehdar ile Banka arasında ruhur eden seri ihtilâflar hâlen mahkemelerde görülmektedir.

Borçlar Kanununun 503.maddesine paralel bir durum hasıl olmadıkça bu tek taraflı rükuz tasarrufları engellenmesi zaruridir.

Bu engelleme ya Bankalar Kanununa getirilecek yeni bir hüküm veya teminat mektupları hakkında çıkarılması zorunlu olan bir kanun hükmü ile sağlanabilir.

Beri yandan, Bankalarca açılan krediler ile ilgili sözleşmeler bugün için sadece banka yararına hükümler ihtiva etmekte olup kredi talepcisine hiç bir hak bahsetmemektedir. Örneğin, banka kredi sözleşmesini dilediği zaman ve hiçbir mühik sebep göstermeksizin feshetmek yetkisine sahip olup kredi alanın bu yüzden uğrayacağı zararları tazminle de yükümlü değildir. Böyle bir hal adalet duygusunu zedeleyici niteliktedir. Ayrıca, yukarıda beri açıklanmaya çalıştığımız fiilî durum belirli kişilerin elinde bu kredi sözleşmelerini son derece tehlikeli bir silâh haline getirmiştir. Yönetimine sahip buldukları Bankalar kanalı ile üçüncü şahıslara açtıkları kredileri diledikleri zaman geri isteme yetkisine sahip olan bu kişiler menleket ekonomisini diledikleri gibi yönetmek ve diledikleri işletmeleri diledikleri zaman zor duruma düşürmek suretiyle ele geçirmek inkânına da sahiptirler. Her zaman vaktü muhtemel bu gibi olayların yasal hükümlerle önlenmesinde zorunluk vardır.

Bir Bankanın tasfiyeye girmesi halinde, Kanunun 60.maddesine göre "Tasfiye Fonu"ndan açık karşılanır. Bu fon Merkez Bankasında kurulmuştur. Fon yetmediğinde Merkez Bankasınca ikrazda bulunulacaktır. İmdiye kadar birkaç Banka tasfiyeye girmiş ve fondan ödemeler yapılmıştır. Bu fona Bankalar tasarruf ve ticari mevduat toplamının binde yarısı oranında ödemede bulunurlar. Bu ödemelerle açık kapatılmamıştır. Bankacılıkta bir kriz halinde fonun tümden Merkez Bankasının yani Devletin yükünü haline gelmesi olasılığı daima mevcuttur.

Sonuç olarak, Bankacılık sisteminin yeni baştan ele alınması gereklidir. Kanunsal denetim Bankalarının bünyesine girsecektir. Yeni bir Bankalar Kanunu Anayasa ilkeleri doğrultusunda bir'ân önce çıkarılmalıdır.

II-DEVLET İTHALAT ve İNŞAATI

1-Devletin kendi ihtiyaçları için temini için yapacağı ithalâtın aracısız bizzat yapılmasının yasallaştırılması,

2-Devlete ait inşaatın 2490 sayılı kanun kapsamında çıkarılarak bizzat Devletçe yapılmasının teza yasallaştırılması kamu yararı yönünden zorunlu görülmektedir.

III-YABANCI SERMAYEYİ TEŞVİK KANUNU

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun 1.maddesindeki ana ilkelere aykırı uygulamanın, memleketin ekonomik kalkınmasına katkı ölçüsü esas alınarak yeniden düzenlenmesi, bu maddedeki ana ilkelere uymayan yabancı sermaye yatırımlarının hukuk kuralları doğrultusunda tasfiyesinin temini için yasal hükümler getirilmesi gerekli bulunmaktadır.

IV-ENERJİ ve DOĞAL KAYNAKLAR

Enerji ve doğal kaynakların Anayasanın 130.maddesi doğrultusunda Devletçe işletilmesi, doğal kaynaklarda arama sonucu, kaynak bulanlara işletme hakkı tanımanak koşulu ile belirli bir ödemede bulunulmasının yasallaştırılması Anayasa ilkeleri gereğinden sayılmaktadır.

V-ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMI

Anonim şirketlerde kâr dağıtımının yeni yatırımlar yapılacağından bahisle genel kurullarda çoğunluğu elinde tutanların kararı ile geri bırakılması:

A)Küçük pay sahiplerinin halka açık şirketlere katılmalarını önlemekte,

B)Anonim şirketlerde ve özellikle holdinglerde vergi tahsilâtının gecikmesine yol açmaktadır.

Küçük pay sahiplerinin haklarının korunması ve vergi tahsilâtının zamanında yapılmasının temini için kâr dağıtımının fiilen her bilânço yılı sonunda yapılmasının zorunlu kılınması yasal hükme bağlanmalıdır.

VI-GELİR VERGİSİ KANUNU

1-193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 93.maddesi, aile reisinin gelir vergisi beyannamesini geliri olan eşi ile birlikte vermesini öngörmektedir.

Medeni Kanun hükümlerine göre mal ayrılığı prensibi kabul edildiği halde gelir ve beyanname birliğinin kabul olunmasının hukuki gerekçesi yoktur.

Ayrıca eşleri bütün olarak vergiye tâbi tutmak dilimler bakımından ağırlaştırıcı durumlar yaratmakta, evli olan veya olmayan kadın eşitlik ilkesine aykırı olarak ayrı vergi dilimlerine tâbi tutulmaktadır.

Bu hususun eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi Anayasanın 40, 42 ve 61.maddelerine aykırılığı da aşikârdır. Eşlerin ayrı beyana tâbi tutulması ve birleştirmenin kaldırılması zorunlu bulunmaktadır.

2-Gelir Vergisi Kanununun 31.maddesindeki en az geçim indirimi aşırı ücretten aşağı düşürülmemelidir.

3-Aynı Kanununun 18.maddesine göre, telif kazançları istisnası olarak tanınan onbin lira yetersiz olduğu gibi fikir ürünü bulunması nedeniyle nisbet ve dilimlerinde bu çalışmayı önleyici ve caydırıcı hükümler değil, bilâkis teşvik edici esaslar getirilmelidir.

4-Yine aynı Kanununun vergi dilimlerinin tesbitinde emek gelirleri ile sermaye gelirleri eşit tutulmak suretiyle her iki gelir arasında büyük bir dengesizlik yaratılmakta, bu ise sosyal devlet ilkesine ters düşmektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi için yasal hükümler getirilmelidir.

5-Kanununun 23.maddesindeki gelir vergisi istisnaları arasında sakat olan serbest meslek erbabının da istisnalardan faydalandırılması eşitlik ilkesi gereğidir.

VII-VERASET ve İHTİKAL VERGİSİ KANUNU

1-Veraset ve İhtikal Vergisi Kanununda bütün Kanunlarda öngörülen zamanaşımı müessesesine yer verilmiş olması antidemokratiktir.

2-Kanunda tanınan istisnanın mirasçıya sosyal konut formuna göre saptanması gereklidir.

Yukarıda açıklanan hususları Genel Kurulua takdirlerine saygı ile sunarız.

Başkan
Av.Ziya Bilge
(imza)

Sözcü
Av.İlhan Kutay
(imza)

Üye
Av.Şükrü Akmansoy
(imza)

Üye
Av.Suat Yılmaz Yalın
(imza)

Üye
Av.Hurşit Kangal
(imza)

BASIN ve HABER ALMA KOMİSYONU

-RAPORU-

17.6.1977 günü saat 14.30'da Av.Fehmi ÖZÇELİK, Av.Hilmi BECELİK, Av.Ziya Nur ERÜN, Av.Ali SÖYLEMEZOĞLU, Av.Ayhan İLGÜN, Av.Ümit DOĞANAY, Av.Aydın AYBAY'dan oluşan komisyonumuz, Av.Fehmi ÖZÇELİK'i Başkanlığa, Av.Hilmi BECELİK'i Raportörlüğe, Av.Ziya Nur ERÜN'ü sözcülüğe seçerek çalışmalarına başlamıştır:

Komisyonumuz çalışmalarını İnsan Hakları Evrensel Beyanname-
sinin ve Anayasanın 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 ve 27.madde-
lerinin ışığı altında yapmayı kararlaştırmıştır.

Bu görüşten hareketle esas alınacak metnin 1961 Anayasası
doğrultusundaki metin olması gerektiğini kabul etmiştir.

Bu amaçla öncelikle Anayasanın 1961 metnine dönüşmesi gerek-
tiği görüşünde birleşilmiştir.

Öncelikle Basın Hukuku ile ilgili konularda komisyonumuz
şu görüşe varmıştır:

Doktrinde güçlü bir akım "Basın Dokunulmazlığı" diye isim-
lendirilen bir kavramı demokratik, karşıtı sınırlamaları antidemok-
ratik saymaktadır. Millet Vekilliği dokunulmazlığını gerektiren za-
ruretler, basın için de geçerlidir. Bu nedenle TCK. "hürriyetlere
karşı cürümler" faslına "basın dokunulmazlığı"nı sağlayan bir hüküm
eklenmelidir.

Demokrasinin doğuşunda, yaşamasında ve giderek güçlenmesin-
de büyük katkıları olan Türk basını, kendisi için yeterince özgür-
lük sağlayamamış, Yasalardaki antidemokratik hükümlerden bir türlü
arınamamıştır.

Hürriyetçi demokratik düzenin amacı, düşünce ve fikir özgür-
lüğü ise, insanlığa fikir ve düşünce yayma özgürlüğüne sınır koyma-
malı, koyamamalıdır. Aksine tutul, sistemi inkâr etmek, demokratik
inançla çelişkiye düşmektir. Unutmamalıdır ki, fikir ve düşünce özgür-
lüğü, demokratik yaşamın temel taşıdır. Bu anlayıştaki en ufak bir
sapma, herşeyden önce basını yozlaştırır. Basın uğraşı hiçbir zaman
bir cesaret işi olamamalıdır. Çünkü kendisini her'an domir parmaklık-
lar arkasında hissedecek bir yazar, halk yararına olabilecek fikir
ve düşünceleri artık kolay kolay savunamaz. Fikir ve düşünce soylu
bir kafa ürünüdür. Benimsenir ya da reddolunur. Uyarılık, ikisine de
saygı duymayı emreder.

İnsanları kafalarını içinde oluşan fikir ve düşüncelerinden dolayı cezalandırmak, fikir ve düşünceleri kafatasları içinde hapsolmayı zorlar. Bunun sonucu, fikir ve düşünceleri yayma özgürlüğü yok olur. Oysa, tüm özgürlükler gibi basın özgürlüğü var oldukça demokrasi vardır. Demokrasinin yok olması için ise, basın ve diğer özgürlüklerin yok olmasını beklemek bile gereksizdir. Özgürlüklerin ve özellikle basın özgürlüğünün uçtan kıyıda kısıtlanması dahi, demokratik düzenin yitirilmeğe oluşunun yeter kanıtıdır.

Türk basını uzun süreden beri fikirlerden dolayı ceza tehdidi altında tutulmaktan ve ekonomik baskılara maruz bırakılmaktan rahatsızdır. Çağımızda, basın sorunları yalnızca basın ilgililerinin sorunu olmaktan çıkmış, demokratik rejimin ve halkın sorunu olmak gibi bir düzeye erişmiştir.

Halkımız 1961 Anayasası ile yeni bir dünya görüşü içine girmiştir. Türk demokrasisinde ağırlık kazanan kural ve ilkeler, çok gerilere giderek (kıyasa gerek duymadan söylenebilir ki) üç beş yıl öncekilere farklıdır. Oysa Türk basını, 1950 tarihli bir Basın Kanununun ve yaşı yarım yüzyılı geride bırakmış bir Ceza Kanununun kurallarına göre yönetilmektedir. Büyük teknolojinin beraberinde gelen ekonomik gereksinimler, fikir ve düşüncelerdeki yepyeni gelişmeler, gerek 1950'lerin ve gerekse 1961'lerin kuşkusuz çok ilersindedir. Bu nedenle, Ceza Kanunundaki fikir ve düşünce suçlarını korumaya devam etmek, hem tutucu bir direniş olmakta, hem de, antidemokratik uygulamalara olanak bırakmaktadır.

Basın kanunundaki çalışanlarla çalıştıranlar için konulan kısıtlamalar sorumluluklardaki suçun şahsiliği ilkesine aykırı hükümler ve nihayet pek basit şekli savsaklama ve yanılgılardan ötürü konulan naps cezaları demokrasinin ana kurallarına ters düşen bir yapıdadır.

Demokrasilere gelebilmiş tehlikelerin hiçbirisine, özgür basın neden olmamıştır. Tarihte değil, yaşadığımız günlerde tanığı olduğumuz tüm olaylar göstermiştir ki, fikir ve düşünce özgürlüğünden ürkererek basını antidemokratik engellerle gerisinde tutanlar, yalnızca demokrasiyi zedelemekle kalmamışlar, kendilerini korutuklarına uğramaktan kurtaramamışlardır.

Genel ilkeleri böylece saptadıktan sonra; 5630 sayılı Basın Kanununda Anayasa ve demokratik ülkelerle bağdaşmayan hükümleri aşağıdaki biçimde belirttik:

Komisyonumuz:

Mevzuatımızdaki Basın özgürlüğünü kısıtlayıcı antidemokratik ceza yaptırımlarını kapsayan hükümlerin ayıklanarak mevzuatımızdan çıkarılmasını öngörür.

-Basılı eserlerin, keyfi bir biçimde toplatılmasını sağlamaya araç olarak kullanılmakta olun ve bu nedenle fikir özgürlüğü açısından önemli tehlikeler doğuran CMUK.nun 36.maddesinin basına uygulanmayacak biçimde yeniden düzenlenmesi gereğini ve buna paralel olarak 2559 sayılı polis vazife ve yetkileri kanununun 9/f maddesinin kaldırılması zorunluğunu belirtir.

-Basın yolu ile işlenen suçların her kime yönelik olursa olsun, her durum ve koşul içinde ve kesinlikle genel yargı kapsamı içinde kalması gerektiğine, özellikle 3153 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanunu^{un}daki bu ilkeye aykırı hükümlerin kaldırılması öngörülmektedir.

-Komisyonumuz Basın Kanunu 16/f maddesindeki "bu mevkenin ilgili sorumlu müdürüne" hükmü cezaların kişiselliği ilkesine aykırı bir hüküm olarak niteler. Ve yasadan çıkarılmasını önerir.

Ancak sorumlu müdürün cezai sorumluluğunun Ceza Hukukundaki kast unsurunun nazara alınarak genel hükümler çerçevesinde sorumluluk ilkesinin saptanmasının gerektiğine inanır.

16/4.fıkredaki öngörülen ceza sorumluluğu sırasının saptanmasında da genel ceza hukukunun kast ilkesi nazara alınarak yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtir.

-Komisyonumuz/ Basın Kanununun 31.maddesinde yer alan ve Adli olayları tam bir bağımsızlıkla kamu oyuna yansıtmayı engelleyen hükümlerin, Basının kamu görevini kısıtladığından ve toplumun özgürce haber alma hakkını ortadan kaldırdığından, Basın Kanunundan da çıkartılmasını öngörür.

-Basının kamu oyu oluşturmasındaki etkinliğini gözönünde tutarak, bu meslekte çalışan ve çalıştırılanlarla, gazete sahiplerinin niteliklerinin çağdaş demokratik görüş ve evrensel insan hakları açısından yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

-Basın Kanununun 34.maddesi ile getirilen basının gelir kaynaklarının ve abonelerinin Noterden musaddak bir deftere geçirilmesi zorunluluğuna, Basının siyasal iktidar tarafından denetlenmesini sağlayan ve basın özgürlüğü ile bağdaşmayan bir hüküm olarak niteler. Bu hükmün ancak resmi ilân dağıtılması ile ilgili hususa indirgenmesini gerekli görür.

-Basın Kanununun 39.maddesi ile getirilen savunma haklarını kısıtlayıcı hükümlerin kaldırılmasından yanadır.

-Komisyonumuz basın kanununda ihmali suçlar nedeni ile öngörülen ceza hükümlerinin yalnız para cezası biçiminde oluşturması gereğini belirtir.

-195 sayılı Basın İlân Kurumu Yasasında yer alan ve bu kurumun genel kurulunun oluşumu ile ilgili bulunan 5.madde hükmünün, siyasal iktidarla ekonomik-malî güçlere ağırlık veren yapısının değiştirilerek Genel Kurulda çeşitli meslek kuruluşlarının eşit ağırlıkta temsili esasına dayalı bir hükmün yasada yer almasını uygun görmektedir.

Komisyonumuz, TRT Kurumunun Anayasa çizgisinde her türlü düşünceyi ve fikir akımını yansıtan, bağımsız ve özerk bir kuruluş olması zorunluğuna inanmakta ve mevcut yasanın buna göre yeniden düzeltilmesi gerektirdiği kanısındadır.

Bu görüşten esinlenerek 359 sayılı TRT kanununda:

-Madde 1'de TRT'nin bağımsız özerk bir kuruluş olduğunun belirtilmesi gerekir.

-Madde 2'de düzenlenen görev ve yayın esaslarında 1972 değişikliği ile getirilen ve Çağdaş Uygarlık ilkeleri, demokratik ilkeler ile bağdaşmayan esasların bu ilkeler ışığı altında yeniden düzenlenmesini öngörmekteyiz.

-Yönetim Kurulunun ve danışma kurulunun ve siyasi yayınlar hakem kurulunun oluşturulmasında Anayasanın 122.maddesinde sayılan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının da temsil edilmesinin sağlanması gerektiğini belirtir.

-Genel Müdürün seçiminde siyasal iktidarın etken olamayacağı özerkliği zedelemeyen ve demokratik ilkelerle oluşmuş bir kurulca seçimin sağlanmasını ve bu seçimde yine Anayasanın 121.maddesinde öngörülen ilkelerin gözönüne alınması gereğinin gözönünde tutulması

-TRT.de çalışanlardan yayın ve yönetim açısından etken olacak yöneticilerin atamalarında Genel Müdürün yetkisinin kısıtlanması gerekir.

-20.maddede düzenlenen ceza sorumluluğunun Basın Kanununda öngördüğümüz Ceza Hukuk ilkelerinin ve cezaların kişiselliği ilkesinin gözönüne alınmasının gerekliliğine inanır.

-TRT.Kanununda 1972 değişikliği ile getirilen ve siyasal iktidarın TRT.ye el atmasına ve etkilemesine neden olacak hükümlerin tamamen kaldırılması görüşünün raporumuzda yer alması konusunu komisyon sözcüsü Ziya Nur Erün'ün isteği olmasına rağmen komisyonumuz bu konunun rapora alınmasına gerek görmemiştir.

-Vardığımız bu sonuçlar Genel Kurulun takdirlerine saygı ile sunulur.

Av.Fehmi Özçelik   Av.Hilmi Becerik   Av.Ziya Nur Erün
(imza)   (imza)   (imza)

Av.Ali Söylemezoglu   Av.Ayhan İlgün   Av.Ümit Doğanay   Av.Aydın Aybay
(imza)   (imza)   (imza)   (imza)

Raporda belirtilen 1972 (359 Sayılı Yasa) metnine dönüştürme siyasi iktidarın müdahalesine ilişkin karşı oy, Genel Kurulda açıklanacağı gibi Hükümetin milli güvenlik nedeniyle bazı yayınları kısıtlamasına karşıdır.

Komisyon Başkanı
Av.Fehmi ÖZÇELİK
(imza)

